T.C.
MARMARA ÜNİVERİSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ŞEVKET RADO: HAYATI, SANATI, ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYSUN BARLAS

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERİSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ŞEVKET RADO: HAYATI, SANATI, ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYSUN BARLAS

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. BÂKİ ASİLTÜRK

İSTANBUL 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Aysun BARLAS'ın "Şevket Rado (1913-1988): Hayatı, Sanatı ve Eserleri" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Baki ASİLTÜRK Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Sema UĞURCAN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Mehmet TEKİN İstanbul Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 06/07/2017 tarih ve 2017/13-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER……...I

ÖNSÖZ…...……III

ÖZET...…….....V

ABSTRACT…….…..VI

KISALTMALAR…….VII

GİRİŞ……1

HAYATI VE SANATI..……...…4

ESERLERİ……..……...…8

I.BİRİNCİ BÖLÜM: SOHBET KİTAPLARI

I.1.SOHBETLERİN ÖZETLERİ……..…..11

I.1.1. Eşref Saat……...…...11

I.1.2. Ümit Dünyası……..…..….25

I.1.3. Hayat Böyledir……...…...42

I.1.4. Aile Sohbetleri……54

I.1.5. Saadet Yolu……...…..…70

I.2.SOHBETLERİN TEMATİK İNCELENMESİ……...…..91

I.2.1. Çalışmak……...…91

I.2.2. Aile…….……...95

I.2.3. Eğitim……...…...102

I.2.4. Saadet…….…….....106

I.2.5. İnsanların İyi Meziyetleri…….…...….109

II. BÖLÜM: GEZİ KİTAPLARI

II.1. AMERİKAN MASALI…….....116

II.2. 50.YILINDA SOVYET RUSYA……..…….....….130

II.3. MİLLİYETÇİ ÇİN NE ÂLEMDE?.....143

III. BÖLÜM: KÜLTÜREL KAYNAKLARI

III.1. EŞREF SAAT…….…….....148

III.2. ÜMİT DÜNYASI…….…….……..….160

III.3. HAYAT BÖYLEDİR….…….……..……...167

III.4. AİLE SOHBETLERİ…….……...……...172

III.5. SAADET YOLU……..……174

IV. BÖLÜM: DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

IV.1. ÜSLUP……...…..…178

IV.1.1. Konuşma Üslubu…….....……..178

IV.2. CÜMLE YAPISI…….…….180

IV.3. DEYİM VE ATASÖZLERİ……..…...…182

IV.3.1. Eşref Saat…….....….182

IV.3.2. Ümit Dünyası……..…..184

IV.3.3. Hayat Böyledir……..…189

IV.3.4. Aile Sohbetleri……...…192

IV.3.5. Saadet Yolu……..…….194

IV.3.6. Amerikan Masalı……...…...198

IV.3.7. 50. Yılında Sovyet Rusya……...…...199

IV.3.8. Milliyetçi Çin Ne Âlemde?.....201

SONUÇ…….203

KAYNAKÇA…….……..…….206

ÖNSÖZ

Şevket Rado, 1930 yılından 1980'li yılların sonuna kadar elli yılı aşan yazarlığıyla edebiyatımızın önemli sanatçılarındandır. Şevket Rado çok yönlü kişiliğiyle şiir, derleme, gezi yazısı, fıkra gibi birçok farklı türe emek verse de asıl uğraş verdiği alan sohbet türüdür. Rado, yazarlık yaşamı boyunca gazetelerde ve çıkardığı dergilerde yer alan sohbet yazılarıyla kendisini bu türün edebiyatımızdaki temsilcilerinden biri kılmıştır.

Şevket Rado, yayın dünyasına yaptığı katkılarla birçok gazetede yazı yazmış, birden fazla dergi çıkarmış ve bu alanda ödüllere layık görülmüştür. Şevket Rado fıkra yazarı olarak çalıştığı *Akşam* gazetesinde yirmi beş yıl yazarlık yapmış ve Yapı ve Kredi Bankası'nın desteğiyle Vedat Nedim Tör ile birlikte *Aile, Resimli Hayat* ve *Doğan Kardeş* mecmualarını yayınlamıştır. Daha sonra *Resimli Hayat* mecmuasını *Hayat* adıyla neşreden Şevket Rado, magazin ağırlıklı *Hayat* ile sinema ağırlıklı *Ses* dergileri ve *Resimli Roman* ve *Ayna* dergilerini de çıkarmıştır. Bu dergiler Tifdruk tekniğiyle basılmış Türkiye'nin en iyi basımlı dergileridir. 1965 yılında *Hayat Tarih Mecmuası* da tarafından çıkarılmıştır.

Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyeliği yapan Şevket Rado, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Basın Mesleğinde 50 Yıl Hizmet Belgesi ve Gazetecilik Şeref Kartına sahiptir. Bununla birlikte 1987 yılında Burhan Felek Hizmet Ödülünü de almıştır.

Şevket Rado, yıllarca Ankara ve İstanbul Radyolarında yaptığı "Aile Sohbetleri" programıyla tanınıp sevilmiştir. Şevket Rado *"Şiirler"* adıyla da bir şiir kitabı çıkarmış ancak bu alanda daha fazla ilerlememiştir. Şevket Rado'nun edebiyat dünyasında varlığını nesir alanıyla kanıtladığı düşüncesiyle bu çalışma, yazarın sohbet ve gezi kitapları üzerine şekillenmiştir. Bu çalışmada Şevket Rado'nun sohbet yazıları Eşref Saat, Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri ve Saadet Yolu isimli sohbet kitaplarıyla incelenmiş ve yazarın seyahat tutkusunun yansıması olan Amerika Masalı ve 50. Yılında Sovyet Rusya isimli iki gezi kitabı değerlendirilmiştir.

Tez; Şevket Rado'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Sohbet ve Gezi Kitaplarının İncelenmesi, Yazarın Kültürel Kaynakları, Dil ve Üslup Özellikleri bölümlerinden oluşmaktadır.

Bu tezde sohbet kitapları temaları bakımından beş ana temaya ayrılıp incelenmiş ve yazarın düşünce dünyasına bakılarak dünya ve Türk edebiyatından gerek örneklerle gerek yaptığı alıntılarla değindiği önemli isimler ele alınmıştır. Çalışmada incelenen iki gezi kitabında Sovyet Rusya ve Amerika'nın yaşam şekli, ekonomileri, sosyal hayatları, önemli şehir ve yapıları incelenmiştir.

Yazar sohbet kitaplarını çalışmak, aile, eğitim, insanların iyi meziyetleri ve saadet temaları üzerine temellendirerek Türk toplumunun her zaman daha iyiyi ve daha ileriyi hedeflemesine katkıda bulunmuştur. Değişen dünya şartlarında toplumun da bu değişime gelişerek uyum sağlamasını değerli gören yazar, toplumların medeniyete böylece katkı sağlayacaklarına inanır. Şevket Rado bu temalar etrafında bireyin maddi, manevi ve kültürel olarak gelişmesi; içinde yaşadığı ülkenin, toplumun çağın gelişen şartlarına uyum sağlayabilmesi için tüm tecrübelerini ve inandıklarını eserleri aracılığıyla okuyucusuna aktarmıştır.

Kitaplarını severek okuduğum gibi keyifle de çalıştığım Şevket Rado üzerine çalışma yapmak üzere beni yüreklendiren, çalışmam boyunca tüm hoşgörü ve yardımlarıyla yanımda olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Bâki ASİLTÜRK'e, bu tezi değerlendirecek kıymetli hocalarıma, beni her adımımda destekleyen aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Aysun BARLAS

İstanbul, 2017

ÖZET

Türk edebiyatında kendine seçkin bir yer edinmiş olan Şevket Rado, Türk edebiyat dünyasında büyük ölçüde sohbet yazarlığıyla tanınır bununla birlikte gezi yazıları da dikkate değer çalışmalarıdır. Bu çalışmada bütünsel bir değerlendirmeyle yazarın hem sohbet hem de gezi kitapları incelenmiştir.

Bu tezde Şevket Rado'nun hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ardından beş sohbet ve iki gezi kitabı incelenmiştir. Bu incelemenin ardından sohbet kitaplarındaki yazılar tematik olarak sınıflandırılmış, gezi kitapları anlatılan mekânlar doğrultusunda tanıtılmış ardından yazarın kültürel kaynaklarına yer verilmiştir. Son olarak eserlerinin dil ve üslup özelliklerine değinilip genel bir sonuç bölümüyle bu çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şevket Rado, sohbet, gezi yazısı, tema, dil, kültür

ABSTARCT

Şevket Rado, who has gained a distinguished seat ın Turkish Literature, ıs considerably famous for his conversation writer. Moreover, his travel writings is worth to read ın this survey. The writer's both conversation writings and travel writings is analyzed.

In this survey, ıt is mentianed about the life, the art and works of Şevket Rado. Then, five of his conversation writings and two of his travel writings one analyzed. After that, his conversations writings are categorized as thematic, his travel writings are introdveed in accerdance with the places refered in his writings. Then, ıt is mentioned about the writer's cultural sources. Lastly, ıt is mentioned about language and wording features of his writings and it is concluded with a conclusion part.

Key words: Şevket Rado, conversation, travel writings, thema, language, culture

KISALTMALAR

a.g.e. : adı geçen eser

c. : cilt

çev. : çeviren

haz. : hazırlayan

s. : sayfa

yay. : yayınları

k. : kitap

vb. : ve benzeri

GİRİŞ

Sohbet (söyleşi) türü, yazarın düşüncelerini okuyucuyla konuşuyormuş gibi samimi bir hava içinde anlattığı yazı türüdür. Yazar, herkesi ilgilendiren konuları, düşüncelerini fazla derinleştirmeden okuyucusuyla sohbet eder gibi ona sorular yönelterek yazar. Bu konuşur gibi yazma üslubu cümlelerin devrik olmasına neden olur. Böylelikle doğal, samimi bir konuşma havası oluşur. Söyleşi yazarları çoğunlukla yalın bir anlatımı benimser ve hayat, aile, dostluk, arkadaşlık, sanat gibi konuları ele alır.

Sohbetlerin gazete çevresinde gelişen türlerden ayırıcı özellikleri vardır. Sohbeti makaleden ayıran özelliği makale gibi kanıtlama amacı gütmemesi, senli benli bir üslupla içten yazılmalarıdır. Sohbet hayatın içinden geçen günlük durumları genel olarak ele alırken makaleler ciddi ve bilimsel bir üslupla bilgi vermek amacıyla yazılır. Bu konudaki görüşler nesnel bir bakışla belgelere dayandırılarak herkes için doğru olabilecek bilgiye ulaşmaya çalışılır. Söyleşiler diğer yazı türlerinden en çok denemeyle benzerlik gösterse deneme yazarı karşısında biri varmış gibi okuyucusuna seslenerek yazmaz bunun yerine '*kendi ben*'ine döner. Deneme yazarı düşüncelerini özgür düşünme yoluyla aktarır ve kendisiyle konuşur gibi yazmanın verdiği içtenliğe sahiptir. Nurullah Ataç'ın da dediği gibi deneme, ben'in ülkesidir.

Gazete çevresinde gelişen türlerden bir diğeri fıkralardır. Bu tür ile sohbet yazıları konularının zamana meydan okuyuşu açısından farklıdır. Fıkralar gazetelerde günlük bir olay üzerine ayrıntıya girmeden yazılan kısa yazılardır. Konuları toplumunun gündemine göre günlük olarak belirlenir ve gündem değişince "köşe yazıları" olarak da bilinen bu yazıların etkisi yok olur. Fıkra yazarı gazete okurlarını hedef alarak kolay anlaşılır bir dille derin olmayan toplumu da ilgilendiren konular üzerine düşüncelerini verir. Köşe yazıları gündemdeki yerine göre politika, spor, sanat, eğitim, ekonomi ve trafik gibi konuları ele alır.[1]

Sohbet yazarının konusunu işlerken takındığı tavra bakmak gerekirse şu sözler açıklayıcı olur:

> "Sohbette, herkesin ilgileneceği konuları seçmek gereklidir. Bir operatörün, o gün yaptığı ameliyatı, teknik terimlerle yüklü olarak anlatması sohbet olamaz; sohbeti konferanstan ayıran

[1] Bâki Asiltürk *Yazılı Anlatım-Metin İnceleme ve Oluşturma*, İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 281.

özellik buradadır. Sohbette, anlatanın hep kendisinden söz açması doğru sayılmaz. Konunun dar, kişilik çevresi içinde sıkışıp kalması onu 'dertleşme' ve 'hasbıhal' durumuna getirir. Sohbetin belirli bir konusu yoktur; yerine ve zamanına göre sıkıcı olmıyan her konuşma, sohbet konusu olabilir. Sohbetlerin çoğu günlük sanat olaylarını, genel konuları ele alır. Makaleden farkı, daha senli benli, daha samimi, içten ve daha cana yakın bir dille yazılmış olmasıdır. Makale türünün çeşitleri arasında sayılan sohbet yazılarında; konunun ağırlığı üslûbun yumuşaklığıyle giderilmeli; konuşuyormuş gibi bir yol tutulmalıdır."[2]

Son derece üretken bir yazar olan Şevket Rado, sohbet ve gezi kitaplarının yanında fıkra yazarlığıyla da okuyucusuna ulaşma yollarını çeşitlendirir. Bu yazılarda yaşamla ilgili güncel konuların yanında kültürel birikiminin de duyumsandığı dil, edebiyat, kitap ve sanat konularına da yönelmiştir. Bu yazılardan birkaçını örneklemek onun sanat, edebiyat ve hayat üçgeninin ortasındaki yaşamını anlamaya yardımcı olacaktır.

"Muharrir bolluğuna rağmen mütehassıslar edebiyatımızın son derece kısır bir devre geçirdiğinde birliktirler: Muharrir yetişmiyor. Romanımız yeni bir adım atmamıştır. Nesrimizde bir tekâmül kaydedilmiyor. Yalnız ilânlar Babıâli'de şaheserler basıldığını haber veriyor. İlânlara bakarsanız yeni çıkan her kitap bir harikadır ve nedense 'alelâde roman' artık intişar etmez olmuştur. Hakikî romancılarımız ise bir çok roman yazdıktan sonra olgunlaşmanın lüzumuna kani olmuşlar, evvelce yapmadıkları işi şimdi yapmaya, okumaya başlamışlardır."[3]

Rado, kitabevi sahiplerinin müşterilerine kitaplar üzerinde bir hak tanımayışına serzenişte bulunur:

"Kitapçılığımız bakkallığımızdan geridir. Zira münevverlik iddiasında olmayan bakkal tavuk yumurtasının bedava muayenesine izin verirken kültür yayıncısı denilen kitapçı, insan kafasının en şayanı hürmet mahsulü olan kitabı ancak para mukabilinde elimize teslim etmektedir. Eğer kitapçı, kitapla okuyucunun birbirine yaklaşmasına müsaade etmiş olsaydı belki de memlekette kitap satışı bu kadar düşük olmayacaktı."[4]

Rado, bu dikkate değer tavrın ardından bir diğer yazısıyla kitapçılara düşen vazifeye açıklık getirir:

[2] Seyit Kemal Karaalioğlu, *Kompozisyon Kitabı*, İnkılâp Kitabevi, 19. Basım, İstanbul 1987, s. 237-238.
[3] Şevket Rado, *Sözün Gelişi*, Haz. Cem Akaş, YKY, 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 204.
[4] a.g.e. s. 228.

> "Şimdi kitapçılarımıza sorsanız, halkın çok kitap aldığını belirtmek için 'Eline ne verirseniz okuyor!' diyorlar. Madem ki halkımız çok okuyor, onun eline verilecek kitapları seçmekte kitapçıya pek ciddi bir vazife düşmektedir: Yalnız iyi kitapları, yalnız okunması lâzım kitapları vermek. Fikir ve zevk seviyesi yüksek okuyucu kitlesini, gösterecekleri titizlikle, kitapçılarımız yetiştirecek."[5]

Rado sanat, kültür, eğitim gibi alanlarda dikkat çeken görüşlerini, varlığında bulduğu her iyi görüşü gazete, dergi, kitaplar aracılığıyla birçok farklı tür ile okuruna ulaştırmaktan keyif almış ve okuruna yol gösterici olmuştur.

HAYATI VE SANATI

[5] a.g.e. s. 231.

Asıl adı Şevket Hıfzı Rado'dur, Yugoslavya'nın Radoviş şehrinde 1913 yılında doğmuş, 10 Nisan 1988'de İstanbul'da vefat etmiştir. Eşi, Roma hukuku profesörü Türkân Rado'dur.[6] Tek çocuğu Mehmet Rado, Doğan Kardeş Matbaası teknik müdürüdür.

Şevket Rado, Selanik mebusu ve Selanik'te *Rumeli, Zaman* ve *Ayna* gazetelerini çıkaran Radovişli Mustafa Bey'in torunu, kasabanın ileri gelenlerinden Hıfzı Bey ile Kevser Hanım'ın oğludur. Balkan Savaşı'nın patlaması üzerine henüz dokuz aylıkken ailesiyle birlikte İstanbul'a göç eder. Ortaöğrenimini Vefa ve Pertevniyal Liselerinde tamamlar (1933). Pertevniyal Lisesinde Fransızca hocası olan Nurullah Ataç'ın yardımıyla *Son Posta* gazetesinde musahhih olarak çalışmaya başlar. 1936'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirir. 1934-1960 yılları arasında *Akşam* gazetesinde fıkra yazarlığı yapar. Yapı ve Kredi Bankası'nın desteğiyle *Aile, Resimli Hayat* ve çocuklar için *Doğan Kardeş* dergilerini çıkarır. 1956-78 arasında magazin ağırlıklı *Hayat* dergisini yayımlar; *Ses, Resimli Roman, Ayna, Hayat Spor* ve *Hayat Tarih* dergilerinin yayım işlerini yürütür. Bunlar Tifdruk tekniği ile basılan Türkiye'nin en güzel basımlı magazin dergileridir.

Lise yıllarında şiire başlayan Şevket Rado'nun edebiyata yönelmesinde Fransızca hocası Nurullah Ataç'ın büyük etkisi vardır. Heceyle yazdığı ilk şiirlerini *Muhit, Milli Mecmua* ve daha sonra *Varlık* dergisinde Şevket Hıfzı imzasıyla yayımlar.(1931-32) Şiirleriyle Ahmed Haşim ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın dikkatini çeker. Necip Fazıl Kısakürek'in *Ağaç* mecmuasını çıkarmasına yardımcı olur. Necip Fazıl'ın etkisi görülen şiirlerinde doğa, aşk, hüzün, yalnızlık gibi konuları işler ve içine kapalı, bedbin bir ruh hâli sezilir. Bazı şiirleri bestelenmiştir. Yıllar sonra bu şiirlerini, şairliğin tarihçesini ve şiirleri üzerine yazılmış eleştirileri de ekleyerek *Şiirler* (1970) kitabında toplar.

Nesir yazılarında ve konuşmalarında sohbet havası içinde yalın bir dil kullanmış, insanı mutlu edecek, hayatını güzelleştirecek konuları seçmiş, hayatın her yaşta ayrı güzellikleri olduğuna dikkat çekmiştir. Unutulmaya yüz tutmuş geleneksel sanatların tanıtılması ve canlandırılmasında gösterdiği çabalarıyla da bilinen Şevket Rado, Emin Barın'ın Divanyolu'ndaki atölyesinde yapılan, Halim Özyazıcı, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt, İslam Seçen, Kemal Batanay gibi üstatların yer aldığı toplantılara katılmış,

[6] Türkân Rado (1915-2007), Türkiye'nin ilk kadın hukuk profesörü ve Dünya'daki ilk kadın Roma Hukuku profesörüdür. İstanbul Üniversitesi Roma Hukuku Kürsüsü'nde 46 yıl eğitim vermiştir.

bu toplantılarda hat, tezhip ve cilt sanatları üzerinde yapılan değerlendirmelerden yararlanmıştır. Hat sanatı ve hattatlarla ilgili çeşitli makaleler yazan Şevket Rado, Türk sanatları alanında kazandığı bilgi ve tecrübeyle büyük yatırım yaparak Cumhuriyet döneminin en seçkin hat koleksiyonunu oluşturmuş, ölümünden sonra bu koleksiyonun önemli bir kısmı Sakıp Sabancı Müzesi tarafından satın alınmıştır.

Şevket Rado, *Hâfız Osman Hattı Kur'ân* ve *Sübba'tü'l-Ahbâr* gibi eserleri tıpkıbasım (fac-simile) olarak neşretmekle bu alanda öncü oldu. Başta halk edebiyatı kitapları olmak üzere çeşitli incelemelerin dilini yalınlaştırdı, basıma hazırladı. Şevket Rado, bazı liselerde edebiyat, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünde yazı türleri dersi verdi.

Rado, yıllarca Ankara ve İstanbul radyolarında "Aile Sohbetleri" adıyla yaptığı programla tanındı. Yaptığı radyo söyleşileriyle kendini tanıttı ve sevdirdi. Daha sonra bunları değişik sohbet kitaplarında bir araya getirip yayımladı. Konuşmalarında ve eserlerinde insanların hayatta karşılaştıkları zorlukları nasıl yenebileceğini, her şeye rağmen hayata tutunmaları gerektiğini, gençlere doğru yolda yürümelerini, dostluğu ve çalışkanlığı anlatmaya çalışmıştır. Böylece halkın eğitim ve kültürüne katkıda bulundu. Açık, sade, rahat okunan bir dili vardır.

Hukuk öğrenimi ve gazetecilik yanında edebiyatla her zaman ilgilenen Şevket Rado, Nurullah Ataç'ın çevresindeki pek çok edebiyatçıyla tanışıp dost olur. Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Ziya Osman Saba, Feridun Fazıl Tülbentçi en yakın arkadaşlarıdır. 1935-1936 yıllarını Ankara'da geçiren Rado o yıllarını şöyle anlatır:

> "1935-36 yıllarında Ankara'da kuvvetli bir edebiyatçı-şair grubu vardı. Ahmet Kutsi Tecer, Necip Fâzıl Kısakürek, Yaşar Nabi Nayır, Nahid Sırrı Örik, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Samet Ağaoğlu, Feridun Fâzıl Tülbentçi, sonra Baki Süha Ediboğlu ve daha birçok genç şair orada idiler. Necip Fâzıl Kısakürek'le *Ağaç* mecmuasını çıkarmaya giriştiler. Hattâ Necip Fâzıl ile Sıhhiye Meydanı'nda altı ay kadar bir apartmanda beraber oturdular. Bu devre içinde o apartman bütün edebiyatçıların uğrak yeri haline gelmiş, çok şiir okunmuş, çok espri yapılmış, çok gülünmüştür."[7]

1936'da Şevket Rado şiirden çok gazetecilikle uğraşan biridir. Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'la bu dönemde tanışır ve dost olur. Şevket Rado anılarında bu tanışmayı şu şekilde anlatır:

[7] Şevket Hıfzı Rado, *"Bir Başlangıcın Hikâyesi", Şiirler*, İstanbul 1970, s. 23.

"Şevket Hıfzı artık şairlikten çok gazetecilikle uğraşıyor, şiir yazmaktan çok şiir okuyor, *Varlık* mecmuasına ve *Akşam* gazetesine şiire ve şairlere dair yazılar yazıyor, röportajlar yapıyordu. Ankara'da Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet üçlüsüyle bu sıralarda tanıştı. Hattâ ilk tanışmaları askerlik kampında olmuştur. Üçü de henüz klasik tarzda, vezinli, kafiyeli şiirler yazıyorlardı. Ama bu ilk şiirlerinde de yeni bir hava getirmekte oldukları seziliyordu. Sonradan 'şairane'yi yıkan şiirlerini de onlardan ilk defa Şevket Hıfzı dinlemiş ve *Akşam* gazetesinde onların isimlerinden ve yeni şiirlerinden ilk defa Şevket Hıfzı bahsetmiştir. *'Garip'* ile ortaya çıktıkları zaman ise bilhassa Hececiler grubu ve eski zevke bağlı olanlar tarafından uğradıkları hücumlarda müdafaalarını hep Şevket Hıfzı yapmıştır."[8]

2002'de yayımlanan *Şevket Rado'ya Mektuplar* kitabı Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat'ın ona yazdıkları mektuplardan oluşur. Bu mektuplarda birçok bilinmeyen, birçok yanlış bilinen gerçek gün ışığına çıkar. Emin Nedret İşli, kitabını şöyle anlatır:

"Üç ünlü edebiyatçının gençlik arkadaşı olan Şevket Rado'ya yazdıkları mektupların tümü eski harfliydi. Çoğu 1940'lı yıllarda kaleme alınmış olan mektuplar Garip akımının öncüsü üç ünlü ismi ile ilgili önemli ve bilinmeyen bilgiler içeriyorlardı. Ankara'da başlayan dostluk ve arkadaşlığın, Şevket Rado'nun *Akşam* gazetesinde köşe yazarlığı için İstanbul'a dönmesiyle ancak mektuplaşmalar ve yaz aylarında İstanbul'da buluşmalar şeklinde sürdüğünü gösteren belgelerdi bu mektuplar. Şevket Rado *Akşam* gazetesi ile Yapı ve Kredi Bankası tarafından çıkarılan *Aile* ve *Doğan Kardeş* dergilerindeki görevleri dolayısıyla bu üç ünlü edebiyatçıya parasal açıdan katkı sağlayacak çeviri ve telifler için ödemeler yaptıracak bir konumda idi. Orhan Veli mektuplarının ağırlıklı olarak bu tür bir iş ilişkisi ekseni etrafında olduğu görülür. Oktay Rifat mektuplarının büyük bir bölümü ise ünlü edebiyatçının *Garip* ve *Güzelleme*'den sonraki *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üzerine Şiirler* adlı kitabının ilk basımı ile ilgili olarak yapılmış yazışmalardır. Melih Cevdet Anday'ın mektupları ise daha çok o tarihlerdeki duygu ve düşünceleri ile üç şairin özel hayatlarını yansıtan belgelerdir."[9]

Şevket Rado, öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'a döner. Üç şairle ancak mektuplaşarak iletişimlerini devam ettirirler. Şevket Rado, bu yıllarda önemli kişilerle kurduğu dostluklar sayesinde birçok dergi ve gazetede söz sahibidir. Yayıncılığa yükselmesiyle de üç şairden yazı ve çeviriler ister. Gençlik döneminde çok sıcak olan ilişkiler daha sonraki yıllarda aynı şekilde ilerlemez. Orhan Veli'nin erken ölümü, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'ın da İstanbul'a geç gelişleri ilişkilerinin kopmasına sebep olur.

[8] a.g.e. s. 24.
[9] Emin Nedret İşli, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, YKY, İstanbul 2002, s. 16-17.

Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyeliği de yapan Şevket Rado, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Basın Mesleğinde 50 Yıl Hizmet Belgesine ve Gazetecilik Şeref Kartına sahiptir. 50 yıllık gazetecilik hizmetinden dolayı 1987 İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Burhan Felek Hizmet Ödülü'nü almıştır.

Şevket Rado, Türk edebiyat, sanat ve gazetecilik hayatına katkılarının ardından 10 Nisan 1988 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Mezarı Zincirlikuyu'dadır.[10]

[10] Bu bölümde şu kaynaklardan yararlanılmıştır:

Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul 1983, s. 319.

Hikmet Altınkaynak, *Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*, Doğan Kitap Yay., İstanbul 2007, s. 549.

Emin Nedret İşli, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, YKY, İstanbul 2014, s. 16-21.

Mehmet Törenek "Rado, Şevket", İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2003, c.:34, s. 390-391.

Cemal Avcı, "Kayıplar (Şevket Rado)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.:4, Sayı:12, 1988, s. 793-797.

ESERLERİ[11]

Şiir Kitabı:

Şiirler (İstanbul 1970)

Yeniden Yazım:

Kerem ile Aslı (İstanbul 1972)

Sohbet Kitapları:

Eşref Saat (İstanbul 1956)

Ümit Dünyası (İstanbul 1957)

Hayat Böyledir (İstanbul 1962)

Aile Sohbetleri (İstanbul 1967)

Saadet Yolu (İstanbul 1981)

Gezi Kitapları:

Amerikan Masalı (İstanbul 1950)

50. Yılında Sovyet Rusya (İstanbul 1968)

Milliyetçi Çin Ne Âlemde? (Ankara 1969)

Gazete Yazıları:

Sözün Gelişi (İstanbul 2003)

Derleme-Biyografi:

Yunus Emre (İstanbul 1972)

Türk Şairlerinden Seçmeler (İstanbul 1972)

Karacaoğlan (İstanbul 1974)

Türk Hattatları: XV. Yüzyıldan Günümüze Kadar Gelmiş Ünlü Hattatların Hayatları ve Yazılarından Örnekler (İstanbul 1984)

Ahmed Midhat Efendi (Ankara 1986)

[11] Kaynaklarda yazara ait olduğu söylenen "İnsan Severse Yaşar" isimli kitap matbu hâlde bulunmadığı gibi tüm araştırmalara rağmen İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Milli Kütüphane ve İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi gibi önemli kütüphanelerde de varlığına rastlanmamıştır.

Yayım-Sadeleştirme:

Yaşayan Mevlîdi Şerif (İstanbul 1964)

Sultan Cem'in Başına Gelenler: Vâkıât-ı Sultan Cem (İstanbul 1969)

Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi (İstanbul 1970)

Bostancıbaşı Defteri (İstanbul 1972)

Diğer Eserleri:

Kuruluşunun 25. Yıldönümünde Yapı Kredi Bankası ve Kâzım Taşkent (İstanbul 1969)

Bursa (İstanbul 1969, Vedat Nedim Tör ile birlikte)

Harb İçinde Elçilik, İzzet Fuat Paşa'nın hatıralarından (İstanbul 1976)

Onsekizinci Yüzyılın Başında Osmanlı Kıyafetleri (İstanbul 1980)[12]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Çanakkale'yi Anlatıyor (İstanbul 1981)[13]

Âletler ve Âdetler (İstanbul 1987, Şevket Rado'nun başkanlığında Halûk Şehsuvaroğlu, M.Uğur Derman, M. Zeki Kuşoğlu, Y. Durul, M. Ülkütaşır, Uğur Göktaş, Zahir Güvemli ve Prof. Dr. Bediî Gorbon'dan oluşan bir heyet tarafından hazırlanmıştır.)

İbrahim Müteferrika Matbaası ve Türk Matbaacılığı (İstanbul 1990, Yazarı: Giambatista Toderini, Fransızcadan tercüme eden: Fatma Rikkat Kunt, Şevket Rado çevirinin dilini sadeleştirmiş, kitaba bir girişle beraber "Türk Matbaacılığı ve Mecmuacılığında Yenilikler" adıyla bir bölüm eklemiştir.)

Pierre Lazareff'den Fransa'da Basın Rezaletleri yahut Fransa'yı Çökerten Dördüncü Kuvvet (İstanbul 1945)

Boğa Başlı Canavar (Nathaniel Hawthorne'dan çeviri, İstanbul 1947)

Ejderhanın Dişleri (Nathaniel Hawthorne'dan çeviri, İstanbul 1946)

Gölge; Çakmak; Kelebek (Hans Christian Andersen'den çeviri, İstanbul 1948)

[12] Fransız Büyükelçisi Marquis de Ferriol'un Hollandalı Ressam Van Mour'a yaptırdığı 100 resim ile Türklere ait bazı törenler ve açıklamalar, Paris'te 1714 yılında basılmış olan eserin Şevket Rado nezaretinde yeniden yapılmış tıpkıbasımıdır. Çevirmen Cenap Yazansoy'dur.

[13] Haz. Ruşen Eşref Ünaydın, metni günümüze uyarlayan: Şevket Rado, resimleyen: Hayrettin Çizel

Şevket Rado'ya Mektuplar (Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in Ş. Rado'ya yazdığı mektupları Emin Nedret İşli kitap hâlinde yayımlamıştır. İst. 2002)

I. BİRİNCİ BÖLÜM: SOHBET KİTAPLARI

I.1. SOHBETLERİN ÖZETLERİ

I.1.1. Eşref Saat

"Hayatı sevmeyi, çalışmayı, iyiliğe ve doğruluğa değer vermeyi üstün tutan konuşmalar"[14]

Önsöz

Şevket Rado'nun eserin başlığının altına düştüğü cümle, *Eşref Saat*'in genel çerçevesini çizer. Yazarın önsözdeki girişinden de içeriğin iyilik, doğruluk gibi temler etrafında şekilleneceği görülür:

> "Çocuklarımıza, hatta yalnız çocuklarımıza değil, her seviyedeki halkımıza vazife duygusunu, daha çok çalışarak refahını arttırmayı, kendisine olduğu kadar etrafına da faydalı olmayı, güçlüklerden yılmamayı ve bunların dışında ailesine bağlı olmasını, şefkati, doğruluğu, adaleti, iyilik etmeyi, insan olarak manevi değerler kazanmayı, kısaca iyi ve faziletli bir insan olmayı telkin eden kitaplarımız ne kadar azdır!"[15]

Şevket Rado, önsözde, edebiyatımızdaki sohbet türündeki kitapların varlığından bahseder ve bir gün bir sahaf dostundan ahlak ve terbiye üzerine yazılmış kitapları toplamasını istediğinde on beş günde irili ufaklı 80 kadar kitap toplayıp kendisine yolladığını söyler. Bunların hepsi eski harfle yazılmış, dolayısıyla teknik açıdan yeni nesle hitap edebilme özelliğini yitirmiş kitaplardır. Yazar, okuyucuların ahlakça yükselmesine yardımcı olabilecek bu eserlerden en faydalısının Muallim Naci'nin topladığı *Mekteb-i Edeb* isimli eser olduğunu dile getirir. Bu eserlerden sonra, benzer özelliklere sahip kitapların yayımlanmamasının bir boşluk yarattığını vurgular. Bu açığı kapatmak üzere Yapı Kredi Bankası'nın onuncu yıldönümünde Foerster'a ısmarlanıp yazdırılmış olan *İyi İnsan, İyi Vatandaş* adlı eseri yazar, sahanın yenilikçi ilk örneği kabul eder. Şevket Rado, bu doğrultuda 25 yıl çalıştığı İstanbul Radyosu'nda vatandaşlarına faydalı olmak maksadıyla hazırladığı konuşmaların bir kısmını *Eşref Saat*'te toplayarak faziletli ve çalışkan insan olmayı telkin eden eserini Türk edebiyatına kazandırır.

[14] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Basım, İstanbul 1975.
[15] a.g.e. s. 5.

Eşref Saat

İnsanların günün en çok hangi saatlerini sevdiğini sorgulayan yazar, şair tabiatlıların akşam saatlerini, yaşı ilerleyenlerinse sabah saatlerini sevdiğini ve ona göre de insanlar için saatlerin en iyisinin "eşref saat" olduğunu söyler. Eşref saat, gündelik hayatımızda işlerimizin en iyi gittiği, kararlarımızın en isabetli olduğu, hükümlerimizde yanılmadığımız saattir. Bu saatin ne zaman geleceği belli olmamakla birlikte en çetin meselelerin kolaylıkla hallolduğu zamandır. *Eşref Saat* kişilerin hayatlarını etkilediği gibi milletlerin de hayatını etkiler; bu saatlerde milletler esaretten kurtulur, kendi kaderlerini yazar. Bu kadar hayati değeri olan *Eşref Saat* ne zaman gelir, geldiği de nasıl anlaşılır? Yazar, bu saatin insanların kendileri tarafından işletildiğini ve sadece dikkatli olmaları sayesinde geldiğini kolayca fark edebileceklerini söyler. Her şeyin bir zamanı vardır ve *Eşref Saat* de bu zamandır.

Yazarın konuyla ilgili verdiği örnekler günlük hayattan, kadın-erkek ilişkilerinden beslenir. Mesela bir kadın işten eve yorgun dönen kocasına kapıdan girdiği gibi önemli bir haber vermenin sırası olmadığını bilmelidir. Yazar bu duruma önerisi fena haberlerin bile sükûnetle karşılanacağı eşref saatini beklemek gerektiğidir. Aksi hâlde damdan düşer gibi verilen kötü haber evin mesut havasını bozar. Yazar bir diğer örneğinde ensesine yumruğu vur, ağzından lokmasını al, diye tarif edilen ideal kocaların eşref saatleri tıkır tıkır işletmesini bilen kadınların eseri olduğunu söyler. Burnundan kıl aldırmayan kocalar bile eşref saatle işini halleden akıllı kadınlar elinde uysal bir eşe dönüşür. Rado, gündelik hayatla iç içe örnekleriyle her iyi şeyin eşref saatte olacağını bunun için de kişilerin biraz sabredip tetik davranmaları gerektiğini vurgulayarak yazısını sonlandırır.

Daha İyi Olabilir

Şevket Rado bir tanıdığından bahsederek bu yazıya başlar. Hayata çok erken atılıp yoksullukla pençeleşen bu tanıdık bir süre sonra işini yoluna koymuş, dükkânını tıkır tıkır işler hâle getirmiştir. Görünürde bir sıkıntısı olmayan ahbabına yazar ne zaman "nasıl olduğunu" sorsa arkadaşı "iyi olduğunu, ama daha iyi olmasının mümkün olduğunu" söylermiş. Yazar, bu durumu şöyle yorumlar:

> "Bu, onun hep iyiden daha iyiye geçmek istediğini açığa vuran, çalışması sayesinde ulaştığı yaşama seviyesini asla yeter bulmayarak daha yükseğe çıkmak için yeni çabalar harcamak ihtiyacını kamçılayan bir kudretin işareti idi."[16]

Böyle bir girişle başlayan yazı devamında da hangi hâl ve şartlar içinde olunursa olunsun her zaman daha iyiyi istemek fikrini tüm insanların barındırması gerektiğini vurgular. Rado, bu isteği değerli görür.

Yazının devamında iyi yaşama davasının "istek" ile nasıl yürütüleceğinden, gündelik hayatın daha iyiye nasıl götürüleceğinden bahsedilir. Yazar bunu yaparken Şarklı ve Garplının yaşamı anlamak bakımından farklarına değinir. Şarklıyı daha kolay razı olur, kanaatkâr; Garplıyı ise karnı tok sırtı pek olmakla yetinmeyen, medeniyetin bahşettiği her nimetten yararlanmayı arzulayan insanlar olarak görür. Yazar kendi hayatından bir örnekle devam eder ve New York'ta bulunduğu sırada tanıştığı ailelerin çalışkanlığından çalışıp refahlarını arttırma isteğinden bahseder. Yazar, Şark toplumlarındaki kanaatin gerektiği durumda olmasını, toprak bomboş dururken küçük bir kısmını ekmek yerine gücün yettiği ölçüde daha fazlasını ekmeyi; daha çok çalışıp daha iyiye ulaşmayı öğütler.

Dünyadan ve İnsanlardan Şikâyet

Rado, binbir nimetle bezenmiş dünyadan şikâyet etmeyi manasız bulur. Voltaire'ın *Candide*'ine var olan dünyaların en iyisinin yine bizim dünyamız olduğunu söylettiği gibi var olan dünyaların en iyisi bizim dünyamız, der. Hayat gün olur sıkıntılı geçer insan dünyadan soğuduğunu sanır ama bu geçicidir.

Yazar, üzüntü anlarının ardından gelen keyifli dakikalara dikkat çeker. İnsan, her şeyi unutur ve önemli olan unutmamak kabiliyeti değil, ondan daha kuvvetli olan unutmak kudreti olduğunu söyler. Yazar, her şeyi hatırlayan bir zihnin kişiye vereceği yükü ağır bulur bu düşüncesini filozof Bergson'un düşüncesiyle destekler: Beynin asıl vazifesi bize hatırlamayı değil, unutmayı temin etmektir. Yazar da kötü hatıraların silinip de yerine tatlılarının gelmesiyle yaşama sevincimizin arttığını söyler. Dünyadan şikâyet etmek yerine zamanın hafızamızdaki kötü anıları silmesine müsaade etmeli, insan içinde bu kötülüğü büyütüp kine dönüştürmemelidir.

Yazar, insanların aslında dünyadan değil insanlardan şikâyetçi olduğunu söyler. Bu şikâyetçi kişilerin, insanların yalnız kendilerini düşündükleri, başkalarına yardım eli

[16] a.g.e. s. 12.

uzatmadıkları düşüncesine karşı çıkar. Yazar en kötü insanın bile gönülden istenen bir yardım karşısında başkasına yardım etmekten ayrı bir zevk duyduğunu söyler. Kişi bir iyilik için önce doğru şeyi en doğru şekilde istemeyi bilmelidir ki karşı taraftan iyilik bulabilsin. Yaşanan dünyaya ve insanlara iyi yönden bakmak böylece insanları daha mutlu kılar.

Yaşamak Zevki

Yazar insanoğlunun isteğinin birkaç günlük ömrünü saadet içinde geçirmek olduğunu söyler. Mesut olmanın başlıca şartının zenginlik olduğu düşünülür ama bu da her zaman geçerli değildir. Zengin bir adama bakıldığında görülür ki kıt kanaat geçinen bir adamın hayattan aldığı zevki bir türlü alamaz. Saadet denen şey de bu hayattan zevk alabilme gücüdür. Peki nedir yaşama zevki? Bir filozof bu soruyu günlük hayatın ortasında duran yemek yeme ihtiyacı karşısında insanların takındığı tavırla açıklar. Dünyada bazı tip insanlar için yemek yemek angaryadır, bazıları için bu eylem bir vazife gibidir; zorunluluktur. İnsanların bazıları da zevk düşkünüdür yemeğe iştahla başlar ama onun umdukları gibi olmadığına kanaat edip yüzlerini buruştura buruştura sofradan ayrılır. Oburlar da yırtıcı kuşlar gibi yemeğin üzerine atılıp çok yemekten hasta olur. Bunlardan sonra öyle insanlar da vardır ki yemeklerine iştahla başlarlar, önlerine ne konursa mesele çıkarmadan yerler, açlıklarını giderecek kadar yiyip sofradan kalkar. Bu gibi kişiler çeşitli dünya nimetleri sofrasında da kendi paylarına düşenler karşısında aynı tavrı sergiler. Mesut adam da işte bu kişiye denir. Yemekteki iştahın karşılığı hayattaki şevktir. Rado bu örneğinin ardından hayatta bir insanın ilgilenebileceği konular çoğaldıkça mesut olmak imkânının da çoğalacağını söyler. İnsan bir uğraşını kaybetse diğeriyle avunabilecektir. Saadet işte bu avunmanın, kendini bir şeye vermenin içindedir. Bu insana yaşamak hiçbir zaman sıkıntılı gelmeyecektir. Rado, okuyucusuna kendisini her türlü oburluktan koruyup her şeyle ilgilenerek hayatına saadet katmayı bilmeyi önerir.

Güler Yüz

Rado, güler yüzün her şeyden önce insana cesaret verdiğini söyler. Bunun nedenini ise bu insanların her kusuru hoş görüp affeden insanlar oluşuna bağlar. Bu dünya çatık kaşla dolaşmaya, insanların kalbini kırmaya değer bir dünya değildir ve güler yüzlü insanların arasında hayat daha tatlı geçer.

Rado 2. Dünya Savaşı yıllarında Avrupa'da bazı milletlerin az güldüğünün fark edildiğini ve bunun rahatsızlığını hisseden Macarların Budapeşte şehrinde insanlara gülmeyi öğreten bir mektep açtığını söyler. Gülmek bu kadar değerlidir. Tagor adlı filozof da kendi mektebinde öğrencilerine günde bir saat gülmeyi aşılamaya çalışırmış. Rado'nun da okurlarına önerisi hayatı hoş karşılamanın sırrını bulabilmek için her şeyden önce gülümsemeyi öğrenmek gerektiğidir.

Tatlı Dil

Yazar tatlı dili tanımlamaya, onun özelliklerini sıralamaya başlamadan önce can yakan acı dilin zararlarını anlatarak yazısını şekillendirir. Acı dile sahip insanların sevimli ve cana yakın olmasına imkân yoktur çünkü bu dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül yıkar. Acı söz söyleyen dilin zararı sadece bu sözleri işitene değil söyleyene de dokunur. Kişi dünyanın en güzeli olsa bu sözler onu çirkinleştirir. Tüm bunların aksine tatlı dil öyle değildir, yılanı deliğinden çıkaracak kadar kudretlidir. En yapılmaz işler bile tatlı dille güler yüzle yapılıverir. Güler bir yüz tatlı dile tamamlandığında insana bütün kapılar açılır. Gerçek tatlı dil iyi insanda bulunur. Yüreği merhametle, sevgiyle dolu insanın dili kendiliğinden tatlılaşır. Kötü bir insanın dökeceği tatlı dil ise tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibi aldatıcıdır, kısa zamanda da bu anlaşılır. Yazarın bu doğrultuda okuruna önerisi; bu dünyada gönül kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalarıdır. Böylelikle insanın, en küçüğünden büyüğüne tatlı dille, güler yüzle seslenebilmeyi başarabilecektir.

Artık Çocuk Değilsiniz

Yazar bu metninde bir arkadaşının merakı üzerine, çocukluğun hangi yaşta bittiği sorusunu cevaplamaya çalışır. Yazara göre eski devirlere nazaran insanların ömürleri kısalmış dolayısıyla gençliğin başlangıcı aşağı çekilmiş olsa da çocukluğun büyük şehirlerde otuz yaşına kadar sürdüğünü söyler. İnsanın çocukluktan ne zaman çıktığını tahmin ederken bir çocuğun yedi yaşında okula başladığını yükseköğreniminin de uzununu seçtiyse kişinin 25-26 yaşlarına kadar okulda olduğunu hesaplar. Kendisini geçim yönünden anasının, babasının düşünmesi gerekir. Bu çocuk doktora yapmaya, ihtisas edinmeye kalkarsa askerlik hizmetinin de bitmesiyle beraber otuz yaşlarında eli ekmek tutar hâle gelecek, böylelikle çocukluk devresini sona erdirmiş olacaktır. Mektepten çıktıktan sonra önlerinde onları bekleyen hayli iş vardır. Çocuklukta yalnız kendisiyle baş başa olan genç şimdi etrafının çevrilmiş olduğunu görür. Evlenmek,

çocuk sahibi olmak işleri çatallaştırır. Başkaları için çalışmak, onların saadetiyle mesut olmak devri başlar. Para kazanmak artık ciddi bir meseledir. Otuz yaşına kadar acemi olan çocuk artık bilinçli bir yetişkin olma yolunda ilerleyecektir.

Misafirliklerimiz

Misafirlik, günlük hayata renk katar. Kişi evine yorgun argın dönse bile kapısının çalınmasını ya da bir kapıyı çalıp sevdikleriyle vakit geçirmeyi ister. Böyle yakın ahbapların dostlukları gibi misafirlikleri de tatlı olur çünkü onlar birbirine ağırlık vermez. Bu oyun her zaman sevilen kişilerle de oynanmaz. Günün birinde hiç hoşlanılmayan kimseler kapıyı çalabilir. Bu durumda gerçekten terbiyeli ve nazik bir adam veya hanım tanıdığına, tanımadığına; sevdiğine, sevmediğine iyi muamele etmeli, hatır saymalıdır.

Değişen zaman içinde Şark'ın misafirlik âdetlerinde Garp usulleri örnek alınarak misafirlikleri zamana uydurmak yoluna gidildi. Artık İstanbul'da her sınıf ailenin mutlaka kabul günü vardır. Böylelikle yeni zamanda misafirlik disiplin altına alınmıştır. Bu misafirlikler için de yazarın önerisi samimiyet üzerinedir. İnsanların birbirlerini süzmelerine veya birbirlerine yukardan bakmalarına sebep olan misafirliğin dostlukla, ahbaplıkla hiçbir alakası yoktur. Misafirlik samimi olmalıdır. Onun için insan kiminle dost olmak istiyorsa onların misafirliğine gitmeli, ahbaplık etmek istemediklerinin de misafirliklerini kabul etmemek gerekir. Misafirlik ya hiç oynanmamalı ya da oynandığı zaman hakkı verilmelidir.

Gençliğin Kıymeti

Baharın bir çekiciliği vardır, yeşermeyi, çiçeklenmeyi hatırlattır. Ama çiçek ilk bakışta zannedildiği gibi sadece bir süslenme, güzelleşme mahsulü değildir. Her çiçeğin bir gayesi vardır. Bu gaye meyveye vermektir yoksa sadece çiçek açar meyve vermezse o çiçeklerin belki hoşluğu sürer ama manası kalmaz. Yazar, arkadaşı Sait Faik'in bir yazısında çiçeklere bakarak şaşakaldığını, bu kapkara topraktan çıkan bembeyaz, sapsarı, mavi, kırmızı çiçekler acaba bize toprağın altında gizli olan harikulâde bir evrenden haber vermek istiyorlar da bunun biz bir türlü farkına varamıyor muyuz, diye sormuştur. Şevket Rado, bunu bilemeyeceğimizi ama her çiçeğin bir meyveyi ortaya koymak niyetiyle açtığını bilmek gerektiğini söyler. İnsanlar da ömürlerinin ilkbaharında yeniden hayat bulup yeşermekte olan ağaçların çiçekleri ve yaprakları gibi taptaze, çiçekler gibi renkler içindedir. Böyle kalıp tabiatın kendilerinden istediği

meyveyi vermezlerse hüsrana uğrarlar. Çünkü insana ait güzelliklerin hiçbiri ebedî değildir. Çiçeklerini açmış bir şeftali ağacı ne kadar güzelse aynı ağaç, dallarından olgun şeftaliler sarkarken de güzeldir.

Akan zamanın insanı aynı bırakmadığı düşüncesini Heraklit örneğiyle verilir. Heraklit bir nehirde iki defa yıkanmanın mümkün olmadığını söylemiştir. Akan su içinde insan neyse zaman içinde de hayat odur. Yazarın, insanın içinde yaşadığı topluluğa ve kendisine faydalı olabilmesi için okuyucusuna önerisi gençliğin kıymetini bilmesi ve bu çağlarda zamanını iyi kullanmasıdır. En güzel meyvelerin en iyi bahçıvanlar tarafından yetiştirildiğini tıpkı taze fidanlar gibi etrafta gelişmekte olan gençlere faydalı olmak için elden gelen gayreti esirgememek gerektiğini söyler.

Çocukların Ana ve Babalarından Bekledikleri

Bu sohbet eserinde bir çocuğa anne babasının neler katabilmesi gerektiği üzerinde durulur. Çocukların yalnız okumuş bilmiş insan olmalarından daha önemli olan bir şey varsa o da iyi bir insan olmalarıdır. Harcanan bütün çabaların ancak onlar iyi birer insan olarak yetiştiklerinde manası vardır. Bunu başarmak için yazarın önerisi çocuklara önce iyi birer örnek olmaktır. Onlar ufak yaştan beri ailesini örnek alır, anne-babasına benzemeye çalışır. Anne-babanın evdeki her hareketi, hadiseler karşısında takındığı her tavır onlar için bir derstir. Öğretmenin okulda öğretemeyeceği birçok şey vardır ki çocuklar bunları ailesinden öğrenir. Yazar, ana babaların çocukları olduğundan itibaren kendilerini de toparlamaları gerektiğini söyler. Çocuklarını iyi adam, büyük adam olarak görmek isteyen aile büyük adamın tüm vasıflarını kendinde toplamaya, bu vasıfları benimsemeye çalışmalıdır.

Rado, çocuklara yalnız kaldıkları zaman sevilmeleri ve başarılı olmaları için insanları sevmeyi öğretmeyi gerekli bulur. Çocuğun anne-baba ve birkaç kişinin sevgisiyle yetinmesi bu kişilere bağlı büyümesine, diğer insanları hiçe saymasına neden olur. Çocuk hayatta büyük sıkıntılara uğradığı zaman onu kurtaracak, yükünü hafifletecek olan sevgi başkalarının sevgisidir. Kişi çocuğunu yalnız kendisine değil aynı zamanda topluma da faydalı bir adam olarak yetiştirmeyi başarırsa analık, babalık vazifesini yapmış olur. Bütün gayretler sırf onun iyiliği, hayatta rahat etmesi, sevilmesi, yükselmesi içindir. Bu yüzden ona doğruluğu, adil olmayı, sözünde durmayı, iyilik etmeyi öğretmelidir.

Gönül Zenginliği

Gönül zenginliği nasıl olur? Başkasının malını, zenginliğini kıskanmayıp ondan fazla zengin olmayı isteyerek gönül zenginliğine ulaşılır. Başkasının zenginliğini, servetini kıskanmamak ama onun kadar zengin olmayı isteyip çalışmaya koyulmak. Gönül zenginliği kendi saadetini başkasının fakirliğinde, birtakım üzüntülere düşmesinde aramamaktır. Bir adamın kesesi dolu olsa bile eğer başkalarının saadetini, zenginliğini kıskanıyorsa onun zenginliğinin bir değeri yoktur.

Bir adamın tek başına zengin olması bir şey demek değildir. Bir topluluğun bütün fertleri zengin olmalı, daha az kazananlar çok kazananlara imrenmeli aynı hayat şartlarını temin etmeye çalışmalıdır. Çalışarak ileriye gitmiş olanları geri çekmeyi bir an düşünmeden onlara yetişip kol kola yürümek için çalışmalıdır. Bir kere ruhça zengin olduktan sonra diğer zenginlikler kendiliğinden gelecektir.

İstemek

Dünyada insanların mesut olabilmesi için iki yol vardır. Bunlardan biri bütün istediklerini elde etmek diğeri ise elde edeceklerini istemektir. Birincisi her kula nasip olmaz, dünyaya böyle bir talihle gelmeyenler akıllarını kullanıp ikinci yoldan gitmelidir. Bir insan yapamayacağı, imkânı olmayan bir şeyi gönlüne koyar ve onu istemeye başlarsa gitgide saadetin eşiğinden uzaklaşır. Elde edemeyeceği kudretlere sahip olmak isteyen adam bahtsız olurken bir başkası sahip olduğu kudreti yavaş yavaş arttırarak mesut olabilir. Tüm mesele insanın ancak yapabileceğini isteyecek aklıselime sahip olmasıdır. Yazarın bu konuda önerisi insanların istemesine daha küçük yaşlardan başlayarak akıllıca sınırlar çizmek gerektiğidir. Eğer bu yapılmazsa büyüdükleri zaman önce olmayacak şeyleri sonra da yapamayacakları şeyleri istemekten kendilerini alamazlar. Onları bu bahtsızlığa sürüklememek için çocukluktan itibaren ancak elde edebilecekleri şeyleri istemeye alıştırmalıdır.

İki Sır

Yazar, gazetede gördüğü "Sır" başlıklı bir yazıdan yola çıkarak yazısını oluşturur. Bu yazıda yetmişinci yaşını dolduran Fransız romancısı Andres Maurois'ya arkadaşları saadetinin sırrını sorar, o da şu cevabı verir:

"Benim saadetimin sırrı pek basit. Hayatta başıma gelen felaketleri bir sıkıntı olarak kabul etmek fakat başıma gelen bütün sıkıntıları da birer felaket saymamak."[17]

Gündelik hayatta başa gelen felaketleri, katlanılması ve geçiştirilmesi mümkün bir sıkıntı gibi karşılayabilmek hayatı daha yaşanır kılacaktır. Hayatta başa gelecek her şeye karşı ruhça hazırlıklı olmalıdır. Bu ruh hazırlığının felaketler karşısında şaşırıp kalmayı engelleyeceğini söyleyen yazar, okuyucusunu hayat karşısında dimdik görmek ister.

Saadet gibi neşenin de bir sırrı vardır. Bunu da Andres Luguet söylemiştir. Ona neşesini nasıl kaybetmediğini sorduklarında: "Niçin kaybedeyim, ben bilirim ki hayatta en karanlık saat bile altmış dakikadan fazla sürmeyecektir."[18] der. Her şey geçer, her şey gider. Bütün sıkıntılar dünyanın doğal hâlleri olarak kabul edilirse olduklarından büyük ve önemli görülmezse dünyanın neşeli müşterilerinden biri olunabilecektir.

Takdir Duygusu

Şevket Rado aldığı bir mektupla gelen bir soru üzerine yazısını oluşturur. Bu mektup yazara insanların büyüklerinden veya karşılarındakinden takdir görmeye ihtiyaçlarının olup olmadığını, takdirin gönülde yaptığı tesirin nereden geldiğini sorar. Rado, insanları iyi hareketler yapmaya teşvik etmede takdir etmenin tesirini cezanın tesirinden daha etkili görür. Küçük yaşlarda bir aferin almak için yürümeye gayret eden çocuğun, iki saat sürecek oyunun sözlerini kelimesi kelimesine ezberleyen tiyatro sanatçısının da bu zahmetlere takdir toplamak arzusuyla katlandıklarını söyler. En büyük keşiflerin, icatların da altında bu duygu yatar.

Hizmetleri, gayretleri ödemek için para iyi bir vasıtadır fakat kâfi değildir. Feragatler, fedakârlıklar para ile ödenmez; takdirle alkışla veya birkaç tatlı cümle ile ödenir. Dünyanın bütün büyük işleri de fedakârlıklarla yapılanlardır.

Normal İnsan

"Normal insan ve anormal insan nasıldır, kimdir?" sorusuna normal insandan başlayarak cevap verir. Normal insan genel olarak memnun olan, her şey istediği gibi gitmese bile neşesini kaybetmeyen insandır. O, hayatta karşılaştığı bütün hâllere fazla zorluk çekmeden kendini uydurur. Bu kişi kafasının içinde yaşadığı dünyada değil etiyle, kemiğiyle içinde yaşadığı dünyada dolaşmasını bilir. Maddi refahı varsa

[17] a.g.e. s. 66
[18] a.g.e. s. 70

faydalanır, bu imkânlardan yoksun kaldığı zaman neşesini kaybedip perişan olacağı yerde filozof olur, bunu da dünyanın hâllerinden sayarak başına gelenleri cesaretle karşılar. Normal insanın önemli bir tarafı da hoş görür olmasıdır. Başkasının işlediği kusurları hoş görmeyi bilen, kendisini olduğundan daha yüksek görmeyen insan normaldir.

Anormal insanların özellikleri uç noktadadır. Mesela hayatta bir tek dostu olmayan insan anormaldir. Çünkü bir insanın bu dünyada dostça arkadaşlık edebileceği insana rastlamamasına imkân yoktur. Yine tutumluluğu pintilik derecesine varmış insanları normal saymak güçtür tam tersi, eline geçeni har vurup harman savuran, kazandığı parayı düşüncesizce harcayan insan da bir hasis kadar anormaldir. Bütün bunlara rağmen normal insan olmak daha zordur, birçok meziyeti yanında ister.

İnsan ne kadar ölçülü, ne kadar normal olmak bahsinde azimli olunursa olsun herkeste az çok anormallik vardır. Bir kişinin ben normal bir insanım, demesi bile onun pek de normal olmadığını gösterir. Bu bakımdan normalin de anormalin de net bir çizgisi yoktur ve insanın varlığında her ikisi de bulunur.

Faydalı Bir İş Görmek Zevki

Şevket Rado, bir iş görmek, bir eser vücuda getirmek zevki yalnız aydınlara, sanatkârlara vergi zevklerden değildir diyerek bu zevki tüm insanlığı kapsayacak ölçüde genişletir. En işe yaramaz insan bile bir eser vücuda getirmenin zevkiyle mest olmasını bilir. İnsanlar gördükleri işin mutlaka faydalı olması konusunda büyük bir arzu besler. Yazar bu mevzuya 2. Dünya Savaşı'ndan verdiği örnekle devam eder. Bu savaş patlamadan önce Almanya'da baş gösteren işsizliğe çare bulmak amacıyla birtakım boş gezen adamları toplayıp onlara iş görüyormuş hissi vermek için dibi delik fıçılara su taşıtmışlar. Bu hizmete katılan adamlardan biri, "Hayatımda bundan büyük bir işkence tasavvur edemiyorum. Faydasız ve dolayısıyla lüzumsuz bir insan haline geldiğimi ilk defa o günlerde hissettim ve üç gün çalıştıktan sonra aç kalmayı göze alarak delik fıçıya su doldurmak teklifini kesin surette reddettim." diyor. İnsanın canı belki boş oturmaktan sıkılır, ama bütün hayatında çalıştığı hâlde bir tek faydalı eser vücuda getirememiş kişinin sıkıntısı boş adamın sıkıntısından daha ağırdır. Faydalı bir hizmet bütün sıkıntıları unutturur.

İhtiyarlık Üzerine

Yazar, ihtiyarlığı Cicero'nun "İhtiyarlık" eseri üzerinden anlatır. Cicero'nun "İhtiyarlık" adlı eseriyle yaşlılık dönemine bakar ve ihtiyarlığın korkulacak bir şey olmayıp aksine övünülecek taraflarının olduğunu dile getirir. İhtiyarlamaktan korkmanın yersiz olduğunu, önemli olanın ihtiyarlık dönemindeki deneyimlerin farkına varmak olduğunu söyler.

Yazara göre ihtiyarken vücutta meydana gelen ağrılar ve rahatsızlıklar gençken düşünmeden yapılan davranışların sonuçlarıdır. Yaşlı olmanın bir kusur değil yaşamda bir süreç olduğuna değinen yazar, ihtiyarların ihtiyarlıklarıyla barışık olup hayatın tadına bakmaları gerektiğini ve ölümden sonra eğer bir hayat var ise bu sonsuz öteki hayatı düşünmeleri gerektiğini anlatır. Rado, Cicero'nun "İhtiyarlık" isimli eserinden örnekler vererek, insanın ihtiyar olduğu zaman ihtiyarlığıyla övünmesini ve asla yaşamın sonu gelmiş gibi düşünmemesini tavsiye eder.

Gençliğe Dair

Eskiler, insan ömründe gençliğin sona erdiği ihtiyarlığın başladığı bir yaş aramıştır ama bir türlü bulamamışlardır. Eski Romalılar ihtiyarlığın genel olarak 46 yaşında başladığını kabul etmiş ama artık hayatın ancak 40 yaştan sonra başladığı düşünülmektedir. Yazar, eskiyle bugün arasındaki bu farkta eski yaşamların doğayla daha iç içe olmasını, bugün tahsil yaşının ancak 30 yaşa yakın zamanda bitmesi gibi durumları etkili görür. Bu durumda hayatın 40'tan sonra başladığını söylemek doğaldır.

Yazar yeni neslin uzun çocukluk ve ihtiyarlık dönemleri arasında sıkışan gençliğinde yirmi yaşlarından başlayarak gelecek için çok iyi hazırlanmaları, önlerindeki yolların en selametli olanını seçmelerini öğütler. Gençliğinde tecrübeli bir adam olgunluğu gösteremeyenlerin kırk yaşından sonra başlayan hayatlarının da tatsız olacağını öngörür ve bu yüzden gençliğin dikkat ve özenle yaşanmasını tavsiye eder.

Herkes Kendi Yerinde

Yazar başka birinin yerinde olsa ne yapacağını söyleyip duran biriyle tanışır ve bu kişinin başkası olmak hevesi üzerine yazısını oluşturur. Başka birinin yerine geçip insanların yaptığı yanlışları nasıl düzelteceğini hayal eden kişinin sorumluluğu önce kendisi olmaktır. İnsan önce kendi hayatını çekip çevirmeyi, üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bunu başarabilen kişi tecrübeleriyle her kişinin farklı beceri ve isteklere sahip olduğunu kavramış olacağından insanlara kendi doğrularını yüklemeye

çalışmayacaktır. Bunu başarmak da hayli zaman emek vermekle, kişinin işini en iyi şekilde yapmasıyla mümkündür. İnsan başkasının yerinde olmaktan vazgeçip önce kendi yerini doldurmaya, aynasını kendine çevirip eksiklerini görüp bunları düzeltmeye çalışmalıdır. Böyle olduğunda kişi kendi yerini doldurup çevresine örnek olabilecektir.

Tesadüfler

Yazar bu metinde hayattaki tesadüflerden yola çıkarak büyük dehaların tesadüfler sonucu bulduğu icatlar üzerinde durur. Tesadüfler herkesin hayatında vardır ama sadece zekânın yanında dehaya da sahip olanlar bunları fırsat olarak değerlendirebilir.

Tesadüflerin icatlara yol açtığına değinen yazar, doktor olan Voronof'un dâhilerin hayatındaki tesadüfleri anlattığı eserinden yararlanır. Dâhilerin başına gelen tesadüfleri, başına tesadüfen düşen elma ile yer çekimini keşfeden Newton ve fırtınalı bir gecede evini aydınlatan şimşek çakmasından yola çıkarak elektriği bulan Edison gibi önemli isimlerle anlatır. Yazar, dünyayı etkileyen bu tesadüflerin yanında kişilerin de kendi hayatlarının tesadüflerini, lehlerine çevirebilmelerini temenni ederek yazısını bitirir.

Herkes Kendi Hayatını Yapar

İnsanlar hangi şartlarda olurlarsa olsunlar yaşama dair ümitleri kırılmamalıdır. İnsanlar zekâları ve yüksek azimleri sayesinde büyük başarılara imza atabilir. Bu azme tarihte örnekler vardır. Hayata küçük ve silik şahsiyetler olarak başlayan Osmanlı sadrazamı Köprülü Mehmed Paşa'nın ve İbrahim Paşa'nın sadrazamlığa yükselişleri, besteci Hacı Arif Bey'in yeteneğiyle zamanla en seçkin musiki meclislerinin aranan sanatkârı olması gibi örnekler mevcuttur.

Bütün mesele yükselmek azminin bir kere gönülde yer etmesinde, düşüncenin hep o istikamette çalışmasındadır. Herkes kendi hayatını yapacak, fethedecek gücü içinde saklar. Önemli olan onu açığa çıkarabilmektir.

İyimserlik, Kötümserlik

Şevket Rado, insanları iki sınıfa ayırmakta en doğru yöntemi Auguste Breal'in bulduğuna inanır: İnsanların sadece iyi ve kötü olarak ikiye ayrılması doğrudur. Rado'nun iyimser ve kötümser olarak adlandırdığı bu insanlar arasında iyimser olanlar en kötü meseleler karşısında dahi karanlığın içindeki aydınlık noktaları aramaya

yönelirler. Kötümser insan ise güneşte bile kara lekeler görür. Rado, bütün güzel eserlerin iyimserlerin elinden çıktığını söyler ve bu iyimser kötümser tezadında iyimserden taraf olur. İnsan başındaki çetin savaşlarda, engeller karşısında mücadele edecek ruhu içinde barındırmalıdır. Sonunun daima iyi olacağına inanan insan tüm engelleri bir bir yıkıp yok eder. Yazar da okuyucusuna kötümserliğin yıkıcılığı karşısında iyimserliğe yönelmelerini, neşe bulaşıcıdır felsefesiyle dostlarını iyimser olanlardan seçmelerini tavsiye eder.

Talih

Yazar bu yazısında talihin ne olduğunu, nasıl yakalandığını sorgular. Bir insanı talihli yapan da talihsiz yapan da ancak kendisidir. Buna dışarıdan kimse karışamaz. Talih; refah, zenginlik ve saadet ile ölçülür ve bunları elde etmek için gayret etmek gerekir.

Rado, talihli olmanın ilk şartını insanın bir kabiliyeti olmasına ve bu kabiliyeti geliştirmesine bağlar. İkinci şart ise insanın kendisine inanması ve nefsine güvenmesidir. İnsanın bu şartları yerine getirmesinde öncelikli adımı bilgi ve gayret olmalıdır, bunlar olmadan hiçbir talih kapıya gelmeyecektir. Ömründe piyango bileti almamış adama büyük ikramiye ne kadar talihli olursa olsun çıkmayacaktır. Yazar talihli insan olmanın yolunu, kişinin gayret ve bilgisini arttırarak bunu talih kuşunu çağırmada yem olarak kullanılabilmesinde saklı görür.

Kendi Kendimizi Aldatmak

Yazar metnini kişinin başkasını veya kendisini aldatması üzerine kurar. Başkalarının kusurlarını görmekte, kabiliyetsizliklerini açığa vurmakta pek açık olan insanlar vardır. Kusurun gerçek kaynağını bulmakta büyük isabet gösterirler ama iş kişinin kendisine gelince kabiliyetsizliklerini, kusurlarını itiraf eden çok az insan vardır. Başkalarını aldatmak kötüdür ama kendini aldatan insanın yaptığı daha kötüdür. Her şeyden önce insan öncelikle kendine karşı samimi olmalıdır. Ruh bilginlerinden destek alan yazar, insanın kendisine karşı samimi oluşunu başkalarına karşı samimi olmasından daha önemli görür.

Öğüt Vermek

Şevket Rado radyo konuşmaları yaptığı yıllar gençlerin kendisinden öğüt istemesi üzerine tarihçi Ernest Renan'ın 63 yaşındayken gençlere verdiği öğütlerin bir

kısmını özetleyerek beklenen yazıyı oluşturur. E.Renan ne olacaklarını merak eden gençlere her şeyden önce iyi bir insan olmalarını öğütler.

Mesut bir hayat için tek yol her zaman iyiye ve doğruya ulaşmaktır. Hayattan memnun olmak, kişinin önce kendi kendisinden hoşnut olmasına bağlıdır. Yazar çalışmayı, durmadan çalışmayı ve de eğlenerek çalışmayı öğütler. Sürekli aynı işi yapmak insanı yoracağından bir çalışmanın yorgunluğunu başka bir çalışmayla gidermek dinlendirici olur. Öğrenmek istenenleri sınırlamamak, her şeyden anlamaya çalışmak, yeni bilgilere açık olmak gerekir. Renan, aşkı dünyanın en kutsal hazinesi sayıp ona ihanet etmemek gerektiğini, gelecek için insanın büyük bir neşe deposu olmasını tavsiye eder. Bu dünyanın pek ciddi bir şey olmadığını kabul etmeli, yaşamaktan memnun olmalıdır. Bunların kişinin insan olarak da kıymetini arttıracaktır.

Çocuklar Babaları Hakkında Ne Düşünürler?

Yazar seyahatlerinden birinde Brüksel'de kaldığı bir pansiyonun duvarındaki bir levhaya dikkat eder ve bu levhanın başında "Çocuklar babaları hakkında ne düşünürler?" yazdığını görür. Sıralama şu şekildedir:

" 6 yaşında: Babam her şeyi biliyor.

10 yaşında: Babam çok şey biliyor.

15 yaşında: Ben de babam kadar biliyorum.

20 yaşında: Şu muhakkak ki babamın pek fazla bir şey bildiği yok.

30 yaşında: Bir kere de babamın fikrini alsam fena olmayacak.

40 yaşında: Ne de olsa babam bazı şeyleri biliyor.

50 yaşında: Babam her şeyi biliyor.

60 yaşında: Ah, babam hayatta olsaydı da kendisine danışabilseydim!"[19]

Çocuklar yetişkin bir birey olmadan ana-babalarını kolay kolay anlayamaz, bu onların anne-babalarından daha tecrübesiz olmalarındandır. Anne-babalar ne yaparlarsa yapsınlar çocukları onlar hakkında böyle düşünecektir. Yazar, çocukların elbet gün gelip anne-babalarının da birçok şey bildiğini ve haklı olduğunu anlayacaklarını ama onlar dünyadan göçüp gittiğinden bunu göremeyeceklerini söyler.

[19] a.g.e. s. 134.

Şükürler Olsun

Yazar, yazısına yaşlı bir adamın merdivenlerden çıkarken aşabildiği her basamak için şükrettiğini fark eden bir dostunun anısıyla başlar. Bu fark ediş yazarı derinden etkiler, yaşamak zevkinin ne olduğunu tam anlayamayan, bulamayan insanlara bu hikâyeyi örnek gösterir. Yaşamak zevki merdiven çıkmak kadar basit şeylerden meydana gelir. Fani olan insanlar için bir basamak merdiven çıkmak bin kere şükretmeye değerdir. Yaşamın zevki insana bahşedilmiş, küçük gibi görünen bu nimetlerdedir. Böyle bir anlayış beraberinde insanları yakıp kavuran üzüntülerin manasızlığını da gösterir, kişiyi hayata daha sıkı bağlarla bağlar.

Saadet denen şey öncelikle hayatta olmak, sonrasındaysa sağlık içinde yaşayabilmektir. Ellerin ayakların tutması, merdivenleri patır patır çıkmak, nefes alışın farkında olmaktır. Yazar, insanlara, tüm imkânsızlıklarına rağmen kendilerini talihsizliklerle çevrilmiş saymamalarını, ellerindeki en büyük nimet olan sağlıklarının kıymetini bilmelerini öğütler.

I.1.2. Ümit Dünyası

"Hayatı sevmeyi, çalışmayı, iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe değer vermeyi üstün tutan konuşmalar"[20]

Ümit Dünyası

İnsan hayatta birçok şeyini kaybedebilir. Uzun yıllar çalışarak biriktirilen para kaybedilebilir, zahmetlerle elde edilmiş mevki kaybedilebilir. Kaybedilen para tekrar misliyle kazanılabilir, kaybedilen mevki de iltimassız; çalışılarak elde edilmişse kişi tekrar yükselecektir. İnsan sağlığını bile kaybetse çok ciddi bir şey olmadığı sürece bunu geri kazanması mümkündür. Yalnız insanoğlunun kaybetmemesi gereken tek şey ümididir. İnsan kaybettiği birçok şeyi ancak ümidiyle geri kazanabilir. Ümit kaybedildi mi para, mevki, sağlık ve birçok şey artık geri kazanılamaz.

Sabahları uyanıldığında yataktan kalkma sebebi ümittir. Büyük küçük herkesin bir ümidi vardır ve atılan her adım bu ümitle şekillenir. Ümit insanı hayatta canlı tutan en temel beklentidir, o hayatta elden düşmeyecek şeydir ki ataların dediği gibi çıkmadık canda ümit vardır. Bu yüzden hayatta hiçbir şeyden ümit kesmemelidir. Nefes alıp verilen dünya, ümit dünyasıdır.

[20] Şevket Rado, *Ümit Dünyası*, Işık Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1980.

Aydınlık Yol

Yazar bir dostunun serzenişiyle yazısına başlar. Yazarın dostu hayatının tadı kalmadığını söyleyip yaşamaktan bıktığını söyler. Bu dost her gün aynı şeyleri yapmaktan aşağı yukarı aynı şeyleri konuşmaktan sıkıldığını hatta tabiatın bile ona sıradan göründüğünü söyler. Bu düşünceler zaman zaman herkesin içine düştüğü bir ruh hâlinin sonucudur. Peki hayat bu mudur? Yazarın bu soruya cevabı "evet"tir. İnsanlar için yeryüzünde alabildiğine bir değişiklik yoktur. Dünyadaki milyonlarca insan doğduğu yerde yaşayıp ölmektedir. İnsanlar her gün aynı yerde uyuyup uyanır, aynı işe gidip gelir. Bu alışılagelmişlik insanlar gibi dünyanın da kaderidir. Dünya hep aynı dünyadır. Kendi döngüsü içinde yol alır. Bununla birlikte evrende ne varsa değişim içindedir bu değişim çok küçük de olsa vardır. Bugün görünen hiçbir şey yarına aynı kalmaz.

İnsanların bu dünyada diğer canlılara üstünlüğü yaradılışlarındandır. Hayat üzerine düşünmek ve hayatı bir koyunun gözünden başka türlü görmek şansı yalnızca insana verilmiştir. Bu yüzden diğer canlıların hayatın monotonluğundan, manasızlığından şikâyet edebilmeleri normal olacaksa da bu insan için geçerli değildir. İnsan dilerse hayatını şekillendirir, isterse hayatının her dakikasını anlamlı bulduğu tutumlarla, düşüncelerle zenginleştirebilir. İnsan kendi içine kapanıp etrafına, dünyaya gözünü kapatmamalıdır. Hayatın aydınlık yolunda kişi görebileceği tüm aydınlıklara gözünü açmalıdır.

Bir Yetişme Tarzı

Her insanın bir hayat hikâyesi olsa da toplum tarafından en merak edileni, dikkate değer görüleni yükseliş hikâyeleridir. İnsanların bu yükselişi merak etmesindeki itici güç yükselme, güçlü olma dürtüsüdür. Bu istekler çaba harcamaya, emek vermeye bağlıdır. Yazar, demokratik rejimlerde çocukların yetişme şanslarının eşit olduğunu vurgulayarak çalışanın zengin ya da fakir olsun yüreklerinde bir cevher taşıyorlarsa bu kişilerin er ya da geç başarıya ulaşacağını söyler. Birçok fakir aile çocuğu vardır ki yaşam koşullarında her şey onlara karşı olsa bile azim ve kararlılıklarıyla büyük takdirler toplamışlardır.

Bu hayat mücadelesinde özellikle de yetişme evresinde zengin ile fakir arasında bir ayrım yoktur hatta bu talih biraz daha zengin çocuğun aleyhinedir. Onun maddi imkânları daha iyi olsa da hayat onu birebir kamçılamadığından başarıya ulaşması daha

zordur. Oysa imkânları kısıtlı olan çocuk hayatı ensesinde hisseder. Küçük yaşta zorluklarla mücadele etmeye alışır. Zengin çocuk ise en rahat olduğu, en huzurla dolu olduğu anlarda geleceği için mücadele etmesi gerektiğinin farkında olmalı; çalışmalıdır.

Bir Arada Yaşamak

Beraber yaşamak güzel olduğu kadar zordur. Her insanın kendine göre huyları, zevkleri vardır. İnsan ancak huyları ve zevkleri birbirine yakın kişilerle uyum içinde yaşayabilir. Bu sağlanamadığında beraber yaşamak bir sıkıntıya dönüşür.

Bütün ömürleri boyunca yalnız yaşamış insanlar ya da kısa bir evlilik hayatından sonra tekrar yalnız yaşamına dönen insanlar zevklerini, alışkanlıklarını başkalarının zevkleriyle uyduramamış insanlardır. Uyum sağlanamamışsa yalnız yaşamak en doğru çözümdür.

Kişi birileriyle beraber yaşamayı öğrenmeden önce yalnız kalmayı bilmelidir. İnsan yalnız kalmayı bildikten sonra diğer insanlarla daha rahat bir arada yaşayabilir. Birey birlikte yaşadığı insanların yanında da kendi yalnız yaşamını kurabilmelidir. Bu insanların maddi anlamda birbirinden uzakta durmasıyla değil ruhlarını özgür bırakmalarıyla mümkün olur. Eşler aynı odanın içinle kitap okuyarak, örgü örerek, ilgilerini besleyerek kendi tek kişilik dünyalarında bir süreliğine seyahat edebilmelidir. Kişiler bu zamanlarda bir diğerinin dünyasına müdahil olmaya çalışmamalıdır ki kendi dünyalarında yenilenebilsinler. Böylece kişiler birbirlerinin ruhunda baskı kurmadan daha sağlıklı ilişki kurarak yaşayabileceklerdir.

Tutunmak[21]

Yazar, uyuyamadığı bir gece aklına takılan bir sorudan yola çıkarak sohbetine başlar. Genç bir delikanlı yazara girdiği işlerde dikiş tutturamamasından, nerede işe girse tembel insanların bütün işi onun sırtına yüklemeye kalkmasından yakınır.

Gençlerin bazı şeyleri görmesi kolay değildir. Yanlışın nerede olduğunu bulmak, başarıya giden yolu tespit etmek zordur. Hayatı da kolay görmek, başarının şans ve tesadüfle olduğunu düşünmek büyük hatadır. Hayatta talih ayağa kadar gelse de kişi bunu lehine kullanamazsa bunun faydasını göremez.

Hayatta gereğinden fazla çalışmak, belki başkalarının yerine de çalışmak kişiye külfet değil faydadır. Bu kişi işyerinde bunca işi yaparak bulunduğu yerin önemli bir

[21] Ümit Dünyası kitabının "Tutunmak" adlı yazısı başlığı değiştirilerek aynı kitabın 168. Sayfasında "Taşıyabilen Kazanacak" başlığıyla tekrar verilmiştir. Bu yüzden bu çalışmada ikinci kez bu yazıya yer verilmeyecektir.

görevlisi olur; yerini sağlamlaştırır. Böylece kimse onu gözden çıkarmak istemeyecek, kişi çalıştıkça yerinde saymayıp yükselecektir. Hayattaki en olgunlaştırıcı mektep de çalışmak olduğundan kişi ne kadar çalışırsa çalışsın emekleri boşa gitmez.

Çalışmak

Çalışmak insanların sonradan edindikleri hasletlerdendir. İnsanoğlu tembel doğar ama zamanla çalışabilme becerisini bünyesine ekler. Kişi bu beceriyi kazansa da çalışmaktan; çok çalışmaktan şikâyetçi olmayan yok gibidir. Hatta bazen çalışanlar kendilerini önceki nesillerle kıyaslayıp onların daha az emek vererek kolayca geçimlerini sağladıklarını düşünür. Oysa geçmiş zamanın yetişkinleri şimdiki gibi çekirdek aileleri geçindirmek yerine daha büyük, geniş ailelerin sorumluluğunu almıştır. İnsanoğlu zamanın her evresinde yaşamak için çok çalışmaya mecbur kalmıştır.

Dünyada para icat edildiğinden beri her türlü çalışmanın karşılığı parayla ölçülür olmuştur. Para kazanmak da çok çalışmakla mümkün olur. Bireylerin daha iyi şartlarda yaşamak, daha fazla birikime sahip olmak niyetiyle çalışmaları memleketin de kalkınmasına yardım edecektir.

Talih Üzerine

Talihsizliklerinden sürekli şikâyet eden insanlar vardır. Bu kişiler hiçbir şey yapmadan talihin onları durdukları yerde bulmasını bekler. Talihi uçan bir kuş gibi tesadüfen başa konan bir şey sayarlar. Talih, şans hatta kader ve kısmet de kuşlar gibi davet edilmek ister. Onu çağırmanın da yolları vardır. Yazar bu yolları bir muharririn talih üzerine yazdığı yazıdan faydalanarak devam ettirir. Bu yazar insanın talihinin üç büyük düşmanı olduğunu söyler: Bunlardan ilki kararsızlıktır, ikincisi kendine güvenmemek ve üçüncüsü de hayatta teşebbüsten korkmaktır.

İnsanoğlu eğer bir iş başarmak, iyi mevkilere gelmek istiyorsa hedefleri için önce hayatta çalışıp yorulmalı; iş görerek yoğrulmalıdır. İmrenerek bakılan hayatların hiçbiri çalışmadan, emek vermeden sağlanmamış karşılığında yıllar, yaşlar heba edilerek bu iyi hayata kavuşulmuştur. Bu yüzden madalyonun bir yüzüne değil iki yüzüne bakılarak ümit edilmeli; talih kovalanmalıdır.

Olduğumuz Gibi Görünmemek

İnsanoğlunun kötü huylarından biri olduğu gibi görünmek yerine olduğundan daha iyi görünmek hevesidir. Genellikle tanınan kişilerin yanında peyda olan bu huy

yüzünden gerçekler kapı arkası edilir, olması istenen ne varsa görünürde o yaşatılmaya çalışılır. Başka bir yanından bakıldığında bu fena huy değildir. Kişi kötü bir hâlde bulunuyorsa bunun herkese belli edilmesinde bir fayda yoktur. Bunu atalar sözü de destekler: Kol kırılır, yen içinde kalır. Tabii böyle bir mantık aynı zamanda kişiye sağlam kollu muamelesi yapılmasına da meydan verir ki bu durumun kişiyi zor duruma düşürme ihtimali de vardır.

İnsanın olmadığı gibi görünme sevdası çoğu zaman pahalıya mal olur. İnsanların düşüncelerini önemseyip olmadık fedakârlıklara girmek, kişileri bazen maddi bazen de manevi fedakârlıklara sürükler. Bunun yerine kişi onu olduğu gibi kabul edenlerin yanında daha sade, kafasına gösterişi dert etmeden yaşarsa daha huzurlu olacaktır.

Geçinmenin Yolu

Tabiat, insanı belli bir zaman geçtikten sonra sükûnetle ve hiç fark ettirmeden evlenmeye zorlar. Kişi kendi rızasıyla evlenmeyi ister olur. İnsanı nikâh dairesine kadar götüren tabiat buradan sonra elini eteğini çeker. Eşler serbesttir ve artık evliliklerini kendi güçleriyle yaşatacaklardır.

İki insanın bir evde gece gündüz karşı karşıya yaşayıp kavga etmeden, çatışmadan uzun ömürlü evlilik sürmesi imkânsız gibidir. Evlikte kişisel hürriyetten fedakârlık gerekir. İki taraf da yeri geldiğinde birbirlerinin isteklerini yerine getirmeyi bilmelidir. Eşler zamanla birbirlerinin bamtellerini de öğrenince iki eşin aynı ev içinde hayatlarını paylaşmaları daha kolay olacaktır. İki taraf da bir diğerinden yapamayacağı fedakârlıklar istememelidir. Eşler ara sıra kavga edecektir ama her kavgada birbirlerine karşı içlerinde sinir biriktirmemeleri evliliğin selameti için önemlidir.

Evlilik yardım etme ve acıma duygularıyla ilerler. Aile olmanın getirdiği sorumluluklar ancak iki kişinin yardımlaşmasıyla taşınabilir.

Büyütmek ve Büyümek

Ailenin kurulup çocuk çocuğa karışıldıktan sonra ailenin en önemli derdi çocuklarını büyütmek olur. İlk zamanlar çok küçük olan çocuğun iyi beslenerek sağlıkla büyümesi için uğraşılır. Daha sonra bu büyütmek çabası çocuğun kendisine, ailesine ve topluma daha faydalı olabilmesi için eğitilmesiyle genişletilir. Aynı zamanda ailenin dışarıdan edinilmesi çok kolay olan kötü alışkanlıklardan da çocuğunu koruması gerekir. Ağacın yaş iken eğilmesi gibi küçük çocuklar da büyüdükten sonra şekillenecek

davranışlarını çocukluklarında edinirler. Bu yüzden aldıkları terbiye onları hayata hazırlayan okullarıdır ve aileler bu konu üzerinde özenle durmalıdır.

Bu büyüme büyütme meselesi yalnız küçüklere özgü değildir. Büyümüş görünen kişiler de zamanın akışı içinde büyüyüp olgunlaşırlar. Evliler arasındaki sorunların birçoğu da bu yüzden çıkar. Kafalardan biri diğeriyle aynı ölçüde gelişmediği için aralarında anlaşmazlıklar meydana gelir. Türk toplumunda kadınlar evlendikten sonra ev işleriyle, çocuklarla uğraşmaktan kocalarının dışarıdaki hayatlarına yetişmeye fırsat bulamaz. Bu durumda kocalar eşlerine, evlerinin dışındaki imkânlardan, toplantılardan, buluşmalardan edindiklerini aktararak onunla da paylaşarak beraber büyümeli, gelişme imkânlarını ortak kullanmalıdır. Bunun yanında kadınlar da eşlerinin evin dışındaki yaşamlarını sıkıcı bulmayıp ilgi göstermeleri gerekir ki hayat ilerlerken eşler el ele yürümeye devam edebilsin.

Komşuluk

Hayatta etrafımız üç türlü tanıdıkla çevrilidir: akrabalar, arkadaşlar, komşular. Akrabalar, kişiler dünyaya gelmeden etrafında çevrili olan hazır gruplardır buna karşılık insan arkadaşlarını kendi tercihiyle seçer. Komşular ise hem akraba hem arkadaş cinsindendir. Çünkü bir mahalleye yeni taşınmakla edinilecek komşular burada hazır bulunur. Komşular bu yönüyle akrabalara benzeseler de kişiler bu komşulardan yalnızca istedikleriyle komşuluk edebileceklerinden arkadaşlara daha yakındırlar.

Komşuların bazı özellikleri vardır ki diğerlerinden ayrılırlar. Komşuyla manevi yakınlığın yanında istenilse de istenilmese de maddi olarak yakınlık kurulmaktadır. Darılmak da bu yüzden mesafeleri azaltmaz. Komşular hiçbir izne gerek olmadan birbirlerini görür, kişinin hâlinin vaktinin nasıl olduğunu bilir. Komşudan bu yakınlık gereği bir şey saklanamaz. Kötü bir komşuyla kişinin itibarı yerle bir olabilir, saklı kalması gerekenler meydana çıkabilir. Bunun aksine kişi iyi bir komşu en yakından da yakın olarak hayatın zahmetlerini unutturur. Acı günde, tatlı günde komşu yakında olur, en yakınların yetişemediği yerde kişiye kol kanat gerer. Değişen aile kurumunun git gide küçülmesiyle komşular daha da önemli olmuştur. Çalışan bir kadının en büyük iç rahatlığı okuldan eve gelen çocuğuna göz kulak olan komşusunun varlığıdır. Bu yeni düzende ev alma komşu al sözü böylelikle önemini korumuş, komşunun komşuya yardımı çok daha önemli bir yer edinmiştir.

Anlaşılmamak

İnsanların dilinden düşmeyen şikâyetlerden biri de anlaşılmamaktır. İnsanlar zaman zaman anlaşıldıklarını düşünseler bile bu devre kısa sürer. Sanatçılar da çoğu zaman anlaşılmamaktan şikâyetçidir. En güzel eserleri meydana getirdikleri hâlde onları anlayan olmamış, kıymetleri bilinmemiştir.

İnsanların kendilerini anlatamamış olmalarına çözüm kişinin kendini anlamasıdır. Bu anlamak öyle ki hiçbir kayırmaya meydan vermeden tarafsız bakmaya bağlıdır. İnsanlar ancak kendilerini tam olarak anladıklarında diğer insanları da anlayacaklardır. İnsan kendine sevgisinde sonsuz olduğundan kendini nasıl görüyorsa, biliyorsa diğer insanların da onu aynı cepheden görmesini ister. Bu mevzuda aynı pencereden bakabilmek için tarafsızlık şarttır. Bu sağlandığında anlaşılmak daha kolay olacaktır.

Yalnız Kalmak

Toplum hayatında yalnız kalmak büyük bir felakettir. Kaderin yalnız bırakmasına; kimsesiz kalmaya insanın yapabileceği bir şey yoktur. Ölüm herkes için mukadderdir ve ne zaman, nasıl geleceği belirsizdir. Kişi bu konuda bir suç üstlenemeyeceğinden bir tesellisi vardır. Bir de bile bile kişinin kendisini yalnızlığa sürüklemesi vardır ki bunda tüm sorumluluk kişinin kendisine aittir. İnsanın kendi hataları yüzünden; kalp kırmak, huysuzluk, kıskançlık, hırçınlık ve gurur gibi insanı geçimsizliğe sürükleyen duygulardan dolayı kişi yalnız kalabilmektedir. Birey kendini toplumun kalabalığında yalnız hissetmese de birinci derecedeki ilişkilerine baktığında burada yalnızlığa sürüklendiğini görecektir.

Bu dünyada kimsenin kimseye ihtiyacı yoktur. Herkes hayatını bir şekilde devam ettirebilme kudretine sahiptir. Bu yüzden ben olmasam yapamaz, gibi düşüncelere sarılarak kimsenin ne yapılırsa yapılsın gitmeyeceği düşünmek yanlıştır. Kimse kimseye katlanmaya mecbur değildir. İnsanın yakınlarına, dost bildiklerine tavrı her zaman naif olmalıdır. Kişi kalp kırmaktan sakınmalıdır ve onu sevenlere sevgisini belli etmelidir ki onları daima yanında tutabilsin.

Sır Saklamak

Hayatta sır saklamak çok değerli bir meziyettir. Sır saklayamayanlar bile bunun bir meziyet olduğunda hemfikirdirler. Bu kişiler için sır saklamak imkânsızdır. Kendilerine emanet edilen sırdan rahatsız olurlar ve ilk fırsatta bu sırrı başkalarına

anlatarak feraha kavuşmayı isterler. Başkalarının sırlarını saklayamayanlar gibi kendi sırlarını da saklayamayanlar çoktur.

Sırrı başkalarına söylemenin bir zevki vardır. Kimsenin haberi olmadığı bir mevzuyu bilmek kişiyi iyi hissettirir. Kimseye anlatılmamak üzere emanet edilen sırların korunamamasıyla kişi sırrın sahibine karşı mahcup olur. Bunun telafisi mümkün olmamakla birlikte kişinin yakınıyla da arası bozulur.

Sır saklama konusunda en doğrusu başkalarının sırlarını öğrenmeye çalışmamaktır. İnsan bir sırrı öğrenmişse de onu ne pahasına olursa olsun saklamasını bilmelidir. Sır saklamanın en sağlam yolu onu öğrendikten sonra unutmaktır.

Neşe Kaçırmak

Bulundukları ortama neşe getiren insanlar vardır. Güler, söyler bir şeye aldırmazlar. Olması gereken budur. Kara kara düşünmek başkalarının da keyfini kaçırmaktan başka işe yaramaz ve bu büyük haksızlıktır. Bazı insanlar da vardır ki başına ne gelirse gelsin bunları soğukkanlılıkla karşılar, gün yüzünde tutmazlar. Bu da olgunluk meselesidir. Bunun tersini yapanlar oldukça çoktur. Başkalarının mutluluğuna engel olmak için hiçbir neden yokken huzursuzluk çıkarabilirler.

Neşeli olmak isteyenlere engel olmadan onları oldukları gibi kabul edip yaşanırsa kimse kimsenin keyfine zarar vermemiş olur.

Hasisliğin Bir Başka Türlüsü

Söz konusu olan hasislik para hasisliği değildir. Başka türlü hasislikler de vardır ki bunlar çok daha fazla tat kaçırır. Düşünülen, içten geçen iyi hislerin de karşıdaki insana söylenmemesi, sakınılması da büyük hasisliklerdendir. Özellikle güzellik ve giyim kuşam konusunda söylenecek bir çift güzel sözün karşısındakini mutlu etmesinden korkanlar vardır. Genç, yaşlı, güzel, çirkin herkes sevilmek, iltifat görmek ister. Bu kişinin kendisinde ne kadar olağansa başkaları da bu duygularla yüklü olduğundan onlar için de olağandır. Bu konuda cömert olmak gerekir ki gönül yapmanın, insanları mutlu etmenin tadına varılabilsin.

İnsan sadece para kazanmakla zengin olmaz. İyi huylarıyla başkalarına çekinmeden bir şey verebilmesiyle de zengindir. Bu dünya alışveriş dünyasıdır ve alınanlar verilerek bu döngü sağlanır. İçten geldiğinde bir küçük tebessüm, insanı mutlu

edecek gayretler, candan bir el sıkış her iki tarafı da mutlu eder. Güzelliği cömertçe harcayabilmek dünyanın en güzel nimetlerindendir.

Sabırsızlık

Yazar her devrin bir hastalığı olduğunun ve kendi devrinin hastalığının da sabırsızlık olduğu tespitinde bulunur. İnsanlar her yere acele etmekte, hiçbir şeye sabır göstermemektedir. Günlük hayatta otobüste, vapurda, bir sıra beklerken gösterilen acelenin bir yere kadar hoş görülür tarafı olsa da hayatın genel seyrinde gösterilen sabırsızlıklar can sıkıcı olabilmektedir. Çabucak zengin olmak istemek, emellere hiç beklemeden kavuşma arzusu bunların birkaçıdır. İnsanlar hayattaki en güzel meyveleri sabırla toplayabilir, sabırsızlık meyve verse de bunlar ham; olmamış meyvelerdir. Ataların da dediği gibi ancak sabreden derviş, muradına erebilecektir.

Ramazandan Sonra Bayram

Müslümanlar Ramazan ayında dünya nimetlerinden el çekip yemekten, içmekten nefislerini alıkoyarlar. Nefis terbiyesinde bu katlanmanın önemli yeri vardır. Din bu nefse hâkim olma sınavından sonra gönlün çektiği nimetlere açılan bir kapı sunar. Bu sınavın sebebi insanın nefsinin elinde esir olmasını önlemektir. Böylece hiçbir dünya nimetine esir olmamak arzu edilir.

Ramazan ayı da sabretme tecrübesinin din vazifesi olarak sunulduğu aydır. Bir sene boyunca gün içinde istediği zaman istediğini yiyen kişiler bir ay boyunca sabredip belli vakitlerde dilediklerini yiyebilecektir. İnsanın otuz gün boyunca tiryakiliklerinden vazgeçtiği, sudan mahrum kaldığı bu nefis sınavı sadece maddi bir katlanma değildir. Bunun yanında insanın varlık içinde yokluğa katlanabilmesi, böylece hem varlığı hem de yokluğu bilmesi kişinin hayatın getirdikleri karşısında bocalamadan mücadele etmesini sağlar. Yokluğa katlanmasını bilen insan, varlık içinde bulunduğunda bunun değerini daha iyi anlayacaktır.

Bu ayda verilen zekâtlar gerçekten ihtiyacı olan kişiler bulunup onlara verilmişse bayram tam anlamıyla bayram olabilir. İhtiyaç sahipleri aldıkları zekâtlarla bir nebze rahatlarsa Ramazan ayının sonunda gelen Şeker Bayramı da bir aylık sabretmenin sonundaki mükâfat olur.

Yalnız Madde Değil

İnsanların büyük bir bölümü maddeci görünmektedir. Maddeci olmak; bir işin madde boyutunu gözden kaçırmamak kötü bir şey değildir. Çünkü insan daha iyi yemek, daha iyi giyinmek gibi elindekilerin daha fazlasıyla yaşam şartlarını iyileştirmek ister. Medeni insan yaşadığı çevre içinde tutunmaya, diğer insanlara karşı belli bir görünüşe sahip olmaya ihtiyaç duyduğu müddetçe hayatın maddi tarafını da düşünmek zorundadır. Tabii yalnız madde ile hayat şekillendirilemez. Bu böyle olduğunda insanın hayatta eli tam takır, kuru bakır kalacaktır. İnsanın değerini arttıran cevherler kişiliğinde saklıdır. Maddi olarak ne kadar iyi olunursa olunsun merhamet, iyilik, sevgi gibi duygulardan zevk almak insanın ruhuna esas şekli verir. Bunlar bir insanda olması gereken asıl meziyetlerdir. Bir insan bu meziyetler olmadan birinin karnını doyurabilir ama ona sevgi veremez. Bu duyguların insana vereceklerini para sağlayamaz.

Her gün içinde bulunulan madde dünyası insanın gönlünü olgunlaştırmaya yetmez. Maddeden kurtulup etrafı daha iyi görebilmek için kişi kendine, fikir dünyasına, sanat dünyasına vakit ayırmalıdır. Maddenin sert çemberinden çıkılarak güzelliklerden zevk almaya çalışmak, doğanın ve insanın eserlerine bakmak gerekir. Maddeyi ruhla doldurmasını bilen insanlar mutlu olmayı, mutlu etmeyi hakkıyla yerine getirir.

İşi İyi Yapmak

İnsanda bir şey yapmak hevesi daha çocukluğunda başlar. Küçük çocuklar kâğıttan, kumdan bir şeyler yapmaya çalışır bu, içteki "bir şey yapmak" isteğinden ileri gelir. Bunun yanında çocuklar iyi ve sağlam şeyler yapamaz buna bilgileri de güçleri de yetmez. Bunu yapacak olanlar iyi yetişmiş büyüklerdir. "İyi yetişmiş"ten maksat sadece bilgili olmak değildir daha fazla kazanmak gayesiyle kötüye, çürüğe yönelmeyen, bilgisini yaptığı işin hakkını vermek için kullanan kişilerdir. Burada mevzu ahlak meselesine; iş ahlakına kalmaktadır. İnsan öncelikle yaptığı işi başında kontrol edecek biri olmasa da sadece kendisine mahcup olmamak için işini iyi yapmalıdır.

Bütün iyi işler dikkat ve özenini esirgemeyenlerin elinden çıkar. Bu insanlar dünyadaki sağlam, iyi, doğru şeyleri üreterek medeniyetlerini yükseltirler ve böylece insan olmanın sorumluluğunu yerine getirirler.

Para Terbiyesi

Hayatta bütün çalışmaların gayesi faydalı bir iş görmekse bunun yanındaki diğer sebep de rahat bir ömür sürmek bunun için de para kazanmaktır. Para cemiyet içinde yaşamayı sağlayan, edinilen mevkiyi korumak için işe yarayan tek araç olduğundan ona ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaçlar çoğaldıkça kazanılan paranın çoğalması zorunlu hâle gelir. Parayı kazanmak kadar kullanmasını da bilmek gerekir. Tüm çalışmalara rağmen ihtiyacı karşılayacak kadar para kazanılamıyorsa bu durumda kazanılan parayla ihtiyaçları dengelemek gerekir.

Yazar çocukların okul sıralarından daha önce, edep ve terbiye öğrenirken para terbiyesi de alması gerektiğini söyler. Çocuk parayla çok erken yaşlarda tanışır ve bu ilişki ömrü boyunca devam eder. Bu yüzden parayı kullanma terbiyesini vermek anne-babaya düşer.

Yazar bir Fransız mecmuasında okuduğu yazıdan hareketle çocukların cep harçlığına dikkat edilmesini vurgular. Çocuk paranın bir şeyler almaya yaradığını kavramaya başladığından itibaren paranın güç kazanılır bir şey olduğu da anlatılmalıdır. Çocuk böylece parayı elinde tutmayı öğrenir. Çocuğa cep harçlığı verirken de ona ihtiyacını karşılayacak kadar para verilmelidir. Böylece çocuk parasını ihtiyacına göre harcamayı öğrenecektir. Çocuğa haftalık vermek de onda bütçe fikri oluşturur. Bir miktar parayı belli sürede harcayacağından kişiliği para harcama konusunda tedbirli ve hesabını bilen biri olma yolunda şekillenecektir. Bu yüzden ne kadar zengin olunursa olunsun çocuğa ihtiyacından fazla ya da ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar az para verilmemelidir. Bunun için çocuğa verilecek para dikkatle hesaplanmalı, tutarlılıkla belirlenen zamanda verilmelidir.

Kadın mı, Erkek mi?

Yazar bir bayram anısından yola çıkarak yazısına başlar. Bir bayram günü yazar ve oğlu Gülhane Parkı'na gider. Burada bir çadırdan isteyen kadını erkek, erkeği de kadın yaptıklarını söyleyen bir ses duyar ve bunu görmek üzere seyircilerin arasına geçerler. İçeridekilerden kimse bu teklife yanaşmayınca bunu yapacak kişi kendi adamlarından birinin üzerinde bu vaadini dener. Işık ve gölge oyunlarıyla bu adamın siluetini kadın siluetine çevirir. Bu değişim sonunda adam da kadın olmanın zorluğundan eski hâline dönmek istemiştir.

Yazar kadınlığıyla barışık bir Amerikalı kadından bahseder. Bu tanıdık, kadınların iş hayatı olmaması dolayısıyla erkeklerden daha az tehlikeyle karşılaşmaları, erkeklerden daha uzun yaşamaları gibi kadın şanslarından bahseder. Bunun yanında kadınların geneli paylarına düşen görevin fazla oluşundan şikâyetçidir. Erkeklerin de çoğunluğu kadın olmak istemez, kadınlar arasında erkek olma isteği daha fazladır.

Mazi Üzerine

Yıllar durmadan saniyelerin, dakikaların ve saatlerin birbirini izlemesiyle geçip gitmektedir. Yazar, bir yıl tamamlanınca da geriye ne kalacağını sorar ve buna Nasrettin Hoca'nın bir fıkrasıyla cevap verir. Nasrettin Hoca'ya bir dostu eskimiş ayların ne yapıldığını sorar. Hoca da buna kırpılıp yıldız yapıldığı cevabını verir. Cevap başta pek anlaşılamasa da üzerine düşününce anlamı ortaya çıkar. Bir ayda dolu dolu yaşanan otuz günden geriye dönünce hepsi bir bütün halinde hatırlanmaz kişiler için değeri, bir izi olanlar kalır sadece. Nasrettin Hoca'nın da dediği yıldızlar bu hatırda kalan anlardır.

Eskimiş bir yıl milletlerin hayatında nasıl tarih oluyorsa bu bir yıl onu yaşayan insanların hayatlarında da mazi olur. Bugünü, anı yaşarken de geleceğin mazisi inşa edilmiş olur. Mazi ne kadar unutulup gidermiş gibi görünse de burada yapılmış tüm iyi ve kötü şeyler saklı kalır. Kişinin önüne açılan yeni kapılarda da bu mazi yapılmış iyiliklerle, kötülüklerle su yüzüne çıkar. Atılacak her yeni adımda mazi de kişiyle beraber gelir.

İnsanların mazisindeki izler de Nasrettin Hoca'nın dediği gibi kırpılıp gökyüzünde; kişinin mazisinde yıldız olup asılırlar.

Dinlemek

Konuşmak, özellikle de güzel konuşmak insanların hoşuna gider. Konuşmanın oldukça önemsendiği yerde iyi dinlemeye önem verilmez. Konuşmanın cazibesi yanında dinlemek hüner yerine konmaz. Bu bir hatadır. Bir insan ne kadar güzel konuşsa da karşısında onu dinleyen ve dinlediğini de anlayan biri yoksa söylediklerinin hiçbir değeri kalmamış demektir. İyi bir dinleyen bulunmadıkça konuşmak da faydasızdır.

İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen şey başta konuşmak, söylemek gibi görünse de aslında dinlemektir ve dinlemenin günlük hayatta yeri oldukça önemlidir. İnsan konuştukça yeni bir şey öğrenemez ama dinledikçe öğrenebilir. Dinlemek

anlamayı da kolaylaştırır. Kişi söyleneni anladığı sürece istenen yönde tepki gösterir, tedbirini alır.

Hayatta asıl başarılı olanlar başkalarını dinlemeyi iyi bilen insanlardır. Bu kişiler etrafındakileri dinleyerek onları en iyi şekilde anlar. Bu kişilerin istekleri karşısında elinden geleni en iyi şekilde yaparlar ya da elinden gelemeyecekse bunun nedenlerini en doğru şekilde açıklayabilirler. Onun için dinlemek konuşmaktan daha fazla heves edilmeye değer bir beceridir.

Kızmamak Elimizde mi?

İnsan karşısında kızmış biri bulunduğunda bu sözlere aldırmamayı bilebilse, kendinin kızdığını fark ettiğinde de kavga etmeyi bıraksa birçok kavgalar, gönül kırgınlıkları önlenir.

Başkaları öfkelendiğinde bu insanları yatıştırmak kişi için daha kolaydır; akıl hatalı bir şey yapıldığının farkına daha kolay varır. Kızmak fena bir şey olduğuna göre önlenebilir mi? Nedenlerine bakıldığında insanın istekleriyle kızdıkları arasında yakın bir ilişki vardır. Olması istenilen şeyin istendiği gibi olmaması sebebiyle kızmak gerçekleşir. Bu isteklerin yerinde olup olmadığı değerlendirilerek kızmanın önüne geçilebilir. İstekler yerinde olsa bile yine ilk çözüm kızmak değildir. Kızmadan önce düşünmek sonradan yaşanacak pişmanlıkları engeller. Çünkü sinirli anında düşünebilmeyi akıl eden insan kızgınlığını da yatıştırmayı bilip kalp kırmaktan kendini alıkoyar. Öfke, sinir, kızgınlık tam anlamıyla hayattan uzaklaştırılamasa da bunun seviyesini veya bir kısmını ortadan kaldırmak adına her şeyden evvel düşünebilmek hayatları daha huzurlu yapacaktır.

Vazgeçebilmek

İnsanın olmasını istediği bir şeyden kendi rızasıyla nefsini mahrum bırakması çok zordur. Bugün "vazgeçmek" diye ifade edilen durum eskilerin "feragat" dedikleri yüksek insan meziyetidir. Feragat sahibi olmak alelade insanlara değil olgunlaşmış, insanlık katlarında yüksek rütbelere ulaşmış kişilere ait bir hâldir. İstenen her şeyin, her zaman olmayacağını bilenler insanları feragat sahibi olmaya, nefislerini köreltmeye çağırmışlardır.

Vazgeçmeyi bilmek insana huzur verir. Aklın önderliğinde kişinin faydasına olmayan bir şeyden vazgeçmesi, kendini vazgeçtiği şey olmadığında güvenli sayması

aklın kişideki hâkimiyetine delildir. Kimsenin telkinde bulunmasını beklemeden bir dersi öğrenir gibi vazgeçmeyi de öğrenmek gerekir.

Yarım Elma, Gönül Alma!

"Yarım elma, gönül alma" sözü insanın gönlünün ne kolay fethedilebilir olduğunu anlatan sözlerdendir. İstenirse gönül almak kolayca bulunabilen elmayı bölüşüvermek kadar hızlıdır. Bu hızın sebebi de düşünülmüş olmanın verdiği mutluluğu yürekte duymaktan geçer. Düşünülmek, hatırlanmak gönülleri fethetmek için yeterlidir. Cömert insanların bazı kusurları olsa bile insanların gözüne şirin görünmelerinin de sebebi budur. Başkalarının karşılık beklemeden kendisine bir şey verdiğini gören insan ister istemez onunla sıcak bir bağ kuracaktır. Hasis, cimri insanların sevilmemesinin sebebi de bundandır. Onlar kendilerinden başka kimseyi düşünmeyerek sevilmekten, sağlam gönül bağları kurmaktan mahrum kalırlar.

Hayatta mesut olmak, mesut etmeyi bilmekle mümkündür. Başkalarının gönlünü almak, yalnız düşünülmeyi istemekle kalmayıp sevilenleri düşünerek, insanları sevindirmek yaşanacak gönül birliğinde pay sahibi olmak kişiyi mutlu edecektir. Bu gönül zenginliği de mal, mülk zenginliği gibi tükenmez, ne kadar harcansa da aksine artarak devam eder. Bu yüzden insanlara düşünüldüklerini hissettirmekten, küçük hediyelerle gönülleri hoş tutmaktan çekinmemelidir. Böylece insan bu beraberlikle yalnız kalmanın da önüne geçmiş olacak, aynı gönül alan davranışların kendine de nasip olduğunu görecektir. İnsanoğlunun ihtiyaç duyduğu bu birliktelik duygusu böylelikle sağlanmış olacaktır.

Sevimli Olabilirsiniz

İnsanın sahip olabileceği en değerli nimet sevimli olmaktır. Sevimli olmak insanın hoşa gider, sevilir, aranır, özlenir biri olmasıdır. Bu insanların sayısı çok değildir ve bu meziyet sonradan çaba harcanarak elde edilebilir. Sevimli olmak için gayret etmek gerekir. Kişi yakınlarıyla olan ilişkilerine dikkat etmeli, onları memnun etmeye çalışıp onlar için elinden geleni yapmalıdır. Bunların yanına içten gelen bir gülümseme de eklemelidir. Tüm bunların sağlanabilmesi için gerekli olan sevgidir. Sevimli olmak için kişinin yüreğinin insanlara sevgiyle dolu olması, içindeki ben duygusunu yenebilmesi gereklidir. Sürekli kendinden bahseden insanlar sevimli olmaktan çok uzaktır. İnsan kendi benliğini silerek, alçak gönüllü olarak sevimli olmayı başaracaktır.

Hayat Yaşamakla Öğrenilir

İnsan kısa zamanda pek çok şey öğrenebilse de az zamanda hayatı öğrenmek, yaşamanın yöntemlerini kolayca kavramak mümkün değildir. İnsan, hayatı ancak yaşamakla öğrenir. Kişi belli bir yaşa gelinceye kadar anne-babasının; ailesinin yaşadıklarından faydalanarak hayatını devam ettirir. Onlar hayatı çocukları talihsizliklere uğramadan anlatabilmek endişesindedirler. Onların anlatacakları da kitaplarda yazan bilgiler gibi her yerde kolayca bulunmaz; yaşayan kişilerce farklı farklı tecrübe edilir.

Anne-babalar bazen tecrübeleriyle çocuklarını bunaltabilir. Tehlikeli gördükleri her şeye karşı çocuklarını koruma altına alan aileler çocuklarına baskı hissettirirler. Burada anne-babaların hataları, anne veya baba olduktan sonra onların da bir zamanlar çocuk, genç olduklarını unutmalarıdır. Gençliklerinde kendi yaptıkları hataları çocuklarının yapmasına izin vermezler. Onları gençliklerinde doğruları yapmaktan ne alıkoyduysa çocukları da bu yüzden bazı hatalar yapacaktır. Onlar da bu hatalardan sonra büyüyecek, olgunlaşacaktır. Bu yüzden anne-babalar çocuklarına hayatta hata yapma payı bırakmalıdır. Ailelerin çocuklarını tamamen serbest bırakmaları doğru olmasa da ortayı bulup hoşgörüyü de elden bırakmamaları gerekir. Bir hatanın verebileceği olgunluğu, bilgiyi aktarılan hiçbir hayat tecrübesi vermez.

Hayatın Tadı

Yazar, rastladığı birkaç tanıdığının hayattan şikâyet etmesi üzerine hayatın tadından bahsederek söze başlar. Rado insanların sağlıkları yerindeyken yaşama zevkini yitirmelerini, görmeyip duymamalarına bağlar. İnsanlar artık yağmurun pencereye vuruşundan ve ardından yayılan toprak kokusundan duyduğu zevki kaybetmiştir. Bunun gibi küçük ve ince şeylerden zevk almayı unutan insanoğludur; hayatın bir suçu yoktur. İnsan kendi içinden gelerek etrafını merak etmek istemezse, kendisini iç dünyasının derinliklerine kapatır, yaşamayı unutursa hayatın tadından yoksun kalacaktır. Kabahat etrafı çeviren bin bir güzelliği göremeyen ve hep var olan sesleri işitemeyen insandadır.

İnsanların arasına karışıp onların gönül yapıcı taraflarıyla ilgilenmeyi ihmal etmeden, onlara bir uyup bir onları seyrederek dünyanın eğlencesinden pay almalıdır. Kişinin kendinden sonraki kuşakla bağlarını koparmadan hayatın içinde olarak, gönlü hoş tutarak yaşaması gerekir ki gönül ihtiyarlayıp yaşama şevki kaybolmasın.

Geçinmek Sanatı

Şevket Rado' nun üzerinde durduğu "geçinmek" başkalarıyla iyi yaşamak, insanlarla kolayca anlaşmak anlamındaki geçinmektir. İnsanın yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için başta kendisi olmak üzere insanlarla iyi geçinmesi gerekir. Bunun aksinde hem kendisine hem de etrafındakilere hayatı zehir eder. İnsan etrafındakilerle geçinmek istiyorsa kişiliğinin sivri taraflarını yontmasını bilmelidir.

Geçinmek karşılıklı bir ilişkidir. İki tarafı da alakadar eder, iki taraftan da fedakârlık ister. Kişi karşısındakine ne kadar özverili, ne kadar ince olursa karşı taraf da ona aynı özenle davranacaktır. Anlaşabilmek iki tarafın birbirine aynı ölçüde atacağı adımlarla gerçekleşir, bu ölçü şaşarsa geçinmek zorlaşır. İnsanlar sevgiyle, şefkatle birbirlerine ellerini uzatırsa aralarındaki hoşgörüyü, sükûneti koruyabilirler böylece hayatları huzur içinde geçer.

Başlamanın Güzelliği

Neye olursa olsun başlamak güzeldir. İnsan bir kere başladı mı iyi veya kötü mutlaka sonucunda ortaya bir şey çıkar. Kişi ortaya bir şey çıkarabilmeli ki yaşamaktan zevk alabilsin. İnsan mutlu olmak için mutlaka bir şey yapmalıdır ve bunun için de o işe başlamalıdır.

Başlamak ara sıra kötü sonuçlar getirse de başlamanın çekiciliği hiçbir zaman kaybolmaz kişi yine birçok şeye başlar, hayatını şekillendirir. Başlamak her zaman iyi bir sona ulaşmak için değildir. Kötü bir sonuçtan sonra yeniden şevkle adım atmak da anlam taşır. Tabiata bakıldığında da her şey yeniden doğar. Doğa usanmadan her şeye yeniden başlar. İnsan doğayı örnek almalı, var olabilmek için başlamaktan korkmamalıdır.

İnsanı mutlu yapan içindeki yaşamak hevesidir. İnsan yeter ki içindeki yaşama hevesini kaybetmesin. Kişi, geldiği bu dünyada hayatta olmasının ona bir görev verdiğini unutmamalıdır. Bunun için de başlamak ve canla başla çalışmak gerekir. İnsanın ölümü neye olursa olsun yaşamak için, başlamak için cesaretini kaybetmesiyle gerçekleşir.

Meziyetlerin Pırlantası

İnsanlar süslenmeyi sever ve bunun için uğraşırlar. Kişiler, dozunda süslendikçe toplumun da çehresi güzelleşir. Bunun yanında insanı yükseğe taşıyan asıl süs birçok

meziyetin içinden parıldayan alçakgönüllülüktür. Alçakgönüllü olmayan kişi ne kadar iyi özelliklere sahip olsa da tevazu sahibi değilse bunun eksikliği göze çarpar ve böylesi kimseye güzel görünmez.

Maddi süslerin insanı güzelleştirmekte etkisi manevi süslerin pek gerisindedir. İnsanlara güzel görünen çehre manevi süslerle kazanılır ve 'insan'a buradan seslenilir. Dünyada insanın kendini büyük görüp böbürlenebileceği hiçbir mevki yoktur. İnsanın mevkisi, şöhreti ne olursa olsun sonuçta herkes insandır ve herkesin yolu sonunda ölümle kesişir. İnsan yersiz gurura kapılarak çevresindekileri kaybeder, sevilmenin güzelliğinden mahrum kalır. Bu yüzden kişi süsünde ilk olarak alçakgönüllülüğün parıltısını var etmelidir.

Yaşamış Olmanın Üstünlüğü

Kitaplara önem verip hayatın üstün bilgilerini yalnızca kitaplardan öğreneceğini düşünen insanlar çoktur. Bu düşünceye karşılık hayatında hiç kitap okumamış biri insanları şaşırtan bilgileri nereden öğreniyor? Cahil diye görülen adam, olmadık bilgilerle donanabilir. Hayatın da bir mektep olduğu hem de her yerde her an eğitim veren bir mektep olduğu unutulmamalıdır. Bu kişiler ömrü boyunca başına gelenler ve yakınlarının başından geçenlerden ders çıkarmayı bilmiştir. Yaşamış olmanın okumuş olmaya üstünlüğü bu tecrübede saklıdır. Hayat mektebinde öğrenilen bilgiler atılacak adımların daha sağlam olmasını sağlar, sadece kitap bilgisiyle yetişmiş kişiyse atacağı adımlarda bocalama yaşar. Bu bocalamanın sebebi de kitaplardaki bilgilerle hayatın bilgilerini bağdaştırmakta zorlanmasıdır. Eğitimini hayattan alan kişiler; yıllar boyunca gördükleri, kazandıkları tecrübelerle hayatta daha bilgili olmuşlardır. Çünkü ne kadar bilgili olunursa olunsun hayat yaşamadan öğrenilemez.

Günün okumuş gençleri anne-babalarından daha çok bilgi edinmiş olsalar da bu onlara kendilerini okutmak için gecesini gündüzüne katan büyüklerine bilgiçlik taslama, onların öğütlerini değersiz görme hakkı vermez. Anne-babanın çocuklarına verdiği öğütler yaşamla harmanlanmış, deneyip yanılmalardan geçmiş tecrübelerdir. Yaşlıların da farkına varmadan öğrendiği öyle şeyler vardır ki bunlara kulak vermek gerekir. Bu tecrübeler yok sayılırsa onların başına gelenler tekrar yaşanmadıkça bu ders alınmaz. Başına gelen öğrenir ama işin hüneri bunları yaşamadan, başkalarının tecrübelerinden faydalanarak bilmektir. Hayat yaşanarak öğrenilse de tecrübe denen kısa yolları tercih etmek, kişiyi varacağı yere daha kısa sürede ulaştırır.

Ümit Alışverişi

İnsanlar tüm ihtiyaçlarının yanında biraz da ümitle yaşarlar. Yarının bugünden daha iyi olacağına dair taşınan ümit, yaşamı kolaylaştırır.

Ümidin iki türü vardır: boş ümitler ve dolu ümitler. İnsana lazım olan onun olmayacak şeye bel bağlamasına neden olmayacak dolu ümitlerdir. Boş yere verilen ümitler çoğu zaman iyilik gibi düşünülse de bu oyalayıcı ümidin bir gün boşa çıkacağı ve daha büyük üzüntüye sebep olacağı düşünülmelidir. Bu durumda bu bir iyilik değil kötülük olacaktır. Bu yüzden boş yere ümit vermemelidir.

İnsan ne kadar az da olsa ümidi olmadan yaşayamaz, kişi umutsuz kalırsa hayat onun için karanlığa gömülür ve bu durum fazla sürerse insan yaşama şevkini kaybeder. Karanlığın düşmanı olan aydınlık ümidin kendisidir, onu yürekten düşürmemek gerekir.

I.1.3. Hayat Böyledir

"Evlilik Üzerine Konuşmalar"[22]

Hayat Böyledir

Yazarın kitabına da ismini veren bu sohbet, okuyucusunu hayat karşısında temel bir tavra yönlendirir: Hayat böyledir. Yazar etrafındaki insanların dünyayı olduğu gibi; öylece kabul etmediğini görür. Yaşanan dünyanın dertsiz, kedersiz geçmesini herkes ister ama hayat bunun tersini sunduğunda dünyadan soğuyacak raddeye gelinse de "hayat böyledir" demekten başka elden bir şey gelmez.

Hayatta öyle zamanlar olur ki insan sadece sağlığı yerinde olduğu için büyük bir saadet içinde olduğunun farkına varmaz. Küçücük bir boyun hareketinin bile ne kadar kıymetli olduğunun farkına varılmadan, her şey unutuluşla geçip gider. Bu unutuş öyle yoğundur ki dünyanın bizim istediğimiz gibi, olayların istenildiği gibi cereyan etmeyeceği bile unutulur. Yazarın buna karşı tezi yine dünyayı olduğu gibi kabul etmektir. Rado yazısının temine yakın duran Oktay Rıfat'ın şiiriyle devam eder:

"Hesap bilmem,
Muhasebede memurum,
En sevdiğim yemek imambayıldı.
Dokunur.
…"[23]

[22] Şevket Rado, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966.

Rado bu şiirin hemen ardından "Hayat Böyledir işte!"[24] der. İnsan pek sevmediği muhasebeye bütün ömrüyle mahkûm olabilir yahut da çok sevdiği imambayıldıdan uzak durması gerekebilir. Beterin beteri var diyerek teselli bulmalıdır. Fenalar iyi, iyiler fena olma yönünde ilerler durur. *Hayat Böyledir* işte!

Küçük Ailenin Sıkıntıları

Rado, yazısına aile müessesesinde eksik bırakılan aile desteğiyle giriş yapar. Rado, evliliği elbirliğiyle güzel törenler ve parlak dileklerle kurulup devlet kütüğüne kaydedilen sonra da ne haliniz varsa görün, der gibi kendi hâline bırakılan bir müessese olarak görür. Anne-babalar çocuklarını evlendirdikleri için memnundurlar. Bundan sonra bu küçük aile; çıktığı yolda başına gelecek iyi, hoş veya zevkli maceraları kendi arasında paylaşacağı gibi sıkıntılı, dertli hadiseleri de kendi başına halledecektir. Bu hadiseler karşısında ya mutluluğa yol alacaklar ya da bahtsızlığa sürükleneceklerdir. Yazar, bu durumda anne-babanın ya destek olmaları ya da olabilecek fenalıklara engel olmaları gerektiğini söyler. Çünkü evliliğin başında olduğu gibi devamında da gençlerin yardıma, alacakları öğütlere ihtiyacı vardır.

Aile içinde fedakârlıklara katlanmak gerekir. Hissi meseleler, cinsi meseleler, ahlaki ve iktisadi meseleler aile için altından kalkılması gereken sorunlardır. Bunların dışında halledilmesi çok güç olan başka bir sebep de kadın-erkek herkesin hangi aileden, hangi kültür derecesinden, hangi içtimai seviyeden olursa olsun birbirleriyle evlenmeleri imkânının varlığıdır. Rado, bu zorluğu birbirlerini iyice tanımadan evlenen gençlerin evliliğin ertesi günü zorlanmaya başlamalarıyla açıklar. Evliliğin huzur içinde devamı ancak karşılıklı sevgiye, itimada, beraberliğe bağlıdır. Evliliği çatışmalar içinde yürütmek, çocuklara mesut bir yuvada oldukları hissini verememek büyük rahatsızlıklara sebep olacaktır. Bu vaziyette ya bağra taş basıp devam edilecek ya da yuva bozulacaktır. Rado, işler bu hâli almadan evvel fertlerin zor anlarında danışabilecekleri, onlara yardım edebilecek müesseselerle evliliklerin kurtarılabileceğine inanır. Garp cemiyetlerinde bu vazifeyi iyi yetişmiş din adamları yaparken bizde iyi yetişmiş din adamları bulmanın zorluğu yüzünden yazar bu işleri boşanma davalarına bakan hâkimlerine vermenin olumlu sonuçlar getireceği kanaatindedir. Bunun öncesindeyse yaşça büyüklerin aile meselelerine, sıkıntıya

[23] a.g.e. s. 7.
[24] a.g.e. s. 7.

düşmüş karı kocalara yumuşak bir tavırla alaka göstermelerini zorunlu bulur. Bir cemiyette aile ne kadar kuvvetli olursa toplum da o kadar sağlıklı olur.

Düşünme Zamanı

Şevket Rado, bu yazısında evlenecek gençlerin her şeyden evvel evlilik yapacakları insanla anlaşıp anlaşamayacaklarını sorgulamalarını ister. Kendi rızasıyla evlenen gençlerin evlendikten sonra başlarına geleceklerden sorumlu olduğunu hatırlatır. Giriştikleri işin sonunu bilmemek gibi küçük çocuk muamelesi göremezler onlardan aldıkları sorumluluğun bilincinde olmaları beklenir. Sorumluluklarını bilmeyen gençler tabiatın verdiği ruh hâliyle sarhoş gibi yalnız burunlarının ucunu görebilir. Daha ötesini göremedikleri belki de görmek istemedikleri için evlenmeyi çeyiz hazırlamak, oda döşemekten ibaret sayıp bütün gayretlerini bunlara sarf ederler. Hâlbuki bunların tersine "Ben kiminle evleniyorum? Bu adamla veya kızla geçinebilecek miyim, mesut olmam mümkün mü?" gibi soruların cevabını bulmalıdırlar. Bu sorular sorulmadan yapılan evliliklerin bitmesinde yalnız gençlerin suçu yoktur. Analar babalar da hayatta edindikleri tecrübelerle onlara destek olmalı, hatalı gördükleri davranışlarında onları uyarmalıdır.

Evlilik konusunda bir diğer önemli durumsa eşlerin birbirine denk; benzeyen insanlar olması gerektiğidir. Fakirin zenginle, okumuşun okumamışla anlaşması çok zordur. Böyle evlilikler varsa da evliliğin devam edebilmesi için bir tarafa gereğinden fazla fedakârlık düşer bu da hayatının zehir olmasına yeter. Tüm bunların yaşanmaması için evlenmeden evvel evlilik ve evlenmeyi planladıkları kişi hakkında düşünmelidirler. Böylece birçok talihsiz evliliğin önüne geçilebilir.

Kim Kiminle Evlenmeli?

Evlilikte kiminle evlenirse mesut olunacağı sorusuna cevap arayan insanların artması üzerine Rado da bu soruya cevap verir. Rado, evlilikte eşlerin aynı meslekten olması ya da olmaması gerektiği karşıtlığında taraf tutmaz. Yazar aynı meslekten ya da farklı mesleklerden insanların mutlu olmasında mesleklerinin etkili olmadığını söyler. Eşlere saadeti getirenin mizaçlarındaki iyi huylar olduğunu belirtir: İyi kalpli olmak, anlayışlı olmak, dikkatli olmak, fedakârlıklara katlanmasını bilmek, isteklerine ve hiddetlerine sahip olabilmek, aileye sevgiyle bağlı olabilmek gereklidir. Bu iyi özelliklerin de en cahil kişiden yüksek mektepler bitirmişine kadar her türlü insanda bulunabileceğini; diplomanın aile saadetinde bir rolü olmadığını söyler. Karı-kocanın

üstünlük yarışına girmemesi gerektiği de bir diğer husustur. Mutluluk birbiriyle yarışan, üstünlük mücadelesine giren eşler arasında barınamaz. Rado, eşlerin birbirine anlayışla, sevgiyle yaklaşmasını öğütler. Evlilikteki bütün meseleyi anlayış ve fedakârlık gösterebilmekte görür.

İdeal Kadın, İdeal Erkek

Yazar, aldığı mektupların merak konusu olan ideal kadın veya erkeğin nasıl olacağı sorusundan hareketle yazısını oluşturur. Böyle bir soru ne kadar sorulmuş olsa da sorunun bir cevabı yoktur. İdeal diye nitelenen eşler varsa da bunların ancak bunu diyen kişiye göre idealdir. İdeal bir eş farz edilse de bu eşi arayıp bulmak imkânsızdır bulunsa da bu kişinin de kendisine göre bir ideali olacağından bu iki idealin uyuşması sıkıntılı olacaktır. Çünkü her kadında ve her erkekte ideale sığmayan kusurlar vardır.

Bugüne kadar mesut olmuş insanlar ideal insanı buldukları için mutlu olmuş değillerdir; mutlu olmak için eşler birbirlerine ayak uydurmuş, birbirlerini kusurlarıyla kabul etmiştir.

Yazar, nikâhta keramet vardır sözünün altında iki tarafın da mesut bir yuva kurma azmini bulur. Biraz kadere inanıp biraz da başa gelen çekilir felsefesiyle yuvayı mutlaka ayakta tutmak için fedakârlık göstermeyi evliliğin başlıca vazifesi sayar.

Balayı Tatlıdır

Evliliğin ilk ayları daima iyidir ve evliliğin ilk ayına "balayı" denmesinin de sebebi bu iyiliktir. İki taraf da birbirini yeteri kadar tanımadıkları, gerçek çehreleriyle görünmeye henüz cesaret edemedikleri için birbirlerine karşı en nazik, en hoş görülü tavırlarını takınır. Evli kişiler kuvvetlerini birleştirerek yan yana yürümeli, hayatta böylece daha sağlam olmak yolunda ilerlemelidir. Rado, bunun yanında evliliği bir güreş gibi gören eşlerin de bulunduğunu söyler. Bu eşler birbirlerini mağlup etmek amacındadır. Onların evlilikleri muvaffak olunmuş evlilikler değildir.

Evlilikteki hüner, evliliğin ilk ayındaki tatlılığı, tazeliği ömür boyunca sürdürebilmektedir. Evliliğin başlangıcında gösterilen anlayış ve uysallık aynı cömertlikle devam ettirilebilirse evliliklerin lezzeti devam eder.

Sevgi ve Şefkat

Rado evliliği bir kadınla bir erkeğin beraber yaşamaları, bir insanmış gibi düşünmeleri hâli olarak yorumlar. Huylarından pek haz edilmeyen insanlara bir

süreliğine katlanılsa da evlilikte bu beraberliğin bir ömür sürmesine niyetlenildiğinden huyların yeri önemlidir. Evlilikte bütün mesele evliliğin bir beraber yaşama sanatı olduğunu kabul edip eşlerin birbirlerini anlamaya çalışmalarıdır. Bu sadece eşlerin içinde bulunan sevgi ve şefkat ile olur. Bunlar dışında hiçbir bağ iki kişiyi bir arada tutacak kadar kuvvetli değildir.

Sevgi ve Saadet

Yeni evliler uzun zaman birbirlerini gerçek yüzleriyle göremezler aradan seneler geçince artık yaradılışlarının gerçek yüzü ortaya çıkar. Aşkın ilk ateşi küllenmeye yüz tutunca ilk seneler birbirlerine zorlanmadan tahammül eden eşler arasında yıllar geçtikçe çatışmalar artar. Bu zaman zarfında çoluk çocuğa karışmış olanlar vardır. Birçok karı-koca da evlilik bağları koptuğu hâlde sırf çocukları için bir ömür bu evliliğe boyun eğer. Bütün bu maceradaki asıl sebep yuvada gerçek sevginin belirmeyişidir. Aşkın hızı geçtikten sonra onun yerini sevgi almazsa iki kişi, iki yabancıya dönüşür. Eşler arasında menfaat kavgaları da başlarsa o evde saadet olmaz. Eşler çocuklarına besledikleri saf sevgiyi aynı ölçüde eşlerine karşı besleyebilirlerse yuvaları da saadetle ışıldar.

Evliliğin Türlü Halleri

Evlilik gerçek çehresini yuvaya çocuklar geldiği zaman kazanır ve o zaman ciddi bir müessese hâlini alır. Artık karı-koca bir çocuğun sorumluluğunu almıştır, kendileri çocukluktan uzaklaşmak mecburiyetindedir. Artık bir anlaşmazlık hâlinde yuvayı yıkmak kolayca akla gelmez. Eşler bütün gayretlerini bu yuvanın saadetinin sürmesine harcar.

Eşler birbirlerinin huylarını hemen anlayamazlar, günler geçtikçe birbirlerini daha iyi tanırlar. Bu tanışmayla eşler birbirlerinin hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları tarafları olduğunu da görecektir. Bu durumda eşler birbirlerine iyilikle yaklaşıp müsamahalı davranmalıdır. Evlilikte kişiler bazı taraflarını yontmaya bazı sivriliklerini körleştirmeye çalışılmalıdır ki evlikleri saadetle yürüyebilsin.

Kıskançlık

Evlilikte kıskançlığın bir parçası iyidir, sevgiyi canlı tutar ama kıskançlığın çoğu bu sevgiyi öldürür. Evlilik münasebetlerinin en güzeli karı-kocanın birbirlerini kıskanmaktansa birbirlerine her sahada yardım ederek daha iyiye gitmeleridir.

Eşlerin birbirlerini benimsemeleri güzeldir ama eşini hastalık derecesinde kıskanan diğer eş hem ona hem kendine hayatı zehir eder. Bu aşırı kıskançlıklar muvazenesiz bir aklın eseridir. Ailenin birliğini koruyabilmek için mantığı, anlayışı kaybetmemek gerekir.

Aile saadetinin yapısında az miktardaki kıskançlığın kıymeti vardır. Bu kadar kıskançlık eşlere hem benimseme duygusunu yaşatır hem de eşlerin birbirine ilgisini canlı tutar. Eşler bu duygunun dozunu iyi bilmeli, evliliklerini zedelememek için dikkat etmelidir.

Tehlikeli Meraklar

İnsanlar hürriyetsizlikten hoşlanmaz kendi şahsiyetleri içinde serbest olmak isterler; takip edilmek, kısıtlanmak ağır bir ceza yerindedir. Topluluk içinde durum böyle olduğu gibi eşler de birbirinin hürriyetini kısıtlayabilmektedir. Eşler birbirleriyle geçinmek kararını verdikleri anda biraz da kısıtlanmaya evet, dediklerini bilirler. Bu karşılıklı fedakârlıkta gönül rızası varsa da bunun da bir sınırı olmalıdır. Evlenenler birbirlerinin hürriyetine sahip değildir. Aile içindeki bu gözetmeler, eşlerin birbirine karışması ve birbirlerinden haberdar olma gayreti iyi niyetten ileri gelse de bu durum aile saadeti için tehlikelidir. Eşler birbirlerinden rahatsızlık duymaya başlarsa huzursuzluğa meydan verilmiş olur.

Evlilik bir yakınlaşmadır ancak bu yakınlaşma eşlerin bireysel özgürlüklerini engellememelidir. Eşlerin bile birbirlerine açamayacakları sırları vardır. İki taraf birbirine saygı göstermelidir ki evlilikleri sarsılmadan devam edebilsin.

Para ve Saadet

Rado, bu yazısını son günlerde dinlediği iki şikâyet üzerine yazar. Bu şikâyetlerden ilki bir kadının kocasının işlerinin iyi gitmesini istememesi üzerinedir. Kadın kocasının işleri kötü gittiğinde eşinin her gün öğle yemeğini evde yediğini, her akşam evine geldiğini ve çocuklarıyla ilgilendiğini söyler. Aynı eş işleri yolunda gidip kazancı arttığında öğle yemeklerini evde yemez olur, akşamları da verilen ziyafetlerde işi için kaldığını söyleyip eve geç gelir. Rado buna karşılık aile müessesesinde çocukların yanındadır ve onların anne- babalarını daima yanlarında görüp ilgilerini görmeleri gerektiğini söyler. Fena zamanlarda aileyle sıkıntılar bölüşüldüğü gibi iyi zamanda da onlarla bu iyiliğin, kazancın nimetleri bölüşülmelidir.

Yazarın dinlediği ikinci şikâyet, karısı çalışan bir adamdan gelir. Eşlerin beraber çalışmaya başladığı yeni toplum düzeninde bu durumun sağladığı yararlar yanında kötülükler de vardır. Yeni düzeni tam anlamıyla kavrayamayan eşler arasında bazı sorunlar çıkmaktadır. Kocasından fazla para kazanan kadın çıkan en ufak huzursuzlukta kazandığı parayı hatırlatıp kocasının nazını çekmeyeceğini söylerse evin huzurunun kaçmasına engel olunamaz. Eşlerden birinin daha fazla para kazanıyor olması birinin diğerini küçümsemesine meydan vermemelidir. Bu durumda evdeki yerini kazandığı parayla ölçen eş kendi değerini düşürmüş, evliliğin gereğini parayla belirlemiş olur. Eşlerin kuvveti parada değil birbirlerine duydukları sevgidedir. Gerçekten birbirini seven eşler, ne kadar para kazanırlarsa kazansınlar bu sevgiye daima ihtiyaç duyar.

Benlik Duyguları

Birbirlerini deliler gibi severek evlendiklerine inanan çiftler gerçekten deliler gibi olmayacak şeyler yapabilir. Başlangıçtaki hâl tabii olmadığından o anda kalbin aşkla ve evlenmek fikriyle dolu oluşundan dolayı eşler kendilerini unutur.

Evliliğin başlangıcında içteki bütün kötülükler, küçüklükler, ihtiraslar ve fena huylar gün yüzüne çıkmaz. Bir müddet geçtikten sonra saklanmış kusurlar belirmeye başlar. Eşler ya birbirlerinin bu hâllerini kabul edecekler ya da birbirlerine karşılıklı tavizler vererek geçim yolu tutacaklardır. Herkesin kendi benliğine geri dönmesiyle başlayan ayrılıklar "sahip çıkma" duygusuyla eşlerin birbirini avuçlarının içine almaya çalışmasıyla devam eder. Eğer iki taraf da hâlinden memnunsa bu evlilikte mesut olurlar. Asıl sorun bir tarafın diğerine boyun eğmediği durumdadır. Eşlerden biri diğerinin iradesini kabul etmeyebilir ancak evliliğin devam etmesi için iki taraf da belli fedakârlıklar göstermelidir.

Karı-koca kendi arzularını birbirlerine zorla kabul ettirme yoluna giderse işin sonu iyi olmaz. Böyle bir durumda eşler birbirlerinin yeni huylarını keşfetmeye çalışmalı, karşı tarafı incitmeden orta yolu bularak, anlaşmaya çaba göstermelidir.

Huzura Götüren Yol

Hayatta farklı karakterde insanlar vardır. Bunlar iki kısma ayrılır birincisi hafif ruhlu, rahatlatıcı insanlar ile dayanılması zor, ağır ruhlu insanlardır.

Toplu yaşamla birlikte gelişen nezaket kuralları insanların birbirini rahatsız etmesinin önüne geçmede bir siper gibidir. Her insanın kendine göre sevdiği veya sevmediği şeyler, hoşlandıkları ya da hoşlanmadıkları vardır. İnsanların toplu

yaşamındaki gibi evlilikte de bu böyledir. Eşlerden biri bile ağır ruhlu ise ruhunun tüm eziciliğini karşı tarafa yüklüyorsa evlilik zorlaşır, bu eşin istekleri hiçbir zaman tam manasıyla yerine gelmez. Bunun yerine kişi eşiyle yan yana durmayı bilmeli ve adımlarını onunla iyi geçinme yolunda atmalıdır.

Rado evlilikte en mühim meseleyi eşlerin birbirine ağırlık vermemesinde; birbirlerine tüyden hafif olabilmelerinde görür. Böylece eşler bir ömür birbirlerine doymayacaklar, birbirlerinden sıkılmayacaklardır. Eşlerin birbirlerine karşı varlığını bu denli hafif tutabilmesine yazarın önerisi kişilerin kendilerine mahsus zevklerinin olmasıdır. Bu kişisel zevkler eşlerin birbiri üzerine fazlaca düşmesine engel olur ve eşleri birbirlerine yük olmaktan kurtarır. Her bireyin farklı ilgileri eşler için sorun değildir gerekirse aynı oda içinde farklı uğraşlarla meşgul olmalıdır.

Eşlerin kendi sahasında vakit geçirmesine ayrılan zamanlar evlilikteki huzuru arttırır. Her insan tüm sosyalliğine rağmen zaman zaman kendisiyle baş başa kalma isteği duyar. Buna müsaade edildiği sürece daha sağlıklı ve sağlam ilişkiler kurulacaktır.

İdare Etmek Sanatı

Aile hayatında idare tarzları farklı farklıdır. Genel usule bakıldığında dedelerden çatık kaşla evi idare etme yöntemi miras alınmıştır. Evin içinde böyle iken dışarıda da davranışlar değişmez. Bu yüzden davranışları lüzumundan fazla sert, hiddetli insanlar çevrede artar. Sevdiklerine haksızlık etmek akıllarından geçecek son şey olsa da hiddetli davranarak buna sebep olurlar. Bunun yerine sabırlı davranarak hadiselerin içyüzüne bakılmalıdır. Bu yüzden ev hayatında da aile fertlerini dinlemek gerekir ki onlara haksızlık edilip gönülleri kırılmasın. Bunların yanında tamamıyla yumuşak davranmak da zararlıdır. Yapılmış bir hata karşısında bunun hata olduğunu söyleyemeyecek kadar da yumuşak davranmak bu hatanın tekrarlanmasına sebep olur. Kimseye haksızlık etmemek ve bir hata görüldüğünde bunu yapanlara gerekli tepkiyi verebilmek en doğrusudur.

Kişiler kendilerine yapılan şikâyetleri de dinleyebilmelidir. Bu şikâyetlere kulak vermeyen kişi hem kendisine hem de çok sevdiği yakınlarına haksızlık eder ki bu da iyi bir insanın yapmak isteyeceği şey değildir.

Gelin-Kaynana Çatışmaları

Aile kurumunda gelin-kaynana meselesi halledilememiş bir mevzudur. Rado bu çekişmede gelinleri haksız bulur. Her kaynana geçmişin gelini, her gelin de geleceğin

kaynanasıdır. Meselenin aslında gelin de kaynana da aynı kişidir. Zamanın getirdiği ve zamanla değişen rollerde insaflı davranmak önemlidir. Gelin kaynanasını sevmiyorsa ilerde kaynana olduğunda gelininin de onu sevmeyebileceği gerçeğini düşünerek sorunları halletme taraflı olmalıdır. Kaynana da geçmişini hatırlayarak onu anlamaya çalışmalı, gelininin onu sevmesine uğraşmalıdır.

Bu ihtilafın sebebi bir sevginin paylaşılamamasıdır. Bu sevginin kendine taraflar belirlediğindeyse ailenin huzurunu sağlayabilecek tek varlık üçüncü kişidir. İki taraftan birinin bu mücadelede yenilmiş olması ailenin huzurunu zedeleyeceğinden erkeğin iki tarafı da tutmaması önemlidir. Kim haklı olursa olsun yapılan seçim kişisel algılanır. Eşlerin evi anneden uzak tutularak eş ile anne arasındaki saygı korunmalı ve adil olmak yerine uzlaşmacı taraf olunarak bu sorunun üstesinden gelinmelidir.

Evliliğin Meyvaları

Evliliğin başlangıcında çoğu insan gün gelip de anne-baba olacağını aklına getirmez. Bu sıralarda kişiler sevdikleri insanla meşguldür. Evliliğin belki de en güzel tarafı büyümesi eşlerin gayretine bağlı olan çocukları yetiştirmektir. Çocuk evliliğe yeni bir heyecan olduğu gibi bir kadına anneliği, bir erkeğe babalığı tattırır; bunun mesuliyetini yükler. Artık eşler yalnızca eş değil çocuklarının da annesi, babasıdır. Eşlerin birbirine bağı çocuklarıyla güçlenir. Evlat sevgisinin tatlılığı ve büyüklüğüyle eşler birbirlerinin kusurlarını görmez olur. Annelik ve babalık duygusuyla affetmek, hoş görmek daha kolay başarılır. Anne veya baba olunca dünyada birçok şeylere katlanmak gerektiği fark edilir. Bu devirden sonra insan olmanın incelikleri en açık şekliyle görülür.

Evlenmeden önce iyice düşünmenin gerekliliği evlatlarla doğrudan ilgilidir. Eş olarak beğenilen insanın anne-baba olarak da iyi bir insan olacağına inandıktan sonra evlenmek yoluna gidilmelidir. Eşler birbirleriyle bir ömür geçirebileceklerinden emin olmalıdır ki gelecekte çocuklarının varlığına rağmen boşanmak zorunda kalmasınlar.

Biz ve Çocuklarımız

Genç nesillerin kendilerinden önceki nesillerle mutlak anlaşma hâlinde oldukları görülmüş değildir. Nesiller arasında gelişme gereği düşünce farkları olur. Eğer yüzyıllar boyu çocuklar anne-babalarının anlayışlarıyla kalsaydı cemiyetlerin ilerlemesi düşünülemezdi.

Nesiller arasındaki farkın doğal olması kadar anne-babaların çocuklarını kontrol altında bulundurması da normaldir. Çocukların her istediğinin gözü kapalı yapılması yanlıştır. Aileler evlatlarının bulundukları cemiyette nasıl yaşamaları gerektiğini onlara tecrübeleri vasıtasıyla aktarmalıdır. Önce ailede sonra da mektepte öğretilmeye çalışılan kuralların tümüne "terbiye" adı verilir. Bu terbiye verilirken de onları korumak adına çocukları dışarı salmamak, sinemaya yollamamak gibi çocukları cemiyet dışına çeken tedbirlere gidilmemelidir.

Aileler çocuklarını korumak isterken makul davranıp adil olmak ölçüsünü kaçırmamalıdır. Bunun aksinde çocuklarını kırmış olmakla kalmaz onları kötü yollara da sürükleyebilirler. Bu meselede ileri boyutları da olabileceğinden hakkaniyeti ve insafı elden bırakmamalıdır.

Çocukları Evlendirmenin Zorlukları

Çocuk sahibi olmak güzel olduğu kadar beraberinde zorluklar getiren bir mesuliyettir. Çocuk büyütmek dikkat ve özen ister. Bu dikkat ve özen onlar büyüyüp genç kız veya delikanlı olduklarında da üzerlerinde olmalıdır.

Yazar, anne ve babaların en büyük üzüntüyü çocuklarının evleneceği zaman yaşanacağını duyumsar. Çocuklardan ayrılmanın zorluğu kadar gençler ile anne-babaların arasında yaşanacak fikir ayrılığı da bu üzüntüyü kat kat arttırır. Annenin babanın istediği ile çocukların istediği tecrübelere kıyasla değişir. Anne-baba güngörmüştür ve yapılacak evlilikte yüreğin sesi kadar aklın da dinlenmesi gerektiğinin farkındadır. Bu yüzden çocuklarının yollarına ışık olmak isterler. Çocuklar tam yetişmiş görünse bile anne-babalar onları kendilerine dert edinmekten geri durmayacaktır.

Aileler evlilik konusunda çıkan ayrılıklarda kendilerini haklı görseler bile görevleri gereği çocuklarını uyarmalıdırlar ama onların hayatlarını etkileyen önemli kararlarında diretici olmamalıdırlar. Bu mesuliyette birinci planda olmakla çocuklarını kendi elleriyle bahtsızlığa sürükleme ihtimalleri vardır. İşin bu yanı düşünülerek ailelerin çocuklarına kendilerince doğruyu gösterdikten sonra onlara iyi bir tahsil, iyi bir terbiye vermiş olmanın vicdan rahatlığıyla bu önemli kararı çocuklarına bırakmalıdırlar.

Babaların Zor Durumu ve Kız Babası Olmanın Güçlüğü

Yazar, sevdiği bir müzisyenle evlenmek isteyen bir genç kızın dert yanması üzerine yazısını oluşturur. "Kızı kendi hâline bırakırsan ya davulcuya varır ya da zurnacıya" sözüyle bağlantı kurarak bu sözün anne-babalar üzerindeki tesirine değinir.

Bu sözün etkisiyle aileler kızlarının geleceğinin müzisyenlik gibi mesleğinde garantisi olmayan biriyle birleşmesine razı olmazlar.

Yazar kendini kız babaları yerine koyarken kalemi sürçer ve "Ben bir kız babası olsaydım -ki çok şükür değilim- düşünürdüm doğrusu!" der. Yazar bu sözüyle tepkileri üzerine çeker ve bir kız babasından mektup alması üzerine yazısına bir ek yapar ve bu söylemindeki asıl maksadını açıklar. Yazar "Çok şükür ki kız babası değilim" derken bunu babaların kızlarını evlendirirken yaşadıkları zorlukları düşünüp gözünün önüne getirerek yazdığını söyler. Her baba, gözünden sakınarak büyüttüğü kızlarını ona değer verip iyi bakacak biriyle evlendirmek ister. Baba bu kişiyi ölçüp biçse de yine içi rahat olmaz. Yazar bu zorlu süreçten çekindiğini açıklayıp yazısını evlilik çağındaki kızlara mesut izdivaçlar, kız evlat sahibi babalara da torunlarıyla güle oynaya geçecek uzun yıllar dileyip bitirir.

Evlenmek İstemiyeni Zorlamalı mı?

Yazar, genç bir kızdan gelen mektup üzerine yazısını oluşturur. Yirmi iki yaşındaki bir genç kızın ailesi ablasını bulundukları şehre gelin etmiştir. Yolun başında iyi giden evliliğin zaman geçince pek hazin sonuçları olmuştur. Ablasının kötü sonundan çok etkilenen genç kız evlenmek istemez ama ailesi evlenmesi konusunda diretir. Rado, kötü bir ruh hâli içindeki bu kızın zamana ihtiyacı olduğunu, onu bu konuda zorlamanın iyi netice vermekten çok yeni meselelere yol açacağını söyler. Bu kızın evlilik üzerindeki kötü düşüncelerinin silinmesi için yatışmaya onun için de zamana ihtiyacı vardır. Bunun aksine anne, kızı taliplerini reddettikçe sinirlenip kızına yapmadığını bırakmaz. Yazar bu durumda annenin çocuğunun hâlinden anlaması gerekliliği üzerinde durur ve ona şefkatle yaklaşmasını tavsiye eder.

Aileler çocuklarını kendi arzuları üzerine evlendirmek istese de bu mesele onların şahsi meseleleri değildir. Bu mesele çocukların kendi asli meseleleridir ve bu konuda karar yetkisi onlara aittir. Bu yüzden asıl evlenecek kişilerin karar ve istekleri önemlidir.

Rado ailelerin evlenme meselesini bir gelenek gibi algılaması üzerine Eflatun'un "Ziyafet" adlı kitabından alıntı yaparak evlilik ve hormonlar üzerinde durur. Yeni ilmin de desteklediği şekliyle kişiler hem kadınlık hem de erkeklik hormonuyla beraber yaratılmıştır. Erkekte kadınlık hormonu, kadında da erkeklik hormonu tamamen yok olmaz. Ne kadar kaybolursa kaybolsun yüzde onu kalacaktır. Bu oran yüzde kırka kadar

da çıkabilir. Bir bünyedeki erkeklik hormonu ne kadar fazlaysa o kişi evlenme yolunu o kadar açık tutacaktır ya da hormonlardan bir emir alınmadığından evlenmek istemeyecektir.

Yazar yazısının sonunda aileleri çocuklarını evlenme konusunda zorlamamaları ve bu ağır mesuliyete girmemeleri konusunda bir kez daha uyararak yazısını bitirir.

Hanımlar Kocalarınıza İyi Bakınız!

Rado, kocalarını çok sevip onlardan ayrı gün geçirmek istemeyen bu yüzden kocasıyla beraber ölmeyi isteyecek kadar onları seven eşlere bu niyetlerinden önce kocalarına iyi bakarak beraberce daha uzun yaşamaya niyet etmelerini öğütler.

Yazar erkeklerin çocuk gibi olduğunu vurgular. Hasta olmamak için tedbir almadıklarından onların sağlığıyla eşlerinin bizzat ilgilenmesi gerekir. Hasta olmasalar da arada bir kalplerini, ciğerlerini, midelerini muayene ettirmek gerektir. Hasta olmadan evvel doktora gidebilmeleriyse ancak eşlerinin ısrarıyla mümkün olacaktır. Eşlerin sinirlenecekleri mevzularda da daha dikkatli olmaları gerekir. Onu sinirlendirecek şeyler huzurlu bir anında sakince söylenmelidir. Kocasını seven kadınlar aynı zamanda onun dertlerini de paylaşmayı bilmeli; yükünü hafifletmelidir. Kadınlar kocalarına korku ve feryatla yaklaşmak yerine onlara güven aşılayıp onları desteklemelidirler. Kadınlar kocalarının dinlenmek isteğiyle yöneldikleri birtakım meraklarına da mani olmamalıdırlar ki eşlerinin iç huzurlarını da koruyabilsinler.

Rado, kadının her zaman eşinin yanında olarak, ailesine daha iyi bir hayat sunabilmek için mücadele eden kocasını yalnız bırakmamasını öğütler. Böylelikle eşlerin de muhabbetleri artarak devam edecektir.

Beyler, Karılarınızı Hoş Tutunuz!

Hanımların kocalarına iyi bakmalarının yanında kocalar da eşlerine iyi bakmalıdır. Evlilik müessesesi sadece erkeklere ihtimam gösterilen bakımevi değildir. Evlilikte hayat müşterektir yalnız zahmet değil zevkler, eğlenceler de paylaşılmalıdır. Dünya zevklerinde erkeklerin ne kadar hakkı varsa aynı derecesi kadınlar için de geçerlidir.

Evlilik karşılıklı sevgi, saygının yanında yardımlaşmayla kalkınan bir kurumdur. Erkek karısına bir hizmetçi gözüyle bakar ve ona hem evin işlerini yapma hem de tek başına çocuklarla uğraşmak gibi sorumluluklar yüklerse bu bir evlilik olmayacaktır.

Evliliği böyle algılayan kocaların da eşlerine iyi bakmaları düşünülemez. Erkeğin gördüğü iş ne kadar önemliyse kadınların çabaları da o kadar önemlidir. Ailesi için türlü fedakârlıkları göğüsleyen kadınların da kocaları tarafından el üstünde tutulmaya ihtiyaçları olduğu düşünülmelidir.

Bir ailede eşler birbirine en kuvvetli destekçidir. Eşler birbirlerinin gönlünü yaparak, birbirlerine karşı düşünceli olarak aralarındaki bağı güçlendirir böylece mutluluğu kucaklar.

I.1.4. Aile Sohbetleri

"Aile içinde zaman zaman çıkan anlaşmazlıklar etrafında konuşmalar"[25]

Ailenin Türlü Meseleleri

Aile kurumunun zaman zaman sorunları olur. Bu meselelerin çözümünde aileyle yakından ilgilenen, türlü hadiseler karşısında onlara yol gösterecek ciddi bir müessesenin olmayışı durumların kolayca çözülemeyişine, aksine daha da kötüleşmesine sebep olur. Nikâh masasından ayrıldıktan sonra evliliğin devamında onu kollayacak kimseler yoktur. Bundan sonrası evliliklerini yürütmekle sorumlu olan eşlere kalır. Bu zorluk göze alınmazsa evliliğin yürümesi zorlaşır, sıkıntıların da ardı arkası kesilmez.

Dünyanın en büyük mutluluklarından biri evliliktir. Bu mutluluğu sürdürebilmek için çaba harcamak gerekir. İnsanlar yalnız yaşamak için yaratılmamıştır. Kadın ve erkek birlikte tamam olurlarsa yalnızlıktan kurtulabilirler. Yeryüzündeki hayatın devamı için de bu beraberlik gereklidir böylece geleceği sürdürecek olan çocuklar yetişebilir. Bu sürekliliği kesmemek gerekir ki milletlerin de hayatı devam edebilsin.

Her yerde olduğu gibi aile kurumunda da dertler, üzüntüler olur sevginin, şefkatin ve merhametin olduğu yerde makul olundukça bu sorunlar çözülecektir.

Değişmeler Hızlı Oluyor

Nesiller arasındaki farklar giyim ve kuşamda olduğu gibi düşünüşte de vardır. Bu düşünce farklılığında gençler, temel bir düşünceleri olmadığından önlerine çıkan bilgiyi daha çabuk kabul eder ama yaşlılar eskimiş düşüncelerine kolay kolay eskimiş gözüyle bakmazlar. Bu yüzden gençlerle aralarında anlaşmazlıklar çıkabilir. Son yıllarda dünyanın da hızla değişmesiyle nesiller arasındaki bu düşünüş farkı her

[25] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri,* Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967.

zamankinden fazladır. Çok daha önceki zamanlarda ülke insanı dünyaya kapalı yaşamaktaydı artık tüm milletler birbiriyle iç içe her bakımdan dünyayla temas hâlinde yaşamaktadır. İnsanlar artık eskisi gibi sadece kendi şarkılarını, filmlerini dinleyip izlememekte tüm dünyayla aynı şekilde yaşayıp düşünmekteler. Bunların tüm sebebi zamanın hızla akmasıdır. Eskiden on yılda olan değişiklikler artık altı ayda olmaktadır. Bu değişime de karşı koymak yersizdir bunun yerine ona ayak uydurmak; hayatı geriden takip etmeyip aynı hizada yürümek gerekir.

Konuşmayı Bilmek

İnsanları diğer canlılardan ayıran başlıca fark konuşabilme meziyetidir. İnsanların anlaşma vasıtası, iletişim yöntemi olan konuşmak sayesinde kişi kelimelerle derdini anlatabilir ve karşısındakini anlayabilir. Bazen tüm bunlara rağmen anlaşılamamaktadır bu durum da konuşmayı bilmemekten kaynaklanır. Konuşmak tek taraflı bir eylem değildir. Karşılıklı gelişir ve zaman zaman dinleyen zaman zaman da konuşan taraf olunur. Bir yanlış anlaşılma varsa bu yine konuşarak, dinleyerek düzeltilir. Bunun için iki tarafın da birbirine konuşma serbestliği tanıyabilmesi gerekir ki taraflar birbirini en doğru şekilde anlayabilsin.

Anne ve babalar çocuklarıyla konuşamamaktadır. Çünkü onları yaşları ne olursa olsun çocuk sayıp onlarla ciddi bir konunun konuşulabileceğine inanmazlar. Ana-baba söyleyecek, çocuklar da söyleneni harfi harfine yapacaktır. Çocukların hep çocuk kalışı ve bilmeyip akıl edemeyecekleri düşüncesi ailelerin çocuklarına serbestçe konuşabilme hakkı tanımama sebebidir. Çocukların da büyük bir kısmı aileleri kızar korkusuyla konuşmama kararı alır. Bu yüzden aile içinde iletişimin kopar ve birbirini çok seven bu insanlar anlaşamayıp birbirlerinden uzaklaşırlar. Oysa aile bireyleri her şart içinde birbirini dinlemeye hazır olsa aralarındaki anlaşmazlık husumeti biter.

İnsanlar konuşamadıkları için anlaşamamakta, kavga etmekte, işlerini bir türlü yerine koyamamaktadır. Bunları halledebilmek için konuşmak gerekir ve bu konuşmada kişiler önyargılardan arınmış olmalıdır. Kişiler karşılarına duymak istemeyecekleri mevzular çıksa bile anlaşmak düşüncesiyle bir araya gelmiş olmalıdır. Birbirini dinleyebilen taraflar da makul davranarak böylece anlaşma yoluna gidebilirler.

Konuşmada Bir Başka Güçlük

Anne-babaların çoğu çocuklarının onlarla konuşma biçimlerinden şikâyetçidir. Onlar çocuklarına bir şey söylerken hemen parlayıp ters cevap veren, söylenmemesi

gereken sözleri bir hamlede söyleyiveren çocuklar karşısında aileler ne yapacaklarını bilemezler. Çocuklarına karşı hayli hassas olan ana-babaların da bu yüzden kalpleri kırılır. Bu sorun nerede, nasıl konuşulacağını bilememekten kaynaklanır. Bu, sadece aile arasındaki ilişkileri değil toplumdaki ilişkileri de etkiler yok yere dargınlıklara sebep olur. Konuşmanın yöntemlerini bilerek, sakinleştirici bir konuşma yapabilmek bu sorunu önleyecektir. Bu meselede çocukların konuşmalarına dikkat etmesi gerektiği gibi aile büyüklerinin de çocukların heveslerini her seferinde kırmaktan vazgeçmesi gerekir.

İnsanların sıkıntılarıyla uğraştığı, bozuk sinirlerle dolaştığı zamanlarda anlaşmaları, sabırla bir konuşmayı sürdürebilmeleri zorlaşsa da birbirine yakın olan insanların daha hâlden anlar, daha nazik olmaları gerekir. Bu, gün içindeki huzurun da korunmasında en gerekli tedbirdir. Kişiler birbirlerini anlamaya çalışarak, peşin hüküm vermeden konuşabilirlerse aralarındaki sıkıntıların çoğu böylelikle kaybolup gidecektir.

Zamana Uymak Gerek

Ana-babalarla çocukların anlaşamamalarına çok üzülen ailelerin bu üzüntüyü çok abarttıkları görülür. Çocuklarla velilerinin zamanı anlayış, yorumlayış farkları olsa da bunlar aşırı derecede endişelenmeyi gerektirecek derecede değildir. Toplumun eskisine nazaran çok hızlı bir değişim içinde oluşu sebebiyle bu farklılıklar yaşanmaktadır bu unutulmadıkça çocuklarla yaşanan sıkıntılar azalacaktır.

Günün anne-babasının gençlik devrinde genç kızlar liseyi bitirdikten sonra eve kapanıp görücü beklerken günün şartlarında bu durum değişmiştir. Yeni devirde kızlar, liseden sonra yüksek tahsillerine devam eder ya da çalışma hayatlarına atılırlar. Bu genç kızı, annesinin gençliğindeki gibi sadece evde görmek toplumun bireyden beklediklerini karşılamaz. Yeni devirde "zaman sana uymazsa sen ona uy" sözüyle hareket ederek ona ayak uydurmak gerekir. Bütün mesele yaşanan çağın şartlarını sadece kabul edilmesi mecbur olunan taraflarıyla değil bütünüyle kavrayabilmektedir.

Fakir Oduncu ile Karısı

Yazar bu sohbetinde bir masal anlatır. Bu masalın önce özgün hâli anlatılır sonra da yazar masalın sonunu değişen dünyaya göre yeniden yazar. Masal şöyledir: Fakir oduncuyla karısı ormandaki kulübelerinde oturmuş önlerinde boş duran tabağa bakıp fakirliklerinden şikâyet ediyorlarmış. Adam bir peri kızının onların sesini duymasını dilemiş. O sırada civarda gezinen bir peri kızı söylenenleri duymuş ve bu ailenin kapısını çalmış. Kadın kapıdaki peri kızını satıcı zannedip terslemiş, onun peri kızı

olduğuna inanmamış. Peri kızı onların hâline acımış ve onlara üç dilek dileyin dileklerinizi gerçekleştireyim, demiş. Kadın onu alaya alarak eğer bu kız peri kızıysa şu boş tabağa bir çift sosis koy da göreyim, demiş. Peri kızı hemen bunu gerçekleştirmiş ve tabakta bir çift sosis belirmiş. Üç dilek haklarından birinin peri kızını denemek üzere boşa harcanmasına kızan adam karısına "Gördün mü yaptığını? Üç dileğimizde pekâlâ sağlık, gençlik ve zenginlik isteyebilirdik. Bir çift sosisinle biri gitti işte! Dilerim bu sosisler senin burnuna yapışsın!"[26] demiş. Bunun üzerine sosisler tabaktan fırlayıp kadının burnuna yapışmış. Kadının burnundan sosisleri çıkarmaya çalışsalar da kadın eti kesiliyormuş gibi acı duymuş, sosisleri çıkarmayı başaramamışlar. Masalın eski hâlinde oduncu karısının bu çirkin hâline dayanamaz ve üçüncü dileklerini de bu sosislerin karısının burnundan gitmesi için harcar, eski hâllerine dönerler. Bu, bir fırsatı kaçırmanın masalıdır. Rado, zamane insanının hiçbir fırsatı kaçırmadığı düşüncesiyle masalın sonunu değiştirir. Adam iki dileğin heba olduğunu görünce karısını üçüncü dileklerinin zenginlik olursa onun burnunu bir doktora yaptıracağını söyleyip karısını ikna eder. Üçüncü dilekleri zenginlik olur. Adam karısının burnunu yaptırır ama akşama sosisler karısının burnunda tekrar çıkar. Peri kızının yapacağım diye söz verdiği dilekler hiçbir şekilde aksamaz. Kadın yaşamına böyle devam etmek zorunda kalır ve kocasına olan kini hiçbir zaman bitmez. Kadın kocasını dırdırlarıyla tüketir adam da altı ay sonra ölür, kadın da dul kalır.

Rado, masalın sonunda zamanın eski zamanlar gibi olmadığını göstermek ister. Paraya düşkün olanlar her ayıbın parayla örtülebileceğine inanmış ve bu insanlar git gide çoğalmıştır. Yazar, böyle bir sonla okuyucusunu, insanların bu gibi hâllerine karşı dikkatli olmaları konusunda uyarır.

Gençler İçin Söylenenler

Yazar dünyanın bütün terbiyecilerinin, sosyologlarının yeni nesil gençlerin aşırı derece hoyrat ve kırıp dökücü oluşlarının nedenini aramakla meşgul olduğunu söyler. Gençlerin bu hâli bir memlekete özgü değildir, tüm dünya az veya çok bu durumla karşı karşıyadır. Bu meselenin sırrını çözmeye çalışan dört Fransız muharririnin yorumuna yer veren Rado, ilk yazarın görüşünü şöyle özetler: Onlara göre gençlerin canı sıkılmaktadır ve bu yüzden kendilerini koyuvermişlerdir. İkinci yazar da ilk yazara katılarak bu durumu Fransa'daki 19. yy. neşesinin azalışına yorar. O neşeli, gülüp eğlenen insanların çok az kaldığından gençliğin böyle olduğunu söyler. Üçüncü

[26] a.g.e. s. 36.

muharrir ise ilk iki yazarın düşüncesine itiraz ederek asıl onun zamanının gençliğinde imtihan ve parasızlık sıkıntısından can sıkıntısının yoğun yaşandığını anlatır. Oysa günün gençleri her geçen gün daha da ileri giden teknolojiyle can sıkıntısını alıp götürmüştür. Onların radyo, televizyon, telefon, otomobil, spor eğlenceleri devrinde sıkılmalarına imkân vermez. Bu imkân içinde bunun sebebinin belki vücuda girmiş bir mikrop yüzünden olabileceğini söyler. Dördüncü muharrire bir okuyucusu mektup yazar. Bu okurun dört oğlundan biri kızlar gibi saçını uzatır, bunun üzerine annesi saçlarını kesmeye razı olmayan çocuğu için muharrirden oğlunun gülünçlüğü üzerine bir yazı yazmasını rica eder. Yazar oğlunun saçını gülünç bulan kadına küçüklerden önce büyüklerin yaptıkları gülünçlükleri görmesini öğütler. Yazar eğer büyükler daha derli toplu olup başkalarının zevkini incitmemeyi başarırsa çocuklarının gülünçlüklerine laf etmeye hakları olacağını söyler.

Rado bu yazarlardan sonuncusuna katılarak ekler: Çocuklar her ne kadar istenmedik davranışlarda bulunabilseler de nihayetinde bu çocuklar bir cemiyet içinde büyür. Onlar gösterilen sinemalardan, ailedeki, toplumdaki her bir bireyin davranışından etkilenerek kendilerine davranış biçimi seçer. Çocuklar, toplumun bir aynası olarak içinde yetiştikleri ortamın hem iyisini hem de kötüsünü bünyelerinde bulundurur. Bu yüzden, çocuklara iyi şeyler gösterilmelidir ki çocukların bu yöne evrildiği görülebilsin.

Gençler Arasında Arkadaşlık Münasebetleri

Gençlik çağı insan ömrünün en güzel çağıdır. Bu çağın güzelliğinin önünde hayata hazırlanma süreci vardır. Bu çağ gençlerin tüm tecrübesizlikleriyle en fazla hata yaptıkları, en fazla tereddütte kaldıkları zamanlardır. Büyüklerin tecrübeleriyle gençlere en çok yardımcı olmaları gereken zamanlar da bu zamanlardır. Değişen cemiyet hayatı içinde çocukların arkadaşlık ilişkilerine özellikle de kız-erkek arkadaşlığına dikkat edilmelidir. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren bir arada büyür ve bu yaşlardan itibaren aralarında cinsiyet farkı gözetmeksizin arkadaş ilişkileri kurabilmeleri gerekir. Artık kadın ve erkek cemiyet içinde yan yana durur ve cinsiyet ayrımı git gide yok olmaktadır. Kız-erkek fark etmeksizin herkes arkadaşça yaşayabilmelidir. Onların birbirinden korkmamaları, çekinmemeleri gerekir. Özel arkadaşlıklarla normal bir arkadaşlığın ayrımını iyi yapmaları gerekir. Toplumun değişen yeni çehresinde iki cins cemiyet içindeki münasebetlerini çok doğal sayıp kendi yollarına devam etmeyi bilmelidir.

Hayata Erken Hazırlanmak

Milletler arasındaki yakınlaşmaların artmasıyla yabancı ailelerin de birbirine misafir gidip gelmeleri artmıştır. Bu sayede medeniyette ileri gitmiş kimseler bu misafir olmayla cemiyetlerinde iyi sonuç vermiş yaşam tarzlarını başka memleketlere getirir. Böylece memleketlerin yaşam seviyesi yükselir. Yazar, ülkeye gelen bir Fransız ailesine rehberlik eden delikanlının bu turistle yaşadığı bir olayı anlatır. Liseli rehber, yardımcı olduğu Fransız ailesinden günler sonra bir mektup alır. Ailenin babası yardımlarından dolayı teşekkür ettiği bu gence onun yirmi yaşına geldiği hâlde, hâlâ ihtiyacını ailesinden karşılamasının tuhaflarına gittiğini söyler. Çocukluktan kurtulan her bireyin artık kendi geçimini sağlamasını tavsiye eder. Bu farklı toplulukların bir araya gelmesi bu örnekte olduğu gibi faydalı uyarmalara da vesile olur. Çocuklarını okutmak için akla gelmeyecek cefalara katlanan ailelerin çoğu, çocuklarını tahsilleri bitene kadar okutur. Bu çocuklar okuldan arta kalan zamanlarında da sinemaya, eğlence yerlerine giderek vakit geçirir ve böyle ömürlerinin yarısını tüketir. Bunun fena tarafı ailelerin uzun süre maddi sıkıntı çekmeleri değildir. Yetişmekte olan gençlerin uzun müddet hayata hazırlanma fırsatı bulamamalarıdır. Onlar hayatın bir gün karşılarına çıkacak olan zorluklarına daha gençken hazırlanmalıdır.

Kişinin erken yaşlarda hayata hazırlanması, zorluklarla karşılaşması hayatı öğrenmesine, kendini yetiştirmesine yardım eder. Toplumdaki birçok ana-babanın düşündüğü gibi, çocukların büyürken hayatın zorluklarıyla karşılaşması bir talihsizlik değil aksine çocuklar yaşam tecrübeleriyle donanmış olacağından bir şanstır. Çocuklar bunu erkenden fark edemese de çocuk yetiştiren ana-babalar, hayatı öğrenebilmeleri için onları hayata doğru itmelidir.

Yapabileceğiniz Basit Bir İş

Yazar önceki yazısında tahsil çağındaki çocukların ortaokul veya liseden sonra babalarının eline bakmadan kendi hayatlarını kendileri kazanmaları gerektiğini anlatmıştır. Rado, bu konuşmanın gençler üzerinde ilgi uyandırdığını ama ailelerden bu konuya hak veren bir mektup almadığını söyler. Onlar çocukları için her türlü fedakârlığı göze almıştır. Oysa yaşanan devir çocukların ailelerine böyle fedakârlıklar yüklemeden kendi hayatlarını bizzat kendilerinin kazanmasını emretmektedir. Bu sözler boşa gitmemiş ve gençler üzerlerine almaları gereken sorumlulukların farkına varmıştır.

Rado gençlerin iş bulma konusunda yaşadıkları sorunları da dile getirir. Gençler bir yandan okurken bir yandan da müesseselerden iş istedikleri hâlde iltimasları olmadığından, bazen tam zamanlı çalışamayacaklarından ve bazen de kız olanlara yapılan uygunsuz teklifler nedeniyle çalışamadıklarından yakınmışlardır. Yazar gençlerin böyle sorunlarının olabileceğine hak verir ama gençlerin okurlarken çalışmaları gereken işlerin sıradan işler de olabileceğini anlatır. Bu gençler mutlaka devlet dairelerinde veya özel şirketlerde belli bir kademenin, düzenli çalışmanın gerektirdiği işleri değil para kazanabilecekleri herhangi bir işte de çalışabilir. Bu işler Avrupa'daki gençlerin yaptığı gibi garsonluk, çocuk bakıcılığı gibi işler olabilmelidir ki öğrenciler okullarını aksatmadan boş vakitlerinde bu işleri yapabilsinler.

Gençler yeter ki tahsillerini yaparken çalışmak istesinler çevrelerinde onlara uygun, ihtisas istemeyen iş mutlaka bulacaklardır. Bu insana zarar vermez aksine ufkunu açar, kişinin hayattaki tecrübesini arttırır.

Okuma Yolunun Yolcuları

Küçük bir çocuğun kendi iradesi dışında başladığı eğitim hayatı uzun yıllar devam eder. Bu yola adım atacak çocukların bazısı güle oynaya bazıları da gözyaşı dökerek, kendi iradeleri dışında okul kapısına gelir. Eğitimin faydası konusunda kimsenin bir şüphesi olmadığından çocuklar zamanı gelince okumaya başlayacaktır. Birçok şeyi en kolay ve en iyi öğrenmenin yolu okumaktır ama bu uzun yolculuğa herkes aynı ölçüde dayanamaz. Okumak yoluna aynı anda başlayan insanlar arasından yarı yolda kalanlar çoktur. Bunun başlıca sebebi yolun başında bazen hiçbir hedefin seçilmemiş olması ya da yanlış hedef seçilmesidir. Gitmek istediği yeri aklına koyan kişi yolda karşısına çıkanlarla oyalanmayıp en kısa yoldan hedefine varmaya çalışacaktır. Herkes kendi istidadı, ilgisi yönünde hedefini belirleyip bu yolda emek harcamalıdır ki kendisi için yanlış yolda vakit kaybetmesin. Onların amaçladıkları yerde bulunmaları ailelerini de mutlu eder. Bu yüzden aileler de kendilerinin ideal olarak kabul ettiği meslekleri çocuklarına dayatmaya kalkmamalı çocuklarının seçtiği yolda onlara destek olmalıdır.

Genç Kızlar! Fakir Delikanlılarla Evleniniz!

Yazar, Almanya'da çalışan bir genç adamdan aldığı mektup üzerine yazısına başlar. Bu genç yirmi beş yaşında ve bir Türk kızıyla evlenmek niyetindedir. Ülke dışında olduğundan Türk kızlarıyla tanışma fırsatını *Hayat* mecmuasının "Hayat

Arkadaşı" sütununu takip ederek yakalamaya çalışmış ama buradaki kızların çoğunun da zengin, yüksek tahsilli, genç ve yakışıklı erkekleri kendilerine eş olarak seçmek istedikleri cevabını almıştır. Bu genç karşılaştığı bu durum üzerine yazara kendisi gibi orta tahsilli, fakir gençlerin hâllerinin ne olacağını, onlarla evlenmeye razı kız bulup bulamayacaklarını sorar.

Yazar bu mektuba karşılık kendisine gelmiş yüzlerce mektuptan bazılarında genç kızların da çalışmaya yabancı ülkelere giden delikanlıların oralarda yabancı kadınlarla evlenmelerinden şikâyet ettiğini söyler. Yazar evlenmek için karşı taraftan ağır beklentileri olan kişilerin yabancılarla yuva kurma sebebinin bu beklentiler olduğunu söyler. Yazarın bu çıkmazdaki gençlere önerisi şöyle olur: İnsanın genç yaşında hâlinin vaktinin yerinde olması bir emniyet değil tersine gelecekteki olası bir tehlikenin işaretidir. Çünkü genç yaşında varlığı olan gençlerin çoğu bu mal varlığını ailesinden temin etmiştir, bu gencin de elindeki mal varlığını koruyup koruyamayacağı bir sorundur. Genç kızlar böyle varlıklı bir ailenin içinde olmayı tercih etse de akıllıca düşünenler eşlerinde maddi varlık yerine manevi varlık arayacaktır. Paraca zengin delikanlı yerine akıl, yetenek ve zekâca zengin kişileri tercih edeceklerdir. Bu kişilerle kurulan yuvanın fertleri geleceğin varlıklı ailelerinden olur. Azar azar ama sağlamca alınan yol onları bir anda zenginliğin en tepesinden düşmekten kurtarır.

Yazar, erkeklerin pek azının kendi kendini geliştirip yetiştirebildiğini söyler. Onları kendilerini koruyacakları zamana getiren anneleri ve hayatta başarıya ulaştıran da yanlarındaki eşleridir. Bütün büyük adamların arkasında daima bir kadın vardır ve bütün erkekler bu kadınların eseridir. Onun için genç kızlar akıllı bir delikanlıyla evlenerek ailesini en varlıklı ailelerden biri yapma yolunda olmalıdır.

Erkekler Kadınların Eseridir

Yazar önceki yazısında aklı başında, istidatlı, fakir gençlerle evlenin diyerek öğüt verdiği genç kızlardan, böyle gençlerle evlenip ağzı yanan kadınlardan birçok mektup alır. Yazar bu mektuplara cevap vermeden önce insanların yaşadıkları her şeyin istedikleri gibi olamayacağını söyler. Kurulmuş hiçbir aile birbirine benzemez, insanların başlarına gelenler kendilerinin ve çevrelerindekilerin mizaçlarına bağlıdır. Yazarın dediği gibi fakir ama akıllı biriyle evlenen bir kadının, kocasına ettiği yardımlardan sonra zengin olunca onun bir çocuğuyla karısını bırakıp gittiğini belirtir.

Yazar bu durumun yaşanmasındaki sebebi eşin dikkatle seçilmemesinde görür. İnsanlar göründükleri gibi değildir ve çabucak içyüzleri anlaşılmaz.

Rado, kadınların bir insanı yetiştirmekteki kabiliyetinin erkeklerinkinden üstün olduğunu söyler. Bunun yanında erkekler eşlerini yetiştirmekten çok uzaktır. Bu yüzden bu zor görev kadınlara düşer. Rado, kadınların bu kabiliyetine güvenerek kadınlara seslenmeyi daha faydalı bulduğunu söyler. Yazar kadınlara olan inancıyla erkeklerin onların eseri olduğunu belirtir ve erkekleri yine çekip çevirecek olanların kadınlar olduğunu dile getirir.

Yaşamayı Öğrenmek Lazım

İnsanların çoğunda okulda hayatın öğrenildiğine dair yanlış bir kanaat vardır. Bunun doğrusu okulların insana hayatta yardımcı olacak bilgileri öğrettiğidir. Okullarda bir şey öğrenmekle yaşamayı öğrenmek bu yüzen birbirinden farklı şeylerdir.

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren yaşamayı etrafındakilerden öğrenir. Ama kendi kendine yaşayıp başarılı olmak çevreden ya da okullardan öğrenilecek bir şey değildir; bunu kişi ancak tek başına yaşamaya girişerek öğrenebilir. Buna ne kadar erken başlanırsa hayat okulu da o kadar erken bitirilir. Yaşama geç atılanların da zekâsı, kabiliyetiyle hayatta kalmayı öğrenmeleri mümkündür. Bunun başka bir yolu da bu mücadelede kişinin tecrübelerinden yararlanabileceği, desteğiyle ayakta kalabileceği sevdiklerinden yardım almasıdır. Böylece hayatın vereceği dersler daha çabuk öğrenilir.

Yaşamanın çoğu zaman zor olan şartlarını yenmek için gösterilen çabalar, insana geniş bir hayat bilgisi kazandırır. Bunu okul sıralarında öğrenmek mümkün değildir. İnsan okuma derecesi ne düzeyde olursa olsun hayatta kalabilmek için mutlaka yaşamayı bilmek zorundadır. Bütün mesele hayatın güçlüklerine çok erken yaşlarda göğüs germeye alışmakta, korunma çarelerini bulmaktadır.

Gizli Duran Kabiliyetler

İnsanoğlu çeşitli kabiliyetlerle dünyaya gelmekle birlikte bu kabiliyetlerinin hepsini su yüzüne çıkarabilmiş değildir. Bazı insanlar doğuştan cesur, atak ve girişken özelliklere sahiptir, yeteneklerini göstermekte tereddüt etmezler. Bunun yanında bazı insanlar da çekingen, ürkektir ve meziyetlerini gün yüzüne çıkarmaya, kendilerini göstermeye cesaret edemezler.

Cesaretin hayatta önemli bir yeri vardır. İnsan cesur olduğu müddetçe dikkat çekip hak ettiği yeri bulur, hayatta şahsiyetlerini duyurmayı başarır. Cesaret insanların hepsinde mevcuttur ama onu uyuduğu yerden uyandırmak gerekir. Bu bazen insanın kendini yüreklendirmesiyle bazen de çevredeki insanların cesaret aşılayışıyla meydana çıkar.

İnsanoğlunun öyle yetenekleri vardır ki her insan çevresinin bu yeteneklerle örüldüğünün farkında olmalı, bunları keşfetmelidir. Verilen işi kusursuz yapan ama kendini göstermeyi beceremeyen kişileri yoklayıp onların gizli duran kabiliyetlerini keşfetmeye çalışılmalıdır. Hayatta insanlara yapılabilecek en büyük iyiliklerden biri budur.

Utandırmayalım Çocuklar!

Anne-babalar değişen cemiyet hayatı içinde yeteri kadar değişikliğe uğradıklarını düşünüp yeri geldiğinde çocukları için değişmeyi en azından daha dikkatli olmayı reddetmektedirler. Değişme, zamana uyma görevini çocuklarına bırakmışlardır. Bunun sebebi de alışkanlıklardan bir süreliğine bile olsa sıyrılmak istenmemesidir. Bu alışkanlıklar anne-babanın kendi çevresinde kabullenilmiş olsa bile bu davranışların çocuklarının çevresinde de hoş karşılanması beklenemez. Anne-babalar çocuklarının çevresinde bulunduklarında bazı huylarını, alışkanlıklarını dizginlemeyi bilmelidir ki çocuklarının mahcup olmasını engelleyebilsinler. Unutulmamalıdır ki çocuklar anne-babalarının yetiştiği çevrede, şartlarda değil daha farklı hayat çevresinde yetişirler. Çocukların eğitim aldığı okullarda her kesimden ailenin çocuğu bulunur ve bu çocuklar okuma mücadelesine sıfırdan başladıkları, imkânsızlıklardan imkân yaratmaya çabaladıklarıyla öğünecek olgunlukta değildir. Bu onların tecrübesizliklerinden, yaşlarının küçüklüğünden gelir. Bu yüzden giyimlerine daha fazla dikkat edecek, oldukları hayat seviyesinin üstünde görünmeye çalışarak arkadaşlarıyla her bakımdan eşit olduklarını düşünmeye çalışacaklardır. Onların kurmaya çalıştıkları hayat için harcadıkları çabaya aileler de katkı sağlamalıdır. Eve bir arkadaş gelecekse ortalık biraz toplanmalı, babalar her zaman konuştukları gibi ileri geri konuşmamaya özen göstermelidir. Bu durum ailelerin çocukları için yaptığı küçük fedakârlıklar olacaktır.

Çocuklarımızı da Dinlemeliyiz!

Zamane çocuklarının eski çocuklar gibi olmadığını anlamak lazımdır. Eski terbiye almış anne ve babaların devrinde ailelerin eleştirilmesi söz konusu değildi.

Anne-babalar ne yaparsa çocuklar onları saygıyla karşılamaya mecbur olmuştur. Günün çocukları okullarda edindikleri çeşitli bilgilerle girip çıktıkları muhitlerde gördükleriyle iyiyi kötüyü daha küçük yaşlarda öğrenmiştir. Bu çocuklar bildikleriyle herkesi eleştirdikleri gibi ailelerini de eleştirirler. Bu yüzden çocuklar asi, had bilmez gibi sözlere maruz kalır. Çocukların bazen yersiz çıkışları olsa da haklı oldukları konular da vardır. Söylenenlerin çocuklar üzerinde nasıl bir tesir yapacağı düşünülmeli, evde yalnız yaşanmadığı hatırlanmalıdır. Evde yaşayan herkesin bir birey olduğu düşünülerek, her bireyin düşüncesi önemsenerek hareket edilmelidir.

Kadınlar Çalışmalı Mı?

Rado bu yazısında aldığı mektupta bir yüksek tahsil öğrencisiyle ailesi arasında geçen kadının çalışıp çalışmaması konusundaki tartışmaya değinir. Mektupta anlatılan konuşmada taraflardan bir kısmı kadının çalışırsa yozlaşacağından, ailede huzursuzluğa sebep olacağından söz edip kadınların çalışmasına karşı çıkar. Buna karşılık mektubu yazan genç, evin huzurunu eşlerin anlaşması sağlar, der. Dış şartların evliliğin huzurunu zedelemeyeceğini belirtir, kadının da erkekler gibi çalışmasını gerekli görür. Rado da kadınların kendi iradeleriyle çalışma hayatına atılmasının sebebini aile hayatının onları çalışmaya mecbur etmesinde görür. Ailesinin hâli vakti yerinde olan bir kadın bütün gün çalışıp sonra da akşamları ev işleriyle uğraşmak istemeyecektir. Kadın çalışıyorsa ve tüm gününü önce işinde sonra da evinde çalışarak geçiyorsa bunun sebebi geçim derdidir.

Türk köylüsünde de durum böyledir. Hiçbir köy insanı kadının çalışması ya da çalışmaması konusunda düşünmez. Köyde kadınların çalışması doğal bir ihtiyaçtır ve kadın her şartta çalışır. Çünkü ailelerin içinde bulunduğu iktisadi durum kadının çalışmasını gerektirmiştir.

Kadın Çalışırsa

Yaşanan devrin iktisadi baskısıyla çalışmaya başlayan kadının gündüz dışarıda akşam da evinde çalışması evin hizmet dengesinde değişim yaşanmasını zorunlu kılar. İki eşin de çalışıyor olması evdeki temizlik, yemek, çocuk bakımı gibi işlerde yardımlaşmayı gerektirir.

Erkekler eşleriyle hayatlarını beraber kazandıkları gibi yaşadıkları evin sorumluluklarını da beraberce almalıdır. Eşlerine yardım etmeyip tüm varlığıyla tüm gün çalışmalarını isteyen kocalar merhametsiz, hâlden anlamayan insanlardır. Bu

durumda bir yuvanın tüm yükü bir kişiye kalacağından yuvada huzur kalmaz. Müşterek hayat bütün gün çalışıp kendisi gibi yorgun düşmüş eşlere yardım etmeyi gerektirir ki bu da insanlığın gereği olan düşünceden, duyarlılıktan gelir.

İyi İnsan Olmak

İnsanlar toplum nezdinde genel olarak iyi insanlar ve kötü insanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrım tamamen özneldir; kişilerin hükmüne dayanır. İnsanlar etraflarına takındıkları tavırla kişileri iyi, kötü, çok iyi ve çok kötü diye sınıflandırır. Bu yüzden dünyada herkesin kabul ettiği bir "iyi" yoktur. İyi olmak için genel kaide, kişinin kendinden çok başkasını düşünür olması, başkalarına yararının dokunmasıdır. Kötü olmak için de kişinin kendinden başka birine kötülük yapması gerekir.

Birey tüm yaptıklarının ardından kendisine iyi veya kötü diyemez bu güvenilir olmaz. Bu iyi veya kötü olma hükmünü verecek bireylerin kendisi değil toplumdur. Bu kararın verilmesinde önemli olan nokta kişilerin benliklerinden sıyrılabilmeleridir. Ancak benlikten uzak verilen hükmün gerçekliği doğru olacaktır.

Yardım Bir İlâçtır

Yazar yardımı bir ilaca benzeterek bu ilaca ihtiyacı olanın onu ihtiyacı olduğu kadar ve kısa bir zaman için kullandığında fayda göreceğini söyler. Yardım tıpkı bir ilaç gibi zamanında ve dozunda tatbik edilmezse fayda sağlamaktan çok zararı dokunur. Her isteyene, sınırsız yardımda bulunanlar iyilikten çok kötülük yapar.

İyilik olsun diye düşünülmeden yapılanların hiç tahmin edilmeyecek kötülükleri olabilir. Bunun iyi bir örneği dilenciliktir. Düşünülmeden yapılan yardımlar yüzünden bu kişi ömrü boyunca sefil ve perişan bir hayata mahkûmdur. Dilenciye yapılan yardım afyon gibi bağımlı hâle getirir. Başkalarından sürekli yardım alan insanlar kendilerine yardım edilmesine alışır. Bu kişiler artık kazanıp çalışmayacak, hiçbir zaman kendi kendilerini koruyamayacak, tek başına yaşayamayacaktır. Bu kişiye bir defa yardım edildikten sonra onun toparlanması için fırsat verilmelidir. Merhamet, sevgi ve yardım, dozunda kullanıldıklarında insanların gönüllerindeki ilaçların en şifalılarıdır. Bunlar dozunda verilmediğinde insanları öldürecek kadar tehlikeli olabilir.

Samimi Olmak

Samimi olmak, insanın olduğu gibi, içten, içindekileri saklamadan davranabilmesidir. Bu, kolay başarılır bir iş değildir. Samimi olmak açık olmayı

gerektirir. İnsanın herkese, her an, her yerde düşündüğünü olduğu gibi tüm açık yürekliliğiyle söylemesi kolay değildir. İnsanoğlu tanıştığı her kişiyle aynı derecede yakın olmadığından, bazı insanlar hakkında olumsuz düşünebildiğinden her zaman samimi olması mümkün olmaz. Çünkü samimiyet ruh yakınlığı ister. Birbiriyle samimi olan, birbirlerine iç dünyalarını açabilmiş insanların zevklerinin, hayat anlayışlarının benzer, ruhlarının yakın olduğu görülür.

Samimiliğin dereceleri vardır. Sevilen, anlaşılan her kişiyle aynı samimiyet kurulamaz. Bu derecenin belirlenmesinde güven duygusu önemli yer eder. Kişi kendisini emniyet içinde hissederse ruhunu açabilir. Ruh yakınlığı bu emniyet duygusundan doğar, herkesle samimi olunamayışın sebebi budur.

Samimiyet, birbirine benzeyen insanların kendilerini birbirlerine yakın hissetmesiyle ve ruhu açabilmek için gereken emniyet duygusuyla sağlanır. İnsanın samimi olacağı kişi yanlış seçmesi başına dert açar. Güvendiği kişi paylaşılan tüm sırları meydana dökebilir, bir silah gibi kişiye karşı kullanabilir. Bu yüzden samimi olunmadan evvel dost kabul edilecek kişiler ince eleyip sık dokunarak tartılmalıdır.

Dayanmayı ve Herkesin Neye Dayanabileceğini Bilmek

İnsan hayatta tahammül etmesini bildiği ölçüde hayattan zevk alacaktır. Çünkü hayat sabredilmesi gereken, aksilikleri, sıkıntıları olan bir sahadır ve bunlara tahammül edilmesi gerekir.

İnsanların tümünü olgun görmek yanlıştır. Aksine hayat kafasının dikine giden, anlayışsız, düşünceleriyle yaptıkları uyuşmayan insanlarla doludur. Bu yüzden kişi çevresindeki türlü insanlara karşı dayanmayı bilmeli, insanları anlamaya çalışmalıdır ki hayatını huzur içinde yaşayabilsin.

Kişiyi olgun bir insan hâline getiren en güçlü meziyet sabırdır. Sabretmesini, zorluklara dayanmayı bilen insan başarıya ulaşabilir. İnsan ev hayatındaki sıkıntılara, anlayışsızlıklara, yersiz isteklere sabırla dayanabilirse evindeki huzuru sağlayabilir. Fevri hareketler, hemen köpürmeye hazır bir karakter tersine bu huzursuzların artmasına neden olur. Aynı şekilde kişi iş hayatında da karşılaştığı terslikleri anlayışlı olduğu, sorunlara çözme odaklı yaklaşıp sükûnetini koruyabildiğinde halledebilecektir. Sabırla koruk pekmez, dut yaprağı atlas olur diyen atasözü de sabrın getireceği güzel sonuçlardan taraftır.

Tüm bunların yanında kişi dayanmasını bilirken aynı şekilde karşısındaki insanın da nelere, ne kadar sabredebileceğini bilmelidir. İnsanlardan yapamayacakları şeyleri yapmaları istenirse bu kişilerin pes edip bir noktada durdukları görülür. Bu derece iyi tartılmalıdır çünkü insanların dertlere, sıkıntılara, üzerlerindeki yüke bir katlanma sınırı vardır. Hayatta muvaffak olmuş kişilere bakıldığında da bu kişilerin gerçekten tahammüllü insanlar oldukları ve insanlardan yapacaklarından fazlasını istemedikleri görülür. Bunlar yapıldığında mesut bir yuvanın, başarılı bir işin sahibi olunabilir.

İnsanın Gönlü Rahat Olunca…

Yazar, bir gün yolda yürürken on yıldır görmediği bir arkadaşıyla karşılaşır. Rado sohbet sırasında arkadaşının yaşadığı Büyükada'nın nasıl olduğunu sorar arkadaşı insanın gönlü rahat olduktan sonra her yerin iyi olacağını söyler. Rado aldığı cevaptaki tecrübeden, olgunluktan etkilenir ve bunun üzerine yazısını oluşturur.

İnsan hayatta türlü dertlerle uğraşır. Yaşları ileri olanları dertler pişirir, genç olanlarının ise gelecek kaygısı yakalarını bırakmaz. Yarın insanlar için daima meçhuldür. Bugününde hâli iyi olan insanın geleceğinden endişesi varsa etrafındaki güzelliklerden zevk alması beklenemez. İnsanın gönlünün rahat olması yarının iyi olacağına inancındandır. Yarının getireceği güzelliklere kavuşma ümidi, bu güven insanı yaşadığı zorluklara karşı daha kuvvetli yapar.

Gönül rahatlığına kavuşmak her zaman insanın elinde değildir. Öncelikle kişinin yaşadığı cemiyetin, sosyal ortamın rahat olması, içinde yaşanan umumi şartların iyi olması gerekir ki insan geleceğine güven duyabilsin. Sonra kişinin kendi gücüne, karşılaşacağı güçlükleri yenebileceğine inancı olması gerekir. Kişinin işinde, evinde, çevresinde beraber yaşadığı kişilere güven ve sevgi duyması lazımdır ki karşılaştığı zorluklarda onlardan destek alabilsin. İnsan ancak duyduğu güvenle huzuru bulabilir.

İnsanların yarınlarının iyi olacağına inanmaya, böyle bir iyimserliğe ihtiyaçları vardır ancak bu yolla gönülleri rahat bir hayat sürebileceklerdir. Bu gönül rahatlığı olmadan insan alabildiğine rahat yaşasa da hâlinden memnun olmaz. Bu sebeple sosyal güvencelere, yarını garantileyen belgelere ayrı bir önem verilmektedir. İnsanlar sağlıklarını kaybettiğinde, kuvvetleri azaldığında ne yapacaklarına ancak olumlu bir cevap alabildiklerinde gönül rahatlığına kavuşabilirler.

Bu yüzden gönül rahatlığı her şeyin üstündedir ve hiçbir servet, kudret onun vereceği emniyeti, huzuru veremez. İnsanın yarınının iyi olacağına dair inancı hiçbir endişeye yer bırakmaz. Hayatta aranan da bu korkusuz yaşamdır.

Talih ile Akıl

Dünyada talihinden şikâyet eden çok insan olduğu hâlde aklından şikâyet edene rastlanmaz. İnsanın hayatını aklı tanzim eder. Akılsızca bir hareket kötü sonuçlar doğurur. Akılsızca davrandığından başına kötü bir iş gelen kişi bunu akılsızlığına değil de talihsizliğine verir. Bunun sebebi insanın talihin yokluğunu aklının yokluğundan daha kolay söyleyebilmesindedir. Çünkü talih insanın çabalayarak elde edemeyeceği bir şey gibi görünür ve kabahat talihe yüklenir.

İnsanın aklı ne derecede olursa olsun kişi kendini daha akıllıca davranmaya zorlamalıdır. Talih denen güç akılla şekillenir. Akıllıca yapılan işlerin ardından talih gelir. İnsan dikkatli davranmayıp sonucu kötüye varan bir iş yaptığında önündeki teşebbüsleri de talihsiz olduğu düşüncesiyle tehlikeye atar. Hâlbuki insan aklıyla talih diye inandığı gücü kendi lehine çevirebilir. İnsanı kurtarıp onu ümitsizliklerden, öğrenilmiş çaresizlikten kurtaracak olan odur. İnsanın talihine inanmamasının en kötü yanı kendini talihinin hamlelerinden men etmesidir. Başına bir talihsizlik gelen aklını kullanıp bunun sebeplerini aramalıdır tüm sorumlu her şartta suçlanılan talih değildir.

İnsanın bu dünyada şikâyet edebileceği bir şey varsa o da aklıdır. İnsan iyiye de kötüye de aklıyla gider bu yüzden ne gelirse başa akıldan gelir. Kişi aklını iyi kullandıkça doğru yolu bulabilir. İnsan kendi kendine doğru yolu bulamadığında çevresindekilerin aklından da faydalanmayı bilmelidir. Bu sayede talihten şikâyet akıldan bile geçmez.

Hakikat Neden Acıdır?

Hakikat mecazi anlamda da olsa neden acı olsun? Bunun nedeni gerçeğin olduğu gibi, çıplaklığıyla ortada oluşudur. Bu çoğu zaman da insanın istediği, umduğu gibi değildir. Hakikatin acı oluşu onun beklendiği gibi olmayışındandır. İnsanın çoğu zaman hakikat diye önüne koyduğu, içinde büyüttüğü bir hayaldir. Bu hayal, gerçeğe dönüştüğünde hayallerin yıkılmasıyla acıyı beraberinde getirir. Gerçekle yüz yüze gelinir ve bu gerçek, beklentiyi karşılamadığından insana kötü görünür.

Yazar hakikatin acı da tatlı da olmadığını "hakikat, hakikattir" diyerek açıklar. Onu acılaştıran insanın kendisidir. Gerçeği tanınmaz hâle getiren hayallerle süsleyen

insanoğludur. Bu yüzden acı ya da tatlı gibi sıfatlar insanın hakikate yüklediği niteliklerdendir. İnsanoğlu hayal kurmaya devam etmeli, yarının daha iyi olacağını ümit ederek yaşama sevinciyle dolmalıdır. Bununla birlikte kişi hayallerini yönetirken daha temkinli olmalı, ayakları yere basmalıdır. Bir şey ümit edilirken olabilecek şeylerle olmayacak şeyler ayırt edilmelidir ki boş hayallere kapılıp gerçeğin acı yüzüyle karşılaşılmasın.

En İyi Arkadaş

Emekliye ayrılmış yaşlı beylerle çocuklarını büyütüp evlerinde oturan kadınları en fazla üzen can sıkıntılarıdır. Erkekler iple çektikleri emekliğe kavuşsa, kadınlar çocuklarını yuvadan uçurmanın rahatlığını yaşasa da ömrünü çalışarak geçiren bu insanlar birkaç aylık dinlenmenin ardından yine kendilerine bir uğraş bulup çalışmaya başlar.

İnsanlar yaşlandıkça yeni gelen nesillerin hayatlarından uzaklaşır kendi köşelerinde yaşamlarını sürdürdükleri bir döneme girerler. Kişinin en yakınları olan çocukları bile kendi hayatlarına gider. Ama bu durum bir döngü hâlindedir. Bugünün yaşlıları da gençliklerinde anne-babalarını yuvadan uçarak yalnız bırakmıştır. Buna insanı mecbur eden hayattır ama mesafelere rağmen aileler yine gönlün en güzel yerinde durur.

Yaşlılığın getirdiği sakin hayatta can kolayca sıkılır. İnsan gençliğindeki gibi arzu ettiği her yere kolayca gidip gelemez, hayatı canlı tutan gençlere ayak uyduramaz. Bu yüzden vakit geçirmede zorluk çekilir. Bu vakit geçirememe sıkıntısı Avrupa insanında en az düzeydedir. Avrupalı yaşlandığında yalnız kalacağını bilip bu yalnızlığa önceden önlem alır. Onların yalnızlıklarını giderecek her an yanlarında olan arkadaşları; kitapları vardır. Küçük yaşlardan itibaren kendilerini okumaya alıştırmışlar ve onu yalnızlıklarının en büyük yoldaşı addetmişlerdir. Kitap küçük yaşlarda nasıl bir öğrenme aracıysa, yaşlılıkta da en iyi arkadaştır. Bu arkadaş her an, her yerde olup türlü şahsiyetleriyle eğlendirir. Kitap kişiyi güldürür, düşündürür, sükûnete kavuşturur, başka dünyalara götürür. Bu güzel dostu tüm yaşlılar yol arkadaşları kabul etmelidir ki günleri onlarla akıp geçsin. Bununla birlikte insanın yaşlılığında kitaplarla arkadaş olması zordur. Kişiler küçük yaşlardan itibaren kitaplarla dost olmayı başarabilirse ona alışıp varlığını kabul edebilirler. Kitaplar eski bir dost olduğunda yanındakine tüm güzelliğini

sunar. Bu yüzden bu arkadaş ancak gençlikte edinilebilir. Ona uzun yıllar emek verilmelidir ki yaşlılığın boş zamanlarında da bu dostluk devam edebilsin.

I.1.5. Saadet Yolu

"Daha iyiye, daha güzele doğru denemeler"[27]

Saadet Yolu

Rado, yazısına etrafında dolaşan bir kedinin onu inceleyip kendisine zarar vermeyeceğine inandıktan sonra kendisine yaklaşmasını anlatarak başlar. Rado, buradan sevgiye yönelir ve sevginin de böyle olduğunu söyler. Kişi şahsiyetini ancak sevginin olduğu yerde cesaretle gösterebilir.

Sevgi her şeyden önce güven verir saadet ve huzur da ardından gelir. İnsanın her şeyden önce sevginin verdiği güvene ihtiyacı vardır. Birbirlerine sevgi bağı ile bağlı ailelerin sevgilerinde azalma olmuşsa bu hemen dışarıdan fark edilir. Önceden sevginin verdiği güvenle huzurlu olan aile artık kendini rahatsız hisseder. Bu toplum için de böyledir. Toplumun da huzurlu olabilmesi için güvene ihtiyacı vardır. Huzuru kaçmış toplumlarda insanların birbirine duyduğu karşılıklı sevgi azalır.

Daha iyi bir dünyaya ulaşmak için sevgiye ihtiyaç vardır. Kişilerin çocuklarından başlayarak en uzaklarındakilere kadar bütün insanlara kucak açması gerekir. Ancak böyle bir sevgi insana tam manasıyla güvende olduğunu hissettirebilir.

İstemek

İnsan hayatta birçok şey ister. Kişi önce ne istediğine karar vermeli sonra bütün gücüyle ona doğru gitmek için çabalamalıdır. Ne isteyip nereye gideceğini belirleyen kişi ancak hedeflediği yere gidebilir amacına ulaşabilir.

Hayatta bazı hedeflere varmak isteniyorsa o hedefleri önceden belirlemek gerekir. Ne istediklerini bilenler ve ona doğru bütün güçleriyle koşanlar istediklerine mutlaka kavuşur.

Lâyık Olmak

Yaşamak içinde barındırdığı tüm kötülüklere rağmen güzeldir. Dünya içindeki sıkıntıların yanında yine tadına doyulmaz zevkler, huzur ve saadet barındırır. Bu

[27] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981.

güzellikler bir tarafa alındığında bu dünyanın kişilerin arzuları, keyifleri için dönmediği bilinmelidir. Bu yüzden insanlar dünyaya ayak uydurmak zorundadır.

Mutluluğun ilk şartı ne istediğini bilmek ikincisi ise ona layık olmaktır. Hayatın güzelliklerinden faydalanabilmek için önce hazırlık yapmak gerekir. Bu hazırlık hangi derecelerdeyse insan o derecede bir yaşama düzeyine kavuşabilir. Bu hazırlık ölçüler dâhilinde kalarak, hayatın icapları yerine getirerek olur.

Yaşamanın Manası

Yazar, yaşamanın manasını sorgulayan kişiler üzerinden konusuna giriş yapar. Yazara göre bu soru daha çok insanın bunalım zamanlarına özgü bir sorudur. Çıkmaza düşen insan normal hâlinden uzaklaşıp ölümü düşünmeye başlar, yaşamın anlamını sorgular.

Tüm düşüncelerin sonunda yaşamı manasız bulmak hasta bir ruh hâlinin sonucudur. Normal insan yaşamı manalı bulup bir gayeye doğru gider, karşısına çıkacak engelleri aşmak gücüne sahip olduğunu bilerek yaşamını sürdürür. Yazar, yaşamanın bir yetenek belki de bir ödev olduğunu düşünür. Tüm canlıların dünyaya tabiattan gelme bir yaşama gücü ve ölüme karşı dirençle yaşadıklarını söyler.

İnsanlar diğer canlılardan farklı olarak yaşamlarını gayelendirmekle sorumludur. Hayatta elde etmek istediği şeyi bilen herkes hayatın anlamını bulmuş ve hayatını anlamlandırabilmiş demektir.

Saadet Neye Dayanır?

Herkesin kendisine has bir saadet yorumu vardır. Kişilerin hayattan beklediklerine göre bu saadet yorumları da değişir. Kimi için aile saadeti kimi için iş hayatının getireceği mutluluklar değerlidir.

İnsanın mesut olması için öncelikle yapmak istediği bir gayesi olmalıdır. Bunun yanında bu amacına ulaşabilmesi için çalışması gerekir. Yazar kişinin en yalın saadeti çalışmasından kazandığını söyler. Benliğini gayesine yönlendiren kişi hayatına anlam katar ve bu uğurda elde ettikleriyle mesut olur.

Ölçü Üzerine Saadet

Hayatın binlerce şekli vardır ve kimsenin hayatı birbirine benzemez. Her insan başka bir dünyadır ve bambaşka insanların bir araya gelmesiyle doğan yeni hayat şekli diğerlerinden farklıdır. Bu yüzden başkalarının saadetine imrenip aynısını bir kaftan

gibi üzerine geçirmek isteyenlerin çabası boşunadır. Binlerce saadet içinden kişi sadece birini seçip kendisine yakıştırabilir.

Saadet aynı zamanda ölçülü olabilmekle mümkündür. Dünyada ne varsa bunları ele geçirmek isteyen birinin mutlu olması beklenemez, ölçüsüz istekleri karşılayabilmek için ölçüsüz bir servete sahip olmak gerekir ki bu mümkün değildir. Bu yüzden saadet makul olanın yanındadır. Ölçü bilinirse kişi elde edebileceği şeyleri isteyip ona kavuşabilirse saadete ulaşmış olur.

Akıllı Adam Ne Yapar?

Yüksek mevkide bulunan insanların dikkat etmesi gereken insan tipleri vardır. Bunlardan biri her söylenene evet, diyen insan tipidir. Bu insanlar düşünmek yerine her danışılan konuda yapılmak istenene destek verir. Bunun sebebi karşıdaki kişiye yaranabilmektir. Hâlbuki yapılması gereken, ölçülüp tartılmış bir düşünce evresinden sonra öneriye destek vermek ya da bu işin olumsuzluklarını göstermektir.

Bazı mevki sahipleri etraflarında her dediğini yerine getiren insanlar görmekten memnun olur. Böyle insanlarla iş yaparak güçlendiklerini sanırlar. Aslında bu insanların çokluğu onları tehlikeler karşısında tedbirsiz kılar.

Akıllı bir adam, fikrini sorduğu insanların cevabını iyice dinlemelidir. Fikrinin yanlış olduğunu düşünenler varsa karşısındakinin bu düşüncesinde ne kadar haklı olduğunu tartmayı bilmelidir. Kişi ancak bu şekilde kendisi için doğru olanı bulabilir.

Üçüncü Ben

Yazar insanın içinde birden fazla ben olduğunu öne sürer. Bunların ilki kötülüklere teşvik eden “ben”, ikincisi iyiliklere götüren “ben” ve üçüncüsü de bu iki benin yaptıklarını kıyaslayıp hüküm veren üçüncü “ben"dir. Yazar insanın asıl şahsiyetini belirleyenin üçüncü ben olduğunu söyler ve buna “vicdan” adını verir.

Kişi vicdanını açık tutarak kendini kötülük yapmaktan alıkoyabildiğinde; içindeki “ben” ile kötülüklerin karşısında durabildiğinde iradeli ve olgun bir insan olabilir. Kişiyi pişmanlıklardan ancak uyanık bir bilinç kurtarabilir.

Şeytan

Yazar insanın boş kaldığı; yapacak hiçbir şey bulamadığı zamanlarda zavallı bir yaratığa dönüştüğünü söyler. İnsanı korkutan ölüm düşüncesi de bu boş zamanlarda

kişiyi yakalar. Korkutucu olan ölüm düşüncesinden kurtulmanın yolu bir şeylerle uğraşmakla kişinin hedefleri için çalışıp didinmesiyle mümkündür.

Din kitaplarının "şeytan" adını verdiği yaratık insanı boş olduğu zamanlarda yakalayan kötü düşüncelerdir. İnsanı yalnız iş oyalar, hayatı yaşamaya değer kılan odur. İnsan ancak kendini bir eser meydana getirmenin heyecanına kaptırırsa varlığından memnun olur; mesut olabilir.

Her Gün Yeni Bir Şey

İnsan hayata her şeyden habersiz gelir ve öğrendikçe, bildikçe değeri artar. Yazar öğrenmiş insanı "fevkalâde bir insan" ve öğrenmeyen insanı da "alelâde insan" olarak tanımlar.

Okula gidip de öğrenmeye hevesi olmayan çocuklar gaflet uykusundadır. Çünkü bu çocuklar okula gidip gelmeyi öğrenmek için yeterli zannetmişlerdir. Uyandıkları zaman öğrenmeye çalışsalar da iş işten geçmiş olacaktır. Öğrenmek için en elverişli olan gençlik yılları bir daha gelmeyecektir.

İnsan doğduğu andan başlayarak ne kadar çok şey öğrenirse hayatta o kadar emniyet içinde yürür. Hayatın içinde yer, zaman fark etmeden öğrenmeye açık olmak gerekir. İnsan ancak daima öğrenerek, her günden yeni bir şey kopararak kendisini emniyete alabilir.

Kendini Bil!

Dünyada kendini tek sayıp herkesten üstün olduğunu düşünen insan mutlaka bir gün bu düşüncesinin yanlış olduğunu görür. Asıl hüner ise bunu hayatın tokadını yemeden öğrenebilmektir. İnsanın kendisini hiç beğenmemesi, kendini herkesten küçük ve güçsüz görmesi de yanlış bir tutumdur. Kendine güvenmeyen insanın bir şeyler var edebileceğine ihtimal vermek güçtür. Bunun yanında herkesten üstün olduğunu zanneden insan da yanılgı içindedir. Bu yanılgılarla boğuşmamak için kişi kendini tanımalıdır.

İnsan her şeyden önce gücünün ne kadar olduğunu bilmelidir. Kişi kendi gücünü ölçerken çevresindekilerin de gücünü ölçeceğinden kendini benliğini rastgele ortaya atmaktan çekinir. Kişi varlığını en doğru şekilde ölçerse kendini bilme ilmini de öğrenmiş olur. Kişi gücünü iyi ölçüp o kuvvetlere güvenerek hayat yolunda adım atmalıdır ki hayal kırıklıklarına uğramasın.

Bitiremeyeceksen Başlama

Yazar "Türk gibi başla İngiliz gibi bitir." sözünün Türklerin aleyhine işleyen manasından hareketle yazısına başlar. Bu söz bir milletin tüm insanına bir işe başlayınca nasıl bitireceğini bilememe sıfatını yükler. Yaşanan devirlerde bunun örnekleri görülse de bunu bir milletin karakter özelliği olarak genellemek yanlıştır.

Başlamak, başlayabilmek cesareti güzeldir ama bunun arkası gelmez, işler bitirilmezse bu çok kötüdür. Başlanan iş bir hesaba dayanarak ilerletilmeli, adım adım bitirilmeye çalışılmalıdır. Kişi nerede olursa olsun başlamaya karar verdiği işi ne zaman ve nasıl bitireceğini hesaplayarak işe başlamalıdır. Başlamanın zevki, kişinin işi sonuna erdirme açlığını da arttırabilmelidir.

Dünyadaki övülen medeniyetler bitirilmiş işlerinin verdiği övüncü yaşar. Bu seviyeye ulaşabilmek için işe başlamadan evvel plan yapılmalı ondan sonra yola çıkılmalıdır. Bu plan sayesinde yolun sonuna ulaşmak mümkün olabilir.

Almak ve Vermek

Yazar insanların en sevimsizlerinin hasis(cimri) insanlar olduğunu söyler. Hangi konuda olursa olsun sadece almak isteyen kişilerde sevimlilik bulunmaz. Çünkü hasisliğinin kaynağı ruhtaki kısırlıktır. İnsanın sevilmeye layık olan tarafı alan değil veren tarafıdır.

Yazar insanları iki büyük kısma ayırmak gerekirse bunun almayı sevenler ve vermeyi sevenler şeklinde yapılmasını uygun bulur. "Vermek" isteği gönülde yatan sevgiden ileri geldiğinden vermeyi bilen insan sevgiye, iyiliğe yakın durur. Kişiler evlendiğinde de bir taraf vermeyi diğer taraf da sadece almayı huy edinmişse bu evliliklerde geçimsizlikler baş gösterir. Bunun asıl sebebi gerçek sevgiye ulaşamamış olmalarıdır. Sevgi varsa vermemek mümkün değildir.

Kul Kusursuz Olur Mu?

Her insanın kusuru vardır ve her insan ne kadar saf olursa olsun kusurlarının farkındadır. Bazı insanlar kendi kusurlarının görülmeyeceğini düşünüp diğer insanların eksiklerini dedikodu malzemesi yapar. Dedikodu yapan kişi kendi hakkında söylenen olumsuzluklara nasıl kızıp üzülüyorsa başkalarının da bu duyguları yaşayacağını düşünüp bu kötü davranışından vazgeçmelidir.

Kişiler birbirlerini kusurlarıyla kabul edip dost olur. Kişilerin karşısındakilerden kusurlarının olmadığını düşünmelerini beklemek yanlıştır. Önemli olan bu kusurları kabul edip aleyhte kullanmayacak kadar olgun olmaktır. Ancak kendini olduğu gibi görebilen insan yeryüzünde kusursuz insan olmadığını bilecek ve böylece kendini kusursuz sayanlardan daha mükemmel olabilecektir.

Vur! Fakat Dinle!

Yazar yazının başlığındaki sözü tarihten; tarihte dinleyip anlamadan vurmaya kalkanlara söylenmiş sözler arasından alır. Tarihte olduğu gibi insanlar bugün de anlamadan, hoşgörü göstermeden kesin hüküm verebilmektedir.

İnsanoğlunun vurması gereken zamanlar olsa bile neyin, niçin vurulduğu bilinmelidir. Bu soruların cevapları aranmazsa kişi zalim biri olarak anılacaktır. Dinlemeden vurmak, anlamadan kırmak keskin sirke gibi küpüne zarar verir. İnsanlar her şeyden önce anlaşılmak ister. Bu o kadar kuvvetli bir istektir ki anlaşıldıktan sonra bile vurulmaya razı olurlar. "Vur, fakat dinle!" sözü de bu razı oluşun göstergesidir.

Anlayışlı, müsamahalı olmak kişinin günlük yaşamında nerede olursa olsun haksızlık etmesini önler. Güç sahibi olan için vurmak kolay ama dinlemek zordur. Zoru başarıp iyi dinleyen biri olmak adil olmanın da kapısını açar. Adil olmayı başaran insan her şeyden önce vicdanını rahatlatacaktır ki bu da insanın gönül rahatlığı duyabilmesi için en gerekli meziyettir.

Hayal Kırıklığına Hazır Ol!

İnsan başına gelebilecek her şeye hazırlıklı olabilirse isteklerini elde edemediğinde yaşadığı üzüntü azalacaktır. İnsan bir şeyi hayal etmeye başlayınca çok ileriye gidip bu ümidi yarın gerçekleşecekmiş gibi varsayarsa yaşanan hayal kırıklığı yıkıcı olur. Bunun aksine kişi olacaklardan çok olmayacaklara hazırlıklı bulunulabilirse kendini koruyabilir.

İnsan dünyada olup bitenlerin daima istenildiği gibi olmayacağını kabullenmekle olanların zevkini daha iyi çıkarır. Kişi yürüdüğü yol üzerinde karşısına çıkanlardan gerektiği gibi faydalanmayı başarırsa saadetini koruyup arttırır.

Yalnız Sizin İçin Değil!

İnsanların çoğu dünya kendi etrafında dönsün ister. Hep istedikleri olsun, istemedikleri olmasın. Böyle bencilce düşünce içinde olan kişi yalnız kendi huzurunu

değil etrafındakilerin de huzurunu kaçırır. Yalnız kendi düşüncesinin doğru olduğunu düşünen, kendini hep haklı sayan kişi cemiyetindekilere de yaka silktirir.

Dünyada tek doğru düşünce olmadığı gibi tek insanın benliği de kimse için bir şey ifade etmez. Huzura kavuşabilmek için olabildiğince müsamahalı, hoş görür olmak ve başkalarının da isteklerini göz önünde bulundurmak şarttır.

Akıl ile İhtiras

Aklın uygun bulduğu yolda yürümek her zaman kolay değildir. Akıl akıldan üstündür ve aklın olduğu yerde orta yolu bulmak kolaydır. İşin içine benlik, hırs gibi kötü duygular girince karar almak; doğru karara ulaşabilmek zorlaşır. Bu yüzden aklın açık açık gösterdiği yola girebilmek her zaman kolay değildir.

İnsanın istemekten kendini alamadığı şeyler ihtirastır ve buna bu istekleri hemen elde etme arzusu da eklenince aklın kontrolünden çıkılır. Hayattaki sıkıntıların temel sebebi bu ihtirastır. Bu sıkıntılarla başa çıkabilmek için ihtirasları aklın kontrolüne almak gerekir. Bunu yapan insan hayatı boyunca sağlam adımlarla ilerler.

İşini Seviyor musun?

İnsanın hayatta birçok beklentiyle beraber yol alır. Bu isteklerin hepsi elde edilemese de memnun olmak önemlidir. Hayatta memnun olmak sahip olunanlara şükretmekle mümkündür. İnsan sevdiği işi yapıyorsa hayatından memnundur; mesuttur. İşini sevmekle hayatından memnun olmak doğru orantılıdır. Hayatta tutacağı yolu sevdiği yerden yakalayan insan hayatta mesut olmak için de yolunu bulur.

Yazar, kimsenin dediğine aldırış etmeden kişilerin istedikleri; mutlu olacakları meslekleri seçmelerini öğütler. Genç yaşlarda sevdiği mesleğe başlayan gençler böylece hayatlarından memnun insanlar olacaktır.

Kendi Kendine Yapabilmek

İnsanın kendi kendine bir şey yapabilmesi kişinin kendine güvenini arttırır. Kişi tek başına bir şeyler yapmaya çalıştıkça öğrenir, gelişir böylece güçlenir. İnsanın saadet duygusunu en çok duyduğu anlar yine kendi başına bir şeyler başarabildiği zamanlardır.

Kişi hangi şartta olursa olsun ekmek parasını çıkaracağına inanabiliyorsa bu insan güçlüdür. Bu gibi insanlar hem kendilerine güvenir hem de etraflarındakilere güven aşılar. Hayatta kendilerine değil de başkalarına güvenen insanlar her an

yıkılabilecek bir güce sırtlarını dayamışlardır. İnsan sadece kendi varlığına sırtını dönmeyeceğinden asıl güvenmesi, gücüne dayanması gereken kişi kendisidir.

Sevmek ve Sevilmek

Yazar, tesadüfler vesilesiyle bir araya gelen insanların birbirlerinin gönüllerini kırmasına anlam veremez. İnsanoğlu bu tesadüflerin kıymetini bilip bu kısa süreli buluşmanın iyi yönde gelişmesi için çaba sarf etmelidir.

Herkes misafir olarak ağırlandığı bu dünyadan bir gün ayrılacağını düşünürse düşmanlık beslemeden, gönül bağını sağlam tutarak daha güzel bir hayat yaşayabilir. Ölümün her an kapıyı çalabileceğini düşünen insan başkalarını yok etmeye çalışmaz, hırslarının verdiği yakıcılığı törpülemeyi bilir kalp kırmaktan uzak durur. Kişi kendisini düzeltmeye çalışarak çevresindeki insanlara sevgiyle yaklaşmanın yolunu tuttuğu sürece hayatı boyunca sevip sevilerek ne kadar doğru yaptığını görür.

Kendimizle Mücadele

Hayat mücadeleden ibarettir. Bu mücadele kişinin başkalarıyla değil kendiyle mücadelesidir. Kişi kendisiyle ne kadar uğraşır, nefsini yükseltmek için mücadele ederse hayatın çıkaracağı zorluklara dayanma gücü o kadar artar.

İnsan rakiplerinin ayağına çelme takıp onları düşürerek öne geçmeye çalışmak yerine kendisiyle uğraşıp daha verimli sonuçlar almaya çalışmalıdır. Kişi noksanları varsa ancak bunları telafi ederek hayattaki mücadelesinde başarılı olabilir.

Anlayışlı Olmak

Anlayışlı olmak kolay olmayan bir meziyettir. Anlayışlı olmanın her zaman mümkün olmayışı bir kişinin anlayışının diğer kişiyle uyuşmasının zorluğundandır.

Anlayış göstermek bir yuvanın içindeki önemli meziyetlerdendir. Bu kurumda haklıyı haksızı ayıracak bir hâkim yoktur. Taraflar anlayış yolunu tutmazlarsa yuvanın selameti adına bu fedakârlığı göze almazlarsa yuvanın sarsılması kaçınılmazdır. İnsan bazen haklı olduğu davada bile orta yolu bulup huzur uğruna anlayış gösterme yolunu tutar. Asıl anlayış da budur.

İnsan Nasıl Yetişir?

Okullar insan yetiştiren kuruluşlar olsa da her okula başlayan bireyin yetişmediği gerçektir. Okula başlamak tek başına istenen eğitimi almaya yetmez. Bunun

için kişinin kendi içinde bir istek olmalıdır. Bunlar yetişme azmi, gayret ve öğrenme hevesidir. Kişi öğrenmek ve yetişmek uğrunda kendi içinden gelme bir çabayla fedakârlıklara katlanmayı göze almazsa sıradan biri olmaktan kurtulamaz. Hayatta yetişebilmek için mutlaka kişiyi içerden destekleyen azme ve hevese ihtiyaç vardır.

Aurelıa ile Fulvıa

Bir İngiliz denemecisi olan Addison gerçek saadet ile yapma saadeti anlatmıştır. Rado bu sözlerin günümüzde de ne kadar doğru olduğunu görmüş ve onun yazısından aldığı satırlarla yazısını sürdürmüştür.

Addison, bu iki saadetin türünü Aurelia ve Fulvia adlı iki kadın üzerinden ele alır. Yaptığı kıyaslamayla gerçek saadetin çekingen bir yapısı olduğunu debdebeye, gürültüye düşman olduğunu söyler. Gerçek saadet önce insanın kendi kendisinden zevk almasından sonra dostluktan ve birkaç seçkin arkadaşın sohbetinden haz duymasından doğduğunu söyler. Gerçek saadet her istediğini kendinde bulur, kalabalıktan hoşlanmaz. Bunun aksine yapma saadet kalabalığı, alkışlanmayı sever. İnsanoğlu hayattan gerçek saadetin sadeliğini beklediğinde mutluluğa da kavuşabilir.

Her İşi Yapmak!

Ne iş yaptığı sorulduğunda bazı insanlardan her işi yaparım, cevabı alınır. Bu büyük bir iddiadır ve yapabilen varsa onun önünde şapka çıkarmak gerekir. Bu iddiadaki çoğu insan bu kabiliyete sahip değildir. Bir daktilo yazması istense bunu beceremeyecek kişinin bu altı boş iddiası onun hiçbir yerde iş bulamamasına sebep olur.

İnsan önce hangi işi ne kadar becerebileceğinin farkında olmalıdır. Önce bir işi öğrenip o işi yapabileceği bir yer bulabilmek için aramaya çıkmalıdır. İnsan mutlaka bir şeyi yapmayı öğrenmeli ve bu yolda kendisini geliştirerek ehil olmaya çalışmalıdır ki hayatta kendine sağlam bir gelecek bulabilsin.

Adalet ile Merhamet

Merhametli olmak iyi bir şeydir. Acıyan, yardım etmek eğiliminde olan bir ruh kıymetlidir. Önemli olan bu güzel duygunun adaletin önüne geçmemesidir. Adil insan haksızlık etmeyi istemeyecektir ve sırf bu yüzden zaman zaman merhametsiz; acımasız gibi görünecektir. Adil olma meziyeti kişinin her zaman esas ölçüsü olmalı ve merhamet ondan sonra gelmelidir. Merhametin öne geçtiği durumlarda haksızlıklar baş gösterir, huzursuzluklar ortaya çıkar.

İnsanoğlu nasıl ki kendi hayatında merhametten önce adaleti ilk sıraya koyuyor ve kendisine yapılan muamelelerin adil olmasını bekleyip hakkını istiyorsa kendisi de karşısındakilere adil olmayı bilmelidir. Adil insan gerektiği zaman merhameti ikinci plana almayı bilmelidir ki adaleti elden bırakmayarak doğru insan olabilsin.

Uzlaşmak

İnsanlar birbiriyle çarpışarak değil anlaşarak, iyiliğe, doğruluğa, yöneldikçe hem kendilerine faydalı olacaklar hem de huzur içinde yaşayacaklardır. Kişinin tüm verimli çalışmaları zihninin rahatlığı sayesindedir. Kişi başkalarını düzeltmeye girişmeden önce varsa eksiği bunları gidermeye çalışmalıdır bundan sonra başkalarında gördüğü hataları sakin bir dille gönül kırmadan anlatmalı, doğru olana beraber varmalıdırlar.

Hayatında huzuru sağlayamamış kişi ne sosyal hayatında ne de iş yaşamında beklediği başarıyı elde edemez, aklı halledemediği bu sorunlara takılıp kalır. Kişi kendisiyle ve etrafındakilerle uzlaşabilirse sosyal ilişkileri sağlam kalır ve böylece rahat bir hayat sürebilir.

Medeni Olmak

Medeni cesaret, insanın bilerek yaptıklarının hesabını korkusuzca verebilmesidir. Medeni cesaret medeni insanda bulunan bir vasıftır. Bu cesaret sorumluluğu da beraberinde getirdiğinden medeni insan yaptığı işin sorumluluklarını alır.

Medeni cesaretin artması bilginin artmasıyla olur. Cahil birinde medeni cesaret aramak boşunadır. Bilgiye sahip olan biri ancak nereye gideceğini bilir ve adımlarını sağlam atar. Medeni cesarete sahip insanlar arttıkça bu çehrelerle cemiyet de gittikçe iyileşecektir.

Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek!

İnsanoğlu kolay yetişmiyor ve yetişmiş bir birey olduktan sonra da çalışıp üretilecek zaman çok azdır. Bazı işleri yapabilmek için de bu yetişmişlik, olgunluk şarttır. Kişi kendini beklediği düzeyde bulduğunda önünde çok az zamanı kalır. Onu bekleyen bir yığın iş bu az vakitte yapılmaya çalışılır.

Yazar insanoğlunun gençliğinde zamanının kıymetini bilmediğini söyler. Gençler çok şey öğrenmeleri, çabalamaları gereken zamanları boş uğraşlar peşinde

geçirmektedir. Bu zamanlar da bir daha yerine konamayacağından yitip gitmişlerdir. Bu yitip giden vakitler insanın ömrüdür. Servet, mal, mülk bunlar yerine yenisi konulabilen kıymetler olsa da eldeki zaman bir kullanımlıktır.

İnsanın kendi yok olduktan sonra adının yaşayabilmesi, faydalı bir vatandaş olabilmesi için vaktinin büyük bir kısmını insanlık yararına bir şeyler üreterek geçirmesi lazımdır. Bu da ancak kişinin zamanını bu uğurda harcamasıyla mümkündür.

Çabuk, Daha Çabuk!

İnsanoğlunun çektiği sıkıntıların büyük bir bölümü çabukluk isteğinden doğar. Olması beklenen istekler çabucak olmazsa sinirlenip kızarak olmadık işlere kalkışılır. Beklenenin hemen olması güzel şeydir ama bu her zaman gerçekleşmez. Kişiler sırf bu beklentileri yüzünden kendilerine ve çevrelerindekilere zor zamanlar yaşatır.

İstekler uğruna gerekli çaba sarf edildikten sonra beklemeyi bilmek gerekir. İnsan bu bekleyişi hızlandırabiliyorsa hızlandırmalıdır. Eğer kişinin elinden bir şey gelmezse boş yere imkânları zorlayıp sıkıntıya girmemeli, bunun yerine beklemeyi, sabretmeyi öğrenmelidir.

Ruh Fakirliği

İnsan ruhundaki şifa bulmayan, ruhu fakirleştiren duygu kıskançlıktır. Bu duygu insanın ruhuna sızmışsa bu kişi ömrü boyunca gördüğü tüm güzellikleri, her faydalı girişimi maddi-manevi her zenginliği yok etmeye çalışır. Kıskanç kendisinde olmayanı başkasında görmeye dayanamaz. Bu bir hastalıktır ve bu hastalığın barındığı yerde huzur da mutluluk da bulunmaz.

Kıskanç insanlar ruhça fakirdir ve saadetleri tahrip etmekten zevk alırlar. Etraflarında böyle kişiler bulunanlar bu kişilerden kendilerini korumalıdır. İnsan her durumda ruhunu zengin tutmayı başarabilmeli ve hayatına yön veren duygunun kıskançlık yerine imrenme duygusu olmasına özen göstermelidir. Ancak bu şekilde gerçek mutluluğa ve huzura kavuşulabilir.

Alın Yazısının Son Satırları

Yazar alın yazısının kişiler tarafından mı yoksa önceden mi yazılmış olduğuna kesin bir kanaat getiremez. Bu mevzu üzerine duyduğu bir vakayı anlatır: Adamın biri işi gereği uçakla iş seyahatine gidecektir. Yola çıkmaya hazırlanırken annesi oğluna rüyasında onun bineceği uçağın düştüğünü söyler. Bu yüzden anne oğlunun bu uçağa

binmesini istemez. Annesini dinlemeyen oğul yola düşer ve havaalanına geldiğinde biletinin olmadığını, onu annesinin aldığını fark eder. Bu adam eve geldiğinde radyodan binemeyip kaçırdığı uçağın düştüğünü öğrenir. Bu haber üzerine heyecana kapılır ve kalp krizinden ölür.

Yazar bu hikâyeyle alın yazısını değiştirmenin mümkün olmayacağı görüşünü benimser. Yazar, ne yaparsak yapalım, demek değiştirilemiyor, diyerek kader konusunda değişmeyen çizgilerin olduğunu söyler.

Çalışmazsam Hasta Olurum!

Kadın ya da erkek olsun kendisini çalışmaya alıştırmış insanlar kendilerine ve çevrelerindeki insanlara mutlu olmanın yolunu açmış insanlardır. Kendisini çalışmaya, uğraşmaya, didinmeye alıştırmış insanlar zamanın nasıl geçtiğini fark etmez. Zamanın nasıl geçtiğini fark etmeyen insan da hâlinden memnundur.

Zaman, kendisini çalışmaya alıştırmış insanların peşinden gelir. İnsan çalışarak, üreterek ve böylece faydalı olarak hayatın içindeki yerini bulur. Bir uğraş içinde zamanı fark etmeyecek kadar hayatı dolu dolu yaşayabilen insan da saadete ulaşmış demektir.

Kötüleyerek İyileşilmez

İnsanın kendi kendisini iyileştirmesi, güzelleştirmesi mümkündür. Bunun yanında bazı insanlar karşısındaki insanı kötüleyerek, onu çirkin göstermeye çalışarak kendileri daha iyi ve güzel göstermeye çalışır. Bu davranış ancak kişiyi olduğundan daha kötü göstermekten başka işe yaramaz. Kimse kimsenin sırtına basarak yükselemez. İnsan hak ettiği, kalıcı yere ancak kabiliyetleri sayesinde yükselebilir.

Başkalarını kötüleyip kendini temiz gösteren insanlar toplumun genel ahlakını kötü gösteren ve genç nesillere de kötü örnek olan kişilerdir. Bu kişiler hem kendilerine hem de topluma zarar vermek yerine mutlu olabilmek için kendi meziyetleri üzerinden yükselmeye çalışmalıdır.

İnsan Bilmediğini Bilmezse…

Okuyup öğrenen insan, her yeni gün bilmeklerini öğrenmeye vakit ayırsa ne kadar uğraşsa da bilmediği, bilmeyeceği çok şey vardır. Bunun yanında kişiler bilmediklerinin farkında olarak olgunlaşır. Toplumda bu insanlar çok azdır. Bu gibi insanlar yerine cemiyette bilmediğini bilmeyen, yalan yanlış bildiklerini de büyük bir şey sananlar çok fazladır. Bu kişiler tüm bu yarım bilgilerine, bilgisizliklerine rağmen

tüm konuşma meclislerinde kendilerini üstün görüp meydanlara atılır. Bu bilgisizlik hastalığı ancak okulları ıslah ederek önlenebilir. Okuldan çıkan çocuklar daha öğrenecek çok şey olduğunu kavrayarak bu okullardan hayata atılırsa cemiyetin seviyesi yükselebilir.

Desteksiz Yürümek

Gençler hayata ne kadar erken atılırsa hayatı o kadar çabuk öğrenirler. Bu erken öğreniş de kişiyi başarıya götürür. Yazar, fakir aile çocuklarının daha başarılı olmalarını buna bağlar. Bu gençler erken yaşlarında bir hedefe yönelir ve tüm güçlerini onun için harcarlar. Böylece gençler başarıya emin adımlarla ulaşmış olur.

Anne-babaların çocuklarına beslediği merhamet ve sevgiden ötürü onlara her zaman yardımcı olmaları çocuklarını kötü etkiler. Çocukların ailelerine güvenip kendilerini kurtarmaya girişmemeleri yüzünden çocuklar destekle yol almaya alışır. Gün gelip de ailelerinden ayrılan bu çocuklar sudan çıkmış balık gibi ne yapacağını bilemez. Bu yüzden anne-babanın kalıcı destekler olmadığı unutmamalı ve çocuklar yalnız kaldıklarında da hayatlarını sorunsuzca devam ettirebilecek donanımda olmalıdır.

Ümit Kesilmedikçe

Herkesin birtakım sıkıntıları, olması için uğraştığı emelleri vardır. İnsanoğlu her geçen gün daha iyi günlere ulaşmak arzusuyla yaşar. Hayatın sürekliliğini sağlayan bu ümittir. İnsan var olduğu sürece ümitlerinin ardı arkası kesilmez, bu ümitlerin gerçekleşeceğine dair kesinlik olmasa da ümit kişiyi canlı tutar.

Ümidi olmayan insan tüy gibidir adeta yoktur ama ümidine sımsıkı sarılı kişi bir kurşun gibi ağırdır. İnsanın kendisine yapacağı iyiliğin yanında başkalarına yapacağı en büyük iyiliklerden biri ümidi olmayan insanlara ümit vermektir. Bu ümit insanların elde edebilecekleri isteklere yakınlık sağlamalıdır. Bunu gerçekleştiren kişilerin kendine güveni artar. İnsanlar böylece daha iyiye, daha güzele ümitlerine bağlanarak varabilir.

Açılmış Yollar

Kıskançlığın bir başka türlüsü başkasının olan güzel bir şeyin yok olmasını, onun kendinde olmadığı gibi başkasında da bulunmamasını istemektir. O kişinin kıskanılacak bir özelliğinin kalmaması bu kıskanç kişiyi rahatlatacak, mutlu etmeye yetecektir. Kıskanç insanlardan cemiyetin kazanacağı, öğreneceği bir şey yoktur. Hiçbir

şeye sahip olamamış ve var olan güzellikleri de yok etmeye çalışan bu kişilerin uğraşları kendi varlıklarını yok eder, cemiyeti de aşağı çeker.

Bireylerin maddi ve manevi zenginlikleri arttıkça cemiyetin de yüzü aydınlığa bakar. Zenginlik hayatları renklendirir, ışıklandırır, zihinlere yeni ufuklar açar. Bu yolda hayatlara her yönden zenginlik katmak ilk hedef olmalıdır. İnsanoğlu ancak beklentilerinin merkezine kendisini koyduğunda bunu başarabilir; nefsinin hırslarından, kötü huylarından törpülenmeyi başarabildiğinde bu mutluluğa ulaşabilir.

Geri Çekilen Geride Kalır

Zor olan bir işi yapmamak değil yapmaktır. Bu işlerin yapılabilmesi için gereken sıkıntılara göğüs gerilmesi, planlı çalışılması, üretken olunabilmesi şarttır. İş hayatında da kişiler zorluklardan kaçmamalıdır. Kişi bu zorlukları yenebilmelidir ki hayatta bir şeyler başarabilmenin verdiği güveni tadabilsin.

İşleri yapacak biri her zaman bulunur. Bu işleri yürütebilen başta olur, yürütemeyenlerse ikinci planda kalır. Her türlü yaşayışın sıkıntıları vardır ve bu zahmeti göze alanlar edindikleri tecrübelerle daha donanımlı olur. İnsan var olmayı hedefleyen bir varlık olduğu için hayatta başarılı olup ilerlemek yolunu bir an evvel tutmalıdır.

İşin Kolay Tarafı

Hayatta başa gelen sıkıntıların, felaketlerin terbiye edici olduğu gibi olgunlaştırıcı bir yanı da vardır. Bu olgunluk, kişinin dertleriyle uğraşırken verdiği gayretin, kazandığı tecrübenin ve edindiği yeni bilgilerin sayesindedir. İnsan karşı karşıya kaldığı yeni durumlara uygun çözüm yolları üreterek yeni kazanımlar elde eder.

İnsan bir sıkıntıyla karşılaştığında şaşırıp kalmamalı, onunla mücadele edip onu yenme azmi göstermelidir. Bu haklı mücadele kişinin amaçladığı başarıyı ya da bu yolda toplayacağı güzellikleri kazanmasına yardımcı olur. Böylece katlanılan sıkıntılar kişiyi yepyeni ve eskisinden daha güçlü biri yapar.

Dayanmayı Biliyor Musunuz?

Dayanmayı bilmeyen kişinin hayattan zevk alması pek mümkün değildir. Çünkü hayat tahammül edilmesi gereken dertler, huzursuzluklar ve kızgınlıklarla doludur. İnsanların her birini iyi yetişmiş, olgun kişiler olarak görmek yanlıştır. İnsanlar kızmasa, hatalarından ders çıkarabilse, anlayışlı olabilseler dünyada sorun kalmaz ama

dünya böyle değildir. Bu sorunlar her insanın çevresindedir ve herkes hayatını bu güçlüklere dayanarak yaşanabilir kılar.

Kişi sabretmeyi bilirse hayatında huzuru barındırabilir. İnsanın kabiliyetleri, bilgileri de ancak sabrın gölgesinde olgunlaşır ve kişi böylece başarıya ulaşır. İnsan hayatta neyi bilirse bilsin sabrı bilmedikçe emeklerinin olgun meyvesini yiyemez. Hayatta sabretmeyi, dayanmayı bilen kişi yaşamak sanatını da öğrenmiş demektir.

Başkasının Dayanma Gücü

Hayatta başarı elde etmek için pek çok sıkıntıya göğüs germek gerekirse de bu dayanmanın da bir ölçüsü vardır. Bu ölçü kişiden kişiye göre değişir. İnsan karşısına çıkan ve anlaşmak durumunda olduğu her insanın dayanma sınırını ölçüp ona göre davranmalıdır. Kişi bu ölçüyü bildiğinde sınırlarını nereye kadar zorlaması gerektiğinin farkında olur, karşısındakinden yapacağından fazlasını beklemez. Bu sınır bilinmediğinde anlaşmazlıklar, kavgalar, maddi ya da manevi zararlar meydana gelir ki bunu da kimse istemez.

Hayatta ölçülü insan hem kendi dayanma gücünü hem de etrafındakilerin dayanma gücünü bilir ve ona dayanamayacağı yükü yüklemez. Böylece ilişkiler bozulmadan işler yoluna koyulur.

Herkesi Birden Sevebilmek

İnsan kendisine yakın duran, kendisi seven kişilere kolaylıkla yakın durabilir. Bunun yanında asıl meziyet ayrılık gözetmeden tüm insanları, yüzü dahi görülmemiş insanları sevebilmektir. Kişi kendisini seven ya da sevmeyen herkese sevgi besleyebildiğinde kimseye kötülük etmeyen biri hâline gelir.

İnsanların vereceği kararlarda besledikleri duyguların, sempatinin belirleyici olması haksızlıklara, yanlış değerlendirmelere sebep olur. Bu yüzden tarafsızlığı elden bırakmamak adına adil olmak önemlidir. Adil olduktan sonra, herkese kucak açabilen sevgi genişliği kişiye huzur ve mutluluk getirir.

İnsanca

Gerçeği her şartta olduğu gibi söylemek, düşündüğünü saklamamak, korkmamak. Bunlar üstün insanın özelliklerindendir. İnsan bazen menfaati için bazen de karşısındaki için düşündüklerinin tam tersini söyleyip yapabilir. Bu kötülükten, zaaflardan ya da herhangi bir duygu sebebiyle olabilir. Ne olursa olsun tüm bunlar

insancadır. İnsan içinde hem iyiliği hem kötülüğü barındıran bir varlıktır ve ne kadar uğraşılsa da kötülüğün kökü tamamen kazınamaz.

Olgun insan doğruların nasıl, nerede ve niçin söylendiğini bilen kişidir. İşin hâli takdir edilip doğruları sonra söylemek, belki de hiç söylememek daha doğru olabilir. Bu hassas terazinin vereceği ölçüyle, olan biten her şeye "insanca" yaklaşarak insanlığı yükseltmeye çalışmalıdır.

Boşalmak İhtiyacı

Derdini söylemeyen derman bulamaz, denir. Dertlerin bazıları vardır ki ne kadar anlatılsa da onlara bir çözüm bulunamaz. Çözümü olsun ya da olmasın dertler anlatılınca kişide bir rahatlama, ferahlama hissi oluşur. Bazıları da söylenmez dertlerdendir. Bunlar söylense karşı tarafın nasıl karşılayacağı, duyduklarını başkasına söyleyip söylemeyeceği belli değildir. İnsan böyle durumlarda karşısına güvenemeyip pişman olmaktan korkar ve tüm sıkıntıları içinde kalır. Bu yüzden toplumda dertleriyle baş başa kalmış, kendi kendilerine çözüm bulmaya çalışan sinirleri bozuk insan çoktur.

İnsanların dertlerini paylaşıp içini ferahlatmak istemesi bir ihtiyaçtır. İnsanların da en şanslıları güvenip sıkıntılarını anlatabilecekleri dostları olanlardır. Kişi arkadaşlık bağı kurabildikten sonra bir de hekim gibi şifa dağıtıcı olabilirse bu arkadaşlık gerçek dostluğa dönüşecektir.

Yılmamak

İnsan yaşamının her döneminde hayatın sert yüzüyle karşılaşabilir. Kişi bu zamanlarda kendini yalnız ve çaresiz hisseder. İnsan karşısına çıkan bu zorluklarda talihsizlik yaşadığını düşünse de kendi talihini yaratabilmeli; olumsuzlukları fırsata çevirmeyi bilmelidir. Bu zorluklar insanın güçlenmesini, karşısına çıkacak diğer sorunlara karşı daha hazırlıklı, tecrübeli olmasını sağlar. Hayat kimse için dertsiz ve kolay bir macera değildir. Bu yüzden dertlerin insanın pişmesine sağlayacağı katkıları düşünüp yılmadan mücadelenin gerektirdiği çabayı göstermek, zararı fırsata çevirmek gerekir.

Yorgun Adam

Kendisini çalışmaya vermiş, sorumluluklarını alabilmiş insanın çok çalışmasına, yorgun düşmesine üzülmemek gerekir. Bu kişi bahtiyar olmanın yolunu bulmuştur çünkü saadet kişinin yapacak bir işi, uğraşı olduğunda meydana çıkar. Çalışan insanın

kendisine ve etrafına faydalı olduğunu görmesi onu motive eder, çalışma azmini arttırır. İçinde çalışma hevesi olmayan insanı zorla çalıştırmak mümkün değildir. Bir insanın çalışmaktan mutlu olabilmesi ancak kendi içinden gelen istekle mümkündür.

İnsanın çalışmanın verdiği yorgunluğu üzerinden atması zor değildir sağlam bir dinlenmeden sonra kişi zindeliğini tekrar yakalayabilir. İnsanı perişan eden dinlenmeden çalışmasıdır. Her çalışmanın ardından dinlenme gelmelidir ki kişi çalışmaktan duyduğu saadeti sürdürebilsin.

İnsan Kıymeti

Kıymet bilmek, insanın öğrenemediği ya da çok zor öğrendiği bir meziyettir. Önemli bir insanın kıymeti ancak o kişi öldükten sonra anlaşılır olmuştur. Büyük adamların kıymetini çok geç anlamak bu insanları yaşadıkları zamanda zorluklar karşısında tek başına bırakır. Bu kişiler kimseden yardım görmeden, işlerini kolaylaştıracak hiçbir destek almadan çaba verirler.

Bu insanların büyüklüklerini anlayamamak ya da anlamamak bazı kişilerin işlerine gelir. Bunun sebebi kıskançlık ya da ilgisizliktir. Bu kıskançlık duygusu bir tarafa bırakılıp değerli kişiler henüz hayattayken verdiği uğraşlara destek olunmalıdır. Böylece insanlık bu kişilerden daha çok faydalanabilecek onlar da kıymetlerinin bilindiğini görerek mesut olacak, gururlanacaklardır.

Mal Kıymeti

Emeğin karşılığı olmayan bir gelirin kıymeti bilinmez, çabucak harcanır elde tutulmaz. Kişi hiçbir gayret sarf etmeden elde ettiği zenginliği düşünmeden, üzerine tasalanmadan kolayca harcayabilir. Çünkü bu malı elde etmek için kendisini zorlamadığı gibi bundan sonra da harcarken elini sıkı tutma gibi bir gayrete girişmez.

Hayatta başarı kazanan insanların geçmişlerine bakıldığında bu insanların yollarında başarılı olabilmek için en küçük işlerde çalışıp didindikleri görülür. Bu kişiler yaşamak için çalışmanın gerekliliğini görmüştür. Bu insanlar alın teri dökerek kazandıklarını paranın her kuruşunun neye mal olduğunu, para kazanmanın zorluğunu bilir. Kişiler bu bilinçle kazandıklarını ellerinde tutmayı; korumayı başarır.

Birbirimize Verebileceklerimiz

İnsanın kendi işine yaramayan ama başkalarına verirse çok iş görecek kuvvetleri vardır. Bunlar insanların karşısındakini motive edip mutlu edecek sözleridir. Kişi

rastladığı bir arkadaşına, çevresinde bulunanlara ne kadar iyi göründüklerini söylese, beğenilerini içinde tutmayıp karşısındakine aktarabilse bu sözler tesiriyle o kişiyi mutlu eder, moralini olduğundan kat kat yükseltir. Bunun aksine kişinin ne kadar soluk veya üzgün göründüğünü söylemek aynı şekilde kişiye kötü tesir eder.

Bir insana sadece bir iki cümleyle yaşam enerjisi vermek, yaşam sevincini arttırmak mucize gibidir. Cesareti kırılmış insanın cesaretini arttırmak, keyfi kaçmış insanı keyiflendirmek kişinin kendisine de değen bir sihirli değnektir. Bu yüzden ruhun cömertliği kullanılırsa hayata daha umutlu gözlerle bakmak mümkündür.

Hayata Yeniden Başlamak

İnsanlığın gün geçtikçe artan yaşam düzeyi orta yaşı aşan birçok insanın dünyaya erken gelmişiz, demelerine sebep olmuştur. Yaşının ilerlediğini, bu imkânlardan yararlanmak için çok geç kaldığını düşünen insan hayata bulunduğu zamanda başlamak ister.

Yaşları ilerlemiş olanların dünyaya daha geç gelmiş olma istekleri insanların sonu gelmeyecek heveslerindendir. İnsan dilediği zamanda da dünyaya gelmiş olsa yine yapamayacakları, kaçıracağı imkânlar ve boşa harcadığı zamanlar olacaktır. İnsanoğlu gününün kıymetini bilerek her zamanın ona getirdiği fırsatları kaçırmadan yaşamaya çalışmalıdır ki böylece yaşını keşkelerle geçirmesin.

Kızmak

İnsanoğlu bağırıp çağırmakla hiçbir sorunun çözülmeyeceğini bilse de küçük bir terslikte kızar. Bu kızgınlık insanın kontrolünü kaybetmesine neden olur bu da işlerin yolunda gitmesine engeldir. Sinirleri sağlam, zor sinirlenen insanların işleri daha kolay yürür. Kişi sinirine hâkim olarak karşısındakilerin de gerilmesine engel olur böylece işler yolunda yürür. İnsanın kendisiyle birlikte çevresinin de sağlıklı olabilmesi için kontrolü elinde tutması gerekir. Böylece bozulan işler en kısa zamanda halledilebilir.

Kendimizle Uğraşalım

İnsanın yetişmesi için uzun süre anne ve babası onunla ilgilenmelidir. Bir zamana kadar bu ilgi ve destek gerekliyse de bu emekler bireyi belli bir yere getirebilir. Bu yerden sonrası bireyin kendisine kalır. Kişi kendiyle uğraşıp nefsini yenecek, bilgisini arttırıp böylece yetişmiş bir insan olacaktır.

Bireyin kendisiyle uğraşması öncelikle vücuduyla uğraşmasına bağlıdır. Vücut tembeldir. O bu tembellikten kurtulup kendi ağırlığını taşıyabilecek hâle gelmeli ve ardından karşılaşacağı güçlüklere dayanmaya alıştırılmalıdır. Vücut her zevki, her keyfi ister. Bu istekler yerine getirildi mi vücut, ruhu esir eder. Daha çok çalışmak, daha erken kalkmak onu zorlar ve kişi hayat yarışında sonda kalır.

İnsan, hayatta başarılı olmayı hedefliyorsa her şeyden önce kendiyle uğraşmalıdır. Bu da ancak iradenin vücudu emri altına almasıyla mümkündür. İnsan eza ve cefaya alıştı mı keskin bir kılıç gibi olur, bu da kişiyi hayatta arzuladığı başarılara götürür.

Kılavuzlar

Hayat kılavuzlarla yapılan bir yolculuktur. Hayata önce başlayanlar sonradan katılanların yardımcısıdır. Bir çocuğun ilk yol göstericileri anne-babasıdır. Onlar çocuklarına çıkardan uzak, fedakârca, yalnız çocuklarının iyiliğini düşünerek yardım eder. Çocuklar okula başladıktan sonra etraflarındaki kılavuzlar artar. Bu çağın en iyi kılavuzları öğretmenlerdir. Onlar eğitim hayatı boyunca bilgilerini cömertçe sunar ve tıpkı anne-babalar gibi çıkar duygusundan arınmış şekilde yol gösterirler.

Kişi okul yaşamı bitince de ister istemez kendisine iki üç kişiyi kılavuz seçecektir. Burada asıl önemli mesele doğru kılavuzu seçebilmektir. Bu kişilerin ne kadar samimi oldukları, kendilerini mi yoksa gerçekten karşılarındakini mi düşündükleri iyi tartılmalıdır. Kişi ancak bu aşamadan sonra gösterilen yoldan gidip gitmeme konusunda kararını vermelidir.

İki Türlü Dostluk

Dünyada iki türlü dostluk vardır. Bunlardan biri candan dostluk diğeri de maldan dostluktur. Candan dostluk azdır çünkü bir insanı çıkar düşüncesi olmadan, kendisine zarar gelse bile buna dostu uğruna seve seve katlanabilecek dost olmak zordur ve bu yüzden az bulunur. Maldan dostluk kuranlar ise sayıca çoktur. Kişi ne kadar güçlenirse çevresinde bu tip dostlar artar, ne kadar zayıflarsa da bu kişiler etrafından yok olur. Bu kişiler kurnazdır ve ilk fırsatta arkadaş göründükleri kişiyi zayıf anlarında hayal kırıklığına uğratır.

İnsanlar yaşamları boyunca birtakım kişilerle dostluk kurmak zorundadır. Kişi dostluk kurmak amacıyla yaklaştığı kişilere elini uzatmalı ancak kolunu kaptırmaktan geri durmalıdır. Kişi etrafında toplanan insanların gerçek yüzlerini görmek için çaba

sarf etmeden bu kişilere hemen teslim olursa bu kişilerden darbe almaması imkânsızlaşır. Kişi candan dostlar bulabilmişse eğer işte o zaman bu tedbirlere gerek kalmaz, az da olsalar bu kişilere gönüllerini de tüm varlıklarını da teslim edebilirler.

İnsanlar Yaşarken

İnsanlar yaşarken gelinen bu dünyanın geçici olduğunu akıllarından çıkarmasalar yaşanan sıkıntıların, kavgaların birçoğu hallolur. Ancak böylece insanlar birbirlerini rahatsız etmemek için elinden geleni yapar çıkan tatsızlıkların önüne geçebilmek için savaşır.

İnsanoğlu dünyanın geçiciliğini en çok ölüm karşısında duyar, dünyanın kimseye kalmayacağını hırslara, kavgalara meydan vermenin yanlış olduğunu düşünür. Kişi bu dünyadan ayrılırken güzel anılar ve kendisini seven birçok kalp bırakmadıkça hiçbir zenginliği olmaz. Bunu akıldan çıkarmamalıdır ki insan elde edebileceği gerçek varlıkları yanında tutabilsin.

Yıkmak Kolay

Kurulu bir düzeni, bir binayı, ağacı, insanı yoktan var etmek uzun zaman ister, üzerinde emek harcanması gerekir ve onları var edecek usta kişilere ihtiyaç vardır. Oysa bunları yıkıp yok etmek için ne usta kişilere ne de uzun bir zamana gerek vardır. Yalnız yıkmayı bilmek yeterlidir. Bu kişilere yıktığınız binayı yapın, dense ellerinden bir şey gelmez. Yıkmak için balta sallamayı bilmek yeterse de var edici olmak için bir diploma, yetenek gibi donanımlar gerekir.

Yıkmak her zaman kolay var etmek zordur. Ancak yapmak için yıkılacaksa bu yıkımın bir anlamı olur. Bunun için yıkıcı olan insanların yapmaktaki becerileri dikkate alınmalıdır. Bu kişiler yıkmanın yanında yapıcı da olmalıdır ki kaybedilen varlıkların yerine yenisi getirilebilsin.

Başkaları Ne Der?

Toplum içinde yaşayan insan yaşamını bir parçası olduğu topluma göre düzenlemelidir. Bireyin davranışlarında niyeti iyi olsa da yapılan şeylere toplumun da ne diyeceği önemlidir. Yazar, kişinin yaptığından çok toplumun ona vereceği mananın önemli olduğunu söyler. Kişinin hareketleri bu manaya göre anlamlandırılacağından toplumun ne düşüneceği önemlidir.

Kişi yaşadığı toplumda mutsuz olmadan, rahatsızlık duymadan yaşamak için belli görüşlere göre davranmak zorundadır. Yoksa kişi olmadığı biri gibi görünür, yanlış ithamlar karşısında kalır bu da kişinin mutsuzluğa iter.

İnsanın Kendisi Olmak Cesareti

İnsanın kendisi olmak cesareti; kişinin olduğu gibi görünme cesaretidir. İnsanların çoğu bu cesareti kendilerinde bulamaz. Kendilerini açıkça ortaya koymak, içlerindekini dışarıya vurmak yerine şahsiyetlerini, fikirlerini saklamayı kendileri için daha uygun görerek nabza göre şerbet vermeyi tercih ederler.

Her insan kendi şahsiyetiyle bir kıymettir. Her şahsiyetin kendine haslığı bir değerdir ve kişilerin birbirine benzemeye çalışmaları cemiyetteki rengi azaltır. Burada önemli olan her bireyin kendini olduğu gibi kabul etmesi ve kabul ettirmesi gerektiğinin bilincinde olmasıdır. Ancak bu bilinçteki kişiler varlıklarının kıymetini bilir ve kendilerine hak ettikleri saygıyı sağlayabilir.

Çiçekler ve Kuşlar

Eski İstanbul evlerinin demirbaşları arasında kafeste bir kanaryanın ötüşü, cumbada her sabah sulanan çiçekler vardır. İçinde yaşayanlar ne kadar fakir olursa olsun evlerden bu kafes ve saksılar eksik olmaz. Bu uğraşlar İstanbulluların vazgeçemediği uğraşlarını temsil eder. Zamanla yok olmalarıyla ihtimam, merhamet, bakım ve yetiştirme kabiliyeti gibi bazı değerler de kaybolmuştur. Bu değerler sadece toplumun çehresinden değil yavaş yavaş insanların yüreğinden de silinmiş; tahammülsüz, özensiz, anlayışsız insanlar artmıştır.

Bir çiçeğe, bir kuşa yönelen, karşılıksız seven kalp kötülüklerden sıyrılıp sevginin çemberine geçer ve bu çember insanları kucakladıkça genişler. Evlerden ayrılan bu canlılarla birlikte insanların yüreklerindeki sevgi halkası da daralır. Bu yüzden insan yakınından ruhunu terbiye edip güzelleştiren bu varlıkları ayırmamalı böylece dikkatini ve sevgisini canlı tutmalıdır.

I.2. SOHBETLERİN TEMATİK İNCELENMESİ

Şevket Rado'nun sohbetlerindeki temalar Türkiye'nin sosyal hayatını yansıtır. Rado gazetecilik mesleği vesilesiyle hem Türkiye'de hem de yurtdışında çok sık seyahat etme fırsatı yakalamış ve bu seyahatleri sırasında birbirinden farklı yörelerin, ülkelerin insanlarını inceleyerek gözlemleriyle kendi düşünce dünyasının birikimlerini harmanlayarak sohbetlerini meydana getirmiştir.

Şevket Rado yaşadığı dönemi hem millî hem de evrensel düzeyde incelemiş bir yazardır. Bu yüzden sohbetlerini var eden temalar geniş bir ufkun ve olaylara farklı cephelerden bakmayı bilen bir zihnin ürünü olarak okuyucusuna aktarılmıştır.

I.2.1. Çalışmak

Şevket Rado, hayatta insanın kendisine güvenini oluşturacak, bu güveni sağlamlaştıracak desteğin çalışmaktan, başarmaktan geçtiğini düşünür. Çalışmak insanı kılıcın bilenmesi gibi keskinleştirir; güçlü kılar. Çalışmalar süreklilik kazanırsa ardından başarı gelecektir. Çalışmayı sevip üretken olmak, yoktan var etmek bireyi geliştirecek, kişi varlığının sağladığı faydayla mesut olacaktır. Bunun yanında bireylerin başarıları birleşip milletlerin başarılarını oluşturacaktır. Birey ulaşacağı, alacağı en büyük takdiri de böylece elde edecektir.

Şevket Rado, çalışma temasını sohbet yazılarını bir araya getirdiği ilk kitabı *Eşref Saat'*te birkaç yazısında işlemiştir. Bunlardan ilki "Daha İyi Olabilir" başlıklı yazısıdır. Rado bu yazısında bir arkadaşının iyi şartlar içinde bile daha iyiyi istemesini örneklendirir. İnsan hangi şart içinde olursa olsun bundan daha iyisi mevcuttur ve kişi her zaman daha iyiye ulaşmayı hedeflemelidir. Çalışan insan hem maddi hem de manevi olarak daha zinde olacak, ihtiyaçlarını karşılayacak ve toplum içinde bir yer edinecektir. Çalışmanın kişiyi güçlendirdiğini ve perçinlediğini düşünen Rado, hayat yolculuğunda kişinin erken yaşta çalışmaya başlarsa rakiplerinin önüne geçeceğini, alanında parıldayacağını belirtir. Hayatta sağlam kalmanın sırrını çalışmakta gören Rado diğer yazılarında da bu düşüncesini destekleyecektir.

Eşref Saat kitabında çalışma temasının işlendiği ikinci yazı "Faydalı Bir İş Görmek Zevki"dir. Bu yazı, iş yapmayı cazip hâle getiren en önemli etkendir. Tüm mesele harcanan emeklerin boşa gitmemesi, insanlığa küçük de olsa bir yararı dokunabilmesidir. Kişiler ancak böyle yaptıkları işten bir tat alıp zevk duyacaklardır.

Faydalı bir hizmet kişiyi yaşadığı toplumda bir vazifesi olmasına sevinerek ona tüm yorgunluklarını unutturacaktır.

Çalışma temasının şekillendiği bir diğer yazı da "Herkes Kendi Hayatını Yapar" başlıklı olanıdır. Yazar her kişinin kendi hayatını çalışıp çabalayarak, azmi elinden hiç bırakmayarak var edeceğini söyler. Yükselmek azminin kişide bir kere yer etmesiyle kişi var gücüyle çalışacak hayatını üstün bir hayat seviyesine getirmek için çabalayacaktır.

*Eşref Saat'*te bulunan çalışma temalı son yazı "Talih" başlıklı yazıdır. Talihli olmak ya da olmamak kişinin kendi çabasıyla doğru orantılıdır. Yazar insanın talihini kendisinin var ettiğini savunur. Hiçbir işe girişmemiş kişinin başına bir armağan olarak talih kuşu konmayacaktır. Kişi adım atıp hedeflerine yönelerek talih kuşunu kafesinden uçurabilecektir. Yazar bu yüzden talihli olmanın ilk şartını kabiliyetli olmaya bağlar. Kişi yeteneklerini çalışıp geliştirecek böylece hayatta olmak istediği yerde bulunabilecektir.

Şevket Rado'nun çalışma temasını dört yazısıyla işlediği ikinci sohbet kitabı *Ümit Dünyası'*dır. Bu kitaptaki "Tutunmak" başlıklı yazı hayatta canla başla çalışan insanlar üzerinde durur. Bu insanlar çalışkanlıklarıyla birçok işin üstesinden gelmiştir ve bu yüzden omuzlarına çok fazla iş yükü yıkılmıştır. Her kurumda bulunan çalışmaktan kaçan kişiler yüzünden bazıları fazladan çalışmaktadır. Yazar bu kişilerin haklarını yedirmiş gibi görünseler de kendileri için önemli bir kazanç sağladıklarını düşünür. Tüm gücüyle çalışan insan yerini sağlamlaştıracak, yaptığı işin en iyisi olarak aranan kişi olacaktır. Kişi büyük başarılar elde etmek istiyorsa üzerine yüklenen fazla işlerden kaçmadığı gibi bundan daha fazlasını da arzu etmelidir ki hedefindeki büyük başarıya ulaşabilsin. Yazar bu yüzden çalışmayı külfet olarak görmek yerine kişiyi her durumda canlı tutan, onu keskin bir kılıca dönüştüren çehresine yönelmeyi uygun bulur.

*Ümit Dünyası'*nın çalışma temasını işlediği ikinci yazı "Çalışmak"tır. Yazar bu yazısında çalışmanın bir değeri olduğunu ve bunun para ile ölçüldüğünü söyler. Rado insanların az çalışıp çok para kazanmaya heves etseler bile gerçekte bunun mümkün olmadığını daha iyi yaşayabilmek için sadece çok çalışmak gerektiğini söyler. Yazar çalışmanın bireysel faydasının yanında toplum için faydasına da eğilir. Kişiler bağlı oldukları ülkelerinin de refah içinde kalkınabilmesi için bireysel başarıları yanında toplumlarını da düşünerek her zaman en iyisine ulamayı hedeflemeli, kendileriyle

birlikte ülkelerini de yükseltmelidirler. İnsanlar teker teker ne kadar çok çalışırsa onlarla birlikte toplum da o derece kalkınacaktır.

Ümit Dünyası'nın çalışma temalı son yazısı "İşi İyi Yapmak"tır. Yazar çalışan, üreten insana yaptığı işin en iyisini ortaya koymasını öğütler. İşini iyi yapmak isteyen kişi tüm dikkatini işine yöneltip gözlerini dört açmalıdır. Bu özeni işinden esirgemeyen kişiler başarıya ulaşabilecektir. Kişiler yaptıkları işi bir kontrol eden olmasa da iş ahlakının sağlamlığı ve bireyin kendisine duyduğu saygı gereği işleri için ellerinden gelenin en iyisi hedeflemelidir. Böylece kişiler işlerinin eri olacak, ülkelerini de alanlarında iyi temsil edeceklerdir.

Rado'nun bir diğer kitabı *Aile Sohbetleri*, çalışma teması kadın ile bir arada işlenmiştir. Bunlardan ilki "Kadınlar Çalışmalı Mı?" başlıklı yazıdır. Bu yazı kadınlar için çalışmanın mı yoksa çalışmamanın mı daha doğru olacağını sorusuyla başlar. Yazar bu meseleyi doğru ya da yanlış diye nitelemek yerine kadının çalışmasının bir gereklilik olduğunu vurgular. Kadınların çalışmayı ailelerinin maddi sıkıntılarına bir çözüm olması için istediklerini düşünen Rado, maddi sıkıntısı olmayan kadınların keyfî amaçlarla çalışmadığını belirtir. Rado, kadının bir erkekten daha fazla evine, çocuklarına bağlı olduğunu, onun için çalışma zevkinin ikinci planda kaldığını belirtir. Bu yüzden de Rado kadının çalışma hayatına girmesini mecburiyetleri oluşuna bağlar, bunu da değişen hayat düzeninin getirisi olarak görür.

Yazar, *Aile Sohbetleri* kitabındaki çalışma temalı ikinci yazı "Kadın Çalışırsa"dır. Yazar çalışan kadınların ev ekonomisinde kocalarında yardımcı oldukları hâlde, kocaların eşlerine ev işlerinde yardımcı olmamasını yanlış bulur. Bu durumda kadın hem işte hem de evinde yorulacak, ondan gülen bir yüz beklemek de imkânsızlaşacaktır. Eşler hayatlarını beraber kazandıkları gibi ev içindeki işleri de yardımlaşarak yapmalıdır. Ancak böylece hayat müşterektir, sözü hayata geçirilmiş olacaktır. Yazarın da bu konuda son sözleri şöyledir:

> "Müşterek hayat, zahmetleri paylaşmayı, yorulmaların ayni derecelerde olmasını gerektiriyor. Bu, ne doğululaşmaktır, ne batılılaşmak, sadece insanlaşmaktır."[28]

Yazar *Saadet Yolu* kitabında çalışma temasını "Saadet Neye Dayanır?" yazısıyla işler. Yazar mesut olmak için önce insanın bir gayesi olması gerektiğini, yapmak

[28] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967, s. 113.

istediği bir şey olması gerektiğini söyler. Bu amaç belirlendikten sonra çalışmak ve kişinin kendisini bu çalışmanın hızına kaptırması gerekir. En doğal saadet kişinin gayesi için çalışmasından doğan mutluluktur. Birey çalışarak elde ettikleriyle; var ettikleriyle önce kendi kendisiyle mutlu olmanın yolunu tutacak bundan sonra gerçekten diğer insanlarla mutlu olabilecektir. Çalışmak kişinin arzu ettiklerine yaklaşmasını sağlar bu sayede kişi de çalıştıkça mutlu olacaktır.

Bu kitabın ikinci çalışma temalı yazısı "Şeytan" başlıklı yazıdır. Rado tüm kötü düşüncelerin insanı, boş olduğu; bir iş yapmadığı zamanlarda yakaladığını söyler. İşsizlik, gün içinde yapacak bir şey bulamamak insanı şeytana uyan biri hâline getirecektir. Çalışmak insanı bir meşgale sahibi yapar. Çalışan insan aklını iyi bildiği işlerin emrine almıştır. Kişinin zihnine akın edecek şeytan denenen kötü düşünceler bu çalışma yoğunlunda boşluk bulup akla giremeyecektir. Çünkü bir gaye uğruna çalışan insan aklını bu hedefe kilitler ve hayatta da mesut olmanın yolunu bulur.

Saadet Yolu kitabının çalışma temasındaki üçüncü yazısı "Çalışmazsam Hasta Olurum" çalışmak ve zaman kavramlarını birleştirir. Yazar saadetin, zamanın nasıl geçtiğini anlamamak olduğunu söyler. Kendisini çalışmaya, uğraşmaya alıştıran insan zamanın nasıl geçtiğini fark etmez. Çalışmayan, boşlukta kalmış insan günün peşinde sürüklenir. Zaman ancak çalışan insanın arkasından gelir, vakit nasıl geçer anlaşılmaz. Yazar bu yüzden çalışmayı uğraş edinmeyi önemli bulur.

*Saadet Yolu'*nda çalışma temasını işleyen "Geri Çekilen Geride Kalır" bir işi yapmanın zorluğunu gören kişiye, azmini kaybetmeyerek tüm gücüyle mücadele etmesini öğütler. Hayatta insanın karşısına çıkan zahmetler kişiyi güçlü hâle getirir. İnsan demir gibi dövüle dövüle sağlamlaşır. Rado hayatta zorluklar karşısında mücadele edip bu zorlukları yenen kişinin kendine güvenen, başarıyı tatmış biri olacağını söyler. Çalışıp azmeden kişi hayat mücadelesinde ön safta yer alacak geriye çekilip mücadeleden kaçan, emek vermeyen kaybedecektir. Kişi hayata teslim olmadan hep daha iyiye ulaşma arzusuyla hayatın güçlüklerini yenmenin zevkini duyacaktır. Hayatta da başarılı olup ilerlemenin yolu budur.

*Saadet Yolu'*nun çalışma temalı bir diğer yazısı "Yorgun Adam"dır. Yazar çok çalışan, kendisini çalışmaya adamış insanlara üzülmenin boşuna olduğunu söyler. Yazısında bunu şöyle dillendirir:

> "Kendisini çalışmaya vermiş, sorumluluk yüklenmeye nefsini alıştırmış insan, hiç şüphesiz, hayatta bahtiyar olmanın yolunu bulmuş bir insandır. Böyle insanlara acımak şöyle dursun, kendimizi onlara benzetmeye çalışmalıyız. Çünkü bu dünyada saadet dediğimiz şey hiçbir gayret harcamadan, sırt üstü yatmak değildir. Saadet, insanın yapacağı bir iş kalmadığı zaman kaybolur. Mesut olmak için zamanı unutmak lâzımdır. Zaman da ancak iş ile, uğraşma ile, çalışarak unutulur."[29]

İnsan çalışmalarıyla kendine ve çevresindekilere faydalı olduğunu gördükçe mutluluğun da tadını alır. Bu yüzden kendi iradesiyle çok çalışan insana acımamak gerekir. O yaptığı işin tadını almaktadır, bu yüzden onun adına sevinmek daha yerinde bir davranıştır. Kişi yeter ki yaptığı işten zevk alabilsin, işiyle mutlu olabilsin. Her işin bir yorgunluğu olsa da insanın tüm yorgunluklarının sonunda dinlenebilmesi mümkündür. Bu yüzden çalışmak, üretmek yolunda azim elden bırakılmamalıdır.

I.2.2. Aile

Şevket Rado'nun en çok işlediği temalardan biri ailedir. Toplumun en küçük yapısını oluşturan aile kurumu toplumu şekillendirir ve ona yön verir. Aile, dünyaya gelen her çocuğun yoğrulduğu ve hayata atılmak için ilk can suyunu aldığı yerdir bu yüzden yazar aile temasına ayrıca önem verir. Aile konusu ucu bucağı bulunmayan genişliğiyle, her insanın bağlı bulunduğu, bir şekilde etkilendiği ve etkilediği bir konudur. Bu yüzden Rado aile içindeki bütünlüğü ve bu konuyu değerli bulur, kitaplarında sıkça işler.

*Eşref Saat'*te aile içi ilişkilere değinen "Çocuklar Babaları Hakkında Ne Düşünürler?" başlıklı yazı çocukların gözünden babalarının nasıl göründüğüne eğilir. Çocuklar küçük yaşlarında babalarının her şeyi bildiğine inanırken orta yaşa doğru kendilerinin her şeyi bildiğini düşünürler. Durum yaşlanma evresine doğru babalarının aslında her şeyi bildiğine doğru evrilir. Yazar babaların ne yaparsa yapsın çocuklarının böyle düşüneceğini, çocukların ancak uzun seneler

Yazarın ikinci sohbet kitabı *Ümit Dünyası* aile temasının sık işlendiği bir kitaptır. Bu temanın ilk işlendiği yazı "Geçinmenin Yolu"dur. Yazar aileyi oluşturan eşlerin geçinebilmeleri için ikili bir anlaşmayı gerekli görür. Birbirlerinin huylarını, bamtellerinin nerelerde olduğunu öğrenen eşler dikkatlerini canlı tutarak bu noktaları bilip saadeti ürkütmemeyi öğrenecektir. Bununla birlikte eşler her çift gibi kavga

[29] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 146.

edecektir ama bu kavgaların bir öncekinden daha sert olmamasına dikkat edilmelidir. Aksi hâlde bu tartışmalar eşlerin arasındaki bağların bir bir kopmasına neden olacaktır. Yazar, aile yükünün ancak iki kişi tarafından taşındığında ailenin denge ve huzurunun korunacağını söyler. Böylece eşler arasındaki bağlar sapasağlam kalacaktır.

Yazarın aile temasını çocuk eğitimiyle beraber ele aldığı yazısı "Büyümek ve Büyütmek" çocukların fiziksel olarak büyümesinin yanında manevi anlamda da büyümesinin üzerinde durur. Anne-babalar çocuğunu edinebileceği tüm kötü huylardan koruyabilmesi ve onu hayatın her durumuna hazır olgunlukta yetiştirebilmesi gerekir. Bir hamur misali çocuklarına şekil vermeyi bilen aileler çocuklarının büyüme evresini doğru yönetebilmiş, topluma faydası dokunacak bireyler kazandırmış ailelerdir. Rado bu büyüme meselesinin yalnızca çocuklara mahsus olmadığını anne- babaların da zaman ilerledikçe büyüdüklerini, kendilerini geliştirdiklerini söyler. Eşlerden biri diğerinin gerisinde kalırsa anlaşmazlıklar oluşacaktır. Bireyler bu soruna maruz kalmamak için kişisel gelişimlerini ihmal etmeyip daha iyi olabilmek için çalışmalı, eşler hayat yolunda birlikte büyümeye özen göstermelidir.

*Ümit Dünyası'*nın aileye değinen üçüncü yazısı "Hayat Yaşamakla Öğrenilir" anne ve babaların otoritesini, uzun yıllar boyunca hayatın içinde edindikleri deneyimlerden aldığını söyleyerek başlar. Buna rağmen çocuklar yaşanan yılların öğreticiliğini hesaba katmadan edindikleri bilgilerle anne-babalarından daha bilgili oldukları yanılgısına kapılırlar. Rado bu konuda gençlere hitap ederek bir insanın kısa zamanda çok fazla bilgi öğrenebileceğini ama bu kısa zamanda hayatı öğrenip onun yöntemlerini kavramanın mümkün olmadığını söyler. Hayat ancak yaşamakla öğrenilir. Bu tek başına öğrenme değildir. Çocuğun anne ve babasıyla belli bir zaman yaşaması, ailesinin deneyimlerine ortak olması, hayatın tehlikelerine, çıkmazlarına karşı ailesinden yardım alması gerekir. Bu hayatı öğreten tecrübeler kitaplarda değil ailelerin yaşamlarında gizlidir. Bu yüzden çocuklar anne ve babalarının bilgisine güvenmeli yeri geldiğinde onlardan destek almalıdır. Bunların yanında aileler bir zamanlar kendilerinin de çocuk olduğunu, genç olduklarını unutmadan çocuklarının isteklerini çağın getirisi olarak görmeli, hatalarını hoşgörüyle karşılamayı bilmelidirler. Ayrıca anne ve babalar çocuklarıyla aralarında bir nesil farkı olduğunu da göz önünde bulundurmalıdır ki aile içinde çıkabilecek fikir çatışmaları anlayışla çözülebilsin. Her neslin, her yaşın kendine ait yaşamı vardır ve buna gözetim elden bırakılmadan izin verilmelidir. Böylece yeni

nesiller hem topluma ait olacak hem de kendi yaşlarının hayatını sürebilen bireyler olabileceklerdir. Kişiler ancak bu şekilde toplu yaşamın sosyal bireyleri olacaklardır.

Yazar, *Hayat Böyledir* isimli sohbet türündeki kitabında "Küçük Ailenin Sıkıntıları" yazısında kolayca kurulan aile kurumunu ayakta tutmayı zorlaştıran dertlere değinir. Aileyi maddi, manevi, toplumsal yönlerden sıkıştıran dertler karşısında koruyacak bir kurumun yokluğu aile fertlerini sıkıntılarıyla baş başa bırakır. Yazar, bu sıkıntıların büyümeden halledilebilmesi için aileyi koruyacak destekleyici bir kuruma ihtiyaç olduğunu söyler. Toplum ailelerden oluşur ve aileler ne kadar sağlıklıysa cemiyet de o derece sağlamdır. Bu yüzden cemiyette aileyi sıkıntılarında başa çıkabilecek kuvvette inşa etmeli, aile büyükleri destekleriyle çocuklarının yanında olmalı, aile psikolojik ve eğitsel destek veren bir kurumla sağlamlaştırılmalıdır. Aile ne kadar kuvvetli olursa memlekette görmek istenen huzur o derece sağlanabilecektir.

Rado, *Hayat Böyledir* kitabında "Balayı Tatlıdır…" ile evliliğin ilk aylarındaki saadete değinir. Yeni evli çiftler, evliliklerinin ilk birkaç ayında küçük aksaklıkları dert etmez ve bir araya gelmelerinin heyecanıyla anlayış içinde evliliklerini sürdürürler. Çoğu evlilikte bu idare ediş zamanla yerini didişmelere, büyük meselelerdeyse kavgalara bırakır. Yazar eşlerin evliliği bir güreşe benzetmek yerine güçlerini birleştirip yan yana yürümeye, hayatı birbirlerine daha kolay hâle getirmeye çalışmalarını öğütler. Evliliğin başında gösterilen anlayış ve uysallık devam ettirilebilirse evliliğin güzelliği her zaman yaşanacak, aile içindeki sevgi katlanarak çoğalacaktır.

Hayat Böyledir kitabının "Evliliğin Türlü Halleri" yazısı evliliğin değişen hâllerine odaklanır. Aile çocuklarla büyümeye başlayınca aile içindeki iyi veya kötü tüm hadiseler iki kat önem taşır. Çocukları etkileyecek en ufak sıkıntı aileyi perişan eder, ailenin saadetini bozar. Eşler gün geçtikçe birbirlerinde keşfettikleri huylara fevri tepkiler vermeden önce müsamaha göstermeli, birbirlerine sevgiyle yaklaşmalıdır. Evliliğini devam ettirmek isteyen eşler yuvalarının huzurunu koruyabilmek için kendilerini gözden geçirip sivri taraflarını törpülemelidir. Ailede anlayışlı olma meziyeti elden bırakılmadığı sürece anne-baba çocuklarıyla mutlu ve mesut yaşayabilmeyi başarabilecektir.

*Hayat Böyledir'*in "Huzura Götüren Yol" başlıklı yazısı ailelerin geçinme sanatıyla bulacağı huzuru ele alır. Yazar insanları ruhlarının hafif veya ağır olması bakımından ikiye ayırır. Ruhları ağır olan kimseler bu ağırlığı en yakınları olan eşlerinin

üzerine külfet yapar. Ailenin saadeti bu ağırlığın altında ezilir, huzur bozulur. Yazar ruhun ağırlığının aileye zararını şöyle anlatır:

> "Eğer ruhça hafif bir kimse iseniz, yani ağırlığınızı bir tuz çuvalı gibi başkasının üzerine koymadan, onunla yan yana oturabiliyorsanız evlilikte aradığınız saadetin yanıbaşınıza geleceğinden emin olabilirsiniz. Hayır, böyle değil de, daha doğrusu ruhunuzun kendisini taşımaya gücü yok da siz mutlaka onu başkasına taşıtmak itiyadında iseniz, siklet veriyorsanız saadetiniz bu ağırlığın altında ezilir gider ve siz neye uğradığınızı, arzu ettiklerinizin niçin olmadığını bir türlü anlıyamazsınız."[30]

Bunun yanında ruhu hafif olan kişi başkalarının üzerine ağırlık vermeyerek ailesinde huzuru yakalar. Birbirini yormayan, sıkmayan eşler uzun bir yolculuk olan evlilik yolunda saadeti yakalayabilir. Evliliğin en dikkat edilecek tarafı eşlerin birbirine ağırlık vermeden birbirleri için daima tüyden hafif, yumuşak olabilmeleridir. Yazar insanın varlığını hafifletmesinin sırrını yalnız kalabilme meziyetinde görür. Eşler birbirlerinin yanında ayrı uğraşlarla kendileriyle yalnız kalabilmelidir. Böylece kişinin kendine ait zevkleri, merakları, marifetleri olması eşlerin birbirlerinin üzerine düşmesini, yük olmasını engeller.

*Hayat Böyledir'*in "İdare Etmek Sanatı" başlıklı yazısı aile hayatında geçimi sağlama yollarına değinir. Aileyi idare eden eşler birbirlerine ve çocuklarına haksızlık etmemek için yaşanan olaylarda temkinli olmayı, bir durup dinlemeyi elden bırakmamalıdır. Olayların iç yüzünü öğrenmeden kırıp dökmek, haksızlık yapmak aile bağlarını zedeleyecektir. Bunun yanında kişi haklıysa haklılığını karşısındakine uygun dille söylemeli, hareketinin yanlışlığını bildirmelidir. Bu uyarı rahatsız olunan davranışın tekrarlanmasına engel olacaktır. İdare etme sanatının öncelikli kuralı anlayış ve fedakârlıktan geçer. Bunları gerçekleştiren bireyler huzurlu ve mutlu bir yuva kurabilmeyi başarmış demektir.

Hayat Böyledir kitabının "Gelin-Kaynana Çatışmaları" başlıklı yazısı aile kurumunun iki taraflı meselesine değinir. Gelin ve kaynana aile içinde hep bir çatışmanın iki tarafı olmuştur. Yazar bu iki insan arasında çıkan meseleyi çözmenin yolunu her kaynananın bir zamanlar gelin olduğunu ve her gelinin de ilerde edineceği kaynanalık vasfını düşünerek hareket etmesinde gizli bulur. Bu iki insan kendilerini birbirlerinin yerine koyarak daha anlayışlı olurlarsa aralarındaki sorunları çözebilirler.

[30] Şevket Rado, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966, s. 86.

Bunun yanında tartışmalar karşısında bir tarafın oğlu bir tarafın kocası olan birey sağlam durmalıdır. Gelin ve kaynana arasındaki meseleler bu kişinin sevgisini paylaşamamaktan çıktığı için sorunların çözümünde onun da etkisi önemlidir. O tartışmalar yaşanırken kimsenin tarafı olmamalı, kimseye hak vermemelidir. Kocanın bu durumda görevi uzlaştırıcı olup iki tarafı idare etmektir. Yazar büyük bir kurum olan ailenin düzeni, huzuru için her bireyin anlayışı elden bırakmayıp saadeti gözeterek hareket etmesini öğütler yoksa hassas noktaları olan bu birliğin bozulmasına engel olunamaz.

Hayat Böyledir kitabının "Evliliğin Meyvaları" başlıklı yazısı eşlerin karı-koca olma sıfatlarının yanına anne-baba sıfatlarını ekledikleri evreye değinir. Yazar evliliğin tüm hâllerinden daha güzel olan tarafının çocuk sahibi olmak olduğunu söyler. Bir çocuğu gayretlerle büyütüp olgun bir insan oluncaya kadar onunla ilgilenmek evliliğin en güzel zevkidir. Anne ve baba olmanın mesuliyetini alan eşler, çocuklarının evliliklerine yeni ve güçlü bir bağ olduğunu görür. Bu yeni sevgi eşlerin birbirleriyle uğraşmasını azaltır, tüm uğraşların yerini çocukları alır. Aile fertleri çocuklarıyla birlikte dünyadaki birçok şeye katlanmak zaruretini, affetmeyi, hoş görmeyi de öğrenmeye başlarlar. Böylece evliliğin meyveleri aileye güçlendiren, olgunlaştıran bir sevgi katar.

Yazar, *Hayat Böyledir* kitabındaki "Biz ve Çocuklarımız" yazısıyla nesiller arasındaki düşünce farkına değinir. Anne-baba ve çocuğun yetiştiği zamanlar birbirinden farklıdır ve bu yüzden anlayış farklılığı doğar. Bu anlayış farkı çok normaldir ve nesiler birbirini anlamaya çalışırsa birbirlerine uyum sağlayabilirler. Çocuklar çağlarının gereğini yaşarken anne ve babalarının uzun yıllardan sonra edindikleri tecrübelere de kulak vermelidirler. Anne ve babalarının deneyimlerine kulak veren çocuk toplumda nasıl tutunacağını, hayatın gereklerini nasıl yerine getireceğini bilir ve yaşamın zorluklarına karşı daha kolay mücadele eder. Bununla birlikte anne-babalar da çocuklarını zamanın getirdiklerinden alıkoymaya çalışmamalıdır. Genç nesillerle yaşlılar arasındaki anlaşmazlıkların diğer yüzü de büyüklerin gençlerin hâlini beğenmemesi, aşırı bulmasıdır. Büyükler çocuklarının tecrübesizliklerine, heyecanlarına rağmen onları anlamaya çalışmalıdır. Çocukların her zaman ihtimamlı, olgun bireyler gibi davranmalarını beklemek onların tabiatına aykırıdır. Anne-babalar görebildikleri yanlışlarda çocuklarını bıkmadan uyarmalı, tehlikelere karşı onları korumalıdır. Aileler bunu yaparken onların haklarını engellemeye çalışmadan, onların yetiştiği çağa kulak

veren adil bir ölçü tutturmalıdır. Böylece aralarındaki anlayış farklılığını azalacak, aile içindeki huzursuzluklar dinecektir.

Hayat Böyledir kitabının "Çocukları Evlendirmenin Zorlukları" başlıklı yazısı anne-babaların ve çocuklarının aileye katılacak kişiye bakış farklılığına değinir. Anne-babalar çocuğunun evleneceği kişiye ondan farklı gözle bakar. Çocuklarının iyiliğini düşünerek onun hayatı bilen, aklı başında biriyle evlenmesini isterler. Evlenecek birey ise sevginin, aşkın verdiği heyecanla mantığın gerektirdiği bazı istekleri görmezden gelir. Bu durumda anne ve babalar çocuklarının seçtiği eşi istemeyerek çocuklarının onlar gibi düşünüp evlilik kararı almasını bekler. Ailelerin çocuklarını uyarması, onları doğru bildiklerine yönlendirmeleri vazifeleridir. Bunu yaparken ısrarcı olup dediklerini mutlaka kabul ettirmeye çalışmamalıdırlar. Evlilik gibi bir ömür boyunca mesuliyeti olan bir meselede çocuklar kararlarını kendi almalıdır. Aileler vazifelerini yapıp çocuklarını uyarmalı ama bu kararda herhangi bir vicdan azabına uğramamak için ikinci planda kalıp kararı çocuklarına bırakmalıdırlar.

Şevket Rado'nun *Aile Sohbetleri* kitabının ilk yazısı "Ailelerin Türlü Meseleleri"dir. Yazar aile kurumunun zaman zaman içinden çıkılması zor meselelerinin olduğunu ve toplumda bunları çözmede yardımcı olacak; aileyle yakından ilgilenecek müesseselerin olmayışını eksik bulur. Aileler kurulduktan sonra da ihtimamla bakılmaya ve korunmaya ihtiyaç duyar. Bunun yanında Rado ailelerin ince eleyip sık dokunarak kurulması gerektiğini, eşlerin birbirlerine uygunluklarına birbirlerini iyice ölçüp tarttıktan sonra karar vermeleri gerektiğini söyler. Rado, ailenin devamlılığını hem bireylerin mutluluğu için hem de aileler sağlam oldukça milletler de kuvvet bulacağı için önemser. Kitabının adını da "Aile Sohbetleri" koymuş onu aile kurumunun bütünlüğüne hediye etmiştir.

Rado "Genç Kızlar! Fakir Delikanlılarla Evleniniz" yazısıyla evliliğin ilk adımı olan eş seçiminde genç kızlara öğüt verir. Rado bir genç kızın evlenmeyi düşündüğü kişinin varlıklı, belli fiziksel özelliklere sahip olması yerine eşini zeki, kendini yetiştirmiş, kabiliyetli kişilerden seçmesini öğütler. Rado, genç yaşta zengin olan erkeklerin bu zenginliği aile mirasından edindiğini söyler ve bu varlığın çalışmayı bilmeyen genç adamların elinde heba olma tehlikesini öngörür. Fakir gençler hazır bir rahatlığa sahip olmasalar da yetenekleriyle yükselecek, geleceğin varlıklı ailelerini oluşturacak kişilerdir. Bu gençleri eş seçecek kızlar kocalarını destekledikleri müddetçe aileleri başarıya ulaşacak, ailelerinin huzuru ve refahı daim olacaktır. Başarıyı

hazırlayanın kocalarını destekleyen hanımlar olduğunu savunan Rado, genç kızlara evliliklerinin ilk aşamasında fakir ama akıllı, istidatlı kişileri eş seçmelerini, hayatını kendi yapan kişilere eş olmalarını öğütleyerek yazısını bitirir.

Bu kitaptaki aile konusunu işleyen bir diğer yazı "Utandırmayalım Çocuklar!" yazısıdır. Yazar anne ve babaların kendi yetişme koşullarıyla çocuklarının yetişme koşulları arasındaki farkı göz önünde bulundurup çağa ayak uydurmaları gerektiğini söyler. Ailenin en küçük fertleri olan çocukların ailelerini sosyal çevrelerine en iyi şekilde tanıtmak istemeleri anne ve babalar tarafından gücenilecek bir durum olmamalıdır. Anne ve babalar çocukları yetişirken kendilerine çekidüzen vermeli, hep ileriye gitme arzusuyla çocuklarına ayak uydurabilmelidirler. Çocukların çevreye imrenmesi ve değişimleri daha kolay olmaktadır bu yüzden de aileler kendilerini geliştirmeyi, hep bir çekidüzen içinde olmayı külfet saymayarak evlatlarıyla birlikte daha iyiye ulaşmayı amaçlamalıdırlar.

Aile Sohbetleri kitabının aile konusuna değinen son yazısı "Çocuklarımızı da Dinlemeliyiz!" başlıklı olanıdır. Rado, zamane çocuklarının eski zamanların çocuklarına benzemediklerini, okullarda edindikleri bilgilerle, girip çıktıkları yerlerde gördükleriyle iyiyi kötüyü küçük yaşarda ayırt edebilir hâle geldiklerini söyler. Bu çocuklar bildikleriyle herkesi hatta anne-babalarını da tenkit etmektedirler. Anne-babalar nasıl ki çocuklarının onları dinleyip sözlerini tutmalarını istiyorlarsa günün çocukları da sözlerinin dinlenilip değer görmesini istemektedir. Bu onların had bilmez ve asi olmaları aksine bir görüşlerinin, muhakeme güçlerinin olduğuna delildir ki bu da anne-babaları mutlu etmelidir. Çocuklar her zaman haklı olmasalar da yersiz çıkışları olsa bile onların da hakları olduğu unutulmamalıdır. Anne-babalar çocukları üzerinde olumsuz tesir etmemeye özen göstererek çocuklarının ev içindeki varlıklarına saygı duymalıdır. Böyle olduğunda geleceğin demokratik, farklı görüşlere saygı duyan bireylerinin de ilk filizi yeşermiş olacaktır.

Yazar *Saadet Yolu* kitabının ilk yazısı "Saadet Yolu" aileyi oluşturan temel değerler üzerine bir sohbettir. Yazar insanları birbirlerine yaklaştıran sevginin insana güven verdiğini, saadet ve huzur getirdiğini söyler. İnsanoğlu güven duygusunu tadabilirse eğer huzura kavuşabilecektir. Huzursuzlukların çıktığı ailelerde görüldüğü gibi onlarda da önce sevgi bitmiş sonra da huzur yok olmuştur. Bu yüzden kavga edip birbirlerini incitmektedirler. Ailenin varlığı sağlam temellere oturtmak için nasıl sevgi ve güven gerekiyorsa toplum için de bunlara gerek vardır. Toplumu oluşturan fertler

vakit geçirdiği insanın onu sevdiğini, komşusunun ona güvendiğini bilmelidir ki güven içinde hayatını sürdürebilsin. Bu sevgi ve güvenden mahrum toplumlar düşmanlığa, huzursuzluğa meyilli toplumlardır. Daha iyi bir dünyada yaşamak için tüm güzel duyguların temeli olan sevgiyi önce aileden sonra da toplumdan eksik etmemek gerekir.

Rado, *Saadet Yolu* kitabının "Anlayışlı Olmak" başlıklı yazısı aile içinde bireylerin birbirine anlayış göstermesini ailenin geleceği için gerekli bulur. Yazar eşlerin birbirine anlayış gösterdiği müddetçe aralarındaki sorunları halledebileceklerini söyler. Eşler en küçük tartışmalarında bile anlayışı elden bırakırsa birbirlerine girmeleri kaçınılmaz olur. Eşleri bu tartışmada sakinleştirecek bir kimse olmadığından bireylerin kendilerini sakinleştirip anlayış yolunu tutmalıdırlar ki evlerinde huzur olabilsin.

Bu kitabın "Kılavuzlar" başlıklı yazısı hayat yolculuğunun öncülerine değinir. Hayata adımını atan bebeğin ilk kılavuzları anne ve babasıdır. Onlar yol gösterici olmakla birlikte çocuklarının koruyucusudur. Bir bebeğin hayatta kalabilmesinde anne ve babasının gözetimi, çocuklarının bakımını karşılaması yaşamsal değerdedir. Bunun yanında çocuk büyüdükçe ailesinin desteğiyle yeni ortamlara uyum sağlamaya, topluma ait olmaya başlar. Çocuğun bu aşamada itici gücü, desteği ailesidir. Onlar çocuklarına çıkar duygularından uzak tüm fedakârlıklarıyla yardım eder. Onların da yanlışları olabilse de hiçbir kötü niyetlerinin olmadığını bilmek en büyük iç rahatlığıdır. Bu yüzden anne ve baba hayattaki en iyi yol göstericidir.

I.2.3. Eğitim

Şevket Rado, bireyin maddi, manevi ve kültürel olarak gelişmesi; içinde yaşadığı ülkenin, toplumun kalkınması ve çağın gelişen şartlarına uyum sağlayabilmesi için eğitimin önemine kitaplarında yer verir. Rado, bunun için çocukların okulda öğretmenler vasıtasıyla aldığı eğitimle birlikte ailelerinden aldıkları eğitimin de önemine vurgu yapar. Aileler çocukların okul dışındaki eğitimlerinden sorumlu kişilerdir. Anne ve baba her şeyden önce çocuklarını iyi insan olarak yetiştirmelidir. Aileler çocuklarına adil olmak, sözünde durmak, dürüst olmak gibi iyi meziyetleri kattığında çocuklarını iyi yetiştirecek ve vatana, millete hayrı dokunacak evlat yetiştirmeye aday olacaklardır.

Şevket Rado, *Eşref Saat* kitabının eğitime değinen ilk yazısı "Artık Çocuk Değilsiniz" insanların kaç yaşında eğitim hayatını sonlandırıp çalışmaya başladığına

değinir. Yazar çocukluktan kurtulup gençliğe geçme yaşının büyük şehirlerde otuz yaşı bulduğunu söyler. Yazar bu hesaplamayı şöyle yapar:

> "…Bir çocuk yedi yaşına gelince okula başlar. Okul dediğiniz şey öyle çabucak bitmiyor. Yalnız bir lise diploması alabilmek için en az on iki yıl dirsek çürütmek lâzımdır. En az on iki yıl diyorum, çünkü hocalar, gençliğin tâbiriyle söyleyeyim, insanı bazen çaktırmaktadırlar. Böyle bir çakıntıya uğramadığını farzetsek bile delikanlımız liseyi bitirdiği zaman 19-20 yaşlarındadır. Üstelik zamanımızda liseyi bitirmek de pek bir şey bitirmek sayılmıyor. Bu ancak yüksek tahsile başlayabilecek, yani kendisine bir iş temin etmeye yarayacak bir okula gitmeğe sıra geldiğine işarettir. Çocuğumuz tesadüfen yüksek öğrenimin en uzununu seçerse daha altı yıl uğraşacak, okul sıralarında defter dolduracak sınavdan sınava girecek demektir.
>
> …
>
> Kendisi eğer doktora yapmaya, ihtisas edinmeye kalkarsa askerlik hizmetinin bitmesiyle beraber otuz yaşlarında eli ekmek tutacak ve böylelikle gerçekten uzun süren bir çocukluk devresini selâmetle sona erdirmiş olacaktır."[31]

Yazar eğitim hayatını bitirip gerçek hayata atılmakla çocukluğun bittiğini söyler. Eli ekmek tutan kişi artık çocukluğu geride bırakmış demektir. Bu yüzden eğitim hayatıyla çocukluğu bir tutan Rado, asıl olgunlaştırıcı eğitimin hayatın içinde yoğrulmakla mümkün olacağını düşünür.

*Eşref Saat'*in eğitimle ilgili ikinci yazısı "Çocukların Ana ve Babalarından Bekledikleri" başlıklı sohbettir. Yazar, anne-babaların çocuklarını yetiştirirken onlara öğretmeleri gereken öncelikli değerin sevgi olduğunu söyler. Hiçbir şey bilmeden dünyaya gelen çocuklar mutlu ve başarılı olabilmek için sevgiyi bilmelidir. Bunu da onları yetiştiren ailelerinden öğreneceklerdir. Aileler hiçbir şey bilmeden dünyaya gelen çocuklarına merhameti, iyiliği öğretmelidir ki iyiye de kötüye de aynı yakınlıkta duran evlatlarını iyilik tarafına yönlendirebilsinler. Çocuk hayata eğitim yoluyla hazırlanırken onlara başkalarını sevmeyi öğretecek olan da anne-babasıdır. Bir çocuğu kattığı değerlerle toplumuna, vatanına faydalı kılacak aileler, onlara her fırsatta doğruluğu, adil olmayı aşılamalıdır. Ailenin çocuklarını tutumlarıyla doğruya yöneltebilmeleri ailenin çocuklarına vereceği eğitiminin değerini kanıtlar. Anne-babalar çocuklarının onların her hareketini örnek aldığını unutmamalıdır. Yazar bunun için şunu söyler:

> "Çocuğun yeryüzünde en sevdiği iki varlık anası ile babasıdır. Dünyada bu kadar ana ve baba varken çocuğunuzu bunların arasına bıraksanız, o zengin, bu yakışıklı, şu kuvvetli demez, ne halde olursanız olun, yine sizi seçer ve her zaman, ufak yaştan itibaren her hareketiyle sizi örnek

[31] Şevket Rado, *Eşref Saat,* Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 37.

almaya, size benzemeğe özenir. Bu yüzden ona özenilmeye lâyık bir insan gibi görünmeğe mecbursunuz. Evinizdeki her hareketiniz, hâdiseler karşısında takındığınız her tavır, siz farkına varmasanız bile onun için bir derstir. Öğretmenin okulda öğretemeyeceği birçok şeyler vardır ki onları çocuğunuz sizden öğrenir."[32]

Yazar, *Ümit Dünyası* kitabında eğitim konusuna "Bir Yetişme Tarzı" yazısıyla yer vermiştir. Yazar bu yazısıyla hayatın verdiği yetişme koşullarının zengin ve fakir iki gencin eğitimine etkisini kıyaslar. Bu kıyaslamanın sonunda fakir gencin başarılı olup iyi bir iş edinebilmesi için bir zengin kadar olanakları olmadığını daha çok çalıştığını, imkânsızlıklarla boğuştuğunu söyler. Bunun yanında zengin gencin hazır bulduğu imkânları onun hayatını kolaylaştırmış basamaklar olarak görür. Bunun sonucunda Rado, fakir gencin yolunun başında karşılaştığı engelleri fırsat olarak yorumlar. Bu genç hayatta zorlukları yenerek, azim ve iradesiyle her yendiği zorlukla daha da güçlenerek yoluna devam etmiştir. Zengin genç ise önündeki tüm engelleri onun yerine çok önceden aşan ailesi sayesinde hiç zorluk yaşamamıştır. Hayatın insanı eğiten, olgunlaştıran yönünün zorluklar olduğu düşünüldüğünde bu yoldaki mücadele fakir genci zengin gençten bir adım öne geçirmiştir.

Yazar eğitim temasına *Aile Sohbetleri* kitabında birden fazla yazısıyla geniş yer vermiştir. Bunlardan ilki "Gençler İçin Söylenenler" isimli yazıdır. Yazar toplumda gençlere karşı aşırı derecede hoyrat, kırıp dökücü oldukları yönünde bir düşüncenin var olduğunu söyler. Yazar bu durumun ortaya çıkmasında en önemli sebebi gençlerin içinde yetiştiği cemiyet olarak görür. Gençlerin öğrendikleri, yaptıkları ne varsa bunları içinde yetiştikleri toplumdan öğrendiklerini söyler. Bu gençlere izlettirilen vurup kırıcı, kanlı filmlerin, örnek diye gösterilen insanların aslında hilekâr, sözünde durmaz olması gençleri kötü etkileyecektir. Toplumun aynası olan gençler git gide gördüklerine, toplumdan beslendiklerine benzer. Gençler iyiye de kötüye de gözlerinin önündeki örneklerden yola çıkarak ulaşır. Yazar bu yüzden gençlere doğru örnek olup iyiyi göstererek onları bu yönde eğitmek gerektiğini söyler.

"Hayata Erken Hazırlanmak" başlıklı yazı gençlerin hayatın eğitiminden geçip başarıya en hızlı şekilde nasıl ulaşmaları gerektiği sorusuna eğilir. Kişi hayatın içinde olduğu müddetçe onun verdiği eğitimi alabilecektir. Kişi hayata ne kadar erken atılırsa o kadar erken olgunlaşacak, yaşamını bir düzene koyacaktır. Yazar bunun için gençlere, ailelerinin durumu iyi de olsa hem okuyup hem çalışarak hayata atılmalarını tavsiye

[32] a.g.e. s. 53.

eder. Rado, kendi kendini yetiştirmiş insanların çoğunun hayata erken hazırlandığını; küçük yaşlarda hayatın zorluklarıyla mücadele ettiklerini söyleyerek bu tavsiyesini destekler. Bu yüzden aileler küçük yaşlarda çocuklarına sorumluluk vererek onları kendi ayakları üzerinde durmaya alıştırmalıdır. Böyle yetişen kişiler hayat karşısında daha güçlü olup karşılarına çıkan zorluklara karşı daha dirayetli en önemlisi de tecrübeli olacaklardır. Bu yüzden hayatın zorlukları gençler için talihsizlik değil doğru yerden bakıldığında fırsattır.

"Okuma Yolunun Yolcuları" ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda ne kadar söz sahibi olmaları gerektiğini konusuna değinir. Yazar ailelerin çocuklarını yetenekleri doğrultusunda yönlendirmeleri gerektiğini söyler. Çocuklarını zorla yetenekleri olmayan alanlara yönlendirmek yerine onların mutlu olacağı, yapmak istediği en önce de yetenekleri olan alanlara yönlendirmeleri gerektiğini söyler. Kendi seçtikleri alanda başarılı olmalarına müsaade edilmeli ki bu alanda başarısız olacakları alanın sorumlusu olmak yerine elde edecekleri başarıların destekçisi olunabilsin. Yazar anne ve babalara çocuklarının gitmek istedikleri yollardaki kötülükleri, tehlikeleri sezdikleri kadarıyla göstermelerini gerisini ise onlara bırakmalarını tavsiye eder. Çünkü insan ancak yeteneğinin olduğu ve severek yaptığı işte mutlu olacaktır.

*Aile Sohbetleri'*nin son yazısı "En İyi Arkadaş" çocuk eğitimde kitapların yerine değinir. İnsan çalışma hayatını bitirip emekliye ayrılınca yapacak işleri kalmadığından boşluğa düşer. Emekliliğin getirdiği boş günler önceleri dinlenmekle geçse de kişi hiçbir uğraşı olmadığından can sıkıntısıyla baş başa kalacaktır. Yazar bu zamanlarda en iyi arkadaşın kitap olacağını söyler. Kitap sevgisi genç yaşlarda edinilirse eğer kalıcı olacaktır. Bu arkadaşlığın çocukluk, gençlik zamanında kurulabilmesi için aileler çocuklarına sağladıkları eğitimde kitap sevgisini aşılamayı ihmal etmemelidir. Aksi hâlde emeklilik çağında kitaplarla arkadaş olmak mümkün olmayacak, kitaplar kişiye zevk vermeyip sıkıcı gelecektir. Kitap kişi isterse her zaman yanında olan, vefalı ve türlü türlü dünyalara açılan bir arkadaştır. Kişi onun sevgisini kazandıktan sonra yalnızlık ve boş vakit kaygısına düşmez aksine kitaplarını dilediğince okuyabileceği için memnun olur.

Saadet Yolu kitabı "Kendimizle Uğraşalım" yazısıyla kişinin kendini, vücudunu eğitmesi konusunu işler. Yazar kişinin kendiyle uğraştıkça, nefsine sahip olduğu müddetçe zafer kazandığını böylece yetişmiş insan olabileceğini söyler. Rado insanın kendisini toparlayabilmesini önce vücudunu yönetebilmesiyle mümkün görür. Vücut

tembeldir ve onu tembellikten kurtarmak kişinin elinde olmalıdır. Vücut kişinin uyanmak istediği saate uyanabilmeli, karşılaşılan güçlere dayanabilmelidir. Bu zahmetlere dayanmayan vücut; kişi rahatlığa kavuşamayacaktır. Vücut sıkıntılara katlandıkça da çektiği cefalarla bilenmiş bir kılıç gibi keskinleşecektir. Ruh vücudun esiri olmamalıdır ki çalışmak bir külfet olmasın. Çünkü iyi bir yaşam çok çalışmanın eseridir. Bu yüzden hayatta başarılı olmak isteyen kişi kendisiyle uğraşmalı, iradesini vücudunun emrinden kurtarmalıdır.

I.2.4. Saadet

Yazar, saadet temasını aile, eğitim ve çalışmak gibi temalarla iç içe ele alır. İnsanın ailesiyle kurduğu ilişki, eğitiminden ve çalışmaktan bekledikleri kişiyi saadet duygusuna götürür. Saadet insanlığın tüm amaçlarının ulaşmak istediği ortak noktadır. İnsanoğlu eylemlerinin sonucunda mutluluğa ulaşmak ister. Bu yüzden yazar saadet temasına beş sohbet kitabında ayrı yazılarla yer verir.

Yazar, *Eşref Saat* kitabında "Yaşamak Zevki" başlıklı yazısıyla hayattan zevk alan insanın saadetini konu edinir. Yazar saadeti hayattan zevk alma gücü olarak tanımlar. İnsan yaşadığı hayattan tat alabiliyorsa, bulunduğu şartlar onu memnun ediyorsa mutludur. Yazar insanın hayatta ilgilenebileceği konular arttıkça hayattan zevk alacağını söyler. Kişi bunlardan birini kaybetse de diğeriyle avunabilecektir. Yazar saadeti burada; insanın kendisini oyalayabilecek uğraşlarında görür. Bu yüzden kişi karşısına çıkabilecek her şeyle ilgilenmeli, ilgi alanlarını çoğaltmalıdır. Böylece sıkılmaya vakti kalmayan insana yaşamak sıkıntı vermeyecektir. Rado, insanın her şeyin fazlasından kendini koruyup ölçülü olursa ve ilgi alanlarını geniş tutup kendisine iyi gelen uğraşlarla ilgilenirse mesut olacağını söyler.

*Eşref Saat'*teki saadet konulu ikinci yazı "İki Sır"dır. Rado, Fransız bir yazara sorulan "Senin saadetinin sırrı nedir?" soru ve cevabına odaklanır. Yazarın bu soruya verdiği cevap ders alınacak niteliktedir:

> "Benim saadetimin sırrı pek basit. Hayatta başıma gelen felâketleri bir sıkıntı olarak kabul etmek; fakat başıma gelen bütün sıkıntıları da birer felâket saymamak."[33]

İnsan karşılaştığı felaketlere karşı zihnini kapatmazsa, gözünde dağ olan felaketi geçecek bir sıkıntı görerek küçültmeyi başarırsa sorunlarla mücadele etmesi

[33] a.g.e. s. 66.

kolaylaşacaktır. Küçük sıkıntılar da bir felaket gibi büyütülmedikçe kişi neşesini, hayattan aldığı zevki kaybetmez. Böylece mesut bir hayat sürmek mümkün olacaktır.

Yazarın *Eşref Saat'*te saadet konusunu ele alan son yazısı "Şükürler Olsun"dur. İnsan, hayatta başta sağlığı olmak üzere elindekilerin kıymetini yaşadığı her dakika bilmelidir ki etrafını çepeçevre saran saadetin farkında olabilsin. Yazar bunu şöyle anlatır:

> "İçinizde, 'Nedir bu saadet?' diye soranlar bulunur diye söylüyorum: Bu saadet her şeyden önce hayatta olmak ise, ondan hemen sonra da sağlık içinde olmaktır. Elimizin, ayağımızın tutmasıdır. Merdivenleri patır patır çıkabilmemiz, sağa, sola istediğimiz gibi seğirtebilmemiz, nefes alıp verdiğimizin farkına varmamamız, kalbimizin, midemizin, böbreğimizin, safrakesemizin vücudumuzun neresinde olduğunu düşünmek lüzumunu bile hissetmemizdir. Ağzımıza iki lokma yemeği alıp zevkle çiğneyebiliyor, dünya nimetlerinin tadını alabiliyor muyuz? Ona bakmalı!"[34]

Yazar, *Ümit Dünyası* kitabındaki "Yarım Elma, Gönül Alma!" yazısı gönül yapmanın kolaylığına, mutlu ederek mutlu olmaya değinen bir yazıdır. Yarım elmanın bir insanın gönlünü almaya yetmesi, karşı tarafın düşünüldüğünü görmesinde gizlidir. Düşünülmek, hatırlanmak insanların sevgi bağını kuvvetlendirir. İnsanoğlu bir arada olduğunda, gönüller birbirine bağlandığında güçlü olur. Gönül zenginliği, mal zenginliği gibi yok olan bir şey değildir ve en önemlisi insanın en değerli kazancı olan dostlar, gönül zenginliğiyle kazanılır. Gerçek saadet bu kadar basittir ve onu yakalamak gönüldeki sevgiyle çok kolaydır. İnsanlar günlerini başkalarını sevindirip mutlu ederek ve bu mutlulukla mutlu olarak geçirdiklerinde gerçek saadete ulaşmışlardır.

Yazar, *Hayat Böyledir* kitabında "Sevgi ve Saadet" yazısıyla sevgiyle saadetin birbirini destekleyen yönüne değinir. Evliliğin temelini oluşturan sevgi bağı güçlendikçe ailenin saadeti artar. Aile kurumu uzun ömürlü bir kurumdur ve uzun yıllar boyunca yan yana kalan bireyler arasında sorunlar çıkabilmekte, anlaşmazlıklar olabilmektedir. Anlaşmazlıklara karşı birbirini hoş görmeyi bilen eşler sevgilerini koruyabilir, büyüyecek ailelerine mutlu bir yuva sağlayabilir. Bu yüzden aile içinde her türlü sorunun merkezine sevgiyi alarak saadetin yolunu tutmak öncelikli çözüm yolu olmalıdır.

Hayat Böyledir, "Para ve Saadet" başlıklı yazıyla aile içindeki paranın ve saadetin dengesini ele alır. Ailenin geçimini sağlamak için kazanılan para aile

[34] a.g.e. s. 137.

bireylerinin rahat yaşaması için gereklidir. Bununla birlikte ailede fazla para kazanan eşin aile bireylerini ihmal etmesi ya da çalışan kadının kazandığı parayla eşine ihtiyaç duymadığını vurgulaması ailenin huzurunu bozar. Ailede eşler paranın aile saadetini sağlamada bir araç olduğunu bilip onu amaç olmaktan kurtararak ailenin mutluluğunu korumalıdır. Aileyi yıpratan para bir emek karşılığından olmaktan çıkıp düşmana dönüşür. Para ailenin saadetini arttırdığı ölçüde kıymetlidir. Bu yüzden para ve saadetin hassas dengesi iyi kurulmalıdır.

Yazar, *Aile Sohbetleri* kitabında "İnsanın Gönlü Rahat Olunca" yazısıyla insanın geleceğine güvenle bakmasına değinir. İnsan yarınlarından emin olunca günlerini rahat; mutlu geçirir. Bu emniyet sağlanmadığında gelecek günlere kaygıyla bakan insan mesut olmaktan uzaklaşır. Kişinin bugününde hâli iyi olsa da geleceğinden duyduğu kaygı mutlu olmasına izin vermez. Bu korkuyla kişinin etrafındaki güzelliklerden zevk alması mümkün olmaz. Gönlü rahat olan kişi ancak yarının getireceklerine ümitle bakıp gününün keyfini çıkarabilir. Bu yüzden kalıcı bir saadet için gönül rahatlığına kavuşmak önemlidir.

Şevket Rado, *Saadet Yolu* kitabında saadet konusunu ilk yazısı "Saadet Yolu" ile işlemiştir. Yazar sevginin tüm canlılara her şeyden önce mutluluk ve huzur verdiğini söyler. Huzura kavuşabilmek için sevginin verdiği güvene gerek vardır. Sevgi gittiği anda huzur da gider. Dünyanın herkes için yaşanır olması sevgiyle mümkün olacaktır. Ancak ailelerden başlayıp dünyaya açılan; herkesi kucaklayan sevgi, insanoğlunun benliğini güvenle doldurabilir. Böylece insanlar kendilerinden evrene açılan bir sevgiyle mesut olacaklardır.

"Saadet Neye Dayanır?" yazısıyla Rado saadetin ne olduğuna, mutlu olmaktan ne kastedildiğine değinir. Yazar mutlu olmanın temelini öncelikle insanın bir gayesi olmasına bağlar. Bu gayeye ulaşabilmek için kişi, kendini çalışma hızına kaptırmalıdır. Kişi günlerini çaba ile doldurursa sıkıntılarını, çabalarının arkasına atacak; unutabilecektir. Bu çaba kişiyi saadete götürerek hayatından memnun kılacaktır. İnsan ancak gücünü bir hedefe yönelttiğinde yaşadığı dakikaların keyfini çıkarıp yaşamaya cesaret bulur.

"Ölçü Üzerine Saadet" başlıklı yazıda Rado saadetin birbirinden farklı şekilleri olduğuna ve her insan için saadetin farklı yaşandığına değinir. Kimsenin hayatı bir diğerininkine benzemez ve her insanın kendi dünyasına göre değişen mutluluk anlayışı

vardır. Bu yüzden herkes kendini iyi tanıyıp mutluluğa hangi yoldan gideceğini seçmelidir ki farklı yollarda oyalanıp mutluluğuna gecikmesin. Yazar saadetin gerçekleşebilmesi için isteklerde ölçülü olmaya da değinir. İnsanın elde edebileceği şeyi istemesini saadete kavuşmanın yolu olarak görür. İstediğine kavuşan insan, emeklerinin karşılığını aldığı için mutlu olacak isteklerinde aşırılığa gidip bunu elde edemeyen insan mutsuzluğa sürüklenecektir. Her insan yaşamı boyunca istekleri için çabalar ve onu ancak isteklerini gerçekleştirdiğini görmek saadete götürür.

Saadet Yolu kitabının bir diğer yazısı "İşini Seviyor Musun?" insanın işini sevmesiyle mutluluğu arasındaki bağa değinir. Kişi mesleğini yaparken severek çalışırsa işi onun sevinç kaynağı olur; mutluluk ardından gelir. Kişi, ömrünü bu meslekte geçirecek, her gün bu işe emek verecektir. Kişinin mutlu olabilmesi için bu işi; mesleğini severek yapmalıdır ki uğraşı ona zevk verebilsin. Sevmediği bir işi yapmaya mecbur olan kişi işine ilgisizliğiyle, bıkkınlığıyla mutsuzluğa sürüklenir. Bu yüzden kişi hayatı boyunca sürdüreceği mesleğini dikkatli seçmelidir. İnsan işini sevdi mi günlerini uğruna emek vermekten keyif aldığı işle geçirir, işi onu heyecanlandırır. Bu kişi böylece hayatından memnun olup hayatta saadeti yakalar.

*Saadet Yolu'*nun "Çalışmazsam Hasta Olurum!" başlıklı yazısı çalışan insanın mutluluğunu ele alır. Çalışan insan meşgalelerinin peşinde hayatın sıkıntılarını unutur, aktif olup hayatı yaşamayı başarır. Zamanını geçiremeyen insanlar aksine zamanın arkasından gittiği kişilerden olmak saadeti de bu kişilerin peşine takacaktır. Rado da mutluluk ve çalışma arasındaki ilişkiyi şöyle anlatır:

> "Kadın olsun, erkek olsun, kendilerini böylesine çalışmaya alıştırmış insanlar, kendilerine ve etraflarında bulunanlara mesut olmanın yolunu açmış insanlardır. Saadetin birçok tarifi yapılmıştır. Galiba en doğrusu 'Zamanın geçtiğini fark etmemek'tir. Kendisini çalışmaya, uğraşmaya, didinmeye alıştırmış insanlar her şeyden önce zamanın geçtiğini fark etmezler."[35]

I.2.5. İnsanların İyi Meziyetleri

Şevket Rado, sohbet kitaplarında okuyucusunun yol göstericisi gibidir, yapıcı yazılarıyla okuyucusunu iyi huylarla bezemeyi arzular. Onlara hayatta yaşayabilecekleri olaylardan, durumlardan kesitler sunarken onları iyiliğe, güzelliğe yönlendirmek ister. Rado, insanın hayatını güzelleştirecek her duyguya tek tek eğilir ve mutlu olmak için çoğu insanda gözlemlediği eksikleri gösterir, iyi huyları takdir eder. Hayata gülen bir

[35] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 105.

yüzle, tatlı dille ve sabırla bakabilmeyi öğütler. Yazarın takdir ettiği iyi meziyetler hayatın kilidini kıran altın anahtarlardır. Bu meziyetleri bünyesinde yaşatabilen her birey kendine mutlu bir hayat yaratır. Bu yüzden yazar insanların iyi meziyetlerini sırayla ele alır ve her birinin insanca, mutlu bir yaşam için değerini vurgular.

Şevket Rado, *Eşref Saat* kitabında "Güler Yüz" yazısıyla insanların iyi meziyetlerinden güler yüzlülüğü işlemiştir. Gülen bir yüzün insanlar üzerindeki olumlu etkisi karşısındakilere cesaret verir. Bu kişiler kusurlarına, yapacakları hatalara müsamaha göreceklerini ve kolayca kızılmayacağını bilirler. Güler yüzlü insanların hayata, çevresinde bulunanlara karşı öncelikle yapıcı ve affedicidir. Hayata karşı savaşmaya gülümseyerek başlarlar. Gülümsemeyi bilmek hayata karşı gard almak gibidir. Zorluklar karşısında yüzünden gülümsemeyi eksik etmeyen insan bu zorluğu yeneceğine inanmış demektir. Gücünü; gülümsemesini yüzünden ayırmayan kişi hayatı hoş karşılamayı öğrenmiştir ve hayattan zevk alabilmek için ilk adımı atmıştır.

*Eşref Saat'*in "Tatlı Dil" başlıklı yazısı konuşarak hoşluk yaratma becerisine; tatlı dilli olmaya değinir. Tatlı dil ile konuşan insanları dinlemek insanı sıkmaz aksine dinleyenine zevk verir. Yumuşak ve tatlı dilli kişi sözleriyle dinleyenin kalbine işler. Her güzel şey gibi sirayet edende ebedîlik sağlar. İnsanın tatlı dilinin kaynağı gönlüdür. Merhametle, iyilikle sevgiyle dolu yüreğin tatlılaştırdığı dilin bu yüzden açamayacağı kapı yoktur. Tatlı dil, gönüllerin kilidini açmanın en güzel yoludur. Rado da yazısında bunu şöyle destekler:

> "Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen, hatta soğuk yaradılışlı yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır."[36]

*Eşref Saat'*in "Gönül Zenginliği" yazısı insana maddi zenginliklerin ötesinde daha üstün bir zenginliğe değinir. Bir insanın gerçek zenginliği cebindeki paradan önce gönlündeki sevgi, iyi niyet çokluğundadır. Gönlü zengin insan başkasının malını, parasını kıskanmayan kendisi için bu maldan, paradan daha fazlasını isteyen kişidir. Kıskançlığa düşüp gönlünü daraltmayan kişi istemenin sonsuzluğuyla gönlünü de genişletir; zenginleştirir. Kendi mutluğunu başkasının mutsuzluğu üzerine inşa etmeyen kişi zengindir. Çok zengin kişi başkasının parasını, saadetini kıskandığı an fakirdir.

[36] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 33.

İnsanın gönlü zengin olduktan sonra diğer zenginlikler onun peşinden gelir. Yeter ki insan gönlünü zengin kılabilsin.

Yazar "İyimserlik, Kötümserlik" yazısında insanları iyimser ve kötümser olarak ikiye ayırır ve yazısını bu karşılaştırma üzerinden şekillendirir. İyimser insanlar hayatta her karanlığın içinden bir aydınlık bulup çıkarmalarıyla hem kendilerinin hem de çevrelerindeki insanların hayatlarını tatlılaştırır. Kötümser insan var olanda eksik bulmakla var olmayana da üzülmekle gülme fırsatlarını, mutlu olmayı kaçırır. Hâlbuki hayat gün içinde ele geçen küçük mutluluklardan doğmaktadır. Büyük sevinçler günün her saati, her gün yakalanmadığı için olmayana odaklanmak yerine hayatın iyi yanlarını görmelidir. Böylece iyimserliğin hayatın yükünü hafifleten yanından yararlanılabilir. Yazarın da iyimserliğin kaynağına bakışı ve temennisi şöyledir:

> "İnsan dünyaya iyimser olarak gelmektedir. Küçük çocukların en tatlı hayaller içinde büyüdüklerini hatırlayacak olursanız bu sözün doğruluğuna inanırsınız sanıyorum. Sonradan kötümser olduğumuza göre dostlarımızı iyimser insanlardan seçelim. Neşe bulaşır, derler. Onların neşeleri bize bulaşır, hayatı hoş tarafından almaya alışacağımız için kötümserliğimizden eser kalmaz belki."[37]

*Eşref Saat'*in "Şükürler Olsun" başlıklı yazısı insanın iyi meziyetlerinden şükretmenin önemine değinir. Kişi hayattaki sayılı dakikalarının değerini bilmeli, çıktığı tek bir basamak için şükredebilmelidir. Çünkü sağlık hayattaki en büyük şükür sebebidir. Şükretme meziyetine sahip insan hayatını anlamlı kılar, yaşadığı hayatın tüm güzelliklerini her damlasıyla hisseder, bu güzelliklerin farkına varır. Yazarın bu konuda söyledikleri bir paragrafla şöyle sunulabilir:

> "İnsanın, kolu bacağı tuttuktan, ölümü aklına dahi getirmeyecek kadar hayata bağlı olduktan sonra saadeti aramasına pek lüzum yoktur. Çünkü saadet, uzakta bile olsa, insan, ona elini uzatmak kudretini kendisinden esirgemediği için Cenabı Hakka şükretmelidir."[38]

Yazarın *Ümit Dünyası* kitabında iyi meziyetlerden öncelikle ümidi işleyen "Ümit Dünyası" yazısına değinir. Ümit, bir insanın hiçbir şeyi olmasa bile en öncelikli ihtiyacıdır. İnsan her şeyini kaybetse de onları teker teker kazanmayı ya da elinde olanlarla hayatta kalıp mutlu olmayı ümidiyle başaracaktır. Her şeyin daha iyisi, ilerisi ümit ile olur. İnsanı doğduğu andan itibaren ümidi içinde taşır ve ömrü boyunca da

[37] a.g.e. s. 117.
[38] a.g.e. s. 138.

bunu taşıyacaktır. İnsan bir an bile ümidini kaybetse yönünü, yolunu bulamaz. Hayatı anlamlı kılan kişinin ümit ederek beklediği hedefleri, beklentileridir. Bu yüzden ümidin şaşmaz yol olduğunu görüp bu yolu takip etmelidir. Yazarın da dediği gibi bu dünya ümit dünyasıdır.

Ümit Dünyası'nın "Sır Saklamak" başlıklı yazısı sır saklayabilmenin önemine vurgu yapar. Sır saklamak zor bir meziyettir, herkesin elinden gelmez. Sır, çoğu kişiye külçe gibi ağırlık verir ve sır emanet edilen çoğu kişi bu ağırlığı üzerinden atmak ister. Bir bilinmeyene ortak olup sonra bunu başkalarıyla paylaşmak sırrın sahibine ihanettir. Sır bir yakınlığın gereği paylaşılır ve yine aynı sebeple bu emanete sahip çıkılmalıdır. Bu yüzden sır saklama erdemi çocuklara küçük yaşlarda edindirilirse ileriki yıllarda bu kişi sır koruyan biri olacaktır. Bunun yanında sırrı saklamanın en iyi yöntemi de sırrı öğrendikten sonra unutmaktır. Böylece varlığı bile unutulan sırlar paylaşmanın ferahlatıcılığını koruyacak kişiler arası ilişkiler yara almadan devam edebilecektir.

Ümit Dünyası'nın "Dinlemek" başlıklı yazısında yazar dinleme eylemini konuşmaktan daha önemli görür. İyi bir konuşma, dinlenilmediği sürece yok olmaya mahkûmdur. Onu anlamlı kılıp yaşatacak olan dinlemesini bilen kulaklardır. Dinlemek, insanlar arası ilişkileri düzenler, korur. Dinlemeyi bilmek sağlam ilişkilerin temeli olduğu için iyi bir konuşmacı olmaktan çok iyi bir dinleyici olmaya özen gösterilmelidir. Dinleyebilen kişi öncelikle ilişkilerini, anlamanın ilk adımı dinleme eylemiyle sağlamlaştırır, karşısındakine duyduğu saygıyı, sevgiyi iyi bir dinleyici olarak gösterir. Bu yüzden dinlemeyi bilmenin her zaman önceliği vardır.

Ümit Dünyası kitabının "Sevimli Olabilirsiniz" başlıklı yazısı sevimli olmanın kişiye katacaklarını anlatır. Yazar öncelikle sevimli olmanın zengin olmak gibi sonradan kazanıldığını söyler. İnsan sevimli olmak için çevresindekilerden içtenlikle gülen yüzünü esirgememeli, onlara karşı sevgi dolu olmalıdır. Yazar kişinin sevimli olmak için benliği vurgulayan cümle kurmamasını öğütler. Sürekli ben, diyen kişinin sevimli olması düşünülemez. Kişi alçak gönüllü olmayı, başkalarının benliğine saygı duymayı başararak, sevgiyle yüreğini aydınlatarak sevimli olabilir. Böylelikle kişi diğer insanlar tarafından sevilir, aranır biri olacaktır. İnsanı hayatta mutlu görmek için yakın ilişkiler gereği sevimli olmak fark yaratır. Bu yüzden sevimli olmak da bir meziyettir.

Yazar, *Ümit Dünyası*'nın "Meziyetlerin Pırlantası" yazısında pırlanta kadar değerli gördüğü alçakgönüllülükten bahseder. İnsanın tüm güzel meziyetlerinin

tamamlayıcısı alçakgönüllülüktür. İnsanlara tepeden bakan bir ruh ne kadar güzellikleri barındırsa da çirkin görünür. İnsanları küçük gören bakışın yanında tevazu sahibi insan parıldar. Yazar da yazısını şu düşüncelerle sonlandırır:

> "Bu dünyaya insan olarak geldiğimize göre, başarmamız gereken ilk iş, bu dünyadan insan olarak geldiğimize göre, başarmamız gereken ilk iş, bu dünyadan insan olarak gitmektir. Bunun için de ilk şart hiç kimseyi küçük görmemek, hiç kimseye tepesinden bakmamak, dünya nimetlerinin gururlarına kendimizi kaptırmadan, alçakgönüllü bir vatandaş olmanın yolunu ısrarla aramaktır."[39]

Yazar, *Hayat Böyledir* adlı sohbet kitabında "Sevgi ve Şefkat" başlıklı yazısıyla sevgi ve şefkati aile üzerinden ele alır. Evliliğin temeli olan karşılıklı sevgi ve şefkat iki insanın yuva kurup onu saadetle yaşatmaları için gerekli iki bağdır. Evliliği ayakta tutan bu iki duygu aile içindeki anlaşmazlıkların hoş görülmesine yardım eder. Aile, sevginin sıcaklığında büyüyüp şefkatin koruyuculuğuna sığınır. Eşler yuvalarını koruyabilmek için bu iki duyguya zarar vermeden onlardan güç alarak evliliklerini sürdürmelidir. Evliliği sadece sevgi ve şefkatin ayakta tutabileceğini söyleyen yazar iki kişiyi birbirine bağlayacak bu iki duygudan daha kuvvetli başka bir bağ görmez.

Şevket Rado, *Aile Sohbetleri* kitabında "İyi İnsan Olmak" yazısıyla iyi olmak meziyetinin çevreyle bağlantısını ele alır. Yazar, bir insanın iyi olmasının kendisine sağladığı faydayla değil başkalarına sağladığı yarar ile ölçüldüğünü söyler. Kişi kendisine ne kadar iyi davransa, fayda sağlasa da bu onu iyi yapmaz. İyi olması için varlığından etrafındaki canlıların yarar görmesi, iyilik bulması gerekir. İnsan etrafındakilerin dertlerine ilaç olabildiğince, onları düştüğü zorluklarda yardımlarıyla ferahlatabildiğince iyi sayılır. Böylece iyi insan olmak meziyeti hem kişinin kendisini hem de etrafını aydınlatır, toplumların çehresine ışık olur.

Aile Sohbetleri kitabının "Samimi Olmak" başlıklı yazısı samimiliğin kaynağına eğilir. Yazarın da söylediği gibi samimiyet yakınlıktan ileri gelir. Kişi herkese açılamaz bunun için ruh yakınlığı gerekir. İnsanların yaşam şekillerinin benzerliği, birbirlerine yakın zevk ve kültürleri ruhlarını yakın kılar. Samimilik aynı zamanda bir emniyetin ürünüdür. İnsanoğlu yalnızca güvendiği insanla samimi olabilir, ona ruhunu açabilir. Samimiyet gönülleri bir yapar, duyguları paylaşarak çoğaltır. İnsanı dünyasında yalnız bırakmayan bu meziyete sahip çıkmalı, samimilikten pişman olmamak için doğru kişilerle yakın olunmalıdır.

[39] Şevket Rado, *Ümit Dünyası*, Işık Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1980, s. 177.

Aile Sohbetleri kitabının "Dayanmayı ve Herkesin Neye Dayanabileceğini Bilmek" yazısı sabır ve tahammül edebilme meziyetlerinin önemini vurgular. Hayatta her insan çevresine karşı ılımlı ve uyumlu değildir. Bu kişilerle kurulan ilişkilerde yıpranmamak, zararlı çıkmamak için tahammül etmeyi bilmek gerekir. Anlayış gösteren, dinleyip anlamaya çalışan insan karşısındakiyle sorununu çözmek için adım atmış, üzerine düşeni yapmıştır. Bunun yanında kişi başkalarına karşı dayanmayı bilmekle beraber karşısındakinin de dayanma sınırını, sabrının sonunun nerede olduğunu bilmelidir. Kişi herkesten dayanabileceği ölçüde beklentide olmalıdır ki sabrı taşmış insanlarla uğraşılmasın. Yazar insan ilişkisinde başarılı olma yolunu, bu iki yönlü dayanmayı bilmek meziyetinde görür.

Yazar, *Saadet Yolu* kitabında "Sevmek ve Sevilmek" başlıklı yazısıyla tesadüfler vesilesiyle dünyaya gelip tanışan insanların birbirinin kıymetini bilmesine değinir. Ömrün kısa yolculuğunda birbirinin sevgisini kazanmış insanlar bu sevginin kıymetini bilmeli onu kaybetmemek için özen göstermelidir. İnsan misafir olup sonra çekip gittiği dünyadan yakınlarının sevgisinden başka bir şey götüremez. Su götürmez sebeplerle kırılan kalpler pişmanlıktan, kaybedilen dostlardan başka bir şey getirmez. Bu yüzden kişi sevdiklerinin kıymetinin bilip insanları birbirine bağlayan, hayatları güzelleştiren sevme bağına sahip çıkmalıdır.

*Saadet Yolu'*nun "Anlayışlı Olmak" başlıklı yazısı insan ilişkilerini rayına oturtan anlayışlı olabilme yeteneğine değinir. Yazar asıl anlayışın insanların haklı bile olsalar anlayış göstermeleri olduğunu söyler. Özellikle aile içinde anlayışlı olmak yuvaların geleceği için önemlidir. Eşlerin birbirine karşı fedakâr olmaları, birbirlerini anlamaya çalışıp yapıcı olmaları evliliklerin yolunda gidebilmesi için önemlidir. Bu yüzden kişi sevdiklerine verdiği değer gereği onları yargılamadan evvel anlamaya çalışmalı, kızmak yerine öncelikle anlayış göstermeyi bilmelidir.

*Saadet Yolu'*ndaki "Uzlaşmak" başlıklı yazı bir arada olan insanların ortak bir anlayış geliştirmelerinin önemine değinir. İnsanlar bir arada yaşadıkları cemiyette ortak karara varabilmeyi bilmelidir ki huzurlu olabilsinler. Aksi hâlde çatışmalardan, kavgalardan rahat bulamayan insanlar mutsuz bir toplumu oluşturacaktır. Yazarın huzur ve uzlaşma konusunda görüşleri de şöyledir:

> "Her verimli çalışma, zihin rahatlığının eseridir. Zihin rahatlığı da insanın etrafındakilerle ilişkilerini düzene koyması ile elde edilir. Bu ilişkiler tanzim edilmezse, her şey allak bullak olur.

İnsan, eğer oturduğu sandalyede rahatını bulamazsa, mutlaka ve mutlaka ötesi, berisi ağrıyacaktır."[40]

Saadet Yolu kitabının "Medeni Olmak" başlıklı yazısı medeni insanlarda bulunan cesareti konu edinir. Medeni cesaret, insanın yaptıklarının sonucunu kabul etmesi, sorumluluğunu çekinmeden alabilmesidir. Sorumluluk duygusuna işaret eden bu cesaret, kişinin düşüncelerinin, yaptıklarının arkasında olduğunu gösterir. Bu cesareti arttıran bilgidir. Bilgisi artan insan yaptıklarından emindir ve karşısına çıkacak her türlü sonucu önceden hesap etmiştir. Bu yüzden insan kendisini geliştirmeli, atacağı adımın her türlü sonucuna katlanmayı göze almalıdır. Böylece toplumun ihtiyacı olan medeni cesarete sahip insanların yetiştiği görülecektir.

[40] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 87.

II. BÖLÜM: GEZİ KİTAPLARI

II.1. AMERİKAN MASALI

Şevket Rado, *Amerikan Masalı* isimli kitabında New York'ta kaldığı on gün boyunca gördüklerini, yaşadıklarını ve bu şehrin kendisini şaşırtan yönlerini anlatır. Rado, New York'un on günde öğrenilecek bir şehir olmadığından bu şehri tanıtma gibi bir iddiasının olmadığını, yalnızca kendi görebildiği kadarıyla New York'u anlatmaya çalıştığını söyler.

Yazarın kitabına Amerikan Masalı ismini koymasının sebebi Amerika'nın tıpkı bir masal ülkesindeki gibi olmazların oldurulduğu, hayret ettiren, hiçbir yere benzemeyen bambaşka bir dünya olmasıdır.

Yazar, 2 Haziran 1950 Cuma günü gemiden inip New York'a ayak basar. Onları limanda ilk karşılayanlar gazetecilerdir. Bu gazetecilerin yanında vapur evraklarını ve içindekileri kontrol etmek için gümrük memurları da vardır. New York'a yalnızca gümrük memurlarının izin verdiği eşyalar, ürünler girebilirken New York'tan çıkanlar istedikleri ürünü yurtlarına götürebilirler. Gümrük memurları bu amaçla kontrol yaparken gazetecilerin vapura binme nedeniyse gazetelerin Stalin'in Tarsus vapuruyla New York'a geldiğini yazmasıdır. Bu yüzden gazeteciler Tarsus vapuruna binmeye çalışıp Stalin'i arar. Ertesi gün *New York Times* gazetesi birinci sayfasında Tarsus gemisinde Stalin bulunmadığını, Tarsus gemisinin ilk defa New York'a geldiğini ve Türk içkiyle yemeklerinin çok güzel olduğunu yazar.

Yazar gümrük memurları vapurdaki evraklardan onar kopya isterken bir diğer sağlık ekibinin de New York'a inecek yolcuları muayene edip onlara çiçek aşısı yaptığını söyler. New York en ufak bir aksaklığı kaldıramayacak bir şehirdir ve bu yüzden olabilecek tüm tehlikeler için tedbir alınır.

İlk İntibalar

Yazarın içinde bulunduğu Tarsus vapurunun New York limanına yaklaşmasıyla şehrin yetmiş, yetmiş yedi, yüz iki katlı binalarının önünden Hürriyet heykeli yükselir. Yazar yapıların büyüklüğü ve Hürriyet Heykeli'nin üzerinde bıraktığı ürpermenin etkisiyle bir kıyaslama yapar:

> " Hiç bir Avrupa şehrini uzaktan seyretmek insana hayretle karışık bir dehşet vermez. Nihayet hepsi fazlası ve eksiğiyle tasavvur edebileceğimiz gibidir. Bizi hayran edebilir, fakat hayret ettirmezler."[41]

Bu hayretle vapur Manhattan adasına yaklaşır. Bu ada New York şehrinin kurulu olduğu dar ve uzun bir adadır. Hudson nehri iki kola ayrılıp şehri çevreler. Ada som kayadan oluşmuştur, adanın bu yapısı sayesinde 100 katın üzerinde binalar yapılabilmiştir. Bu kayaların altında da iki üç dakikada bir geçen yeraltı trenleri vardır. Yerin altından her gün dört yüz tren gidip gelmekte ve bu trenler altı milyon insanı işine getirip götürür. Yazar, yerin üstünde Central Park dışında toprak görülmediğini ve her yerin asfalt ve binalarla kaplı olduğunu söyler. Bu asfalt caddelerde üç otomobilin aynı anda bozulması trafiğin akışını alt üst edecek, asansörlerin bozulması şirketlerin işleyişini bozacak güçtedir. Yazar bu yüzden New York'ta en çok asansör şirketlerinin grev yapmasından korkulduğunu söyler. Bu şehirdeki bir aksaklık dünyanın başka neresi olursa olsun New York'taki kadar büyük kayıplara yol açmayacaktır.

New York'ta caddeler otobüs, kamyon ve taksi olmak üzere üç sıralıdır. Bunlar yanında başka caddelerde de bu üç sırayla diğer caddeler işler. Bu caddelerde arabaları idare eden trafik ışıkları vardır. Bu ışıklar günün belirli saatlerine göre yolların yoğunluğuna göre hesaplanan sürelerde; on beş, yirmi beş saniyede bir yanar. Yazar New York sokaklarında iki milyondan fazla otomobil bulunduğunu ve tüm bu düzenin bu ışıklar sayesinde sağlandığını belirtir. Şehirde arabaların klakson çalmamaları da yazarın dikkatinden kaçmaz. Rado, şehrin yollardaki düzeninin bir delili olarak da bu sakinliği görür. "İşaret memuru" diyerek adlandırdığı trafik polislerinin ise belli yerlerde çok nadir görüldüğünü belirtir.

Rado, şehrin görünüşünde yeşilliğin eksikliğinin göze çarptığını dile getirir. Bu şehrin manzarası yoktur; insanlar göklere kadar uzanan binalara bakar. Binalardan sıkılan şehirliler şehrin dışındaki yeşillik köylerde vakit geçirir. Bu köylerdeki evler, ağaçların içinde bir veya iki katlı ahşap evlerdir. Rado bu evlerin birbirinden farklı şahsiyeti olan evler olduğunu söyler.

Sosyal Hayat

New York her milletten insanın bulunduğu, sekiz milyon kişiyi barındıran bir şehirdir. Yazar bu kalabalığa rağmen şehrin her yerinde satılan şehir planı ve her

[41] Şevket Rado, *Amerikan Masalı*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1950, s. 8.

sokakta bulunan levhalarla kimseye sormadan istenen yere gidilebileceğini söyler. Bunların yanında yazar taksi şoförlerini de şehrin en güvenilir adamlarından sayar. Bu kişiler meslekî ve ahlakî kontrolden geçirilmekle birlikte yaptıkları bir hatada meslekten atılırlar.

New York'ta yirmi beş binden fazla polis vardır. Asayiş polisi olmak için İrlandalı ve Katolik olma şartı bulunur. Belediye polisi olmak için de İtalyan olmak lâzımdır. Yazar şehrin en şakaya gelmez adamlarının polisler olduğunu söyler. Polisin "Dur!" emrine uyulmaması hâlinde polis o kişiyi vurma hakkına sahiptir ve bu durumdan kaynaklanan hiçbir sorumlulukları yoktur. Polis her durumda haklıdır. Buna rağmen New York'ta gangster denen çeteler hâlâ vardır. Bu yüzden burada yaşayanlar yanlarında fazla para bulundurmaz bunun yerine çek defteri kullanırlar. Gangsterler kişiyi takip eder de üzerindekileri almaya kalkarsa kişi onlara karşı koymadan üzerinde ne varsa vermelidir. Polis aramaya kalkanlar bu çeteler tarafından öldürülür. Bu yüzden polisler de böyle bir durumda üzerlerinde ne varsa vermeyi tavsiye eder.

Rado Amerika'da insanların tatil günlerinde plajlara, lunapark ve hayvanat bahçelerine, bunlardan kalan zamanlarında da barlara, kumar oynayabilecekleri mekânlara gittiğini söyler. Hafta içi yemek molasını bile kısarak on beş dakikada karınlarını doyurup durmaksızın çalışan bu insanlar iki günlük tatillerinde ceplerindeki tüm parayı harcayarak, daha çok kazanmak için işlerine geri dönen Amerikalılardır.

Yazar, zamanı ölçen saatin Amerika'da uygulanışını şöyle anlatır:

> "Golf kulübündeki yemek saat ikiye kadar sürdü. Öğleden sonra ikiye, yani 14'e kadar. Amerikalılar öyle 24'lü saat bilmiyorlar. "Saat:19!" derseniz hayretle yüzünüze bakıyorlar. Saat inkılâbı orada olmamış."[42]

Yazar eserinde Amerika'nın sosyal hayatının okuyucusunun zihninde şekillenmesi için haber bürolarından edindiği bilgiler verir:

> "Amerika'da 250 tiyatro faaliyet hâlindedir. Sinemalarının sayısı 18765'tir. Bir haftada 69 milyon kişi filimleri seyretmek üzere bu sinemalara gitmektedir…Geçen sene 14 milyon kişiye balık tutma, 11 milyon kişiye avcı tezkeresi verilmiştir. Her sene spor gösterilerine 500 milyon bilet satılır. Bu memlekette 33 milyondan fazla otomobil vardır. Her dört buçuk insana bir otomobil düşer ve bunlarla senede 300 milyar mil mesafe katedilir. Dünyadaki tren yollarının yüzde yirmi

[42] a.g.e. s. 88.

dokuzu Amerika'dadır. 705 tren hattı, 45 bin lokomotif, 1800.000 furgon, 32 bin yolcu vagonu hareket halindedir; her sene 800 milyon yolcu, 200 milyar tondan fazla yük taşırlar."[43]

Şehirdeki otomobil çokluğu bu araçların park sorununu doğurmuştur. New York'ta bu arabalar için araba parkları vardır ve buralara park edilen arabaların saatine hayli para ödemek gerekir. Bu yüzden halk buna bir çare bulmuştur. Bir kişinin otomobiline beş altı kişi binip işe giderler ve masrafları bölüşürler. Bazıları da aracını tatil günleri gezmek için kullanır, işine trenle gidip gelir.

Yazar elli altmış kişilik iki katlı otobüslerde biletin olmadığını, yolcu paralarını şoförün topladığını belirtir. Bu yüzden otobüs durunca tüm kapılar açılsa da otobüse binmek isteyenlerin yolculuk ücretlerini ödeyebilmek için ön kapıdan binilir. Rado, Amerika'da işlerin halledilmesi için az kişi çalıştırıldığını söyler. Otobüste şoförden başka çalışan yoktur, lokantalarda garson yoktur onun yerine müşteri elinde tepsilerle kendi yemeğini kendi alır (self servis). Subway denilen yer altı trenlerinde duraklarda para bozan memurlardan başka memur bulunmaz.

Yazarın dikkatini çeken bir husus da dükkânlarda, lokantalarda, etrafında imalathaneler bulunan yollarda insanların olmayışıdır. Bu duruma şaşıran yazar araştırır ve New York'ta insanların beşte işlerinden çıkıp otomobil, otobüs veya trenlerle evlerine gittiğini, şehrin içinde yaşayanların da saat dokuzdan sonra tekrar sokaklara çıktıklarını öğrenir. Bu belirsizliği çözen yazar New York sokaklarının baş döndürücülüğünü de şöyle anlatır:

" İnsan New York'ta dolaştığı ilk gün muhakkak ki yerden çok havaya bakıyor. En yüksekliği on, on iki katlı binalar şehrinden gelmiş olanın 50 kata, 70 kata, 100 kata alışıvermesi çabuk olmuyor. Rockefeller Center'de 70 katlı R.C.A. binasının, yine Beşinci Caddede 102 katlı, dünyanın en uzun boylu binası Empire State Building'in altından geçerken yukarı bakmak baş döndürücü bir şeydir. Şunu da söyliyeyim ki burada insanın başını döndüren binanın yüksekliği değildir, 102 katı üst üste sıralayarak dar bir saha üstünde 380 metre yükselen teknik kudret insanın başını döndürüyor. 'Ne kadar yüksek!' demeden evvel 'Nasıl yapılmış?' diyorsunuz."[44]

New York'ta işçilerin hayat standardı düşünülenin aksine, yüksektir. Çoğu kişinin arabası, buzdolabı, radyosu, bulaşık makinesi vardır ve insanların bir müddet

[43] a.g.e. s. 10-11.
[44] a.g.e. s. 27.

çalıştıktan sonra bir ev sahibi olmaları da mümkündür. Bu yüzden Amerika'da işçilik hatırı sayılır bir meslektir. Bunun yanında New York'ta bir işçinin kazancı asgarî geçim şartlarının altına düşerse devlet bu kişiye yardım eder. Yazar bu sosyal emniyete şu bilgileri de ekler:

> " İşin güzel tarafı, Amerika'da bir babanın ayyaşlığı, serseriliği çoluk çocuğuna tesir etmez, yalnız kendisine zararı dokunur, sokaklarda düşüp kalan ayyaş bir babanın çocukları ile karısına devlet doğrudan doğruya yardım edermiş. Aile için aç kalmak tehlikesinin bahis mevzuu olmadığını söylüyorlar. Ne güzel bir sosyal emniyet!"[45]

New York'ta kişilerin özel hayatları tamamen kendi denetimlerindedir. Aileler çocuklarını eş bulma konusunda tamamen serbest bırakmış, onların kendi zevkine, kendi hayat anlayışına uygun eşi şahsi teşebbüsleriyle bulmalarına izin verir. Bu arkadaşlıklarda aynı yaşlardaki kız ve erkeğin münasebetinde bir sınır yoktur kişiler istedikleri yerde, diledikleri şekilde gezip vakit geçirebilirler. Yazar, aynı yaşlarda bulunan çiftlere anlayış gösterilmekle birlikte aralarında sekiz on yaş fark bulunan çiftler için bu anlayışın gösterilmediğini, kişilerin aile ve muhitlerinin isyanına maruz kaldıklarını vurgular.

Haberleşme

New York Times, Amerika'nın en büyük gazetelerindendir. Her gün 40-50 sayfa olarak çıkar ve 10 sente satılır.

Televizyon ise inanılmaz bir icat gibi görünse de 1949'da Amerika'da 2.010.000 televizyon vardır. Orta halli Amerikan ailelerinin evlerinde televizyon yaygındır ve küçük bir televizyonun fiyatı 600 dolardan başlar.

Radyo, Amerika için önemli bir iletişim aracıdır ve her Amerikalının evinde her odaya bir radyo düşecek şekilde yaygındır.

Alışveriş-Tüketim

Amerika'da tüketim kültürü haddinden fazla gelişmiştir; alınan ürünlerin eskimesi beklenmeden yenisini almak merakı vardır. Küçük tamirler isteyen ürünlerin tamiri yapılmaz, onun yerine yenisi alınır. Kişileri alışverişe teşvik etmek için de tamir ücretleri ürünün maliyetine yakındır. Bu yüzden New York'ta tek kullanımlık mendiller, çatal, bıçak, tabak, süt şişeleri gibi ürünler kullanılır ve atılır. New York

[45] a.g.e. s. 105.

hayatında zaman her şeyden daha değerlidir, bu yüzden küçük eşyaların temizliğiyle uğraşılmaz, yerine yenisi alınır. Bu yüzden şehrin en önemli ve masraflı işi bu şehrin çöplerini toplamaktır. Şehrin kalabalık oluşu ve toplumun çöp atmaya eğilimi New York'un sokaklarını çöple doldurmaktadır. Bu çöpler de gece yarısından sabaha kadar belediye tarafından motorlu araçlarla toplanmaktadır.

Dünyanın en büyük mağazaları New York'tadır ve bu mağazalar sabah saat ondan akşam altıya kadar bir milyon insanın girip çıktığı yerlerdir. Bu mağazalara bir kere girildi mi hızlıca çıkılmasını engellemek için mağazaların olduğu binalara tuvalet, postane, telefon konulmuş ve içindeki lokantalara çocuklar için özel oyun odaları kurulmuştur. Bu odalar ve mağazalar da birbirine asansör ve yürüyen merdivenlerle bağlanmıştır.

Mağazalardan birinde satılmayan diğerinde mutlaka vardır. Bu mağazalarda ürünlerin her çeşidini ve her bütçeye uygun fiyatlısını bulmak mümkündür. Amerikalı tüccarlar müşterilerinin cebinde ne kadar parası varsa hepsini alabilmek için ucuzundan pahalısına; süetinden derisine ürünlerini çeşitlendirmiştir. Aynı ürünün kalitesini değiştirip farklı fiyatlarda satan tüccarlar sayesinde Amerika'da dar gelirliyi, orta hâlliyi ve zengini aynı kıyafetler içinde görebilmek mümkündür.

Alışveriş Amerika ekonomisinin can damarıdır ve halk reklamlarla alışverişe teşvik edilir. Bu yüzden halk, alınan ne varsa eskimesini beklemeden atmaya ve yenisi almaya şartlanmıştır. İnsanlar yaptığı tüketimle ülkesinin ekonomisine de işlerlik kazandığını düşünerek içini ferah tutar. Almalıyım ki memlekette iş olsun, düşüncesindedirler. Ülkede adım başı bulunan bu mağazalar Amerikan halkını seviyesinin üzerinde yaşamaya teşvik etmiş ve zamanla kişiler borçlanmaya başlamıştır. Amerikalıların harcamaya, tüketime, olduğundan daha iyi şartlarda yaşamaya eğilimi insanları önce borçlandırmış sonra da bu borçları ödeyebilmek için durmaksızın çalışmak zorunda olan insanlara dönüştürmüştür. Tüketim kültürü başlangıçta ihtiyaçların karşılanması şeklindeyken zaman içinde halkı adeta ücretli kölelere dönüştürmüştür.

Ekonomi

Yazar Amerikan ekonomisinde doların yerini anlatmak için Amerikalıların Manhattan adasını Kızılderililerden 24 dolara aldığını hatırlatır. Yazar, Amerika'da doların adayla birlikte her yeri fethettiğini söyler. Bunun kanıtını da New York'un

alışveriş şehri olmasında görür ve bu şehirde doların satın alamayacağı şey olmadığını söyler: "Amerika'da her şeyi yapacak kadar para vardır ve Amerikalılar her şeyi yapmak ihtirasiyle dolu oldukları için, dolara delice tutkundurlar."[46]

Amerika'da 316 bin fabrika vardır. 1948 senesinde ülkenin otomobil fabrikaları 5 milyon 274.272 otomobil yapmıştır. 474 milyon kundura imal edilmiştir. Her yıl 13 milyar metre kumaş dokunur, 22 milyar teneke sebze konservesi yapılır. Petrol kuyularından 36 milyar galon petrol alınır. 1948'de 380 milyar sigara üretilmiştir. Amerika'da yılda 35 milyar mektup dağıtılır, 38 milyon telefon vardır bu dört kişiye bir telefon düştüğünü gösterir. Amerika'da 78 milyon insanın hayatı sigorta edilmiştir ve sigorta poliçelerinin kıymeti 201 milyar dolar tutar. 1948'de çocuk ve anne sağlığını korumak için 11 milyon dolar harcanmıştır. Yapılan konser etkinliklerine senede 30 milyondan fazla bilet satılır. Büyük tiyatro salonları günde 90 bin dolara kadar hasılat yapar.

New York'un ve Amerika'nın her yerinde alışveriş merkezleri vardır ve bu yerlerde bulunan ünlü mağazaların da birçok caddede şubesi vardır. Her yerde insanın karşısında çıkan bu tüketim tuzakları halkın bir alışveriş döngüsüne girmesine sebep olmuş, halk kazandığı paradan daha fazla harcayan tüketicilere dönüşmüştür. Bu yüzden insanlar daima çalışmakta, harcamakta ve böylece Amerika'nın dev ekonomisine katkı sağlar.

Sanat

Amerika'da beş yüz senfoni orkestrası vardır ve her sene on binden fazla konser verirler. Bunun dışında üniversitelerde ve diğer okullarda otuz beş bin orkestra vardır. Konserlere senede otuz milyondan fazla bilet satılır. Yazar, bu memlekette kitap satışının da 487 milyona çıktığını, umumi kütüphanelerdeyse 135 milyondan fazla kitap bulunduğunu söyler. Mekteplerde hocalara ve öğrencilere ait 75 milyondan çok kitap vardır.

Amerika'da 250 tiyatro faaliyet gösterir, sinemaların sayısı 18.765'tir. Bir haftada 69 milyon kişi filmleri seyretmek üzere bu sinemalara gelir.

New York'ta Rockefeller Center sahne sanatlarının merkezidir. New York'ta meşhur sanatçıların tiyatrolarına gidebilmek için iki ay, üç ay bazen de altı ay önceden bilet almak gerekir. Yazar bu gerekliliğe rağmen Radio City Hall'e bilet alma fırsatı

[46] a.g.e. s. 19.

bulduğunu söyler. Burası dünyanın en büyük tiyatrosudur. Salon bir defada 6.200 seyirci alır. Yazar izlediği oyun için şunları söyler:

> "Dekor ve ışık tertibatı bakımından harikulâde olan sahnede Radio City'nin 100 kişilik bale heyeti tarafından temsil edilen Ravelin Bolero'su yazı ile anlatılır, fotoğrafla tesbit edilir cinsten bir temsil değildi. Işıkların, renklerin, kostümlerin havsalaya sığmayan mütemadî tenevvüü içinde sahnede bir rüya âlemi hakikat olarak cereyan ediyordu. Diğer temsiller, kukla oyunları, iskelet dansları, cambazlar, şarkılı oyunlar dünyanın her tarafından süzüle süzüle bu sahneye ulaşmış hârika insanlar tarafından aklın alamayacağı bir maharetle ve tasavvuru imkânsız bir zenginlik içinde seyirciye sunuluyordu. Ellisi birden, hareketlerinde en ufak bir fark olmadan, ayaklariyle tek ses çıkararak danseden meşhur Girls'lerin oyundaki beraberliklerine hayret etmemek kabil değildi."[47]

Bunun yanında Amerika'da çevrilen filmlerin ilk defa halka gösterildiği bu yerde yazar da Elizabeth Taylor ile Spencer Tracy'nin çevirdiği "Kız Babası" adlı filmi seyredenler arasındadır.

Yemek

New Yorklular çok çalıştıklarından öğle yemeklerinde uzun uzun yemek yemeye vakitleri yoktur. Yemek molalarını yirmi dakikadan kısa tutmaya çalışan bu halk yemek için de kolayca yenebilecek sandviç, omlet veya hamburger gibi yemekleri tercih eder. Bu seçeneklerin dışını çıkıp tencere yemeği yemek isteyenler "cafeteria" denen lokantalara gider. Amerikalılar kahveyi en çok yemek arasında tükettiklerinden bu gibi lokantalarda hem yemek yiyip hem de kahvelerini içilebilir. Bu lokantalarda tüm müşteriler kendi yemeklerinin servisini ellerine aldıkları tepsilerle kendileri yapar. Rado genel Amerikan mutfağı için şunları söyler:

> "Amerikan mutfağı bizim gibi yağlı yemeklere, tavalara alışmış insanlar için hayli yavandır. Sandviçlerin envaı yemeklerin esasını teşkil ediyor. İki ekmek parçası arasına konmakta olan şeylerin hemen hemen hududu yoktur. Amerikan mutfağı yemeğin lezzetinden ziyade manzarasının güzel, bilhassa renkli olmasına çalışmaktadır. Yeşil salatalar, kırmızı turplar, jambonlar, turşular, renk renk soslar, bembeyaz iki dilim ekmeğin ortasında veya bir tabağın içinde, renk meraklısı bir ressamın yalnız boya kullanarak hazırladığı bir Natürmorttan farksızdır. Ama ne çare ki insanın gözünü kamaştıracak kadar beyaz olan o ekmekler tatsızdır. Yalnız duruşları ile insanın iştihasını kabartan o elmalar, o kayısılar, o erikler, o en güzel şekilde kesilerek bir çiçek halinde önümüze konmuş kırmızı turplar yavandır. Keskin bir lezzetle dilinizi

[47] a.g.e. s. 60. (Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Paris Sefaretnamesi'ndeki opera tasvirini hatırlatıyor.)

kamçılamayı düşünerek atıldığınız küçük küçük hıyar turşuları şekerlidir. Hindi budunun üzerine reçel konmuştur."[48]

Amerika'daki en sevilen lezzetlerden biri süttür. New York'a gelen misafirlere gidilen yerlerde süt ikram edilir. Bunun yanında Amerikalıların en çok tükettiği içecek kahvedir. Sütlü, sütsüz, sıcak, soğuk her şekilde ve her yemek ortasında, sonrasında fincan fincan içmektedirler. Araştırmalara göre bu kadar çok kahve içerek dünya kahve üretiminin yarısını tüketen de Amerikalılardır.

Caddeler

Yazar New York'un üzerinde kurulu olduğu Manhattan adasını uzunlamasına on üç büyük caddenin birbirine kavuşturduğunu söyler. Bu caddeleri düz ve birbirine paralel yüz doksan küsur sokak enlemesine kesmektedir. Bu sokaklar 1'den 200'e doğru numaralıdır. Bu sayede New York'ta yaşayanlar kimseden yardım almadan istedikleri yere gidebilirler.

Manhattan adasının başlangıcını Wall Street oluşturur. Dünyanın en aydınlık caddesi Broodway de Wall Street'ten başlar. New York'un en zengin ve ihtişamlı caddelerinden biri Beşinci Cadde'dir. Bu caddeler mesai saatlerinde boştur ve ancak akşam yediden sonra insanla dolar. Yükselen binaların içindeki vitrinler her bütçeye uygun seçenekleriyle caddelerden, sokaklardan geçenleri kendisine çeker. Burada Beşinci Cadde'deki mağazanın vitrinindeki elbise 50 dolara satılırken aynı elbise 34. Sokakta 40 dolaradır. 14. Sokağa kadar inince o elbise 35 dolara satın alınabilir. Bir de tesadüfen "sale" yani indirimde bulunabilirse bu elbiseyi 25 dolara kadar almak mümkün olabilir. Fabrikalar ürettikleri elbiselerin kalitesini de bu caddelerden alışveriş yapanların bütçelerine göre ayarlar. Böylelikle görünüş olarak aynı elbiseyi dar gelirli de zengin de alabilir.

Şehrin yüksek katlı binaları bu caddelerin, sokakların çevresinde yükselir. Dünyanın en uzun boylu binası 102 katlı Empire State Building, Beşinci Cadde'de yükselir.

Mahalleler

New York'ta her milletten, her ırktan insana rastlanmaktadır. Yazar, siyah, beyaz ve sarı ırkın tüm çeşitlerini bu şehirde bulmanın mümkün olduğunu söyler. New

[48] a.g.e. s. 53.

York'ta bu zıt ırkların mahalleleri de birbirinden ayrıdır. Örneğin Harlem tamamıyla Zencilerin yerleştiği bir mahalledir. Bu mahalle Central Park'ın üst tarafındadır. Yazar, bu mahallenin her yerinde Zenciler olduğu için burada bir Afrika şehri manzarası görmüştür. Yüksek katlı binalarda oturan Zencilerin New York'taki sayısı iki milyondur. Rado, aynı zamanda New York'un Zencilerin en iyi muamele gördüğü yer olduğunu söyler. Buradan başka şehirlerde bu insanlar dışlanır; onların oturduğu mahallelerde ev fiyatları düşer. Bu yüzden Zenciler şehirlerin varoşlarında oturmak zorunda kalmıştır. Zencilerin okulları, kiliseleri ayrıdır. Zenci erkeklerin çoğunluğu lokantalarda çalışır ve kadınların da çoğunluğu beyaz ırkın çocuklarına bakar.

Yahudi mahallelerinde dükkânların ismi İbranice yazılıdır ve İngilizce konuşurlar. Yazar bu kişilerin kendilerini Amerikalı gördüklerini ve New York'u "İrlandalılarla İtalyanlar tarafından idare edilen Yahudi şehri"[49] diye tarif ettiklerini belirtir. Rado, bu sözü New York'taki polis teşkilatının İrlandalıların, belediyelerin de İtalyanların elinde oluşuyla açıklayarak aydınlatır. Ayrıca New York'ta Roma'dakinden fazla İtalyan vardır ve New York'un matbuatına ve ekonomisine Yahudiler egemendir.

Çin mahallesi, içinde otuz bin kişinin oturduğu mimari olarak Çin şehri görüntüsünün hâkim olduğu yerdir. Yazar, Çinlilerin belediyeden izin alabilirlerse mahallelerindeki Amerikan tarzı evleri yıkıp Çin mimarisine göre evler yapmak istediklerini anlatır. Rado, bu mahalledeki kitapçı dükkânlarında sadece Çince kitapların satıldığını söyler. Kendi kültürüne bağlı olan Çinliler yemek kültürüyle New York'ta fark yaratmıştır. Bu yüzden Çin lokantalarının müşteri çoğunluğunu Amerikanlar oluşturur.

Diğer Yerleşim Yerleri

Wall Street; Manhattan adasının başlangıcı, bankaların malî müesseselerinin bulunduğu sahadır. Amerika'da milyonların hesabı burada yapılır.

Rockefeller Center; burada meydanın ortasında beton bir gazino ve yanında Promete heykeli vardır. Dört köşe kahvesinin üç tarafında sıra sıra Birleşmiş Milletlerin bayrakları asılıdır. Burada belli milletlerin binaları vardır ve burası milletlerarası saha addedilir. Asılı Birleşmiş Milletler bayrakları arasında Türk bayrağı da yer alır.

[49] a.g.e. s. 75.

Central Park; Manhattan adası üzerindeki tabiat parçası olan tek yerdir. Bu park çimenlikler, göller ve ormanlardan oluşan şehrin nefes alma yeridir. Binalar arasında yaşayan New Yorklular şehrin dışına çıkma imkânı bulamadıklarında bu parkta nefes alır.

Connecticut; kırk sekiz Amerikan devletinden biridir. New York'tan Connecticut'a giderken dünyanın en büyük köprüsü olan Georges Washington Köprüsü uzaktan seyredilir. New York'tan çıktıktan sonra şekillenen doğa görülür.

Jones Beach plajı; bu plaja gidebilmek için Long İsland adlı ağaçlık adaya varılır. Plaja girmeden iki kilometre kadar öncesinde otomobil başına elli sent vererek plaj için ücret ödemek gerekir. Bu paraya otomobili park edilecek yerin ücreti ve şemsiye de dâhildir. Bu plaja hafta sonları bir milyon insan girer, bu yüzden plaj çok kalabalıktır. Plajın belli yerlerinde kriket sahaları, beyzbol statları, pingpong masaları, golf sahaları ve elliye yakın tenis kortu vardır ve bazı orkestralar konser verir. Bunların yanında deniz kazalarına karşı da ilk yardım hastaneleri kurulur.

New Yorklular binalar arasında yaşamaktan sıkıldıklarında tatil günlerinde şehrin dışındaki sayfiye yerlerine gider. Bu sayfiyelerdeki evlerinde dinlenir, golf sahalarında, hafta içi yoğun olan işlerinin stresini atarlar. Bu golf sahalarında kulübe üye olsun ya da olmasın herkes girip golf oynayabilir, kulübün imkânlarından yararlanabilir. Amerikalılar bu kırlarda, şehirlere diktikleri binaların aksine, bir ya da iki katlı küçük evlerde oturmayı tercih etmiştir.

Oteller, Kulüpler ve Bazı Önemli Binalar

Oteller

New York otelleri çok kalabalıktır ve New York sokaklarında görülen her tür insan bu otellerdeki kalabalığın içinde bulunabilir. Bunun sebebi otelin müşterisi olsun ya da olmasın herkesin otelin lokantasından, tuvaletinden, tüm ortak kullanım alanlarından yararlanabilmesidir. Yazar bunun sebebini şöyle yorumlar:

> "Her birinin iki üç binden fazla odası olan bu oteller birer şehirden farksızdı. Buralara türlü sebeplerle her gün girip çıkan binlerce insana kim olduğunu, niçin geldiğini sormak için kalabalık bürolar çalıştırmak icab ederdi. Halbuki New York'taki hayatın başlıca karakteri umumî

hizmetlerin mümkün olduğu kadar az adamla, hattâ adamsız idare edilmesi ve herkesin kendi işini kendisi yapmaya mecbur olmasıdır."[50]

New York'ta Central Park'ın karşısında 33 katlı ve 1.000 odalı St. Moriz oteli vardır ve Rado da bu otelde kalır.

Waldorf- Astoria oteli, New York'un en meşhur ve en büyük otellerinden biridir. Her tarafı aynalar, avizeler, ağır möblelerle döşelidir.

Beşinci caddenin üzerindeki Plazza otelini de gören yazar bu otelin de muhteşem olduğunu hollerinde diğer otelde olduğu gibi insan kalabalığının olduğunu söyler.

Kulüpler

Sheraton Whitehall, iş adamlarının kulübüdür. Kulüp otuz kırk katlı, oldukça büyük binalardan oluşur. Bu kulübün salonunun duvarında borsa haberleri verilir. İş adamları bir yandan haberleri burada takip eder bir yandan da gazete okur.

Westchester Contry Clup, bir sayfiye kulübüdür. Bu kulübe üye olabilmek için kişinin geçmişinde leke bulunmaması ve hayır cemiyetlerine yüklü miktarda bağış yapmış olması gerekir. Westchester Contry Clup, pahalı bir kulüptür; kulübe giriş aidatı 5.000 dolardır. 1.500 üyesi olan bu kulübe ait 900 ev vardır ve üyeler yazın bu evlerde kalabilir.

Bazı Önemli Binalar

Yazar insanın New York'ta dolaştığı ilk günde yerden çok havaya baktığını ve şehrin uzun uzun binalarının nasıl yapıldığına hayret ederek gezdiğini söyler:

" İnsan New York'ta dolaştığı ilk gün muhakkak ki yerden çok havaya bakıyor. En yükseği on, on iki katlı binalar şehrinden gelmiş olanın 50 kata 70 kata, 100 kata alışıvermesi çabuk olmuyor. Rockefeller Center'de 70 katlı R.C.A. binasının, yine Beşinci Caddede 102 katlı, dünyanın en uzun boylu binası Empire State Building'in altından geçerken yukarı bakmak baş döndürücü bir şeydir."[51]

Bunlar yanında Beşinci cadde üzerinde Milletlerarası blok, *Time* ve *Life* mecmualarının binası, Radio Sity ve R.C.A. binası yükselir. Yalnız R.C.A. binası için 25 milyon dolar harcanmıştır, binanın yüksekliği de 255 metredir ve bu binanın en altı 800 kamyonluk bir garajdır. R.C.A. binasının içindeki asansör otuz kişi alabilir. Yazarın

[50] a.g.e. s. 32.
[51] a.g.e. s. 27.

belirttiği üzere bu binanın tam karşısında da Gotik mimarinin en güzel eserlerinden olan Saint Patrick Kilisesi vardır.

New York'ta büyük ve uzun binalar arasında yaşayan insanların bahçe ihtiyacı çok fazladır. Bu duruma önlem olarak yüksek katlı binaların ara katlarına ya da çatı katlarına bahçeler yapılmıştır. Bazı yüksek binalara bahçe yapılamamışsa çatıları yeşile boyanmıştır.

Yazar, New York ta 34. sokakta Saks, Gimbel ve Woolworth gibi büyük mağazaların ve dünyanın en büyük mağazası Macy'nin burada bulunduğunu söyler. 102 katlı, dünyanın en yüksek binası Empire State Building burada yer alır. Empire State Building 102 katıyla 379 metredir. İçinde her an otuz bin kişinin bulunduğu bu binanın içinde her şey vardır. Bu binayı tamamen dolaşabilmek için en az iki gün gerekir. Bu mağazanın tüketimini karşılamak için her gün büyük kamyonlarla yiyecek, içecek ve tüketim malzemesi taşınır. Yazar, günde en az bir milyon parça eşya satan bu mağazanın günde neredeyse bir milyon dolar toplayan bir alışveriş merkezi olduğunu söyler.

Radio City Music Hall; dünyanın en büyük tiyatrosudur. Salon bir defada 6.200 kişi alır ve sabahtan gece yarısına kadar günde beş seans yapar. Senede 7.500.000'den fazla seyirciyi ağırlayan bu tiyatronun 250 kişilik orkestrasını da Toscanini idare eder.

New York hapishanesi; yazar Çin mahallesinden geçerken New York'un hapishane binasını görür. Yazar bu bina ve çevresini şöyle anlatır: "Bu muazzam hapishanenin hemen yanındaki muazzam bina da mahkeme imiş. İki bina dar bir köprü ile birleştirilmiş. Yakalananlar hemen, suçluların 'Ölüm, dirim' köprüsü dedikleri o köprüden geçirilerek hâkimin huzuruna çıkarılırlarmış" [52]

Türkiye ve Türkler

Yazar New York Türk Haberler Bürosu'nun yardımıyla şehri mümkün olandan fazla gezdiklerini ve bu büronun samimi çalışanları sayesinde bu kişilerden her hususta yardım alıp kolaylıkla işlerini halledebildiklerini söyler. Bu büro Amerikalıların da Türkiye'yi tanıma konusunda büyük yardımlar aldığı bir yerdir.

[52] a.g.e. s. 69.

Yazar, tanıştığı bir Amerikalıya Türkiye ve Türkler hakkında ne bildiklerini sorar. Mr. Jones'in cevabı şöyledir:

> "Doğrusu söyliyeyim mi, dedi, şimdiye kadar Türkiye hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. Eski devirlere bağlı kalmış şarklı bir memleket gözümüzün önüne gelirdi. Sizlerle tanışıp görüştükten sonra fikirlerimizi tamamen değiştirdik. Meğer siz de bizim gibi insanlarmışsınız. Aynı meseleleri konuşuyor ve anlaşıyoruz. Fikirleriniz ve tavırlarınız bize hiç garip gelmiyor."[53]

Amerika'nın Türkiye ile ticari ilişkileri ise sınırlıdır. Rado, bunun sebebini Amerika'da çok fazla Türk iş adamının olmayısıyla açıklar. Bu iş adamlarından biri olan Mustafa Birol, "Basden and Basden" şirketinin kurucusudur. Bu şirket Türk-Amerikan ticaret şirketidir. Bu şirketin amacı Amerika'dan Türkiye'ye mal sevk etmek ve Türk mallarını da Amerika'da tanıtır. Birol, Amerika'da diğer Türk iş adamları için de geniş çalışma imkânları görür ve Türk-Amerikan ticaretinin daha da gelişmesi için bu kişilerin teşvik edilmeleri gerektiğini söyler.

[53] a.g.e. s. 98.

II.2. 50.YILINDA SOVYET RUSYA

Şevket Rado, bu gezi kitabını 1967 yılında Başbakan Süleyman Demirel'in Sovyet Rusya'ya yaptığı ziyarete iştirak edip on bir gün süren protokollü yolculuğun sonunda gördüklerinden, edindiği izlenimlerden yararlanarak yazar. Yazar çok merak ettiği Rusya'yı, Türkiye Başbakan'ına gösterilen büyük hüsnükabul sayesinde mümkün olduğunca fazla şey gösterilmek için yapılan geniş programla tanır. Rado, bu geniş program sayesinde normal bir turistin göreceğinden çok daha fazla yer gördüklerini söyler. Bu gezi protokolü Moskova'da başlayıp on bir gün süren yolculuğun sonunda tekrar Moskova'ya döndüklerinde sadece havada on üç bin kilometre mesafe kat eder. Yazar bu detaylı yolculukları için şunları söyler:

> "Belki bizler, sadece, bütün Rusya'nın idare edildiği şehir olan Moskova'yı; Baltık denizine açılmış bir pencere olarak Avrupa havasını teneffüs etmekte olan Leningrad'ı; mümbit bir kara topraklarıyle Romanya ve Macaristan'ın bir devamı olan Ukrayna'nın merkezi Kief'i görmüş olsaydık, bugünkü Sovyet Rusya hakkında edineceğimiz kanaatta birtakım boşluklar kalabilirdi. Daha uzaklara açılmamız, kenar Cumhuriyetlerden hiç değilse ikisini görmemiz bu boşlukların nispeten doldurulmasını temin etmiştir… Sovyet Rusya denilen dünyanın bu koskoca memleketinde on bir gün kalmanın; otellerinde yatıp arabalarla caddelerinde hızlı hızlı dolaşmanın; sokaklarında biraz gezip bazı insanlarla tesadüfen buluşmanın, beş on dükkâna girip çıkmanın Rusya hakkında tam bir fikir edinmeye yeter olduğunu iddia etmek, elbette hafiflik olur. Onun için ben yalnız gördüğüm şeyleri görebildiğim kadar okuyucularıma anlatacağım. Düne kadar hiç bilmediğim Rusya hakkında şimdi hiç değilse bazı şeyleri biliyorum. Onları anlatmaya çalışacağım."[54]

Rusya'yı Tanımanın Zorluğu

Yazar, Rusya'yı tanımak için ulaşılabilecek neşriyattan başka kaynak olmadığını bunun da Rusya'yı tanımayı zorlaştırdığını söyler. Çünkü Rusya rejimi itibariyle ya aleyhtarları tarafından fazlaca yerilmiş ya da taraftarları tarafından göklere çıkarılmıştır. Bu iki uç taraf yüzünden Rusya'yı olduğu gibi görmek mümkün olmamıştır.

Rusya "demir perde" denen çizginin içine hapsolmuştur. Bu demir perdeden dışarı çıkmak da içeri birini almak da uzun yıllar mümkün olmamış, Rusya dünyanın ortasında bir sır gibi kapıları kapalı yaşamıştır. Yazar, Rusya'nın elli yıldır kapalı olan varlığını dünyaya açmasının sebebini dünya memleketlerinden saklanmanın

[54] Şevket Rado, *50.Yılında Sovyet Rusya*, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul 1968, s. 11-12.

faydasızlığını anlamasına yorar. Yazar Rusya'nın dünyaya kendini açma nedenini şöyle yorumlar:

> "Bunca yıl kapalı durduktan sonra acaba Rusya neden açılıyor? Bu açılmaya 'Rusya'nın bir cennet' olduğu hakkında yapılan neşriyatın doğurduğu Cenneti görmek arzusunun tazyiki de sebep olmuş olabilir. Fakat en akla yakın olanı Sovyet Rusya, komünist rejimi altında sürdürdüğü 50 yıllık çalışmalardan sonra elde ettiği neticelerden, muhtelif sahalarda ulaştığı seviyelerden memnundur ve bunların yabancılar tarafından seyredilmesini mahzurlu saymayan bir anlayışa ulaşmış bulunmaktadır."[55]

Sovyet Rusya ve Komünizm

Sovyet Rusya'da hüküm süren komünizm sıkı bir disiplin rejimidir. Rusya'da komünist olmak Avrupa'daki gibi kolay değildir. Avrupa'da komünizm bir uygulama değil edebiyattır. Burada halkın yanında olma, eşitlik gibi temalar işlenerek, kimsenin fakir olmayacağı, hastalara, düşkünlere devlet tarafından bakılacağı, herkesin evinin olacağı fikri alkışlanmaktadır. Herkes için eşit fırsatlar ve imtiyazsız toplum vaat edilir. Ama Sovyet Rusya'da işin edebiyat kısmının ötesine gidilmiş, komünizm uygulamaya konmuştur. Rusya'da komünist partisine girebilmek zordur. Partiye girebilmek için de ilkokulun ilk sınıflarından başlayan bir eğitim almak ve bunu yirmi ya da yirmi beş yaşına kadar devam ettirmek gerekir. İdareci olabilmek için de Komünist Enstitüsü'nden mezun olmalıdır.

Rusya'da uygulanmak istenen rejimde, milletlerin saadet ve refah içinde, insanın insan tarafından sömürülmeden yaşaması sağlanmaya çalışılmıştır. Rusya'da 1917 İhtilali başarılı olunca komünizm uygulamaya koyulmuştur. Bunun için işveren kesim kaldırılıp bu grubun tüm sorumluluğunu devlet üstlenmiştir. Böylece tüm üretim araçları, özel mülkler devletin olmuş, tüm halk devletin çalışanı hâline gelmiştir. Bu yüzden Rusya memur devleti hâline gelmiş, idareciler her türlü nüfuza sahip olmuştur. Tek üretici olan devlet bir rakibi olmadığından istediği ölçüde, istediği kalitede üretim yapmış ve halkın aradığı her şeyi üretmediğinden istenilenlerin kolayca bulunmasına, bir anlamda lüks düşkünlüğüne engel olmuştur. İyi niyetlerle de olsa halkın elinden alınan üretim gücü halkın yaşayış seviyesini aşağı çekmiştir. Halk üretip kazancını sağlayamadığından devletin verdiği yüz rubleye kadar maaşla az giyinmiş, az yemiş;

[55] a.g.e. s. 9.

geçinme derdine düşmüştür. Bu yüzden halkın yaşam şartları Avrupa halkının yaşam şartlarından çok geride kalmıştır.

Devlet her şeyi tek başına yapmaya çalıştığından eksikler, aksaklıklar oluşmuş bu da şikâyetlere sebep olmuştur. Devlet bu şikâyetleri önleyebilmek için halkın gözünü kulağını kapatmayı tercih etmiş, sıkı bir polis rejimi kurmuş, sınırları kapamış, dışarıyı göstermemek için halkı *demir perdeye* hapsetmiştir. Yazar Rusya'nın zayıf tarafını da burada görür. İnsanların komünizmden başka her şeye gözünü kapayan bu idare tarzı için Rado'nun yorumu şöyledir:

> "Sovyet Rusya komünist rejimi ile Avrupa halkından, dünya halkından başka türlü bir halk yetiştirmek emelindedir. Herkese, sekiz senelik tahsil yaptırıyor ve propagandayı devamlı tutuyorlarsa, kafaları belli bir istikamete çevrik, düşünceleri disipline alınmış, arzuları kısık, hevesleri yontulmuş, ne verirsen ona şükreden, nesini alırsan sesini çıkarmayan, şikâyet etme, sızlanma, karşı gelme, kafa tutma istidatları körleştirilmiş, büyüklere itaatli bir halk yetiştirmek içindir. Halk böyle olursa komünizmin memleketi kalkındırmak emelleri gerçekleşebilir, yukarıda yapılan plânlar aşağıda rahatlıkla uygulanabilir."[56]

Sovyet Rusya'da şehirlerin gelişimleri de birbirinden çok farklıdır. Taşkent'i tüm üretim gücüne rağmen Moskova'yla bir araya koymak mümkün değildir. Bir yerin ileri diğer bölgelerin geri oluşu komünizmin topyekûn kalkındırma hedefini yerine getiremez. Bu da komünizmin kulağa hoş gelen amaçlarının uygulamada mümkün olmadığını kanıtlar.

Sovyet Rusya'da Şehirler

Moskova

Yazar, Moskova'nın Kızıl Meydanı'ndaki anıtkabirde Lenin'in yattığını ve bu kabrin etrafında dört muhafızın donmuş gibi nöbet tuttuğunu söyler. Haftanın belli günlerinde de insanlar akın akın bu kabrin önünden geçerek Lenin'e saygılarını gösterirler.

Moskova'da yüz altmış bin otomobil bulunur ve Moskova büyük bir şehir olduğundan caddelerde otomobiller kalabalık oluşturur. Moskova'da hususi araba çok az bulunur, var olan arabaların büyük kısmı resmî devlet arabasıdır.

[56] a.g.e. s. 55.

Moskova'da diğer şehirlerdeki gibi sadece dolarla alışveriş yapılabilen mağazalar vardır ve bu mağazalar halkın rağbet ettiği yerlerdir. Yazar sadece Moskova'da dolarla alışveriş yapılan altı mağaza bulunduğunu söyler. Bu mağazalara girebilmek için pasaport sorulmamakta ama içeri girenlerin dolarının olmasına bakılır. Bu mağazalarda ithal edilmiş televizyonlar, radyolar, fotoğraf makineleri, kıymetli kürk ve havyar gibi ürünler satılır.

Moskova devlet merkezi olduğu için burada iki çeşit halk vardır. Bunlardan idareciler çoğunluğu oluşturmaktadır kalan kısım da normal halktır.

Leningrad

Bu şehir 1924–1991 yılları arasında yani Sovyetler Birliği döneminde Leningrad olarak adlandırılmıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılınca şehrin adı yeniden St. Peterburg olarak değiştirilir.

Leningrad, Nazi saldırılarına 900 gün dayanmasıyla "Kahraman Şehir" unvanını almış, tarihî önemi yaşatılan bir şehirdir. Şehrin yakın geçmişte de önemi büyüktür. Lenin, komünist ihtilalini 1917'de Leningrad'da başlatmış ve dört ay burada kalarak ihtilali başarıya ulaştırmıştır. Bu yüzden Leningrad'daki Smolny binası bir mabet hâline getirilmiş gibidir. Onun bu binada çalıştığı oda içindeki tüm özel eşyalarıyla burada bulunmakta ve ihtilalin aşamalarını gösteren resimler ve vesikalar vardır.

Leningrad'daki halk giyim kuşam bakımından Moskova'dakilerden daha iyidir. Yazar bu durumu şehrin Avrupa'ya daha yakın olmasıyla ilişkilendirir. Batı'ya yaklaşan şehirler bu yakınlığı görünüşlerindeki iyileşmeyle de hissettirir.

Kief

Kief, Ukrayna'nın merkezidir. Caddelerinde Leningrad'a oranla daha az otomobil bulunur. Kief'in giyimi de Leningrad gibi oldukça iyidir.

Taşkent

Taşkent, Özbekistan'ın başkentidir. Taşkent halkının giyimi kötüdür. Kıyafetler yırtık pırtıktır; son derecede düşkün kıyafetler göze çarpar.

Taşkent'in büyük apartmanların dışındaki eski hâlinde, kerpiç gecekondu ve toprak yollarıyla geri kalmış bir görünüşü vardır. Özbekistan dünyanın en çok pamuk yetiştiren bölgelerinden biridir. Buna rağmen bu üründen kazanılan gelirden Taşkent'e pay düştüğünü gösteren bir gelişme görülmez.

Taşkent bir zelzele yıkımı yaşar ve şehir bu yıkımdan sonra tüm kazancına rağmen kendini yenileyemez. Sovyet Rusya'nın diğer cumhuriyetlerinden gelecek yardımlarla şehrin ayağa kalkması beklenmektedir. Taşkent senede dört milyon ton pamuk üreten ve de astragan kürk sanayinin merkezi olmasına rağmen kazancını Sovyet Rusya'nın genel ekonomisine kattığından kendi gelişimini sağlayamayan bir şehir konumundadır.

Semerkand

Semerkand tarihin çok eski ve çok ünlü bir şehridir. Yazar şehrin genel manzarasını Timur'un yakıp yıktığı, harabeye çevirdiği yerlere benzetir. Semerkand'ın eski eserlerinin; Uluğ Bey'in rasathanesi, camii ile Timurleng'in mezarının ve o dönemin yıpranmış medreselerinin tamirine başlandığını söyler.

Bakü ve Azerbaycan

Azerbaycan, Sovyet Rusya'nın en zengin cumhuriyetlerinden biridir. Yılda yirmi iki milyon ton petrol üreten Azerbaycan, bu üretimi arttırmaya çalışır. Hazar Denizi'ne doğru uzanmış 200 km sondaj sahaları kurulmuştur. Yazar Bakü'nün de etrafının petrol kuyularıyla çevrili, çok imar görmüş, canlı bir şehir olduğunu söyler. Bu şehrin kıyısında demirlenmiş vapurlar, büyük motorlar vardır. Bunun yanında şahsa ait olan sandallara rastlanmaması yazarı şaşırtır.

Yazar, Özbekistan Türkçesi ile Türkiye Türkçesini karşılaştırdığında anlaşmanın zor olduğunu, bazı kelimeler anlaşılsa da manayı bulmanın kolay olmadığını söyler. Bunun yanında Azeri Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında benzerlik vardır ve Erzurum'da konuşulan Türkçeye çok yakındır. Azeri Türkleri de Erzurumlularla çok kolay anlaştıklarını ama İstanbulluların Türkçesine yabancı olduklarını söyler. Bunun yanında Bakü halkı, Türkiye Başbakan'ı Süleyman Demirel'i karşılamak için havaalanına gelip şehrin içine kadar yolların kenarına dizilmiştir. Yazar Bakü'de Türkiye'ye sevginin yoğun olduğunu, halkın içinde Türk olan her arabayı sevgiyle karşıladığını söyler.

Yazar, Bakü'deki giyim kuşamı Özbekistan'dan daha iyi ama Leningrad ve Kief'tekinden daha düşük bulur. Yazar, ekonomik gelişmişliğin Azerbaycan'ı değil Sovyet Rusya'yı kalkındırmaya harcandığından bu gelişmiş ekonominin halka sirayet etmediğini söyler.

Bakü'de Dram tiyatrosunun karşısında Fuzuli'nin sekiz metre boyunda heykeli, bir başka meydanda da Genceli Nizami'nin heykeli bulunur. Bunların dışında şehirde diğer Azeri şair ve yazarların da heykelleri vardır.

Sovyet Rusya'da Sosyal Hayat

Sovyet Rusya'da sosyal hayatı şekillendiren baş etmen ülkenin rejimidir. Komünizm ülkenin her yerinde tüm canlılığıyla yaşatılır. Radyolar, televizyonlar, kitaplar, gazeteler ve insanlar komünizmin neferleridir. Tüm iletişim araçları komünizmin iyiliğinden, faydasından bahseder. Komünizmin çekiciliği; tüm halkın eşit yaşam şartlarına sahip olması, sınıfsız bir toplum kurma vaadidir. Yurdun genel görünüşü de bu amaç etrafında şekillenir. Yazar bu konuda amaçlanan ile uygulamadaki farkı şöyle anlatır:

> "… Rusya'da imtiyazlı bir sınıfın alelâde vatandaşlar üzerine bağdaş kurup oturmuş olduğu açıkça görülmektedir. Afişlerde 'İşçi ve Köylü Devleti' olarak ilân edilen Rusya'da işçi ve köylü olmaya heves eden hemen yok gibidir. Çünkü işçi ve köylü olanın hakkı sadece sekiz metrekare ikametgâh, sekiz sınıflık tahsil imkânı, yüz rubleye kadar maaş, hasta olunca bakılma ve işsiz kalmama garantisinden ibarettir. Halbuki yüksek seviyedeki idareciler, entelektüeller, sanatkârlar, muharrirler, fazla atlamak gibi sporda fevkalâde bir kabiliyetle dünyaya gelmiş olanlar hatır ve hayale gelmeyen imtiyazlara sahiptirler."[57]

Yazar, 1917'de Komünizmi bir ihtilal ile başlatan Lenin'e âdeta bir Tanrı gibi tapıldığını söyler. Başarıya ulaşan ihtilalin etkisiyle ülkenin her bölgesinde Lenin'in, komünizmin etkisi görülür. Lenin'in Rusya'nın meydanlarında, binalarında resimleri ve hayli büyük heykelleri bulunur. Bu yüzden Rusya'nın neresinde olunursa olunsun komünizmin varlığı hissedilir.

Rusya'da yerleştirilmek istenen komünizm milletlerin mutluluğunu, insanın insan tarafından sömürülmemesinde arayan bir rejimdir. Bir insan başka bir insanı emri altına alıp çalıştırmamalıdır. Bu durumda çalışan kesimin emeklerinden faydalanılır, hakları tam vermeyen patronlar zengin olur, çalışan kesim ezilmeye mahkûm olur. Buna engel olmak için işveren sınıf ortadan kaldırılmalıdır ve devlet tüm üretimi eline almalıdır.

Komünistlerin savunduğu üzere bu rejimin kendi kendine insanları mesut ettiği söylense de halk başvekilin izin verdiği sürece isteklerine kavuşabilmektedir. Mesela

[57] a.g.e. s. 78-79.

Rusya'da halkın otomobili yoktur. Otomobil Moskova için bir ihtiyaç olduğu hâlde başvekil Kruşçof herkesin otomobil sahibi olmasının çelik israfından başka bir şey olmadığını söylediğinden halk otomobil istemekten vazgeçmek zorunda kalmıştır. Daha sonra başa gelen Kosigin ise yeni bir düzenlemeyle halkın fazla parası olanlarının otomobil sahibi olmalarına izin vermiştir. Rado'nun bu konudaki yorumu şöyledir:

> "Buradaki 'fazla parası olanlar' tabiri Rusya'da farklı kazançlar, dolayısıyle farklı sınıflar olduğunu gösteren ayrı bir işaret değil midir? Demek ki Rusya'da pek yakında halkı otomobilliler ve otomobilsizler diye de ikiye ayırmak mümkün olabilecektir."[58]

Halkın yaşayış seviyesi Avrupa ülkelerindeki halkların yaşayış seviyesine ulaşamamıştır. Halk genel olarak basit, özensiz kıyafetler içindedir. Yazar bu konuda şöyle söyler:

> "Halk umumiyetle, kadın, erkek çok basit bir kıyafet içindedirler. Kadınlar bir başörtü ve bir basit manto ile geziyorlar. Bunun dışında her şey lüks sayılmaktadır ve mağazalarda bu türlü mallar bulunmamaktadır. Ortalama 80 ile 100 ruble arasında olan maaşla geçinmek zarureti vardır. Ev kirasının çok az olmasına mukabil bir elbise mağazasında kaba kumaştan kısa bir erkek paltosunun 69 ruble olduğunu gördüm. Bir ayakkabı ise kırk rubleden aşağı değildir."[59]

Rusya'da mesken sıkıntısı vardır. Her vatandaşa sekiz metre kare iskân imkânı sunulmaktadır. Bu yüzden halk küçük evlerde ikamet kabul etmek zorundadır. Evlerin kötü şartlarına rağmen devlet her evde radyo ve televizyon bulunmasını önemser. Çünkü komünizm böylece her yerde, herkesin kulağında olup canlı tutulabilecektir. Bu yaşayış Rusya'yı Avrupa'nın yaşayışından tamamen farklı, sıkıcı ve ağır bir çember içinde tutar.

Halk her istediğine rahatlıkla ulaşamaz, tek patron devlet olduğu için Avrupa'daki malların neden Rusya'da olmadığı da sorulamaz. Devlet bunları yerine getirecek güçte olmadığından bu soruların sorulmasına da müsaade etmez. Sorulursa bu şikâyet sayılacağından, devleti kızdırmaktan korkulur. Halk bu yüzden devletin verdiğini kabul etmiş, isteklerini devletin şartlarına göre şekillendirmiştir. Yazar, devletin bu tavrıyla halkın şahsi gayretleriyle elde edeceği neticelerden Rusya'yı mahrum bıraktığını söyler. Sıkı idare şekli, bireysel özgürlüğü sınırlar.

---

[58] a.g.e. s. 83.
[59] a.g.e. s. 25.

Eğitim

Yazar, Rusya'da okumuş olmanın ihtilali öğrenmek, bu macerayı çok iyi bilmek için lazım olduğunu söyler. Söylenenlere göre Rusya'da cehalet kalkmıştır. On beş yaşını geçmiş herkes sekiz sınıflık ortaokulu bitirmiştir. Yazar burada okumanın diğer faydaları es geçilerek sadece komünizm lehine yazılanları okumak için öğretilmiş gibi olduğunu söyler.

Feza (uzay) ilmine Rusya'nın ilgisi çok fazladır. Feza yarışmaları, aya gidişler ilk zamanlarından beri dünyanın ilgisini çektiğinden Rusya'nın da ilgisini çeker. Dünyaya başarılı olduğunu göstermek isteyen Rusya gelirinin büyük kısmını uzay çalışmalarına harcar. Yazar bu konuya eleştirisini şöyle belirtir:

> "Halbuki fezada dolaşmak, aya gitmek, Venüs'e yumuşak iniş yapmak aslında bir ilmî bir çalışma olmakla beraber Rus halkının hayat seviyesini yükseltecek, onları, daha bol patates ve soğana kavuşturup kuyruk belasından kurtaracak bir faaliyet değildir. Ruslar bugün aya insan indirmiş olsalar Rusya'daki hayat tarzı elbette ki, değişmiyecektir. Ama komünizmin dünya ölçüsünde başarıya ihtiyacı vardır. Eğer bu başarı yerde olmuyor da fezada oluyorsa Ruslar, pahalıya bile mal olsa, bu paraya kıyıp yemeden içmeden kesilmek bahasına, oraya gideceklerdir."[60]

Gazete, Televizyon ve Radyo

Yazar Rusya'daki ihtilalin elli yıl öncede kalmasına rağmen gazetelerin sanki dün olmuş gibi bu ihtilalden bahsettiğini, kitapların, piyeslerin komünizmin prensiplerini anlattığını, radyo ve televizyonların da her gün komünizmin başarılarını vurguladığını söyler. Halka yıllar boyunca komünizmin dünyadaki rejimlerin en iyisi olduğu anlatılmıştır. Halk bu rejimden başka dünyanın nasıl yönetildiği hakkında bilgilendirilmediğinden Rus halkı kendi rejimini benimseyip bu rejimin iyi olduğuna inandırılmıştır. Bu yüzden halkın da rejimden şikâyetçi olduğu söylenemez.

Rusya'da halk ne kadar fena şartlar içinde yaşarsa yaşasın devlet her evde radyo ve televizyon bulunmasına çok önem verir. Çünkü komünizmi okumanın yanında göze ve kulağa da hitap edilerek; tüm yollarla vatandaşa seslenmek amaçlanır.

Gazetelerde her bilgiye rastlanmaz ve halkı Avrupa'ya özendirecek Sovyet Rusya dışındaki bir bilgiye yer verilmez. Gazeteler, mecmualar, kitaplar, radyolar Rusya'da her şeyin güzel ve yolunda olduğunu; alınan her kararın da yerinde olduğunu

[60] a.g.e. s. 76.

bildirir. Bir kötülükten bahsedilecekse eğer bunlar Amerika'da, Avrupa'da olan kötülüklerdir. Rejimi korumak amacıyla komünizme aykırı olabilecek hiçbir bilgiye yer verilmez.

Yazar, ülkedeki uçak yolculuklarında verilen *Les Nouvelles de Moscou* adlı Fransızca bir derginin iki nüshasına göz atmış ve bu dergide de hep iyi haberler olduğunu görür. Yazar, bu dergide Rusya'da çelik üretiminin arttığından, Bulgaristan'ın iyi ellerde bulunduğundan, Bakü'nün gelişmiş bir şehre dönüştüğünden bahsedildiğini ama Rusya'yla ilgili hiçbir kötü haberin bulunmadığını söyler. Bunun yerine Amerika'da işsizlik oranının gittikçe arttığı yazılıdır.

Rado, seyahati boyunca kaldığı otellerde sabahları *Pravda* ve *İzvestia* gazetelerinin kapının altından atıldığını söyler. Bu gazeteler Rusya'nın dünyada şöhrete ulaşmış iki büyük gazetesidir. Tirajları birinin altı diğerinin dokuz milyondur. Bu iki gazete iki yaprak yani dört sayfa, bazen de 8 sayfa çıkmaktadır. Bu gazetelerde resmî ve iyi haberler, başarıların ayrıntıları, Lenin ve daima komünizmden bahsedilmekte ama bir tane de olsa bir yangın, hırsızlık, kavga gibi zabıta olayına rastlanmaz. Bu yolla Sovyet Rusya tüm iyi yanlarını öne çıkarıp kötü her şeyi halının altına süpürmüştür. Böylece refah bir ülke olduğunu hem kendi vatandaşlarına hem de dünyaya kabul ettirmeye çalışır.

Rus gazetecilerin sadece yazılması gerekenleri yazması üzerine, gazetecilerin kendilerine bakışını da gösteren bir Rus esprisi vardır: Yazar, gazetecilerin Rus gazetelerinden bahsederken "Hakikatte haber, haberde hakikat yok"[61] deyip gülüştüklerini söyler. Böyle olduğu için de Rusya'da gazetecilerin pek değeri yoktur. Yazarın dinlediklerine göre bazı nüfuzlu gazeteciler vardır ve bu kişiler emirlerindeki arabayla her yere girip çıkarlar. Bu gazeteciler dışındakiler ise neyi yazmaları istenirse onu yazan, emir kulu gazetecilerdir.

Alışveriş

Sovyet Rusya'da normal mağazaların yanında sadece dolarla alışveriş yapılabilen mağazalar da vardır. Halk bu mağazalara ilgi gösterir, eline geçen dolarla bu mağazalarda alışveriş yapar. Yazar bu mağazalara girebilmek için pasaport sorulmadığını ama içeri girenlerin dolarının olması gerektiğini söyler. Bu mağazalarda

[61] a.g.e. s. 36.

çok fazla ürün yoktur. Buralarda ithal edilmiş televizyonlar, radyolar, fotoğraf makineleri, kıymetli kürk ve havyar gibi ürünler satılır ve müşterileri de çoktur.

Rado, Moskova'daki izlenimlerinden günün belirli bir saatinden sonra halkın şehrin büyük mağazalarına geldiğini söyler. Bu mağazada beğenilecek çok bir şey olmadığından müşterilerin ellerine aldıklarını evirip çevirip bıraktıklarına dikkat eder. Bir malı almak için sıra oluşmaktadır ve bu yüzden çok fazla beklenmeden, hızlıca sıraya girilerek alışveriş yapmak gerekir. Bu sıra önce seçmek için, daha sonra fatura için ve en son paket yaptırmak içindir. Yazar, halkın tatil zamanlarındaki vaktini bu mağazalarda ihtiyaçlarını karşılamak üzere sıra bekleyerek harcadığını söyler.

Rado, Rusya'da pazardan alınabilecek en ucuz ve en güzel şeyin plak olduğunu ve Rus vatandaşının da caz plaklarına rağbet ettiğini söyler. Plak satan dükkânlar diğer dükkânlardan kat kat kalabalıktır.

Yazarın dikkatini çeken bir husus da tezgâhtarların paket yapmayı bilmemesidir. Bu konuda şöyle söyler:

> "Rusya'da ambalaj diye bir şey yoktur. Aldığınız şeyler en kötü şekilde ve tamamen acemice paketlenmektedir. Gelişigüzel bir kâğıda sarıp koltuğunuzun altına sokuşturuveriyorlar. 'Daha iyi bir paket yapınız!' dediğiniz zaman da ne istediğinizi bir türlü anlatamıyorsunuz. Ama bu da müşteriye, dolayısile insan'a ehemmiyet verilmediği intibaını uyandırıyor. Ne yalan söyleyeyim, Rusya'da bu manzara umumîdir."[62]

Sanat

Rusya'da ihtilal elli yıl önce meydana gelmesine rağmen yayın araçları her daim bu ihtilalden bahseder. Bununla beraber öyküler, romanlar, piyesler bu konuyu işler.

Yazar, Azerbaycan'da kütüphane çalışanlarından Türkiye'de çıkan Türkçe kitapların Azerbaycan kütüphanelerine düzenli olarak geldiğini öğrenir. Bu kitaplar genellikle sol görüşlü yazarların kitaplarıdır. Yazar Azerbaycan'a Türkiye'den bir kitap girebilmesi için yazarının önemli biri olup olmadığına bakılmayıp bu kitabın komünizme hizmet eden kitaplar olmasına dikkat edildiğini söyler. Azerbaycan'da yalnız Fuzuli hakkında iki yüze yakın belge neşredilmiştir. Azerilerin kültürüne bağlı olmaları güzel olmakla beraber bu çalışmaların çoğu ilmî değildir. Bazı kitaplarda Fuzuli'nin komünist olduğunun kanıtlanmaya çalışıldığı da görülmüştür.

[62] a.g.e. s. 61.

Heykel sanatı da komünizmin varlığını yaşatan bir diğer sanattır. Rusya'nın her tarafında Lenin heykelleri ile ihtilal yaşatılır. Ayrıca Azerbaycan'da büyük şairlerin heykelleri vardır. Fuzuli'nin, Genceli Nizâmi'nin, *Hophopnâme* şairi Sabir'in ve kıymetli diğer Azeri yazar ve şairlerinin de heykelleri vardır.

Azerbaycan musikisinde de mahallî havalar işlenmekte *Köroğlu* ve *Leyla ile Mecnun* opera hâlinde tiyatrolarda yaşatılır.

Rusya'da bale sanatında muazzam bir gösteriş vardır. Bir rüyaya benzeyen oyunları izleyenler sokağa çıkıp da gördükleri gerçeklerden irkilir. Oyunlardaki bu rüya hâli sahnede ziynetlerin en süslüleri, elbiselerin en gösterişlileri kullanılarak lüks ve ihtişamın en üst seviyesi sergilenerek desteklenir. Yazar bu oyunlar sahnelenirken sanatçıların dekorlarını aniden değiştirmeleriyle oyunlarının tesirini arttırdıklarını söyler.

Yazar özellikle başrolleri oynayan bale sanatçılarının oyunculuklarını takdir eder. Rado, Rusya'da birinci sınıf sanatçılara çok iyi bakıldığını, onların her türlü rahat içinde yaşatıldığını, bu sanatçıların yetişmesi için büyük çabalar sarf edildiğini söyler. Yazar bu çabanın altında bale sanatkârlarının işlerini politik bir neticeye çeviremeyecek olmasını saklı bulur. Rusya'da bu sayede eşi bulunmaz balerinler yetişmekte, harikulâde oyunlar sergilenmektedir.

Balerinlerin yanında yazarlar politikaya her an karışabilecekleri için aynı ihtimama nail olamamışlardır. Rusya'da edebiyatın değerli olan tek yanı komünizmin edebiyatla sevdirilmesidir. Edebiyat sayesinde eserler topluluk içinde herkesin aynı şartlarda, imtiyazsız yaşayabileceğini; yeni rejimin faydalarını anlatabilecektir.

Stalin'in "Ruh mühendisleri" adını verdiği entelektüeller edebiyatta, resimde, tiyatroda rejime hizmet ettikleri ölçüde iyi yaşayabilirler. Rusya'da komünist yazarlar eserlerini rejimin savunucusu olarak kolayca bastırabilme imkânına sahiptir ve kitapları niteliğine bakılmadan on beş bini devlet kitaplarına dağılmak üzere otuz bin basılır. Bu yüzden bu kişiler geniş evlere, Batı'ya seyahat etme imkânına, özel mülklerine kavuşup imtiyazlı şekilde yaşarlar. Yazar bu ayrıcalıkların komünizmin doğasına aykırı olduğunu söyler ve rejimin sınıfları olmayan halk vaadiyle bu imtiyazların tezat oluşturduğunu belirtir.

Ekonomi

Devlet milletin bütün ihtiyaçlarını karşılamayı üzerine almıştır bu da Rusya'nın çıkmaza girmesinin asıl nedenidir. Yazar Rusya'da, Avrupa çarşılarında kolayca bulunan ürünlerin çok güç bulunduğunu ya da hiç bulunmadığını söyler. Mesela Rusya'da halk naylon kadın çorabı bulamaz. Devlet ancak kaba, kalın çoraplar yapabilir. Bu yüzden naylon çorap ancak karaborsadan elde edilir.

Rusya'da zaruri ihtiyaçlar dışında her şey lüks sayılır. Sokaklarda patates, soğan kuyrukları vardır; devlet tek başına tüm ürünleri yetiştirmekte zorlanır. Halkın ortalama maaşı da seksen ile yüz ruble arasındadır ve bununla geçinmek zorundadırlar.

Rusya'da her şeyi devlet imal ettiği için üretilenler kalitesizdir. Devletin karşısında rekabet edeceği bir kuruluş olmadığından halk devlet ne yaparsa yapsın almak zorundadır. Dükkânlar çok azdır ve az olan bu dükkânlarda halk ne verilirse onu almak mecburiyetindedir.

Bunlar yanında devletin yaptığı iyi şeyler de vardır. Mesela Rusya'da çelik istihsali 40 milyon tondan 100 milyon tona çıkarılmış, petrol üretiminde büyük başarılar elde edilmiştir. Bakü canlı ve mamur hâle getirilmiş yılda yirmi iki milyon ton petrol üretmeye başlamıştır, Özbekistan'daki Açlık Çölü'nün sulanmasıyla pamuk üretimi arttırılmıştır. Özbekistan yalnız Rusya'nın değil dünyanın da en büyük pamuk üreticilerindendir ve senede dört milyon ton pamuk üretir. Bu kazançlar bölgelerin iyileştirilmesi için değil Sovyet Rusya'nın kalkınması için harcanır. Bu yüzden bölgelerin gelişmişlikleri kazançlarıyla karşılaştırılamamaktadır.

Devlet halkın elindeki doları alabilmek için dolar mağazaları kurmuştur ve bu mağazalarda sadece dolarla alışveriş yapılabilir. Halk bu doları ülkeye gelen yabancılardan ruble karşılığında dolar isteyerek bulmaya çalışır. Rusya'da resmi kur üzerinden bir dolar bir ruble etse de halk için bu böyle değildir.

Mimari Yapılar

Kütüphaneler

Yazar Azerbaycan'da Mirza Fethali Ahmedof Kütüphanesi'ni gezme fırsatı bulur. Görevliler bu kütüphanede 1923 yılında 12.600 kitap olduğunu günün mevcut kitap sayısının da 3 milyona yakın olduğunu söyler. Özellikle musiki edebiyatı bütün orijinal malzemesiyle buradadır.

Yazar'ın Bakü'de en sevdiği yer Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Yazmalar Kitaplığı'dır. Burada eskiden kalma 12.000 yazma eser bulunur. Burada nesihler, talikler, minyatürler ve önemli nüshalar bulunur.

Rusya'da komünizmin emellerine hizmet eden kitapların kalitesine bakılmadan devlet tarafından 15.000 tanesi devlet kütüphanesi olmak üzere 30.000 tane basılır.

Tiyatro Binası

Yazar Azerbaycan'ı anlatırken Bakü'nün meydanında Dram Tiyatrosu'nun bulunduğunu söyler. Bunun dışında tiyatro binalarıyla ilgili bilgi verilmez.

II.3. MİLLİYETÇİ ÇİN NE ÂLEMDE?

Şevket Rado'nun Milliyetçi Çin'e yaptığı gezi, bir grup gazeteci arkadaşıyla birlikte gerçekleştirdiği Japonya ziyaretinin ardından Çang Kay Şek Hükümetinin Japonya'da bulunan Türk gazetecilerini Milliyetçi Çin'e davet etmesi üzerine gerçekleşir.

Taiwan Adası

Çinlilerin "Taiwan" dediği ada Avrupalılar tarafından "Formaza" diye bilinir. Taiwan, "denizden yükselen kürsü" manasına gelir. Büyük Çin Cumhuriyeti eyaletlerinden biri olan Taiwan adası, Çin Cumhuriyeti olarak tanınır. Birleşmiş Milletler tarafından da tanınan Hür Çin, komünizm baskınına karşı açılan mücadeleyi temsil eder.

Rado, adanın haritadaki görünüşünü iri bir tütün yaprağına benzetir. 13 milyon kişinin yaşadığı bu adanın büyüklüğü 36 bin kilometredir. Rado bu büyüklüğü Kıbrıs adasından dört kere büyük, diyerek somutlar. Dağlarla kaplı küçük bir ada olan Taiwan, Büyük Çin topraklarının güneydoğusuna düşer. Taiwan'ın Kızıl Çin'in Fukiyen eyaletine uzaklığı 225 mil, Japonya'yla arasındaki mesafe ise 665 mildir. Taiwan adasının yakınındaki 60 mil karelik Kemoy adası ile 10 mil karelik Matsu adası da Milliyetçi Çin'e aittir.

Rado, Taiwan'ın nüfusu itibariyle dünyada Hollanda'dan sonra nüfus yoğunluğu en fazla olan ülke olduğunu söyler. Yazar bu yoğunluğun sebebini Çin'in komünistler tarafından işgal edilmesi üzerine ülkenin merkezinin bu adadaki Taipeh şehrine nakledilmesine bağlar. Taipeh başkenttir ve bir buçuk milyon nüfusa sahiptir.

Taiwan adası tropik özeller gösteren sıcak ve nemli bir bölgedir. Yılda ortalama 250 santim yağmur alan bir adadır. Bu adada yılda üç kez tayfun meydana gelir ve depremler sık olur. Alınan önlemlerle bu afetler zararsız atlatılır. Rado, coğrafyasından sonra adanın tarihini şöyle anlatır:

> "Çinliler 17. ve 18. yüzyıllarda Taiwan'a büyük gruplar halinde gelmeye başlamışlar. Daha evvel adada oturan yerliler Hollandalılar, İspanyollar, Portekizliler ve İngilizlerin ticarete girişmeleriyle dağlık bölgelere çekilmişler. Ada uzun zaman Doğu Çin Hindi ile Japonya arasında basamak vazifesini görmüş. Hollandalılar, İspanyollarla epey çekişmiş, bu arada yerlilere şeker ticaretini öğretmişler. Fakat 1683'te Çinli Ming kraliyet taraftarları adaya çıkıp Manchu Hanedanına karşı

koymuşlardır. Ziraart ve madencilik biraz ilerlemiş. Fakat 1895'te Japonların işgali altına girmiş. Burada elli sene kalmış olan Japonlar, Çinlilerle bir türlü geçinememişler, isyanlar isyanları kovalamış. Japonlar söylüyorlardı: Bu elli senelik işgal devrinde aralarında öyle bir düşmanlık olmuş ki bir Çinli bir Japonla evlenmemiş. Nihayet 1943'te imzalanan Kahire Antlaşmasıyla Taiwan 1945'te Çin Cumhuriyetine iade edilmiş." [63]

Milliyetçi Çin ve Komünistlerle Mücadeleleri

Çin'in esas kısmını 1949 yılında komünistlerin işgal etmesi üzerine Hür Çin olarak bilinen Milliyetçi Çin, Mareşal Çang Kay Şek'in önderliğinde merkezini Taiwan adasındaki Taipeh şehrine nakleder ve mücadeleye buradan devam eder. Mareşal Şek, adada başlattığı kalkınma hareketlerinde başarılı olur ve idaresindeki Çin halkının hayat seviyesini yükseltir. 15 yıl Amerika'dan kalkınma yardımı alan Milliyetçi Çin, refah seviyesinin artmasıyla 1965 yılından itibaren bu yardımı almayı bırakır. 19 sene öncesindeki ekonomisi neredeyse olmayan Çin ile 1969 yılı Çin'i arasında büyük ve olumlu bir fark vardır.

Ekonomi

Şevket Rado, Milliyetçi Çin'in iki hedefi olduğunu söyler: Daha çok üretim yapmak ve dışarıya daha çok mal satmak. Bu ülkenin gelirinin yüzde otuzu ziraatten, yüzde otuzu sanayiden, kalan yüzde kırklık kısım turizmden temin edilir. Ülkede 1966 yılının sonunda milli gelir kişi başına 189 Amerikan dolarını bulmuştur. Yazar bu gelirin Uzak Doğu'da Japonya'dan sonra en yüksek milli gelir olduğunu söyler.

Taiwan 1951-1965 yılları arasında Amerika'dan bir buçuk milyar dolarlık bir yardım almış ve bunu iktisadi kalkınma için kullanmıştır. 1969 yılındaysa ülke Birleşmiş Milletler, Japonya, Dünya Bankası ve Amerikan İthalât-İhracat Bankasından iktisadi yardım alsa da Amerika'dan sadece askeri yardım alır. Milliyetçi Çin gelişmekte olan ekonomisiyle başka yerlerden yardım temin etmesine rağmen yabancı memleketlere de teknisyen yetiştirerek yardım eder. Bununla birlikte bine yakın Çinli teknisyen ve uzman Afrika, Ortadoğu, Güneydoğu Asya ve Latin Amerika başta olmak üzere otuz ülkede çalışır durumdadır.

İhracat gelirini arttırmak isteyen Milliyetçi Çin bu ihracatın önemli bir kısmını şekerden temin eder. Ardından tekstil maddeleri gelirken muz, kuşkonmaz ve mantar da ülke dışında rağbet gören ürünleridir. Rado, Milliyetçi Çin'in giderek artan ziraat ve

[63] Şevket Rado, *Milliyetçi Çin Ne Âlemde?*, Bilgi Basımevi, Ankara 1969, s. 6.

sebzecilik başarısını toprak reformuna borçlu olduğunu söyler. Taiwan adasının büyük kısmı dağlıktır. Ziraata elverişli topraklar adanın dörtte biri kadardır. Ziraata elverişli arazilerin çiftçiye dağıtılmasıyla üretim canlanmıştır. Bu reform ile çiftçiden alınan vergi azaltılmış, devlete ait araziler çiftçiye taksitle satılmış ve 1953'te çıkarılan kanunla büyük toprak sahiplerinden de satın alınan araziler çiftçilere verilmiş böylece verimli topraklar onu işleyenlerin eline geçmiştir. Bu kanunla 468 bin çiftçi toprak sahibi olmuş ve yeni çiftçiler gayretleriyle senede ancak iki mahsul alınan bu toprakları senede üç mahsul alır hâle getirmiştir. Çiftçilerin de gelirleri bu gelişmeyle beraber eski kazançlarının iki katına ulaşmıştır. 1969 yılında pirinç ihracına başlayan ülke, ihracatta Kızıl Çin ihracatından on altı kat kazanç elde ederek gelişme göstermiştir. Milliyetçi Çin'in ihracattaki başlıca müşterileri ise Amerika ve Japonya'dır.

Milliyetçi Çin ziraattaki reformunu kooperatifçilikle desteklemiştir. Taiwan'da halkın kendine mahsus cemiyetleri, sulama teşkilatları ve üretim kooperatifleri bulunur. Bu kooperatifler gübre ve çeşitli tarım aletlerini de azalarına satıp mahsullerini de pazarlarlar. Taiwan'da balıkçılık da çok gelişmiştir. Adanın doğu sahillerindeki sıcak su akımı sayesinde buraya çok miktarda balık gelir. Böylece adada yarım milyon kişi balıkçılık yapar. Bu sayede ülkede 83 balık limanının yapılması sağlanmıştır. Ada etrafında yapılan balıkçılık dışında Taiwanlı balıkçılar Afrika açıklarında da balıkçılık yapar. Çinli balıkçılar açık deniz balıkçılığı gemileriyle Guam'dan Atlantik'e kadar açılıp buralarda ton balığı avcılığı yapar. Ülke 1966 yılında bu balıkçılık faaliyetlerinden 9 milyon dolar elde etmiştir. Milliyetçi Çin, balıkçılık dışında dünya denizlerinde yük ve yolcu gemileriyle de varlığını kanıtlamıştır.

Yazar, Milliyetçi Çin'de karma ekonominin uygulandığını söyler. Devlet halkın tek başına kuramayacağı sanayi tesislerini kurarak ekonomi için temel oluşturur. Ayrıca ülkede yabancı şirketlerin de tesis kurmasına izin vererek ekonomisini canlı tutar. Bu konuda yazar şunları anlatır:

> "Nitekim muhtelif kalkınma işleri için 160 milyon dolarlık yabancı sermaye tahsisi konmuştur. Bunun yüz milyonu yatırılmıştır. Bilhassa elektronik sanayi sahasına Amerika'dan sermaye gelmektedir. Taiwan'da yatırım yapacak yabancı sermayeye büyük kolaylıklar göstermektedir ki, bazıları şunlardır: Beş yıl müddetle kazanç vergisi muafiyeti Kazancın tahditsiz olarak dışarıya nakli. Tesisin ikmalinden iki yıl sonra başlamak üzere, konan sermayenin yılda yüzde on beş

miktarının dışarı çıkarılması. Son senelerde yabancı sermaye yatırımına açık tutulan işler arasında bir liman ve bir de sanayi tesisi vardır."[64]

Eğitim

Yazar Çinlilerin giriştikleri tüm yararlı işlerin iyi yetişmiş nesillerle gerçekleştiğini söyler. Taiwan'da genç neslin eğitimine büyük önem verilir. Bu yüzden 1968 yılına kadar altı sene olan zorunlu eğitim bu yılın başında alınan kararla dokuz seneye çıkarılmıştır. Okul çağındaki çocukların yüzde doksan yedisi okula gider. Hükümet ilim ve tekniğin ilerletilmesini eğitim programına alarak sistemleştirmiştir. Ülkenin iyi yetişmiş bireylere ihtiyacı vardır ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır. İlmi çalışmalar Akademia Sinica'da yapılır ve her sene iki bin öğrenci yabancı ülkelere, başta Amerika olmak üzere tahsile gönderilir. 1969 yılında Amerikan okullarındaki Çinli öğrenci sayısı 11 bine ulaşmıştır.

Konfüçyüs

Şevket Rado, Çinli filozof Konfüçyüs'ün Çinlilerin gözünde bir peygamber gibi olduğunu ve felsefesinin ülke halkında derin etkiler yarattığını söyler. Konfüçyüs'ün söylediği "Uzaklardan gelen dostları karşılama zevkini hiçbir şey veremez." sözü Çinliler tarafından özümsenmiştir. Rado da havaalanına indiklerinde kendilerini karşılamaya gelen kişilerden Çin'den ayrılıncaya dek yanlarında olan dostlarına kadar halkın bu sözü hayatında uyguladığını söyler. Rado bu misafirperver millet sayesinde Çin'de hiç yabancılık çekmediklerini, burada adeta sevgi çemberi içine alındıklarını belirtir.

Yazar, Çinlilerin hayat felsefesinin aileye bağlılık, insanlığa saygı ve kardeşlik esaslarına dayandığını söyler. Genel olarak ülkede Konfüçyüs'ün "Kendine yapılmasını istemediğin şeyleri sen başkalarına yapma!" sözünün bir ahlak kuralı gibi görülüp uygulandığına dikkat çeker.

Başkan Çang Kay Şek

Çang Kay Şek, 31 Ekim 1887'de Çinli çiftçi bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. 81 yaşındaki Şek, 20. yüzyılın en ünlü devlet adamlarındandır. Çang Kay Şek, Modern Çin'in kurucusu Dr. Sun Yat Sen'in yanında yetişmiş ve 25 sene Çin kıtasında, 20 sene Taiwan'da Çinlilerin liderliğini yapmıştır. Şek, Çin'deki ihtilalde Çinli

[64] Şevket Rado, *Milliyetçi Çin Ne Âlemde?,* Bilgi Basımevi, Ankara 1969, s. 15.

ihtilalcileri bir araya toplamak üzere Cumhuriyet için mücadele etmiş bir öncüdür. Komünist ayaklanmalarla mücadelelerin ardından ordusuyla Taiwan adasına çekilip mücadelesine bu adadan devam eder. Şek, Çin halkının eğitimle, çalışarak refah bir yaşama kavuşacağına inanarak bu yolda gerçek bir medeniyet oluşturur.

Cumhurbaşkanı Çang Kay Şek'in, Türk gazetecilerle görüşmeyi kabul etmesi üzerine Şevket Rado ve arkadaşları Taiwan'ın merkezi Taipeh şehrine gider. Misafirlerini Kongre binasının salonunda ağırlayan Şek, sohbetleri sırasında dünyanın durumu hakkında ne düşündüğünün sorulması üzerine dünya görüşünü de barındıran şu sözleri söyler:

> "İstikbal hakkında bir şey söylemek için vakit henüz erkendir. Durum iyi değilse de çok da kötü görünmüyor. Bence büyük devletler kendi menfaatlerini bir kenara bırakarak insaniyetin müşterek refahı için çalışmalıdır. Dünya sulhunu temin için çok gayret sarf etmeye lüzum vardır. Bunu yapabilirlerse ne mutlu onlara. Fakat bir prensipe bağlı olarak hareket ettiklerini söylemek mümkün değildir. Bu türlü davranışlarla insaniyetin nef'ine bir sulhun ortaya çıkmasına imkân yoktur."[65]

Türkiye ve Atatürk Sevgisi

Rado, Mareşal Çang Kay Şek'in konuşmalarına "Türk arkadaşlarımı gördüğüme çok sevindim." diyerek başladığını belirtir. Şek, Türk inkılabıyla Çin inkılabını birbirine çok benzettiğini, iki inkılabın da aynı gayeyi taşıdığını söyler. Bu yakınlığın ülkelerin de birbirini sevmesinde etkili olduğunu belirtir.

Şek, Kemal Paşa'ya büyük hürmeti olduğunu söyleyerek "Hayatta görüşemediğime üzüldüğüm tek devlet adamı Kemal Paşa'dır." der ve Atatürk'ten ve Türkiye'den sevgiyle ve hayranlıkla bahseder. Şek, iki ülkenin halklarına düşen görevi şöyle açıklar:

> "Türkiye Cumhuriyetinde olsun, Çin Cumhuriyeti'nde olsun, halklarımıza düşen bir mesuliyet varsa, o da her iki memleketin tarih ve kültürünü muhafaza etmektir. Türk ve Çin dostluğu için işbirliği yapmamız çok mühimdir. İki millet aynı anlayış içinde çalışırlarsa, dünyaya hakikaten çok büyük şeyler kazandırabilirler."[66]

[65] Şevket Rado, *Milliyetçi Çin Ne Âlemde?,* Bilgi Basımevi, Ankara 1969, s. 18.
[66] a.g.e. s. 20-21.

III. BÖLÜM: KÜLTÜREL KAYNAKLARI

III.1. EŞREF SAAT

Şevket Rado, kitabında "Daha İyi Olabilir" başlıklı yazısında insanın her zaman elindekinin daha iyisine ulaşma arzusuna değir. İnsanları, milletleri refaha kavuşturan bu dürtüdür. Yazar yazısında bu dürtüyü içinde barındıran bir diğer kişinin; Atatürk'ün bir sözüne yer verir: "Zafer, zafer benimdir, diyebilenindir."[67] Başarma fikrini kafasına iyice yerleştiren aklını hep aynı istikamette; başarma yolunda çalıştıracaktır. İnsan zihni bir şeye tüm gücüyle odaklanırsa çözemeyeceği mesele, ulaşamayacağı hedef yoktur. Mustafa Kemal Atatürk, bir devletin kurucusu, birçok savaşın muzafferidir. Onun bu sözü, hayatının temel ilkesidir. Bu yüzden bu söz aynı zamanda örnek karakterinin de imzasında taşır. Mustafa Kemal Atatürk hayatını küçük yaşlarından itibaren zorluklar içinde daima mücadele içinde geçirmiştir. Hayat mücadelesine ülkesini savunma mücadelesini de ekleyen önder, milletini vatansız kalmanın eşiğinden kurtarmış içindeki "zafer"e ulaşma azmiyle milletini tek bir bayrağın altında toplayabilmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olmuştur. Bu yeni ülke birbiri ardınca gelen inkılâplarıyla çehresi daima en iyiye dönüktür ve bu yolda ülke çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmakta muvaffak olmuştur. Bu yüzden Şevket Rado, daima en iyisini hedeflemeye odaklanan yazısında bunu başarabilmiş; tarihinin en iyi örneğine yer vermeyi uygun bulmuştur.

"Dünyadan ve İnsanlardan Şikâyet" yazısı şikâyet etmeyi huy edinmiş insanlardan bahseder. Bu şikâyetçi olma durumu kişinin hem kendisine hem de çevrelerindekilere zarar verir. Yazar bu konuyu anlatırken Fransa'nın devriminin babası sayılan ve Aydınlanma hareketine büyük katkı sağlayan Fransız yazar ve filozofu Voltaire'in Candide isimli eserinde söylediği sözü anımsar: "Var olan dünyaların en iyisi yine bu bizim üzerinde yaşadığımız dünyadır." [68] Dünyadan ne kadar şikâyet edilirse edilsin gidilecek daha iyi bir yer yoktur ve insan var olduğu müddetçe yaşadığı yeri güzelleştirip yaşanılır kılacaktır. Şikâyet etmek insana yerinde saymaktan başka bir şey kazandırmaz bunun yerine kişi çevresinde görebileceği her güzelliği yakalamalı ve tüm bu güzellikleri hayatına katmayı bilmelidir. Hayatta zahmetler olsa da hepsi geçer hayatın tadı mevsimleriyle, güzel anılarla tekrar canlanıverir.

[67] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 13.
[68] a.g.e. s. 17.

Aynı yazıda Bergson'un bir sözüne yer verilir: "Beynin asıl vazifesi bize hatırlatmayı değil, unutmayı temin etmektir."[69] Henri Bergson, 20.yy'ın önemli Fransız filozofudur. Bergson idealist felsefenin ve süreç felsefesi adı verilen felsefe türünün Fransa'daki temsilcisidir. Rado filozoftan etkilenerek durmadan şikâyet eden kişilere zihnin unutma eylemini hatırlatır. İnsan yaşadığı çoğu şeyi özellikle kötüden başlayarak unutmaya meyillidir. Kişi hafızasından silinen kötü anılardan uzaklaştıkça yaşama sevinci artar, şikâyetleri azalır. Her şeyin gün gelip unutulacağı yerde şikâyet etmek kendisini ve çevresindekileri bunaltmak yerine güzellikleri görüp yakalamaya çalışmalıdır. Her şey değişir, sıkıntılar son bulur. Şevket Rado, yazısını sürdürürken unutmak üzerine makale yazan Sansgter'in Alman filozof Kant'tan bahsederken şunları anlatır: Kant'ın Lampe adında çok sevdiği bir uşağı vardır ve Kant ona çok güvenmektedir. Bir gün Kant çok sevdiği uşağının onu soyduğunu fark eder ve uşağı kovmak zorunda kalır. Bu duruma çok üzülen Kant hatıra defterine, "Lampe'yi unutmam lâzımgeldiğini hatırlamam gerek."[70] yazar. Bu anıda olduğu gibi kötü anıları unutmak isteyenin yardımına koşacak olan öncelikle hafızasıdır.

Şevket Rado yazısının devamında son olarak, ünlü musiki tenkitçilerinden Fulton Oursler'in musiki tenkidine nasıl başladığını anlatır. Fulton Ouster Amerikalı bir gazetecidir. Oursler henüz yirmi yaşında yeni girdiği bir gazetede daktilosuyla yazı yazma görevini üstlenir ve bir gün yazı işleri müdürü onu çağırır ve müzik bilgisinin olup olmadığını sorar. Bu soru karşısında olumsuz yanıt veren Fultan'a müdürü akşamki meşhur keman üstadı Kreisler'in konserini gidip yarın çıkacak olan gazete için bu konserin tenkidini yazmasını ister. (Kreisler Avusturyalı bir keman virtüözü ve bestecisidir. Dünyada besteleri ve keman çalışındaki özgünlüğüyle tanınır.) Gazetenin musiki tenkitçisi öldüğü için bu görevi üstlenmek zorunda kalan Oursler o gece konseri dinler ve ne yazacağını bilemediğinden ani bir fikirle Kreister'in odasına gider. Ona her şeyi olduğu gibi anlatır ve kendisinden ilk musiki yazısını yazabilmesi için yardım ister. Genci seven sanatçı ona yardım eder ve gazetede çıkan bu yazı herkes tarafından çok beğenilir. Bu başarıdan sonra gazetenin boş kalan musiki tenkidi sütunu genç yazara verilir. Bu genç beş sene sonra bir musiki dergisinin başına geçecek kadar başarısını ilerletir. Hayatta kendisine yardım eli uzatılmadığı için muvaffak olamadığını söyleyen insan yanılır. Dünyadan ne kadar kötü bahsedilse de gönülden istenen bir yardım, başkasının hakkını engellemiyorsa kişi istediği yardıma kavuşur. İnsan samimiyetle bir

[69] a.g.e. s. 18.
[70] a.g.e. s. 19.

yardım isterse koşullar ne kadar zor olsa da kendisine yardım edecek kişiler bulunacaktır. Bu yüzden yazarın Oursler ve Kreisler üzerinden verdiği örnekteki gibi hayatta ne kadar ümitsiz durumda olunursa olunsun bir çıkış yolu, uzanacak bir yardım eli vardır. Yeter ki kişi istemeyi bilsin. Bu yüzden dünyadan ve insandan ümidi kesmemek gerekir.

"Yaşama Zevki" başlıklı yazı İngiliz matematik ve tarihçisi dönemin filozofu Bertrand Russell'a değinir. Bertrand Russel 1900'lerin başında analitik felsefenin kurucularından sayılır. Felsefi eseri "İfade Üzerine" felsefenin paradigması olarak kabul edilmiştir. Yazarın yaşamak zevki üzerine sözü şöyledir: "Dünyada mesut dediğimiz insanların en göze çarpan özellikleri kendilerinde yaşama zevki olmasıdır."[71] Bunun ardından filozof yaşama zevkinin ne olduğunu, insanların yemek yeme konusunda takındığı tavra bakarak anlaşılacağını söyler. Bazı insanlar önüne gelen yemeğe burun kıvırmadan ne açlıklarını giderecek kadar yiyip sofradan kalkar. Bu tavra sahip insanlar hayat karşısında da böyledir. Mesut insan da bu kişilere denir yemekteki iştah hayattaki şevkin karşılığıdır. Şevket Rado da yaşama zevkini yemekle birleştiren yazarın bu görüşüne katılır. Yemekteki iştahı koruyabilmenin yolu hayattan alınan zevki kaybetmemekten geçer. İnsan yemekten önce hayattan tat almalı ki yemek için iştahını koruyabilsin.

Aynı yazının son bölümünde Fransa İmparatoru Napoleon'un karısı İmparatoriçe Josephine'in elbiselere olan aşırı düşkünlüğünden söz edilir. Kraliçenin bitmek bilmeyen elbise aşkı terzi faturalarını kabartınca Napoleon eşinin bu aşkını dizginler. Josephine huyundan vazgeçemez ve elbise faturalarını gizlice devlet hazinesinden ödemeye başlar. Söylenenlere göre Fransızlar Cenova'yı bütçedeki bu açık yüzünden kaybetmiştir. Şevket Rado yaşama şevkini aynı zamanda ölçülü olmaya bağlar. Bu yüzden insanlar her türlü oburluktan kendini korumalı, aşırılığın felaketinden kaçıp ölçülülüğün getirdiği saadetle yaşama zevkine ulaşmalıdır.

"Güler Yüz" başlıklı yazı yüzü gülen insanların etrafındakiler için neşe kaynağına dönüşmesini anlatır. Böyle insanlar hayatı hoş karşılayabilmenin formülünü gülümsemekte bulmuştur. Bu çözümle hiçbir dert gereğinden fazla kişiyi mutsuzluğa hapsedemez. Yazar bu konuyu işlerken Fransız filozof ve yazarı Alain'in bir düşüncesini verir. Alain kızmanın bir hastalık olduğunu söyler ve onu öksürüğe benzetir. Öksürüğün gıcıkla gelmesi gibi kızmak da bir kere başladı mı devamı gelir.

[71] a.g.e. s. 22.

Kızmak hastalığını iyileştirmenin tek yolu gülmektir. İnsan karşısına çıkan iyi ve kötü hâllere gülmeyi öğrendiğinde hayatının kolaylaştığını görecektir.

Rado, bu yazının devamında insanların 1. Dünya Savaşı'ndan sonra insanların ruh hâllerinin bozulduğunu ve Avrupa'da bazı milletlerin az gülmeye başladığını söyler. Bu durumu en çok hissedenler Macarlardır ve bu yüzden Budapeşte'de insanlara gülmeyi öğreten bir mektep açılmıştır. Bu mekteplerde gülmeyi hiç öğrenmemiş ya da unutmuş öğrencilere hayatın getirdiği türlü olaylara nasıl gülecekleri öğretilmiştir. Bunların yanında Tagor adlı Hintli yazar da kendi okulunda öğrencilerine günde bir saat gülmeyi aşılamaya çalışır. Tagor Gandi ile birlikte Hindistan'ın İngiliz sömürgesinden kurtulması için mücadele etmiş bir yazardır. Emperyalizme karşı duruşuyla sistemlerin getirdiği insanı hiçe sayan koşulların karşısındadır. Filozof Tagor gülmenin insanı iyileştiren özelliğini öğrencilerine de aşılayarak hayata bağlı öğrenciler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Hayatta gülümseyebilmek insana bahşedilmiş bir nimettir ve ne olursa olsun hayatta gülümsemenin önüne hiçbir şey geçmemelidir.

"Güler Yüz" yazısının devamında şair Seyfet Bozçalı'nın Ağlanacak Hâlimize Güleriz şiirinden bir mısrayla gülmek arasında ilişki kurar. Rado şöyle söyler:

> " 'Güleriz ağlanacak halimize' diyen şair, emin olunuz ki hata ediyor. Ağlanacak bir hal karşısında ağlamaya kalkan adamdan hiçbir fayda gelmez. Fakat gülümseyen adamda, ümit vardır: Bu halin bir çaresini bulacak demektir."[72]

Gülen bir yüz karanlık bir yolun sonundaki ışık gibidir. Bu yüz eninde sonunda vaat ettiği ışığa kavuşur.

Yazının devamında Mâhir isimli Divan edebiyatı sanatçısının şiiriyle ilişki kurulur. Mâhir'in meşhur beytinde geçen "Ağlarım hâtıra geldikçe gülüştüklerimiz!"[73] mısraını alır. En güzel günler gülerek geçirilenlerdir. İnsan bu günlerin sayısını çok tutmalıdır ki hayatta alabileceği en yüksek neşeyi alabilsin. Kişinin dünyaya geldikten sonra kazanç hanesine yazdığı her neşeli günü onu şevklendiren, ayakta tutan gücüdür. İnsan ne olursa olsun yüzündeki gülümsemeyi koruyabilmelidir ki yarını için güçlü kalabilsin.

"Tatlı Dil" başlıklı yazı dilini tatlılaştırarak kullanan insanın gerçek iyi insan olduğunu söyler. V. Karl ya da Şarlken olarak da bilinen 16. yy. Alman İmparatoru

[72] a.g.e. s. 30.
[73] a.g.e. s. 30.

Charles Quint saat meraklısıdır ve etrafına topladığı on, on beş saatin aynı zamanı göstermesini sağlamaya çalışır; dünyanın en güç işinin bu olduğunu söylermiş. Rado insanların da başlı başına bir saatten farklı olmadığını ve onları da aynı hizaya getirmenin çok zor olduğunu söyler. İnsan ancak güler yüzüyle ve tatlı diliyle etrafındakilere dediğini yaptırıp onları aynı hizaya getirebilir. Tatlı dil insanlara ümit ve şevk verir bu yüzden insanlar tatlı dille konuşmayı başarabildikten sonra onları ikna etmek daha kolay olacaktır.

"Misafirliklerimiz" başlıklı yazı geçmiş zamanların uzun süren misafirliklerine değinir. Yazar bu konuyu bir tanıdığını şatosunda birkaç ay misafir eden Fransız yazar ve filozof Voltaire'i örnek vererek anlatır. Bu misafirin ardından Voltaire şöyle söylemiş: "Bu adamla Don Kişot arasında şöyle bir fark vardır: Don Kişot her gördüğü hanı şato zannederdi; bu adam da her gördüğü şatoyu han sanıyor."[74] Yazar bu nükteyle misafirlerin misafir oldukları eve ağırlık vermemek için ziyaretlerini kısa tutmalarını öğütler.

"Misafirliklerimiz" yazısı misafirliğin yüzyıllar boyunca değişen yapısına tarihten bir örnek verir. Roma imparatorlarından Ogüst vatandaşlarından kim çağırırsa onun evine misafir olurmuş. Bir gün davetini kabul ettiği vatandaşlarından birinin evinde kendisine o kadar laubali davranılmış, önüne üstünkörü yemekler konulmuş ki imparator bu durumdan rahatsız olmuş. Giderken: "Teşekkür ederim ama bu kadar dost olduğumuzu sanmıyordum"[75] demiş. Rado da bu örnekle her misafirin ev sahibinden biraz saygı beklediğini söyler. Misafirperverliğin kutsal vazife gibi dinlerde bile yeri vardır ve bu yüzden misafirin rahat etmesi için ev sahipleri özen gösterilmeli, misafirini en iyi şekilde ağırlamalıdır.

"Gençliğin Kıymeti" yazısı, insanın gençliğinde çiçekler gibi canlanışını anlatmak için ilkbaharla gençlik arasında benzerliklere değinirken durum öyküsünün Türk edebiyatındaki temsilcisi Sait Faik'in yazdığı bir yazıdan çiçekler için söyledikleri aktarılır. Sait Faik, "Bu kapkara topraktan çıkan bu bembeyaz, bu sapsarı, bu mavi, bu kırmızı çiçekler acaba bize toprağın altında gizli olan harikulâde bir âlemden haber vermek istiyorlar da bunun biz bir türlü farkına varamıyor muyuz dersiniz?"[76] diye sorar. Rado da bunu bilemeyeceğimizi ama her ihtimalde her çiçeğin bir meyveyi meydana getirmek için açtığını söyler. İnsan da çiçekler gibi gençliğinde çiçek açarken

[74] a.g.e. s. 43.
[75] a.g.e. s. 45.
[76] a.g.e. s. 46-47.

günlerini onu ebediyete taşıyacak işlerle değerlendirmeli, çiçek gibi meyvelerle varlığını sürmelidir.

Yazının devamında gençliğin bir müddet sonra biteceğini; ona sonsuza kadar sahip olunamayacağını söylenir. Bu düşünce M.Ö. yaşayan Batı felsefe tarihinde dinamik bir felsefe sistemi oluşturan ilk kişiyle; Yunan filozofu Heraklit ile örneklendirilir. Heraklit de zamanın akıcılığını anlatmak için bir nehirde iki defa yıkanmanın mümkün olmadığını söyler. Hayat bir nehrin suyu gibi akıp gider, vücuda değen su gibi zaman da akış içinde yok olur. Bu yüzden yaşanan her an iyi kullanılmalıdır ki boşa geçen zamanlar için özellikle de en kıymetli gençlik zamanları için hayıflanılmasın.

"Çocukların Ana ve Babalarından Bekledikleri" başlıklı yazı dünyada anne-babanın üzerine titredikleri çocukları için katlandıkları cefalara ve onların sakındıkları çocuklarından neler beklediklerine değinir. Bunların ardından yapayalnız biri olsa nasıl bir hayatı olacağını hayal etmeye çalışan yazarın aklına 19. yy. ozanı Dertli'nin bir mısrası gelir. "Viran olası hanede evlâd ü ayal var."[77] Yazar da ailesini ve içinde onların olduğu hayatını sıkıntılarıyla birlikte seve seve kucaklar. Tek kişinin yaşaması, isteklerini yerine getirebilmesi çok daha kolay olsa da evlatların varlığı insana tüm cefalara katlanma gücü verir ve aile içindeki saadet tüm dertleri bir lütfa dönüştürür.

"Gönül Zenginliği" yazısı bir insanın başkasını kıskanmayıp gönlünü daraltmadan onu zenginleştirerek mutlu olmasından bahseder. Rado bu düşüncesini Pierre Daninos isimli Fransız yazarın yaptığı kıyasla pekiştirir. Bu yazar, Fransızlarla Amerikalıların yolda yürürken yanlarından geçen Cadillac marka arabasında giden bir milyoner gördüklerinde verdikleri tepkiye odaklanır. Amerikalının kendisinin de bir gün böyle bir arabaya sahip olacağını düşünerek hülyalara dalacağını bunun yanında Fransız'ın o milyoneri arabadan indirip kendisi gibi milyoneri yaya yürüteceği günü düşündüğünü söyler. Yazar bu düşüncelerin Amerika'yı zengin yaptığını, Avrupa'yı ise fakir bıraktığını söyler. Kişi kıskanmayı bırakıp ileri gitmeyi kendine yol seçerse ilerleyecek, gönül zenginliğine kavuşacaktır.

"İstemek" başlıklı sohbet yazısı istemenin mesut olmaktaki rolüne değinir. Akıllı insanın mutlu olmak için mutlaka yapabileceği; ulaşabileceği şeyler istemesini

[77] a.g.e. s. 51.

gereklidir. Yazar akılsız kişilerin ne yapacağı sorusunu yönlendirir ve buna Fransız filozofu Descartes'in sözüyle cevap verir. Descartes dediği şudur:

> "Dünyada, insanlar arasında en iyi, en isabetli dağıtılmış olan şey akıldır. Hiç kimse ondan kendisine az düşmüş olduğunu iddia etmez. Herkes kendi aklından memnundur."[78]

Bu anekdota göre herkes aklını yeterli bulur. Her akıllı insanın yapacağı gibi her kişi de mutlu olmak için yapabileceğini istemeli bu konuda kendini eğitmelidir.

"İstemek" yazısı mutlu olma konusunu işlerken Rönesans'ın önemli aydınlarından filozof Erasmus'un sözünü alıntılar: "Kendi tabiî halinde bulunan hiçbir varlık bahtsız olamaz."[79] İnsan, varlığının elde edebilecekleriyle mutlu olmakla donanmıştır. Kişi yapabilecekleri mümkün olan şeyleri isteyip bunun için çabalarsa isteklerinin bir bir gerçekleştiğini görür, başarı duygusuyla tatmin olur. Yapamayacaklarının peşine düşen insan yaşayacağı hayal kırıklıklarıyla saadetten de uzaklaşacaktır.

"İki Sır" başlıklı yazısı saadet ve neşenin sırrının peşine düşer. Rado İklimler romanının Fransız yazarı Andres Mourois'e arkadaşlarının onun saadetinin nereden geldiğini sorarlar. Yazar da şu cevabı verir: "Hayatta başıma gelen felaketleri bir sıkıntı olarak kabul etmek; fakat başıma gelen bütün sıkıntıları da birer felâket saymamak."[80] Ufak üzüntüler büyütülmemeli, büyük olanlarsa küçültülmelidir. İnsan bunları bilirse saadete kavuşması için hiçbir neden yoktur. Çünkü insan hayatta her an sıkıntılarla burun burunadır ve bunlardan kaçışı mümkün değildir; hayat bir mücadeledir. Bu yüzden hayatta varlığı daimi olan bu dertleri gözde büyütmemeyi öğrenmek gerekir. Yazının ikinci sırrı neşeyi kaybetmemenin yoludur. Rado bunun için de diğer bir yazar Andres Luguet, bunun nasıl mümkün olacağını şöyle açıklar: "Ben bilirim ki, hayatta en karanlık saat bile 60 dakikadan fazla sürmeyecektir."[81] Her şey bitmeye mahkûmdur. Dayanmayı bilen karanlıklardan bir şey kaybetmeden aksine sabretmeyi öğrenerek çıkacaktır.

"Takdir Duygusu" adlı yazı insanın takdir görme ihtiyacına odaklanır. İnsanları takdir etmenin onları cezalandırmaktan daha olumlu sonuçları olduğunu vardır. İngiliz filozof Bertrand Russell de bunu bir anlatısıyla örneklendirir: Adamın biri kedisini fare

[78] a.g.e. s. 61.
[79] a.g.e. s. 63.
[80] a.g.e. s. 66.
[81] a.g.e. s. 70.

tutmaya alıştırmak için fareyi ortaya çıkarır, kedisini de üzerine atlaması için teşvik edermiş. Adam kedinin atlamadığını görünce kediyi dövermiş. Bunun sonunda kedi fareyi her gördüğünde sopa yiyeceği korkusuyla titremeye başlamış. Ceza insanlar üzerinde de yapıcı olmaktan çok yıkıcıdır. Bu yüzden bir ödül; takdir istenenlerin gerçekleşmesinde daha yararlıdır.

"İhtiyarlık Üzerine" isimli yazıda Çiçero'nun İhtiyarlık başlıklı yazısından yararlanılmıştır. Romalı Çiçero Milat'tan önce yaşamış, eski Latin hatibi, bilgin ve devlet adamıdır. Çiçero, insanın fiziksel olarak yaşlılıkta güçten düşse de insanın manevi kuvvetleriyle yapacağı çok iş olduğunu, insanlara sağlayacağı birçok yarar olduğunu, öğütlerinin kıymetli olduğunu söyleyerek yaşlılığı metheder. Bilgi ve fazilete erişen yaşlılar bunun en güzel örnekleridir. Rado aynı yazıda gençliğinde iyi bir pehlivan olan Krotonlu Milon'dan da bahseder. Milon ihtiyarlığında genç pehlivanları seyrederken güçsüz düşen kollarına bakıp ağlarmış. Her çağın bir hâli vardır. İhtiyarlığınki olgunluktur ve bu olgunlukla kişi çevresinde ışık etkisi görecektir. Yazının devamında yazar mitolojiden ölüm tanrısı Titanos ve hayat veren Tanrıça Eos'un aşkına değinir. Eos, Titanos'un sonsuz bir ömür yaşaması için onu ölümsüz kılmış ama onun ihtiyarlamasına engel olamamış. Sonunda ihtiyarlıktan halsiz düşen Titanos'a acıyan diğer tanrılar onu cırcır böceğine dönüştürmüş. İhtiyarların çok konuşmaları bu hikâyeye bağlanırmış. Yazının son bölümünü oluşturan bu hikâye mitolojide bile engel olunamayan yaşlılığın ömrü uzun olan herkesin mukadderatı olduğunu duyurur.

"Gençliğe Dair" başlıklı yazı eğitim gören gençlerin eğitimini bitirip hayata atılmasının otuz yaşı bulmasına değinilir. Bu yaşın çok geç olduğunu söyleyen yazar, şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın Otuz Beş yaş şiirini hatırlatır ve ortalama insan ömrünü altmış yıl kabul ederek otuz, otuz beş yaşları ömrün yarısı kabul eder. Bu yüzden gençler ömrünün yarısını diğer yarısında hayata atılabilmek için harcar. Gençler gelecek için bu sürede çok iyi hazırlanmalı, önlerine açılan yollardan en selametli olanı seçip adımlarını dikkatle atmalıdırlar. Rado, yazının devamında 20. yy.ın getirdiği değişimin gençliğe de yansıdığını, teknolojinin gelişimiyle insanların bu yüzyılda insanının canının sıkılmasının çok zor olduğunu söyler. Yazar bu düşüncesini İngiliz edibi Huxley'in 20. asrın birçok şeylerin olduğu kadar, gürültünün de asrı olduğu düşüncesiyle destekler.

“Herkes Kendi Yerinde” yazısı, başkasının yerinde olsa ne yapacağını söyleyip duran insanlara, kendi yerlerini tam manasıyla doldurabilmek için çabalamalarını tavsiye eder. Başkalarına durmadan akıl vermek isteyenlere Fransız deneme yazarı Montaigne’nin söylediği söz uygundur: “ Bir kere siz, kendi hayatınızı düzeltmeyi ve çevirmeyi bildiniz mi? Eğer bunu bildinizse bütün işlerin en büyüğünü yaptınız demektir.”[82] İnsanın kendi yerini doldurabilmesi için hedeflerine azar azar ama ilerleyerek gitmesi gerekir. Bu düşünce Alman şair ve yazar Goethe’in genç şairlere verdiği bir öğütle pekiştirilir: “ Bir destanı yazmaya karar verirseniz ona küçük şiirlerle başlamalısınız.”[83] Goethe’nin de dediği gibi büyük işler küçük küçük işlerin üstesinden gelinerek başarılır. Bu konuda Andre Mourois da şöyle söyler: “Eğer uzun bir yolu bir solukta aşacağınızdan pek emin değilseniz onu birkaç parçaya bölmeniz akıl işidir.”[84]

“Tesadüfler” yazısı hem kişilerin bireysel hayatında hem de insanlığın değişiminde tesadüfleri önemli görür. Bu yazıda maymunların gençliğini insanlara aşılamaya çalışan Voronof isimli meşhur doktorun, dâhilerin hayatları üzerine yazdığı bir kitapta büyük keşif ve icatların gerçekleşmesinde tesadüflerin rolünü incelenir. Tesadüflerle birlikte bu önemli icatların gerçekleşebilmesi için bir dehaya ihtiyaç vardır. İnsanlığı etkileyen birkaç âlim ve tesadüfüne değinilir. Dâhilerin başına gelen tesadüfleri, başına tesadüfen düşen elma ile yer çekimini keşfeden İngiliz âlimi Newton'dan, fırtınalı gecelerde evleri aydınlatan şimşek çakmasından yola çıkarak elektriği bulan Edison'dan, şarbon hastalığındaki sırrı bulan Pasteur'dan, unutkanlığı yüzünden iyotlu gümüş levhaların bulunduğu bir dolapta cıva tüpünü unutup tesadüfen fotoğrafı bulan Daguerre'dan, Arşimed'in banyo yaparken suyun kaldırma kuvvetini bulmasından ve hastane penceresinde unutulmuş küflü peynirin yaralı bir kola değmesiyle penisilin iğnesini bulan Doktor Fleming’in keşfinden bahsederek anlatır. Yazar, dünyayı etkileyen bu tesadüflerin yanında kişilerin de kendi hayatlarının tesadüflerini, lehlerine çevirebilmelerini temenni ederek yazısını bitirir.

“Herkes Kendi Hayatını Yapar” yazısı önemli kişilerin ellerinde hiçbir meziyetleri yokken nasıl sıfırdan başlayarak alanlarının en üst rütbelerine geldiğini anlatır. Bu örnekler arasında saz çalmasını bilmeyip notadan anlamayan bir gencin 19. yy.ın önemli Klasik Türk Müziği bestekârlarından Hacı Arif Bey oluşu, köyünden İstanbul’a geldiğinde okuma yazma bilmeyip kâtip olarak en alt kademeden işe

[82] a.g.e. s. 98.
[83] a.g.e. s. 100.
[84] a.g.e. s. 100.

başlayan delikanlıdan Osmanlı'nın en büyük sadrazamlarından Köprülü Mehmet Paşa oluşu, bir İtalyan gemicisinin oğlu olan ve Cezayir korsanlarının eline düşüp Manisalı dul bir kadına satılan çocuğun Kanuni Sultan Süleyman devrinde on üç yıl sadrazamlık yapan ve Kanuni'nin kardeşiyle evlenen Damat İbrahim Paşa oluşu, fakir bir adamın oğlu olduğundan ciddi bir tahsil alamayan 15 yaşında küçük bir kâtipliğe giren delikanlının 26 yaşında Osmanlı İmparatorluğu'nun Londra büyükelçiliğini yapan Sadrazam Âli Paşa oluşu tek tek anlatılmıştır. İnsan içinde bir kere yükselme azmini yeşertebilirse ve hep o istikamette yol alırsa talih ne kadar zorlarsa zorlasın kişi hedefine ulaşacaktır.

"İyimserlik, Kötümserlik" başlıklı yazı insanları sınıflandırmada iyiliği ve kötülüğü dayanak alır. Rado, en doğru ayrımı Auguste Breal adındaki Fransız yazarın yaptığını söyler. Breal şöyle söyler: "İnsanları, beraber yaşadıkları kimselere hayatı hoş bir hale getirenler, bir de beraber yaşadıkları insanlara hayatı zehir edenler diye ikiye ayırmak kabildir." [85] Bu ayrım insanların yaradılışına dokunur. İnsanlar zor bir durum karşısında düşünmeden mizaçları gereği iki tutumdan birini seçer. Bu yazının devamında yazarın Düşes de Windor'un çok sevdiğini söylediği Lady Mendl ismindeki ihtiyar hanım hatırlanır. Bu kadın çok yaşamış, çok görmüştür. Yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin daima öğrenmek, yeni gelişmelerle uğraşmak istermiş. Bu hevesini de iyimser olmasına bağlayan kadın insanın yaşamak için hiçbir zaman yaşının geç olmadığını söyler. Bu kadın hayatını Romalıların büyük askeri ve politik lideri Sezar'ın hayatını "Gittim, gördüm, yendim." diyerek üç kelimeyle özetlemesi gibi o da özetler: "Güldüm, yaşadım, sevdim."[86] Hayatı iyi tarafından görebilmek, insanın tüm sorunları içinde kederlere düşmemesi için büyük nimettir. Bu iyimserlikten gelen bir kazançtır. Yazar iyimserliğin getirdiği kazancı söyleyeni belli olmayan bir başka sözle destekler: "En iyi iş neşeli bir adamın elinden çıkan iştir."[87] Bu yüzden insan hayatta iyimserliğini, çalışırken de bir an olsun neşesini kaybetmemelidir. Kötümserlerin toplum içindeki rolü yıkıcıdır. Bu yüzden insan içindeki tüm iyi duyguları, iyimserliği harekete geçirmelidir. Meşhur Doktor Victor Pauchet kötümserleri anlatırken şöyle söyler:

[85] a.g.e. s. 113.
[86] a.g.e. s. 115.
[87] a.g.e. s. 116.

> "Onlar yalnız ruhça değil, vücutça da dayanıksızdırlar, yahut vücutlarını yavaş yavaş dayanıksız hâle getirirler. Çünkü iyimser adamın ruhu gibi vücudu da hastalıklara karşı durmaya hazır bir haldedir."[88]

"Öğüt Vermek" başlıklı yazısında yazar kendisinden öğüt isteyen gençlere Fransız tarihçi Ernest Renan'ın gençlere verdiği öğütlerin özetini sunar. Renan gençlere her şeyden önce iyi bir insan olmalarını öğütler. Mesut bir hayatın yolu iyiyi ve doğruyu araştırmaktan geçer. Kişi eğlenerek çalışmayı, işini severek yapmayı becerirse saadete ulaşacak kendisinden memnun olacaktır. İnsan dürüst ve vicdanı rahat olduktan sonra mutlu olur. Renan, aşka sadık kalmayı daima gülmeyi en büyük mutlulukların sebebi sayar. Şevket Rado, yazısının devamında miladın ilk asrında yaşamış bir düşünürün anısına yer verir. Bu düşünüre çevresindekiler kanun kabının içine yığın yığın ahlak kaideleri doldurup kabı taşırdığını söylerler. Düşünür de buna karşılık: "Ceviz dolu bir fıçıya kilolarca susam yağı dökülebilir."[89] der. İnsan farklı şeyleri aynı anda yapabilir yeter ki bu uğraşlar bir diğerine engel olmasın. Sürekli aynı işi yapmak insanı sıkar bunu engellemek bir çalışmanın yorgunluğunu diğer bir çalışmayla gidermek gerekir.

"Şükürler Olsun" insanın hayatta oluşunun, sağlıkla aldığı tek bir nefesin kıymetinin bilinmesini öğütler. Farkına varmadan kolayca yapılan her şey için ne kadar şükredilse azdır. Bu düşünce yazara Oktay Rifat'ın şiirini hatırlar:

> "Bir gün
> Ne el kalacak tutmak için
> Ne yürümek için bacak
> Ne de bir hatıra dünyamızdan
> Çünkü hatıralar da kuşlar gibi
> Dal ister konacak
> Bir gün
> Yaslanmak istersen pencereye
> Diz çökmek istersen
> Nafile
> İş işten geçmiş olacak!"[90]

Yazar, şiirin etkisiyle okuyucusuna iş işten geçmeden dünyadaki sayılı dakikalarının kıymetini bilmeyi, şükretmeyi öğütler. Yazar kıymet bilme konusuna

[88] a.g.e. s. 116.
[89] a.g.e. s. 130.
[90] a.g.e. s. 136.

Kanuni Sultan Süleyman'dan da örnek verir. Kanuni'nin bir vesileyle sağlığında hafif bir bozulma görüp hayattan aldığı keyfi birden bire kaybedince divanına şöyle yazmıştır: "Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi"[91] Bu düşünceyi erken yaşlarda kavrayabilen insan hayatta başına ne gelirse gelsin sağlıklı olmanın en büyük nimet olduğunun farkında olacak, kederlerini üzerinden bir toz gibi silkelemeyi bilecektir.

[91] a.g.e. s. 139.

III.2. ÜMİT DÜNYASI

Şevket Rado, kitabının da ismine kaynaklık eden "Ümit Dünyası" yazısıyla ümidin her şeyden önemli olduğunu söyler. İnsan her şeyini kaybedip tekrar geri kazanabilir ama ümidi olmayan insan ne kaybettiklerini kazanabilir ne de ümidi olmadan hayatına devam edebilir. Ümit insanı ayakta tutan en büyük güçtür. O olmadan kişi kendine karanlık bir dünyadan başka bir dünya yaratamaz. Yazar Tanzimat dönemi şairlerinden Muallim Naci'nin Kuzu isimli şiirinde geçen "Ümmid iledir cihanda her şey"[92] mısrasını alır. Her insanın bir ümidi vardır ve insanı geceden sabaha uyandıran, insanlığı günden güne ileriye taşıyan bu ümittir. Yazar yazısını sürdürürken önemli kişilerin hayatını yazan ünlü tarihçi Plutarque'nın, Makedonya'nın en büyük imparatoru Büyük İskender'le ilgili anlattığı bir hikâye yer verir. Büyük İskender İran seferine çıkmadan önce tüm hazinesini eşine dostuna dağıtır. En yakın arkadaşlarından Perdiccas, İskender'e hazinesindeki her şeyi neden dağıttığını, ona ne kalacağını sorduğunda İskender ona ümidin kaldığını söyler. Ümidin yanında tüm mücevherleri kıymetsiz gören İskender içindeki ümitle cihana egemen olmuştur. Karıncadan Büyük İskender'e herkesi başarıya koşturan ümittir, dünyada ümit olmadan bir adım öteye gidilemez. Onun için dünyada hiçbir şeyden ümidi kesmemek gerekir.

"Tutunmak" yazısı hayata çalışarak tutunan insanın, üzerine aldığı sorumluluklarla, üzerine düşenden katbekat fazla çalışmakla kendini gereğinden fazla yorduğunu düşünmemesini söyler. Kişi kendini ne kadar çalıştırmaya alıştırırsa bıçak gibi o kadar bilenecek, yerini doldurulmaz kılacaktır. Yazar bu düşüncesini, Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale'de Anafarta Savaşları üzerine yazdığı anılarından biriyle destekler. Mustafa Kemal, buraya albay rütbesiyle 19. Tümen Komutanı olarak tayin edilmiştir. Vazifesini aldıktan sonra git gide kızışan savaşta savunma devam etmektedir ama Anafartalar Grup Komutanlığı'nda idare elden çıkmıştır. Ordu komutanı Liman Von Sanders Paşa, Mustafa Kemal'i aratarak çare sorar. Mustafa Kemal de "Bütün kuvvetlerin benim kumandama verilmesinden başka çare kalmadı" diye cevap verir. O gece Mustafa Kemal, Anafartalar Grup Komutanlığı'na tayin edilir ve savaş kazanılır. Yazarın bu anı için yorumu şöyledir:

[92] Şevket Rado, *Ümit Dünyası,* Işık Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1980, s. 6.

> "Öyle bir anda bu müthiş sorumluluğu üzerine almak ne demektir? Mustafa Kemal kendisine olan büyük güveniyle bu sorumluluğu istemiştir ve hayatında böyle sorumlulukları omuzlarına ala ala o Mustafa Kemal günün birinde Atatürk olmuştur."[93]

"Çalışmak" yazısı insanın hayatını sürdürebilmesi için çalışmak zorunda oluşuna değinir. Her çalışmanın bir karşılığı vardır ve bu karşılık maddi olarak para ile ödenmektedir. Yazar her türlü gayreti ödeme aracı para olduğu için dünyada paradan çekici bir şey olmadığını söyler. Yazar bu durumu Ahmet Haşim'in bir anısıyla örneklendirir. Bir gün mecmua sahipleri Ahmet Haşim'i ziyaret edip ondan bir yazı yazmasını rica etmişler. Sanatçının da hazır bir yazısı varmış onu getirip vermiş. Misafirler sevinerek şairin bu iyiliğini nasıl ödeyeceklerini bilemediklerini, zor durumda kaldıklarını söylemişler. Ahmet Haşim de mecmua sahiplerinin lafı uzatması üzerine sözleriyle paranın gayretlerin karşılığı olma özelliğini ortaya koymuştur:

> "Hayır, hayır durumunuz hiç de zor değildir. Şayet para icat edilmemiş olsaydı cidden ne yapacağınızı bilemezdiniz. Ama para çoktan icat edildiğine göre bu yazının parasını ödersiniz, olur biter…"[94]

"Komşuluk" başlıklı yazı insanları birbirine yakın kılan komşuluk ilişkilerine değinir. Komşular yeri geldiğinde birbirinin sıkıntısına koşar yeri geldiğinde birbirini korur kollar, birbirlerinin iyi gününü kötü gününü bir bilir. Yazar bu yakınlığın getirdiği yardımlaşma mevzusu üzerine bir anı anlatır. Hz. Ayşe bir gün Hz. Muhammed'e iki komşusu olduğunu ve kendinde olan bir şeyden çoğu zaman ikisine birden vermeye yetmediğini, böyle bir durumda hangisinin hakkının daha büyük olduğunu sorar. Hz. Muhammed de kapı karşısında olan komşusunun hakkının daha büyük olduğunu söyler. Her devirde komşuluk ilişkisi önemsenmiştir ve bu yüzden komşu komşunun külüne muhtaçtır ya da ev alma komşu al, diyen atalar daima haklıdır.

"Sır Saklamak" başlıklı yazı sır saklayabilme meziyetine değinir. Sır saklamak ne kadar zor olursa olsun merakla dinlenen sırlar hiç öğrenilmemiş gibi unutulduğunda; belleğin en gerilerine atıldığında korunabilecektir. Bir güven sonucu emanet edilen sırlar üçüncü bir kişiye anlatılırsa anlatan pişman olsa da bu hiçbir fayda vermez. Yazar bu düşüncesine ünlü İngiliz şair ve oyun yazarı Shakespeare'den destek alır:

---

[93] a.g.e. s. 29.
[94] a.g.e. s. 34.

> "Ağızdan bir defa çıkmış olan sözü geri alıp tekrar sır haline getirmek mümkün değildir. O ağızdan ağza yayılır gider. Sebep olacağı facialar önlenemez."[95]

Yazar, sır saklayamamanın utandırıcı yanına da değinir. Fransız generallerinden sır saklamasıyla meşhur Turaine harbe giderken aldığı önlemleri kralı XIV. Lui'ye bile söylemez onu gücendirirmiş. Böyle bir adam krala ait bir sırrı sohbet sırasında hoşuna giden bir kadına söyleyivermiş ve bu sır dilden dile yayılmış. Bu yüzden General Turaine çok mahcup olmuştur. Rado, insanlarda sır saklamak konusunda kadınlar aleyhine bir yargının kabul gördüğünü söyler. Ama bu yanlış bir yargıdır; kadın ve erkeklerin sır saklama konusunda bir farkı yoktur. Sır saklama meziyetini her iki cinste de görmek mümkündür. Yazar buna tarihten örnek verir. Atinalılar vatanlarını düşman elinden kurtarmak için sözleşmişler. Bunlar arasında Leonida adında bir kadın da varmış. Düşmanlar bu ittifakı haber almış ve sırrı kolayca elde edebileceklerini düşünerek Leonida'yı yakalamışlar. Konuşturmak için türlü işkenceler yapılsa da kadın hepsine katlanmış işkencelerin arttığını görünce konuşmamak için dilini ısırıp düşmanının önüne atmış. Onun bu fedakârlığı karşısında düşmanı yurtlarından kovan Atinalılar onun için bir dilsiz dişi aslan heykeli dikip altına "Üstün cinsin fazileti"[96] yazmışlardır. Yazar sır saklama bahsine milattan sonra ikinci asırda yaşamış dünyanın ilk fıkra yazarlarından sayılan Aulus Gellius'un anlattığı anıyla devam eder. Roma'da Senato azalarının on dört yaşına varan çocuklarını devlet idaresini öğrenmeleri için senato toplantılarına alırlarmış. Bir gün senatoda önemli bir konu konuşulmuş ama karar alınamadığı için konu ertesi güne bırakılmış. Kuruldakilere konuşulanların kimseye söylenmemesi için sıkı tembihler edilmiş. O gün senatoya giden çocuklar arasında Babirüs isimli çocuk da varmış akşam eve geldiğinde annesi senatoda ne konuşulduğunu sormuş, çocuk da söylenmesinin yasak olduğunu anlatsa da annesi çocuğu söyletmek için sıkıştırmış. Bunun üzerine çocuk: "Bugün Senatoda erkeklerin ikişer karı alması mı, yoksa kadınların ikişer koca alması mı memlekete daha faydalıdır, meselesini görüştüler diyivermiş."[97] Bunu duyan kadın komşularını ayaklandırmış ertesi gün senatoyu basmışlar. Olay üzerine Babirüs ayağa kalkıp işin doğrusunu anlatmış. Çocuğun bu hareketi senatonun çok hoşuna gitmiş ve alınan kararla o günden sonra Babirüs hariç diğer çocukların senatoya gelmesi yasak edilmiş.

[95] a.g.e. s. 71.
[96] a.g.e. s. 72.
[97] a.g.e. s. 73.

"Neşe Kaçırmak" yazısı neşesini koruyabilen insanların kendine ve çevresine verdiği ruh ferahlığından bahseder. Kişi felaketleri, dertleri kendisine siper etmek yerine neşesiyle gün yüzünde olmalıdır. Yazar neşesini daima korumayı bilen insanlardan bir örnek verir. Kaplan lakabıyla anılan eski Fransız başvekillerinden Clemenceau bir gün Paris sokaklarında yürürken suikaste uğrar ve hafif bir yara alır. Gülümsemesini kaybetmeden "Ne tuhaf şey artık kaplan avlamak için Hindistan'a, yahut Afrika'ya gitmeye lüzum yok, bakın Paris sokaklarında da güpegündüz kaplan avlıyorlar!"[98] der. Bu gibi insanlar neşeyi kaybetmemeye çalışan, neşenin verdiği gölgeden faydalanmayı bilen insanlardır.

"Sabırsızlık" yazısı sabretmenin, dayanabilmenin insanlara sağladığı faydaya değinir. Sabırsızlık şeytanın insan ruhuna soktuğu bir mikroptur. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de yeri olan Hz. Eyüp'ün hikâyesini anlatır. Cenabı Hak, Eyüp Peygamberin şeytana uyup uymayacağını denemek ister ve şeytana diline, kalbine ve aklına dokunmamak şartıyla ona her türlü işkenceyi yapabileceğini söyler. Şeytan da Hz. Eyyüp'ün burun deliklerine üfler ve bütün vücudu yaralar içinde kalır, her tarafına kurtlar üşüşür. Bu durum sonunda vücudu kokmaya başlayınca Hz. Eyüp şehirden çıkıp bir gübre yığınına sığınmaya mecbur kalır. Şeytan onunla başa çıkamayacağını anlayınca çalışmak zorunda kalan karısına musallat olur ve değişik kılıklara girip şehir ahalisine kadına iş verilmemesini öğütler. Şeytan bu duruma da boyun eğmeyen kadının karşısına çıkıp ona boyun eğerse kocasının acılarını dindireceğini, söyler. Tüm bunlar sonunda şeytan, Hz. Eyüp'ün de karısının da sabrının bitmediğini görünce Cenabı Hakk'ın huzuruna çıkıp yenildiğini kabul etmek zorunda kalır. İnsanlar da beklemeyi, dayanmayı bilirse sabırla mükâfatlara, güzelliklere kavuşacaklardır.

"Yalnız Madde Değil" yazısı madde dünyasında manevi değerlerin unutulduğuna dikkat çeker. İnsanın hiçbir şeyi yokken sarılacağı değerleri duygularıdır. Sevgi ve merhametle dolu bir gönül insana mutluluğu getiren en değerli yoldur. Bu yüzden maddeden önce insanın koruması gereken insanın öz benliği, duygularıdır. Yazar, insanın içindeki ışığa vurgu yapan Şeyh Galib'in bir beytini alır:

"Bir şulesi var ki şem'i cânın
Fânusuna sığmaz âsumânın"[99]

[98] a.g.e. s. 76.
[99] a.g.e. s. 99.

Bu beyitte olduğu gibi insanın içinde yatan küçük bir alevin ne kadar büyüyebileceği görülür. İnsan içindeki bu gücü kuvvetlendirerek yaşamdan bu gönül ışığıyla alabileceği zevki arttırmalıdır. Maddi zevkler bu ışıkla geri planda kalacak böylece kişi hayatta kolaylıkla saadeti yakalayabileceğini görecektir.

"İşi İyi Yapmak" başlıklı yazı kişilerin yapmakla yükümlü olduğu görevleri en iyi şekilde yerine getirmelerini öğütler. Denetlemeye gerek duyulmayacak şekilde işlerini iyi yapan insanlar hem işlerinin ehli olur hem de her zaman işlerinde aranan kişi olurlar. Yazar, sanatçı ve devlet adamı Ziya Gökalp'in görev aşkıyla ilgili bir sözünü verir: "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım"[100] Yazar bu mısrada şairin vazife başarmak uğruna hiçbir şeyden çekinmeyenleri anlattığını söyler. Toplumlar tüm güçleriyle çalışıp çabalayanların elinde medeniyete kavuşur. Yazar yazının devamında gittiği bir İngiltere yolculuğunda arkadaşı gazeteci, yazar Ercüment Ekrem Talû'nun, İngiliz gazetecilere Türk-İngiliz dostluğunu anlatırken Türklerin İngilizleri özellikle sağlam mal yapmalarıyla tanıdıklarını söylemiş ve Türklerin asılacaksan İngiliz ipiyle asıl, diye bir atasözü olduğunu söylemiştir. Bu örnekte olduğu gibi medeniyetleri ileri götüren insanlar yaptıkları iyi işlerle dünyanın da tanıyıp takdir ettiği milletler olacaktır.

"Mazi Üzerine" yazısı ilerleyen yılların ardından elde kalan; hatırlanan anlara değinir. Bu anlar yılların ardından insana zamanın geçip gidişini kanıtlayan delillerdir. Yazar maziyi işlerken fıkralarıyla tanınmış halk filozofu Nasrettin hocaya sorulan eskimiş ayların ne yapıldığı sorusunu hatırlar. Nasrettin hocanın cevabı anlamlıdır: "Kırpar, kırpar yıldız yaparlar"[101] Gökteki yıldızlar gibi mazideki anılar da parlar. Uzun yılların her günü, her anı hatırda kalmaz bunların içinden insanı en etkileyen anlar yıldız olup kişinin mazisinde asılı kalırlar. İnsanlar günlerini yaşarken her an mazilerini yaptıklarını unutmadan geleceğe taşıyacakları yıldızlarını özenle parlatmayı bilmelidirler.

"Yarım Elma, Gönül Alma" başlıklı yazı insanların bir elmanın yarısıyla; paylaşarak gönül alabileceğini söyler. İnsanları mutlu etmenin, onlara ümit vermenin kişiyi mutlu eden bir yapısı vardır. Mutlu olmanın en kesin yolu mutlu ederek mutlu olmaktır. Yazar da düşüncelerini Fars şairi Sadi'nin sözüyle destekler: "İnsanoğulları,

[100] a.g.e. s. 103.
[101] a.g.e. s. 115.

birbirinin azasıdır."[102] İnsan çevresiyle birlikte mutlu olup çevresiyle birlikte üzülen bir varlıktır. İnsan sosyal bir canlıdır; sürekli etkileşim içinde olduğu bir çevresi vardır. Kişi sevdikleri tarafından düşünülüp onları düşündükçe hayatta mutlu olabilir. Bu yüzden gönülleri yapmak insanı her zaman kolayca mutlu eder.

"Hayatın Tadı" yazısı hep aynı günü, aynı şeyleri yaşadıkları için kendilerinin hayvanlardan farkı kalmadığını söyleyen insanları ele alır. Yazar sözlerinin ardından bir yazısında söylediği "havyan kardeşlerimiz" tabirine alınan insanlar olduğunu hatırlar ve kullandığı bu tabiri açıklamaya girişir. Yazar insanın hayvanlardan akrabalık manasında bir kardeşlikten bahsetmediğini, insanın hayvanlarla huy bakımından benzerlikleri olduğunu söyler. Fransız yazar ve ahlakçısı La Bruyere'nin söylediği gibi insanlar arasında aslan gibi cesur, sırtlan gibi kan dökücü, tilki gibi kurnaz, koyun gibi uysal, keçi gibi inatçılar vardır. Huyları benzeyen insan ve hayvanları yazar bu yüzden kardeş olarak niteler. Yazarın yazının başında değindiği hayvanlar gibi aynı hayatı yaşadıklarını söyleyen kişiler, onun düşüncesinde yalnız olmadığını kanıtlar.

"Meziyetlerin Pırlantası" yazısı pırlanta kadar değerli olan alçakgönüllülükten bahseder. İnsanın tüm meziyetleri topladığı varlığında sadece alçakgönüllülükten mahrum olursa diğer tüm meziyetlerin hiçbir kıymeti kalmayacaktır. İnsanın kıymetlerinin görünebilmesi için öncelikle alçakgönüllülüğe ihtiyacı vardır. Yazar bu konuyla ilgili Yunan filozofu Eflatun'un bir anısını anlatır. Eflatun bir gün olimpiyat oyunlarını seyretmek üzere stadyuma uğrar. Gösteriyi seyrederken etrafında oturanlarla dost olan filozof, arkadaşları tarafından çok sevilir. Filozof da onları evine yemeğe alır. Yemekten sonra arkadaşları ondan kendilerini filozof Eflatun'la tanıştırmalarını rica ederler. Filozof gülümseyerek Eflatun'un kendisi olduğunu söyler. Yazar Eflatun'un tüm bilgisi ve üstatlığına rağmen alçakgönüllü olup böbürlenmekten ne kadar uzak olduğunu göstermiştir. Eflatun tüm dehasına rağmen bildiği tek şeyin hiçbir şey bilmediği, olduğunu söyleyecek kadar övünmekten uzaktır. İnsanları birbirine yaklaştırıp dost eden bu tevazudur. Yazar yazının devamında Cenabı Hak'ın Kur'an-ı Kerim'de "Ben cenneti Firavun gibi kibirliler için değil, tevazu sahipleri, alçakgönüllüler için yarattım."[103] dediğini söyler. İnsan gurura kendini kaptırmadan, herkesle bir hissedip yaşayabildiğinde mutlu olduğunu fark görecektir.

[102] a.g.e. s. 137.
[103] a.g.e. s. 177.

"Ümit Alışverişi" yazısı insana yaşama şevki veren ümidi konu edinir. İnsana hayatını kolaylaştıran içindeki ümittir. Yazar bu duygunun insanı hayata bağlayan yönünü yönetmen ve şair olan Orhon Murat Arıburnu'nun şiirindeki "Ümit fakirin ekmeği!"[104] dizesiyle verir. İnsan yarınının bugününden iyi olacağını ümit ederek bugününde sağlam durur. Yazar ümidin dolu olanının insanı güçlendirdiğini boş ümitlerin insanı bir müddet iyi hissettirse bile sonunda hayal kırıklığıyla yıkım oluşturacağını söyler. 2. Dünya Savaşı sırasında Churchill, İngiliz milleti karşısına çıkarken onlara savaşın sonuna yakın "Zaferi kazanacağız ama yarın bugünden daha kötü olabilir, daha ağır sıkıntılara katlanmaya hazırlanmalıyız."[105] demiş ve böylece milletinin olabileceklere hazırlıklı olmasını sağlamıştır.

[104] a.g.e. s. 183.
[105] a.g.e. s. 187.

III.3. HAYAT BÖYLEDİR

Kitabın ilk yazısı "Hayat Böyledir" insanların hayatın türlü hâlleri üzerine hayat böyledir, diyerek hayatın getirdiklerini, götürdüklerini kabullenişini verir. Rado, hayatı olduğu gibi kabullenen Garip akımı şairlerinden Oktay Rifat'ı şiiriyle örnek verir:

"Hesap bilmem,
Muhasebede memurum,
En sevdiğim yemek imambayıldı.
Dokunur.

Bir kız tanırım: Çilli.
Ben onu severim,
O beni sevmez."[106]

Hayat böyledir ve böyle olmaya devam edecektir. İnsan emellerine ulaşmak için çabalasa da buna bazen hayat müsaade etmeyebilir. Kişi bu durumda kendini karamsarlıktan korumalı, her zaman olduğundan daha iyi olabilmek için çalışmalıdır.

"Kıskançlık" yazısı karı-kocanın birbirlerini kıskanarak vakitlerini boşa harcamamalarını, bunun yerine birbirlerine her alanda yardımcı olmalarını öğütler. Rado, kıskançlığın insanı yıpratan hâline Antik Yunan filozofu Sokrates'in hayatından örnek verir. Filozofun karısı Ksantip son derece geçimsiz, kavga ve kıskançlıklarla kocasına rahat vermeyen bir kadındır. Sokrat ruhu daraltan kıskançlıktan çok çekmiştir. Bunun yanında kıskançlıklarına katlandığı eşi sayesinde tahammül etmeyi öğrendiğini itiraf etmiştir. Her şerdeki hayır gibi Sokrat'ın da öğrendiği sabır bir kenara, insanlar birbirlerini daraltan kıskançlıktan arınmalıdır. Bu konuyla ilgili filozofun söylediği: "Kocanızın sizi çok sevmesini mi istiyorsunuz, onu biraz kıskanınız! Yook, maksadınız, kocanızın sizden nefret etmesi midir? O zaman onu çok kıskanınız."[107] cümlesine de yer verilir. Küçük kıskançlıklar evliliklere canlılık katabilse de hastalık seviyesine varan kıskançlıklar aileleri yıkılma tehlikesiyle baş başa bırakır.

"Gelin-Kaynana Çatışmaları" yazısı aile içinde yaşanan gelin ile kaynana arasındaki çatışmaları konu edinir. Yazar bu mevzuyu hassas bir konu addeder ve bu konu üzerine Divan edebiyatı şairlerinden Âlî Bey'in meşhur mısrasına yer verir: "Bir

[106] Şevket Rado, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966, s. 7.
[107] a.g.e. s. 61.

dokun bin ah dinle kâse-i fağfurdan!"[108] Aile içindeki huzuru koruyabilmek, orta yolu bulabilmek bir fağfur kâseye benzeyen ailenin kırılmaması, hassas meselelerine özenle yaklaşılmasıyla mümkündür. Yazar bu konuyla ilgili Fransız şair Paul Valery'nin bir sözüne yer verir: "Elimi dostça omzuna koymuştum, meğer orada, elimi koyduğum yerin tam altında işliyen bir yara varmış!"[109] yazar da aldığı bu alıntıyla bu konuyu işlemesinin işleyen bir yaraya dokunmak gibi olduğunu söyler. Aile kurumu içinde uzaktan belli olmayan ama yaklaştıkça sesi duyulan meseleler barındırır. Yazar da bu meselelerin büyümeden halledilmesini temenni eder ve tüm aile fertlerini hissi ayrılıklara düşmek yerine uzlaşmaya çağırır.

"Babaların Zor Durumu ve Kız Babası Olmanın Güçlüğü" yazısı müzisyenle evlenmek isteyen bir kızın buna babasını razı edemeyişini anlatır. Yazar bu hikâye üzerine bir başka hikâyeyi hatırlar: Alman klasik müzik üstadı Beethoven, Bohemya Krallığı'nın mensuplarından birinin kızı olan Julietta'ya piyano dersi veriyormuş, öğretmenle öğrenci kısa sürede birbirlerine âşık olurlar. Julietta'yı babasından isteyen Beethoven cevabı beklerken nişan hediyesi yapmak niyetiyle sevdiğine "Ayışığı Sonatı"nı besteler. Beethoven, Julietta'nın babasından aldığı bir mektupla babanın, asil bir aileden olmayan, parası ve belirli bir mesleği bulunmayan birine kızını vermeyeceğini öğrenir. Yazar, başlıktaki "Kız Babası Olmanın Güçlüğü" cümlesinden dolayı Hurşit Kemal isimli okuyucusundan mektup alır. Hurşit Bey kız babalarını talihsiz gösteren yazara karşılık erkek çocuklarının ailelerin başına açabileceği dertlere örnekler verir ve bir insanın kız ya da erkek çocuğunun olmasının tesadüf eseri olduğunu söyler. Hurşit Bey düşüncesini yazar ve şair Mithat Cemal Kuntay'ın bir şiiriyle destekler:

> "Hayatı siz benim gözümle seyredin gülersiniz!
> Müessir biz mi sandınız, hayır, hâtâ, edersiniz.
> Safa, cefa, zekâ, deha, şeref, cehalet, ilm-ü fen
> Tesadüfen, tesadüfen, tesadüfen, tesadüfen.
> Tesadüfen bu çehre parlıyor, o çehre kapkara
> Tesadüfen bu mutena, tesadüfen o maskara!"[110]

[108] a.g.e. s. 98.
[109] a.g.e. s. 98.
[110] a.g.e. s. 127.

"Evlenmek İstemiyeni Zorlamalı Mı?" yazısı ailelerin evlenmek istemeyen çocuklarına yaptığı baskıyla çocuklarını bunaltmaları, onları çıkmaza sokmaları üzerine yazılmıştır. Yazar önce bir ailenin en tatlı meyvesini ailesini kurmak konusunda kendi hâline bırakmanın zorluğunu anlatır. Rado bu ayrılığı şair Ahmet Kutsi Tecer'in Anneler şiirinden aldığı bir mısrayla verir: "Anneler büyütür, el alır gider…"[111] Rado, bu mısra üzerine evlenmenin annelere vereceği üzüntüye değinir. Yazar yazının devamında insanların evlenip evlenmemek konusunda zorlanmaması gerektiğini söyler. Evlenmek âdet yerini bulsun diye atılacak bir adım değildir. Evlilik fizyolojik bir mesele olduğu için kişileri zorlamak yanlıştır. Yazar bunu Galip Ataç isimli karmaşık sağlık konularını basit bir dille ele alan hekim aracılığıyla anlatır. Doktor Galip, filozof Eflatun'un Ziyafet kitabından yola çıkarak Tanrı'nın önce insanları hem kadın hem erkek olarak yarattığını sonra bunların ayrılmasını emrettiğini bilimsel şekliyle anlatır. Rado da Âdem ile Havva kıssasına dayanarak Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden doğuşu kıssasını hatırlatır ve bunu Eflatun'un görüşüyle birleştirir.

Doktor Galip yeni ilmin de desteklediği şekliyle kişilerin hem kadınlık hem de erkeklik hormonuyla beraber yaratıldığını söyler. Erkekte kadınlık hormonu, kadında da erkeklik hormonu tamamen yok olmaz. Ne kadar kaybolursa kaybolsun yüzde onu kalacaktır. Bu oran yüzde kırka kadar da çıkabilmektedir. Bir bünyedeki erkeklik hormonu ne kadar fazlaysa o kişi evlenme yolunu o kadar açık tutacak ya da hormonlardan bir emir alınmadığından evlenmek istemeyecektir. Yazar ilimden de aldığı destekle gençlerin kararlarına doğaları gereği ısrar edilmemesini tavsiye eder. Aileler çocuklarını emrivaki ile evlendirerek mutsuzluklara sebep olmamalı, bu mesuliyeti almamalıdırlar.

"Evliliğin Türlü Hali Üzerine Düşünceler" yazısı Fransız biyoloji âlimi ve Fransız Akademisi Âzası Jean Rostand'ın "Mariage-Evlilik" isimli kitabından çevrilen parçalarla oluşturulmuştur. Bu kitap, yazarının evlendikten dört-beş yıl sonra oluşan düşüncelerinin evliliğinin kırkıncı yılında da aynı kalması üzerine tekrar basılır. Şevket Rado da Fransız yazarın karı-koca ilişkisi üzerine düşüncelerini okuyucusuyla paylaşmak maksadıyla bu düşüncelerin oluşturduğu yazıların bir kısmını alarak yazısını oluşturur. Rado'nun yazısında yer verdiği öğütler şunlardır:

[111] a.g.e. s. 132.

“ Karı-koca arasındaki hınç, kavgalarla boşalır. Bunların sayısını nihayet bir dereceye kadar azaltabilirsin, ama büsbütün yok edemezsin. Bunlar, moral sağlığın alınmasını emrettiği müshillerdir.

Ya kavganın sonuna kadar git, ya kısa kes; söylenecek her şeyi ya söyle, ya da hiçbirini söyleme.

Sinirli olduğun zaman sus. Yalnız susmanın tehlikesi yoktur. Evlilik hayatı başladıktan birkaç ay sonra kavgaya sebep olmayacak ne bir mevzu kalır, ne de kavgayı körüklemeyecek bir kelime.

Kendini tamamen haklı veya tamamen haksız bulduğun zamanlarda kızayım deme. Şiddet, ancak şüpheli hallerde çıkar yoldur. Tıpkı iskambilleri karıştırmak işine geldiği zamanlarda olduğu gibi.

Sert hareketlere girişmek hevesini yenmeye çalış. Ancak hakikati olduğu gibi söylersen boşalırsın; ama çok iyi bilirsin ki, insan onu da söyleyemez.

Cevap vermek için daima sana doğrudan doğruya hücum etmesini bekle. Eğer karın seni sinsice tahrik ediyorsa, bu onun haklılığından emin olmamasından ve kavgayı senin sırtına yüklemenin yolunu aramasındandır.

Onun da herkes gibi, bamtelleri vardır: En ufak bir dokunuşta boşandırabilirsin. Onları iyice öğrenmeye çalış ama, zamanında kullanabilmen için, bilmiyormuşsun gibi yap.

Eğer şansın olur da karın hiddeti sırasında ağzından düşündüğü aşan veya düşündüğünü fazlaca açığa vuran bir söz kaçırırsa, hiç cevap verme; partiyi kazandın demektir.

Eğer karı-koca aynı anda kavga etmek ihtiyacını duyuyorlarsa, çok iyi anlaşıyorlar demektir.

Karının, kavga sırasındaki yüzünü, sarf ettiği sözleri, kullandığı ağzı unut. İnsan, sevdiğini o birkaç dakika içinde gördüğü gibi görmekte devam ederse, yaşamak imkânsız olur.

Eğer kavga etmek ihtiyacını duyuyorsan, kendini tut: Pek muhtemeldir ki, karın da bu ihtiyacı duymaktadır veya duymak üzeredir. Yapabildiğin müddetçe teşebbüsü her defasında ona bırak.

Her şey olabilir; hattâ bir kadının yabancılara kocasından daha aksi davranması bile.

Barışmayı takip eden iyimserliğe güvenme. Hele anlaşmazlığın tamamen yok olduğu ve birbirinize karşı hınç duymanızı gerektiren bir şey kalmadığı sanısına ise hiç kapılma.

İyi bir evlilik, aşka doğru giden evliliktir. İnsanın karısından yavaş yavaş soğumasındansa, ona yavaş yavaş alışması daha iyidir.

Karı-koca artık barışamayacak kadar birbirlerini sevmiyorlarsa, kavga etmekten kaçınmalıdırlar.

Eğer onun yanında bir gün yaşamışsan, ömrün boyunca yaşayabilirsin demektir.

İzdivaç esaret gibidir: Ya kudurtur, ya da ehlileştirir.

Hür olduğunu zanneden koca, aslında en çok esaret altında olandır.

Ne zaman ki, aranızda sulh ve sükûn sürüp gider, o zaman kendine sor: Acaba yine neyimden fedakârlık ettim?

Her kadın, başkalarının kocalarını hoş görmeye mütemayildir.

Daima ihtiyacın olan hürriyetten biraz fazlasını kendine tanıt.

Bir kadın ara sıra tereddüde düşer: Acaba kocasından şikâyet mi etsin, yoksa kendini kadınların en mesudu gibi mi göstersin?

Fedakârlığı homurdanarak yaptın mı, karın, gönül rızasiyle yapmadığın için değerini bilmeyecek; güle güle yaptın mı da fedakârlık saymayacaktır.

İnsanın karısından korkması normaldir. Ama evlilikte kahramanlık, bütün diğer kahramanlıklarda olduğu gibi, korkuya hâkim olmaktır.

Karın, muhakkak ki, senin korktuğun kadar korkulacak bir mahlûk değildir.

Sizi ayıran mevzular büyük de olsa, derin anlaşmazlıklarınızı hemen ekseriya ufak ihtilâflar açığa vururlar.

Ne aranızda tam bir anlaşma olabileceğine inanacak kadar sâf, ne de anlaşamayacağınızı ikide birde ortaya dökmekten zevk alacak kadar zalim olmadığına göre, karınla boyuna çekişmenin ne lüzumu var?

Barışmak için ilk adımı hiç atmamak kadar, her zaman ilk adımı atmak da senin için beceriksizlik olur. Senin nasıl davranacağını bilmemesi için belli bir usulün olmasın daha iyi.

Açıkça haklı isen barışmak hususunda ilk adımı atmanda hiçbir sakınca yoktur. Fakat ikiniz de kabahatli iseniz veya kabahat büsbütün sende ise dayatırsın.

Bir defa dayatmaya karar verdin mi artık kararından dönme.

Eğer avans vereceksen hemen ver, cömert görünürsün. Gecikirsen zayıf görünürsün.

Bazan öyle barışmalar vardır ki, son olmaları için yeni bir kavgayı icap ettirirler.

Eğer karınla yeni bir mesele çıkaracaksan, barışmaya kalkman boşunadır.

Evlilik zincirini ya kır, ya katlan. Ama sürükleme."[112]

Şevket Rado, alıntıladığı bu sözlerle evlilikte karı-kocanın kavga ve barışmalarına dair öğütlere yer verir. Jean Rostand'ın bir koca olduğu düşünüldüğünde bu yazılar "Kocalara öğüt" niteliği taşıyan evlilik için faydalı ipuçlarıdır.

[112] a.g.e. s. 151-155.

III.4. AİLE SOHBETLERİ

"Gençler İçin Söylenenler" yazısı dünya genelindeki gençlerin aşırı hoyrat ve acayip hareketlerinin nedenini anlamaya çalışan bir yazıdır. Yazar gençlerin bu hâlini çözmeye çalışan Fransız bir muharririn gençlerin canları sıkıldığı için kendilerini böyle kapıp koyuverdiklerini söyler. Başka bir Fransız yazar da ona hak vererek şöyle söyler:

> "Fransa'da neşe azalmıştır. Nerede o ondokuzuncu yüzyılın neşeli Fransa'sı? Bugün o neşeden, o keyifli hayattan, efendice gülüp eğlenen insanlardan pek az eser kalmıştır."[113]

Üçüncü bir muharrir de iki yazarın dediklerine itiraz eder:

> "Bugünün gençleri bizim dünyaya geldiğimiz yıllarda doğmuş olsalardı can sıkıntısının ne olduğunu görürlerdi. Belki Fransa'da ondokuzuncu yüzyılın kadrilleri ile coşup eğlenen insanlar, o tatlı hava artık yok, fakat zamanımız gençliğinin can sıkıntısından patlaması için de ortada bir sebep kalmamıştır."[114]

Fransız şairi Lamartine'in 1838'de söylediği bir sözü de alır: "Fransa'nın canı sıkılıyor"[115] yazar bu sözün kendi zamanında söylense Fransa'nın kahkahadan kırılacağını söyler. Rado bu yazarların ardından dördüncü muharririn görüşünü verir:

> "Şüphesiz çok değişik bir cemiyette yaşıyoruz. Bu cemiyette iyiliklerle kötülükler ayni ölçüde vardır. Gençlere gelince, onlar da bu iyiliklerle bu kötülüklerin tohumlarını taşıyorlar. Onlara kötülükleri mümkün olduğu kadar göstermemeye çalışmalı ki damarlarında yalnız iyilik tohumları filizlensin."[116]

Rado da görüşlerine yer verdiği dört muharrirden sonuncusunun söylediklerine katılır ve gençlere iyi şeyler göstererek onları bu yönde etkilemek gerektiğini söyler.

"Hayata Erken Hazırlanmak" yazısı gençlerin çalışma hayatına ne kadar erken atılırlarsa hayatı o kadar erken kavrayacaklarını, hayatın getireceklerine daha donanımlı olacaklarını söyler. Küçük yaşlarda hayatın zorluklarıyla karşılaşan genç kendini yetiştirme fırsatını yakalar. Bu konuda Fransız yazar Montaigne de şöyle söyler: "Şu muhakkak ki çocuğa kendiliğinden hiçbir şey yapmak hürriyetini vermemekle onu

[113] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967, s. 40.
[114] a.g.e. s. 41.
[115] a.g.e. s. 42.
[116] a.g.e. s. 44-45.

korkak bir köle haline sokuyoruz."[117] der. Yazar da bu yüzden ailelerin çocuklarını hayatı öğrenebilmeleri için çocukluktan kurtuldukları anda hayata doğru itmelerini tavsiye eder. Çocuklar bu hazırlığa ne kadar erken başlarsa o kadar erken hayat içinde pişip olgunlaşacak, bilmenin verdiği güvenle ayakları yere daha sağlam basacaktır.

"Yardım Bir İlâçtır" yazısı insanların yaptığı yardımın doğru zamanda ve dozunda yapılması gerektiğine değinir. Yardıma alışan insan kendi gücünü yitirir, geçimini başkalarının vicdanına bağlar. Yardımın faydalı olması için bir kereye mahsus bir iyilik olarak kalması gerekir. Yazar bu yüzden de dilenciliğin tükenmediğini ve insanların yardım zannederek yaptığı yardımların dilencilerin uyuşup ömürlerinin sonuna kadar sefil bir hayat sürmelerine, mücadele etmekten tamamen vazgeçmelerine neden olduğunu söyler. Fransız şairi Baudelaire de bunu bildiği için dilencilere para verip yardım etmek yerine onları dövmeyi tavsiye eder. Dilenciler yedikleri dayağa karşılık verecek, kollarındaki kuvveti görüp yaşamak için insanlardan değil kollarındaki bu kuvvetten medet ummaları gerektiğini böylece anlayacaklardır.

"Dayanmayı ve Herkesin Neye Dayanabileceğini Bilmek" yazısı hiçbir şeye tahammülü kalmadığını söyleyen insanları ele alır. Bu düşüncedeki insanlara hayatın ancak sabrederek, güçlüklere dayanarak yaşanabilir hâle geleceği karşı tezini sunar. Sabretmeyi bilen insan aynı zamanda karşısındaki insanın da neye, ne kadar sabredeceğini de bilmelidir ki sınırı aşan davranışlar tahammülsüzlükle karşılık bulmasın. Buna 18. yy. şairi Nedim'in şiirinden bir parçayla örnek verir: "Tahammül mülkünü yıktın Hulagû Han mısın kâfir?"[118] diye sevgilisine seslenen şair de sevgilisinin cefada tahammül sınırlarını aştığını onu yıkıcılığıyla meşhur İlhanlıların kurucusu Hülagû Han'a benzeterek söyler. Hayatta kişi nerede duracağını bilirse karşısındaki insanların da sabrı bitirilmemiş, çıkmazlara girilmemiş olur.

[117] a.g.e. s. 57.
[118] a.g.e. s. 134.

III.5. SAADET YOLU

"Ölçü Üzerine Saadet" yazısı her şeyi ölçüsünde yaşayan insanların saadete kavuşacağını söyler. Dünyadaki ölçüsüz isteklere kavuşmak isteyen insan, bu imkânsız dileği yüzünden mutsuz olur. Kişi isteklerinde ölçülü olmayı başarırsa isteklerinin gerçekleşmesi mümkündür bu yüzden mutluluk da yakındır. Bunun üzerine yazar bir muharririn düşüncesini alır. "Saadet hazır olarak istenmez, ölçü üzerine istenir."[119] Ölçüyü bilip bunu aşmayan insan hayatta saadetin yolunu tutmuş demektir. Mutsuzluk insanın azılı isteklerinden kaynaklanır. Elde edebileceğini isteyen kişi arzusunun tatmin edilmesiyle saadete kavuşur. Çünkü saadetin bir yolu da isteklerini gerçekleştirmekten, başarı duygusuyla mutlu olmaktan geçer.

"Akıllı Adam Ne Yapar?" başlıklı yazı işi gereği etrafında birçok kişiyi çalıştıran insanların dediklerini sorgusuz sualsiz yerine getirenler yerine, istediklerini ölçüp tartan kişilerle çalışmalarını öğütler. Bu kişi eleştirilerin doğruluğunu yoklamalıdır ki gittiği yol en doğru yol olabilsin. Fransa kralı Louis XIV, bir gün bakanlardan birine saatin kaç olduğunu sorar. Bakan da "Zâtı Şahaneniz saatin kaç olmasını ferman buyuruyorsanız o kadardır"[120] der. Bu örnekteki gibi doğrulara ulaşmak ancak kişinin tutumlarıyla ortaya çıkabilir. Kişi her zaman doğru bilgiye ulaşmayı amaçlayıp çevresinde ona yardımcı olanlardan da bunu beklemelidir ki doğrulara ulaşması mümkün olabilsin.

"Üçüncü Ben" yazısı insanın üçüncü benliğini "vicdan" olarak tanımlar ve en doğru kararı onun vereceğini söyler. İnsan ilişkilerinde vicdanını kulak arkası etmemelidir ki daha sonra bu sesi dinlemek zorunda kalmasın. Yazar, düşüncesini 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış halk şairi Yunus Emre'den yaptığı alıntıyla destekler: "Bir ben vardır ben de, benden içeri".[121] Rado şairin de insanın içindeki muhakeme gücü yüksek bu sesi içimizdeki 'üçüncü ben' olarak yorumladığını söyler. Kaynağını insanın benliğinden alan bu güç insanın asıl şahsiyetini meydana getirmeyi sağlayan, kişiyi olması gerekene götürendir. Rado, yazısının devamında bu konuyla ilgili İngiliz şair Shakespeare'in de bir sözünü alır: "Ağzımızdan bir defa çıkmış olan bir sözü tekrar geriye alıp onu söylenmemiş bir hale getirmek mümkün değildir."[122] der. Düşünmeden

[119] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 21.
[120] a.g.e. s. 24.
[121] a.g.e. s. 26.
[122] a.g.e. s. 27-28.

söylenen kırıcı sözleri geri almak zordur. Bu yüzden kişi, ben duygusunun hırslarına karşı vicdanını dinlemeyi bilmelidir.

"Şeytan" başlıklı yazı insanları boş anlarında yakalayan kötü düşüncelere değinir. Bu düşüncelerin oyuncağı hâline gelen insan, bu şeytanın avucunun içindedir. Alain, "Hayatı dolu, birtakım işlere kendini kaptırmış adamın ölümden korkusu yoktur; hayatları boşalmış, işsiz kalmış insanlar ölümden korkarlar."[123] der. Kişinin bundan kurtulması için kendisine oyalanabileceği işler bulmalıdır. İnsan boş zamanlarını meşguliyetle, hayatını işle doldurmayı bilmelidir; kişi ancak böyle huzurlu ve mutlu olabilecektir.

"Kul Kusursuz Olur Mu?" yazısı insanların kendi kusurlarını görmeyip başkalarının kusurlarını konuşmayı sevmelerine değinir. İnsan başkalarında gördüğü kusurları kendisine yakıştıramasa da kendisinin de kusurları olduğunu bilmeli ve kendisine yaptığı inceliği diğer insanlara da yaparak gördüğü kusurlara sessiz kalmayı bilmelidir. Böylece daha dürüst ve insancıl olunabilecektir. İngiliz filozof Bertrand Russel bu konuda şöyle söyler:

> "Eğer başkalarının hakkımızda ne düşündüklerini gözlerinden okuyabilseydik, bizim için felâket olurdu. Dostsuz, yapayalnız kalırdık. Ama bunun bir iyiliği de olurdu. Dostsuz, yapayalnız kalırdık. Ama bunun bir iyiliği de olurdu: Dostsuz, arkadaşsız bir dünyanın ne çekilmez bir şey olacağını görür, birbirimiz hakkında düşündüklerimizi saklamadan dürüst olmayı öğrenirdik."[124]

"Akıl ile İhtiras" başlıklı yazı aklın her zaman ihtiraslara hâkim olamadığını söyler. Varlığına aklın, mantığın hâkim olduğu kişi ihtiraslarına yenik düşmez. Voltaire bu konuyla ilgili şöyle söyler: "İhtiras, geminin yelkenlerini şişiren rüzgârdır gerçi bu rüzgâr bazan gemiyi batırır ama rüzgâr olmazsa gemi yürümez ki!"[125] Kişinin hırslarının olması güzeldir ama fazlası zararlıdır. Hırslarının peşine takılan kişi bir çıkmazda yol alır. Önünü görmek isteyen kişi aklın ışığından ayrılmamalıdır.

"İnsan Nasıl Yetişir?" başlıklı yazı insanların öğrenmek ve yetişmek uğrunda çaba göstermelerini öğütler. Bu konu için musiki üstatlarıyla ilgili bir kitaptan Haydn'ın yetiştiği koşullar anlatılır. Büyük bestekâr Haydn'ın babası arabacı, annesi aşçıdır. Fakir ailede Haydn musikiye heveslidir ve bu hevesi için Viyana'ya kaçar, burada kilise korolarında şarkı söyleyerek geçinmeye çalışır. Açlık, sefalet içindedir. Yirmi

[123] a.g.e. s. 29.
[124] a.g.e. s. 45-46.
[125] a.g.e. s. 57-58.

yaşındayken bir gün Viyana'nın ünlü müzik öğretmeni Nicole Porpora ile tanışır. Haydn, Porpora'nın yanına uşak olarak girer ve onun tüm işlerini yapması karşılığında ondan ders almaya başlar. Haydn bu zorluklara sabretmesi sonucunda dünyanın önemli müzik üstatlarından olur. Hayatta yetişmek için kişi azme, tahammül etme gücüne sahip olmalı, hayata atılıp onun öğrencisi olmaya göz yumulmalıdır ki büyük başarıları hazmedebilmesi mümkün olsun.

"Aurelia ile Fulvia" başlıklı yazı gerçek saadet ile yapma saadete dair yorumu İngiliz denemecisi Addison'un yazısından alıntılar:

> "Gerçek saadetin çekingen bir tabiatı vardır, debdebeyle, gürültüye düşmandır. O önce insanın kendi kendisinden zevk almasından, sonra dostluktan ve birkaç seçkin arkadaş sohbetinden haz duymasından doğar."[126]

İnsan kendi kendiyle baş başa kalarak mutlu olmayı başarırsa mutluluğu ömrü boyunca kaderine bağlamış demektir. Birey olarak mutlu olduktan sonra insan kalabalıklardan, kalabalığın gürültüsünden hoşlanmaz olur ve bu gürültünün mutluluk getirmediğini fark eder. Bu yüzden insan aslında kendi içinde olan mutluluğu açığa çıkartmayı, ona yaşam alanı sağlamayı bilirse ondan faydalanabilir.

"Çalışmazsam Hasta Olurum" yazısı çalışmanın kişiye sağladığı yararlardan bahseder. Çalışmak insanı yaptığı işle aktif kılar ve emeklerinin sonucunda faydalı olduğunu gören kişi, çalışmanın getirdiği mutluluğa sahip olur. Çalışan insanlar zamanın nasıl geçtiğini anlamayacak kadar işleriyle meşgul ve memnundurlar. Fransız yazar Andre Maurois, Fransız yazar Voltaire'yi anlatırken "Kendini o kadar çalışmaya vermişti ki yaşının seksen ikiye geldiğini fark etmedi."[127] der. Kendini çalıştırmaya alıştıran kişi, geçen zamanı tüy gibi üzerinde hissetmez olur. Zamanını severek çalıştığı uğraşlarıyla geçirmeyi bilen insan kötülüklerden, kötü düşüncelerden kendini alabilmeyi başarmış, mutlu olma yolunu bulmuş demektir.

"İnsan Bilmediğini Bilmezse…" yazısı bazı insanların bilmedikleri konularda bilgililermişçesine ahkâm kesmelerini ele alır. Bu kişilerin bildiklerini düşündükleri konularda bilgileri ya eksiktir ya da bu konuda hiç bilgileri yoktur. Ağızlarına çalınmış azıcık bilgiyle kendilerini dâhi zannedenler böyle yaparak kimsenin onların bilgisizliklerini görmediğini sanırlar. Rado, kimin söylediğini bilmediği, konuyla ilgili

[126] a.g.e. s. 77.
[127] a.g.e. s. 106.

bulduğu bir sözü aktarır: "Karşısındakini en az kendisi kadar zeki ve anlayışlı saymıyan adam ömrü boyunca aldanmaya mahkûm olur."[128] El elden üstündür sözündeki gibi akıl ve zekâda da her zaman daha üstün kişiler bulunacaktır. Kendini herkesten üstün sanmak büyük bir yanılgıdır ve bu insanlar kendilerini herkesten ilerde görse de bilmediklerini bilmediklerinden hep yanılgı içinde olacaklardır.

"İnsanca" başlıklı yazı insan olmaktan gelen bazı zaafları konu edinir. Bu zaaflar ne kadar istenmese de insan olmaktan ileri gelir ve az ya da çok herkeste bulunur. Şevket Rado, Fransız yazar Andre Gide'nin Yeni Dünya Nimetleri eserinde yer verdiği bir itirafını alır:

> "Ben, zaman oldu, sırf fenalık etmek için başkaları hakkında düşündüğümden daha kötü şeyler söyledim. Sahiplerinin bana gücenmelerinden çekindiğim için birçok kitapları, tabloları methettim. Zaman oldu, hiç tuhaf bulmadığım insanlara gülümsedim; ahmakça sözleri akıllıca bulmuş gibi davrandım. Ara sıra can sıkıntısından patladığım halde, eğleniyormuşum gibi yaptığım oldu. 'Biraz daha kal!" dedikleri için gitmek kudretini kendimde bulamıyordum. Bazan aklımın gönlümü susturmasına ses çıkarmadım; bazan da gönlüm sustuğu halde konuştum. Zaman oldu, göze girmek için budalalıklar yaptım, buna karşılık, yapmam gerektiği halde, beğenilmeyeceğini bildiğim şeyi yapmayı da her zaman göze alamadım..."[129]

İyi ve kötü dengesinde birinin varlığı diğerinin varlığına hizmet eder; birbirini besler. Bu yüzden arınmış iyiye de kötüye de ulaşmak imkânsızdır, gerçek insan da Gide gibi içinde iyi ile kötüyü beraber barındırır.

[128] a.g.e. s. 111.
[129] a.g.e. s. 138.

IV. BÖLÜM: DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

IV.1. ÜSLUP

Edebi eserlerin konuşma havası içinde, senli benli olarak yazılan tarzına sohbet (söyleşi) denir. Sohbet gazete ve dergilerde yayımlanan yazılardandır. Bu tür yazılarda, samimiyet esastır. Yazar, düşüncelerini okuruna kabul ettirmeye çalışmaz, kendi kişisel düşüncelerini öne sürer. Söyleşilerde, küçük fıkralar ve anılar da malzeme olarak kullanılır. Günlük konuların işlendiği sohbet türünde anılardan, nüktelerden, özlü sözlerden yararlanılır. Bilim insanlarından, sanatçılardan yapılan alıntılarla düşünceler sağlamlaştırılır. Cümleler çoğu zaman konuşmalardaki gibi devriktir ve sade, anlaşılır bir dil kullanılır.

Edebiyat, anlatmaya dayalı bir alandır ve dil onun kaynağıdır, dile verilen özgün şekil de üslubu oluşturur. Sanatçının duygu ve düşünceleri, anlatış biçimi olan üslupla birleşerek, dilin tüm imkânlarıyla harmanlanır. Şevket Rado, gününün diliyle düşünen ve kendini günlük hayatın konuşmaları gibi sade ve temiz bir Türkçe ile ifade eden bir yazardır. Sanatçının yazısı onun düşüncelerinin resmini çizer. Zihni şeffaf ve açık olan yazarın eserleri de yalın ve dolaysızdır. Böylece okuyucuyla bağını kuvvetlendiren samimi, doğal bir dile kavuşmuştur. [130]

IV.1.1. Konuşma Üslubu

Yazar, benimsediği sohbet üslubu gereği okuyucusuyla konuşur gibi sade ve akıcı bir dille yazar. Rado, cümlelerini gereksiz kelimelerden arındırmıştır ve anlatılanları net biçimde ifade eder. Yazar, sohbet türünün gereği olarak konuşma üslubunu kullanır ve buna bağlı olarak cümle yapısında devrik ve soru cümleleri yer alır. Yazar, Eşref Saat'in ilk yazısında "Sizin için günün en iyi saati hangi saattir hiç düşündünüz mü?" [131]diyerek okuyucusuna seslenir ve yazısının devamında "Demek bütün mesele eşref saatin gelmesine veya o saatin geldiğini anlamaya bağlı öyle mi, diye soracağınızı tahmin ediyorum."[132] der. Konuşma üslubunu ve bunu destekleyen soru cümlelerinin diğer örnekleri şöyledir:

"Tiyatroya şüphesiz gidiyorsunuz."[133]

---

[130] Bâki Asiltürk, *Yazılı Anlatım-Metin İnceleme ve Oluşturma*, İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 281.
[131] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 7.
[132] a.g.e. s. 8.
[133] a.g.e. s. 74.

"Tesadüflerin sebep olduğu hârikalar elbette bu kadarcık değildir. Hayatınızın mesut tesadüflerle dolu olmasını ve sizin de bu tesadüflerden en iyi şekilde faydalanmanızı dilerim."[134]

"Ama siz şimdi diyebilirsiniz ki 'kusurlu olduğumuzu hem başkalarına, hem de kendimize itiraf ettiğimiz zamanlar yok mudur?' Elbette vardır. Fakat bir ruh bilgininin dediği gibi 'Bazı kusurlarımızı arasıra itiraf etmemiz asıl büyük kusurlarımızı saklamak içindir. Eğer bir insan bazı kusurlarını kolayca itiraf ediyorsa diğer bazı kusurlarından bahsetmemeye karar vermiş demektir." [135]

"Şimdi biz bize olduğumuz için söylemekte sakınca görmüyorum: Hangimiz çalışmaktan şikâyetçi değiliz?"[136]

"Siz de tabiî raslıyorsunuzdur. Hayatlarında talihsizliklerinden şikâyet eden insanlar vardır. Ben bunlardan birine geçenlerde rasladım. Zengin olmak istiyordu. Fakat zengin olmak için hiç bir şey yaptığı yoktu. 'Öyle ise bir piyango bileti al, dedim, belki büyük bir ikramiye çıkar'. Almam, diye cevap verdi, benim talihim yoktur. Bana hiç bir şey çıkmaz. Şimdi siz söyleyin Allah aşkına. Bir piyango bileti bile almıyan adama büyük ikramiye nasıl çıksın?"[137]

"Başka hallerde de olduğumuzdan daha iyi görünmek hevesimiz bize büyük zararlar veriyor."[138]

"Size bir şey söyliyeceğim ama tuhafınıza gidecek diye çekiniyorum." [139]

"Ama işte yapılamıyan da budur. Acaba neden yapılamıyor? Orasını Allah bilir! deyip geçelim mi? Yoksa üzerinde biraz duralım mı? Tabiî bana öyle pek acıyacağınızı zannetmediğim için tahmin ederim ki, 'Duralım!' diyorsunuzdur. Peki, duralım öyle ise!"[140]

"Bırakın arkanızdan söylenecek lâfları. Bunlar iyi de olsa, kötü de olsa ölene bir şey demez. Ama yaşamakta olana bu lâflar mutlaka tesir etmeli, gibi geliyor bana. Bilmem siz ne dersiniz?"[141]

---

[134] a.g.e. s. 107.
[135] a.g.e. s. 124.
[136] Şevket Rado, *Ümit Dünyası*, Işık Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1980, s. 31.
[137] a.g.e. s. 35.
[138] a.g.e. s. 42.
[139] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967, s. 119.
[140] Şevket Rado, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966, s. 101.
[141] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 175.

IV.2. CÜMLE YAPISI

Yazar, eserlerinde uzun kısa ve orta uzunluktaki cümleleri iç içe kullanır. Birbiriyle iç içe olan bu cümle yapıları dilinin dinamikliğini yansıtır. İlk sohbet kitabı Eşref Saat'te yazılarını genellikle uzun cümlelerle oluştururken üslubunun dönüşen tavrıyla son sohbet kitabı Saadet Yolu'nda daha çok kısa cümleler kullandığı görülür. Her iki cümle tarzına da örnek vermek gerekirse:

"…Hayatın güçlüklerine dayanmanın en emin çaresi de hayatı sevmektir. İnsan bir kere hayatı sevince onun bütün külfetlerine katlanır; hiç biri ağır gelmez. Sizi çok seven anneniz nasıl sizin yüzünüze hep gülerek bakarsa siz de hayata öyle güler yüzle bakar, etrafınızdaki insanlara da neşe verir, hayatın bir kat daha güzelleşmesini sağlarsınız."[142]

"Tabiatın uykusundan uyandığı, ağaçlara suların yürüdüğü, çiçeklerin açtığı, yaprakların yeşerdiği ilkbahar günlerinde, tıpkı taze fidanlar gibi etrafınızda gelişmekte olan gençlere faydalı olmak için elinizden gelen gayreti esirgemeyeceğinizi ümit ederim."[143]

"Dünyada insanoğlu bütün güzel hareketleri sadece bir takdir kazanmak için yapmıştır. Gerçi para kazanmak, kazandığımız o para ile daha refahlı bir ömür sürerek rahat etmek için çalışıyoruz gibi görünüyorsak da bütün çalışmalarımızdan zaman zaman takdir edileceğimizi ümit etmesek, geçinmek hesabına bile olsa çalışmak hevesimiz kalmaz."[144]

"İstedikleri zaman en mükemmel işleri başarmanın sırrını pekâlâ bilen kadınların, çoğu zaman anormal hareketler yapar gibi görünmelerine rağmen normal insanı tarif etmekte de, isterlerse, bütün erkekleri gölgede bırakabileceklerini tahmin edersiniz."[145]

"Etrafta ses ve seda kesilir."[146]

"Bu böyledir." [147]

"İşte böyledir sevgi! Her şeyden önce güven verir; saadet verir; huzur verir." [148]

---

[142] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 30.
[143] a.g.e. s. 50.
[144] a.g.e. s. 73.
[145] a.g.e. s. 77.
[146] Şevket Rado, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966, s. 99.
[147] a.g.e. s. 114.

"Yaşlı bir dostuma rasladım. Eli kalem tutan, saygı değer bir insandır."[149]

Şevket Rado, bitmemiş; yüklemsiz cümlelerinin ya da anlam derinliği katmak istediği cümlelerinin sonuna üç nokta koyar:

"Geleceğin anneleri, onları, tahsillerini tamamlasınlar diye evlerinde oturup bekliyorlar! Ne ise…"[150]

"Herkese ancak yapabileceği kadar. Herkese ancak dayanabileceği ölçüde… Daha fazlası?.. Hayır!"[151]

"Küçük yaşta Viyana'ya kaçıyor, orada kilise korolarında şarkı söyleyerek geçinmeye çalışıyor. Açlık, kimsesizlik, itilip kakılma, her şey var hayatında. Derken…" [152]

"Elâleme kendisini böyle göstermekle kötü taraflarını açığa vurduğunu, bu haliyle de ne kadar nefret uyandırdığını bir bilse, bu, onun için kim bilir ne büyük bir darbe olurdu…"[153]

"İnsan Bilmediğini Bilmezse…" [154]

Şevket Rado, sohbet türü gereği karşısındakiyle konuşur gibi yazar ve bu durum yazılarında sıkça devrik cümlelere yer vermesine neden olur:

"Açlık, kimsesizlik, itilip kakılma, her şey var hayatında."[155]

"Merhamet ayrı şeydir, adalet büsbütün ayrı."[156]

"Bir yaradılış meselesidir bu."[157]

"Ne kadar vurucu, ne kadar kırıcı, ne kadar öldürücü ve ne kadar kanlı bıçaklı sahnelerdir onlar." [158]

"Evet, işte böyle diyor bu dördüncü muharrir." [159]

---

[148] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 6.
[149] a.g.e. s. 110.
[150] Şevket Rado, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Baskı, İstanbul 1975, s. 95.
[151] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967, s. 135.
[152] Şevket Rado, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981, s. 75.
[153] a.g.e. s. 79.
[154] a.g.e. s. 110.
[155] a.g.e. s. 75.
[156] a.g.e. s. 85.
[157] a.g.e. s. 155.
[158] Şevket Rado, *Aile Sohbetleri*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967, s. 43.
[159] a.g.e. s. 45.

IV.3. DEYİM VE ATASÖZLERİ

Okuyucusuyla sade, açık bir dille konuşan yazar halkının kültür mirası olan deyim ve atasözlerine sıkça yer verir. Deyim ve atasözlerini doğru kullanabilmek o dili çok iyi bilmeye bağlıdır. Yazar sohbet türü gereği karşısında biri varmış da onunla konuşuyormuş hissi yaratır. Bu "konuşma" gereği yazarın dili deyim ve atasözleriyle harmanlanmıştır. Rado, halkının yaşayışını konu olarak, onun duyuş ve düşünüşünü de sade, akıcı dili ve halkın mecaz dünyası olan deyim ve atasözleriyle verir. Deyim ve atasözleri, dilimizin kültür mirasıdır. Halkın duygu, düşünce ve dil kaynakları olan bu mecaz anlamlı, kuvvetli hayaller yazıya canlılık ve renk katar, anlatımı zenginleştirir. Bu çalışmaya konu olan yedi kitabın barındırdığı deyim ve atasözleri şöyledir:

IV.3.1. Eşref Saat

Deyimler:

İple çekmek (E.S. 7. s.) : Sabırsızlıkla beklemek.

Tereyağından kıl çeker gibi (E.S. 8. s.) : Bir işi kolayca yaparak.

Yüzüne gülmek (E.S. 8. s.) : Dostmuş gibi görünmek.

Damdan düşer gibi (E.S. 9. s.) : Birdenbire ve yersiz olarak.

Kör kör parmağım gözüne (E. S. 10. s.) : Çok belli, göze batacak kadar ortada.

Cinleri başına toplamak (E.S. 10.s.) : Öfkelenmek, çok kızmak.

Deliye dönmek (E.S. 10. s.) : Çok üzülmek.

Sinirleri gerilmek (E.S. 11. s.) : Sinirlenmeye hazır durumda bulunmak.

Dert yanmak (E.S. 11.s.) : Derdini sızlanarak anlatmak.

Kulak asmak (E.S. 11.s.) : Önem vermek, dinlemek.

Burnundan kıl aldırmamak (E.S. 11.s.) : Kendisine söz söyletmemek.

Bam teline basmak (E.S. 11.s.) : Hassas bir konuda kızdıracak söz söyleme.

Ensesine yumruğu vur, ağzından lokmayı al! (E.S. 11.s.) : Sessiz, gücü pek bir şeye yetmeyen insanları tanımlamak için kullanılır.

Yüreği sızlamak (E.S. 15. s.) : Çok acımak, çok üzülmek.

Canla başla (E.S. 16. s.) : Her şeyi göze alarak, var gücüyle.

Kapı dışarı etmek (E.S. 19. s.) : Kovmak, dışarı atmak.

Kulak kabartmak (E.S. 20. s.) : Belli etmemeye çalışarak dinlemek.

Dibine darı ekmek (E.S. 26. s) : Bir şeyi sonuna kadar tüketmek.

Kaşlarını çatmak (E.S. 27. s.) : Kızmak, öfkelenmek.

Kalp kırmak (E.S. 27. 31. 34. s.) : İncitmek, küstürecek kadar üzmek.

Yüz göz olmak (E.S. 28. s.) : Gereksiz bir biçimde senlibenli olmak.

Can atmak (E.S. 28. s.) : Bir şeye erişmeyi çok istemek.

Can yakmak (E.S. 31. s.) : Zulmetmek, eziyet etmek.

Gönül devirmek (E.S. 31. 34. s.) : Birini kırıcı sözlerle üzmek.

Ağzından bal akmak (E.S. 32. s.) : Çok tatlı ve hoş konuşmak.

Dirsek çürütmek (E.S. 37. s.) : Okumak için çok emek sarf etmek.

Canla başla çalışmak (E.S. 56. s.) : Her türlü zorluğu göze alarak çalışmak.

Dişini sıkmak (E.S. 67. s.) : Darlığa, sıkıntıya dayanmak.

Yere sermek (E.S. 69. s.) : Alt etmek.

Göklere çıkarmak (E.S. 79.84. s.) : Aşırı ölçüde övmek.

Gözüne girmek (E.S. 81. s.) : Sevgi ve ilgisini kazanmak.

Kafa yormak (E.S. 89. s.) : Bir konu üzerinde çok fazla düşünmek.

El atmak (E.S. 89. s.) : Bir işe girişmek.

Akıl vermek (E.S. 97. s.) : Akıl öğretmek.

Soluğunu kesmek (E.S. 100. s.) : Bir şeyin çok heyecan veya korku vermesi.

Bıyık altından gülmek (E.S. 101.s.) : Bir duruma belli etmemeye çalışıp gülmek.

Nevri dönmek (E.S. 102. s.) : Çok sinirlenmek.

Yüreği hoplamak (E.S. 103. s.) : Aniden korkup heyecanlanmak.

Meydana çıkmak (E.S. 103. s.) : Ortaya çıkmak, görünmek.

Kırkından sonra saz çalmak (E.S. 108. s.) : Yaşlı birinin güç işe merak salması.

Yelkenleri suya indirmek (E.S. 111. s.) : Direnmeyi bırakıp yumuşamak.

Gözüne kestirmek (E.S. 112. s.) : Beğenilen bir şeyi ele geçirmeyi tasarlamak.

Ele avuca sığmamak (E.S. 119. s.) : Zapt edilememek.

Gözünü budaktan esirgememek (E.S. 121. s.) : Sakınmamak.

Göze almak (E.S.128.s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak (E.S. 129. s.) : İkna etmek.

Kasıp kavurmak (E.S. 130. s.) : Çok zarar vermek.

Hafife almak (E.S. 131. s.) : Küçümsemek, önem vermemek.

Kafasının dikine gitmek (E.S. 133. s.) : Bildiği gibi davranmak.

İş işten geçmiş olmak (E.S. 136. s.) : Fırsatı kaçırmak.

Yakıp kavurmak (E.S. 136. s.) : Zarar vermek.

Dört dönmek (E.S. 138. s.) : Telaş içinde çare aramak.

Gözüne uyku girmemek (E.S. 138. s.) : Uykusuz kalmak, hiç uyumamak.

İncir çekirdeğini doldurmamak (E.S. 139. s.) : Çok az veya önemsiz.

Göz atmak (E.S. 139. s.) : Üzerinde çok durmadan bakıp geçmek.

Atasözleri:

El elden üstündür. (E.S. 16. s.) : Bir konuda ileri durumda bulunan kişiden de bilgi kişi vardır.

Dil yarası yaraların en derinidir. (E.S. 31. s.) : Acı sözlerin getireceği üzüntü kolay iyileşmez.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. (E.S.11. 31. s.) : Gönül okşayıcı konuşmak herkesi yola getirir.

Can çıkar, huy çıkmaz. (E.S. 98.s.) : Huyları değiştirmek, yok etmek çok zordur.

IV.3.2. Ümit Dünyası

Deyimler:

Düşüp kalkmak (Ü.D. 11. s.) : Yakın arkadaşlık etmek.

Aklını oynatmak (Ü.D. 14. s.) : Çıldırmak, delirmek.

Dişini tırnağına takmak (Ü.D. 16. s.) : Büyük zorluklara katlanarak çalışmak.

Boğaz tokluğuna çalışmak (Ü.D. 18.s.) : Karın doyurma karşılığına çalışmak.

Dikiş tutturamamak (Ü.D. 26. s.) : Uzun süre kalamamak.

Kabak başında patlamak (Ü.28. 5. s.) : Suçun bir kişinin üzerine kalması.

Küçük düşmek (Ü.D. 28. s.) : Onuru zedelenmek.

Gözünü kırpmamak (Ü.D. 28. s.) : Hiç uyumamak.

Ekmek elden su gölden (Ü.D. 30. s.) : Başkalarının kazancıyla geçinmek.

Ter dökmek (Ü.D. 32. s.) : Bir işi yapmak için çok zahmet çekmek.

Kül olmak (Ü.D. 39. s.) : Varını yoğunu yitirmek.

Dişini sıkmak (Ü.D. 41. s.) : Sabır göstermek, dayanmak.

Pahalıya mal olmak (Ü.D. 42. s.) : Zarara ve sıkıntıya yol açmak.

Göze almak (Ü.D. 43. 85. 89. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Alın teri dökmek (Ü.D. 43. s.) : Çok emek harcamak.

Kem gözlere toprak serpmek (Ü.D. 45. s.) : Kötü bakışları etkisiz hâle getirmek.

Gözünü açmak (Ü.D. 47. s.) : Uyanık, dikkatli olmak.

Bel bağlamak (Ü.D. 54. s.) : Bir işin gerçekleşeceğine inanıp güvenmek.

Gözden kaybolmak (Ü.D. 55. s.) : Ortadan çekilmek, görünmez olmak.

Altı kaval, üstü şeşhane (Ü.D. 56. s.) : Giyimin birbirine uymaması.

Tefe koymak (Ü.D. 56. s.) : Birini alay konusu yapmak.

İpliği pazara çıkmak (Ü.D. 56. s.) : Kusur ve suçları bir bir ortaya çıkmak.

Kulak kabartmak (Ü.D. 56. s.) : Belli etmemeye çalışarak dinlemek.

Dert yanmak (Ü.D. 60. s.) : Sıkıntılarını sızlanarak anlatmak.

Gönlü kaymak (Ü.D. 60. s.) : Sevmek.

İşine gelmek (Ü.D. 62. s.) : Kendi yararına uygun olmak.

Yüreği sızlamak (Ü.D. 62. s.) : Derin bir acıma duygusuyla üzülmek.

Göz yummak (Ü.D. 63. s.) : Kusurları görmemiş gibi davranmak.

Hoşa gitmek (Ü.D. 64. s.) : İyi, güzel bulmak.

Düşman kesilmek (Ü.D. 69. s.) : Düşman gibi görünüp tavır almak.

Gözleri fal taşı gibi açılmak (Ü.D. 70. s.) : Gözlerin normalden fazla büyümesi.

Ağzından kaçırmak (Ü.D. 71. s.) : Saklanması gereken bir bilgiyi söylemek.

Gönlünü hoş etmek (Ü.D. 73. s.) : Birinin isteğini yaparak onu mutlu etmek.

Ağzında bakla ıslanmamak (Ü.D. 74. s.) : Sır saklayamamak.

Açığa vurmak (Ü.D. 74. 82. s.) : Gizli bir şeyi duyurmak.

İçini dökmek (Ü.D. 75. s.) : Dertlerini anlatmak.

Ölü evine dönmek (Ü.D. 77. s.) : Kötü bir hâlde bulunmak.

Talihine küsmek (Ü.D. 77. s.) : Başına gelenden ötürü talihini suçlu görmek.

Gökten zembille inmek (Ü.D. 79. s.) : Kendiliğinden ortaya çıkmak.

Yarım ağızla söylemek (Ü.D. 82. s.) : İsteksizce söylemek.

Gönül kırmak (Ü.D. 82. s.) : Birini üzmek, gücendirmek.

Gönlüne düşmek (Ü.D. 86. s.) : Âşık olmak.

Boyun eğmek (Ü.D. 87. s.) : Karşısındakinin gücünü kabul etmek.

Elini uzatmak (Ü.D. 89. s.) : Yardım etmek.

Kapısını çalmak (Ü.D. 89. s.) : Yardım istemek.

El sürmek (Ü.D. 90. 130. s.) : Dokunmamak, hiç değmemek.

Gem vurmak (Ü.D. 90. 133. s.) : Kimi duygu ve davranışlara engel olmak.

El çekmek (Ü.D. 92. s.) : Sık sık yaptığı bir işi yapmaktan vazgeçmek.

El açmak (Ü.D. 94. s.) : Dilenmek.

Tamtakır kuru bakır (Ü.D. 96. s.) : İçinde hiçbir şey yok, bomboş.

Diş vurmak (Ü.D. 98. s.) : Öfkesini göstermek.

Yüzü suyu hürmetine (Ü.D. 101. s.) : Değer bilip hatır için yapmak.

Göz yummak (Ü.D. 109. 149. s.) : Kusurları görmemiş gibi davranmak.

Hevesini almak (Ü.D. 110. s.) : Çok istenen şeye kavuşup ona doymak.

Meydan vermek (Ü.D. 110. s.) : İzin, fırsat vermek.

Ağzı kalabalık (Ü.D. 111. s.) : Çok konuşan kimse.

Gözden geçirmek (Ü.D. 117. s.) : İyice incelemek.

Yüreği burkulmak (Ü.D. 117. s.) : Çok üzüntü duymak.

Hoşa gitmek (Ü.D. 120. s.) : Güzel bulunmak, beğenilmek.

Kulak asmak (Ü.D. 120. 181. s.) : Dinlememek, önemsememek.

Kulak vermek (Ü.D. 121. s.) : İyice anlamak, işitmeye çalışmak.

Can kulağıyla dinlemek (Ü.D. 121. s.) : İyice anlayıp kavrayarak dinlemek.

Göz gezdirmek (Ü.D. 121. s.) : Fazla dikkat etmeden incelemek.

Pot kırmak (Ü.D. 124. s.) : Farkında olmadan karşı tarafı incitecek söz söyleme.

Meydana çıkmak (Ü.D. 126. s.) : Belirginleşmek, görünür olmak.

Patlak vermek (Ü.D. 127. s.) : Gizli kalması gereken bir şeyin açığa çıkması.

İpin ucunu kaçırmak (Ü.D. 128. s.) : Duruma hâkim olamamak, ölçüyü kaçırma.

Can atmak (Ü.D. 130. s) : Bir şeye erişmeyi çok istemek.

Gönül vermek (Ü.D. 136. s.) : Âşık olmak.

Gönül almak (Ü.D. 137. s.) : Gücenen bir kimsenin gönlünü hoş etmek.

Dert yanmak (Ü.D. 153. 154. s.) : Sorununu sızlanarak anlatmak.

Mal bulmuş mağribi gibi (Ü.D. 155.s.) : Büyük zenginliğe kavuşmuş gibi.

Gönül eğlemek (Ü.D. 156. s.) : Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

Akıllı geçinmek (Ü.D. 159. s.) : Kendisini çok akıllı sanmak ve öyle göstermek.

Zindan etmek (Ü.D. 160. s.) : Bir yeri yaşanılamayacak hâle getirmek.

Allame kesilmek (Ü.D. 160. s.) : Bilmediği hâlde her şeyi bilir görünmek.

Boyun eğmek (Ü.D. 161. s.) : Karşısındakinin gücünü kabul etmek.

Kırıp dökmek (Ü.D. 161. s.) : Öfkeyle ya da dikkatsizce birçok şeyi kırmak.

Enine boyuna (Ü.D. 163. s.) : Her yönüyle düşünmek.

Göğüs geçirmek (Ü.D. 163. s.) : Üzüntüyle derin derin iç çekmek.

Düşüp kalkmak (Ü.D. 174. s.) : Yakın arkadaşlık etmek.

Küçük görmek (Ü.D. 175. s.) : Küçümsemek, önemsememek.

Kitap devirmek (Ü.D. 180. s.) : Bir veya daha çok kitabı okuyup bitirmek.

Atasözleri:

Düşmez kalkmaz bir Allah! (Ü.D. 5. s.) : İnsanın başına her şey gelebilir.

Çıkmadık candan ümit kesilmez. (Ü.D. 9. s.) : Umut kesmemek üzerine söylenir.

Kol kırılır, yen içinde kalır. (Ü.D. 41. s.) : Sorunların duyurulmadan çözülmeye çalışılmasını öğütlenir.

Ağaç yaş iken eğilir. (Ü.D. 51. s.) : İnsanın çocukken eğitilmesi daha kolaydır.

Ev alma, komşu al! (Ü.D. 59. s.) : Komşun kötüyse aldığın evin önemi kalmaz. İyi bir komşu evin güzelliğinden daha önemlidir.

Yalnızlık Allah'a mahsustur. (Ü.D. 69. s.) : İnsan insana ihtiyaç duyar.

Çocuktan al haberi (Ü.D. 72. s.) : Çocuk yalan dolan bilmez, ne sorulursa doğru cevap verir, her şeyi olduğu gibi anlatır.

Can çıkar, huy çıkmaz. (Ü.D. 80. s.) : İnsandaki yerleşmiş huylar, alışkanlıklar kolay kolay yok edilemez, değiştirilemez.

Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas olur. (Ü.D. 88. s.) : Sabır göstermek eldekileri olduğundan kat kat değerli hâle getirir.

Sabreden derviş, muradına ermiş. (Ü.D. 89. s.) : Sabırla beklemesini bilen sonunda amacına ulaşır.

İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır. (Ü.D. 127. s.) : Başkasına zararı dokunacak bir işi yapmadan önce iyi düşün.

Öfkeyle kalkan zararla oturur. (Ü.D. 129. s.) : Öfkeyle alınan kararların, yapılan işlerin sonu zarar getirir.

Yarım elma, gönül alma. (Ü.D. 135. s.) : Gönül almak, hatır sormak için küçük bir elma bile yeterlidir.

Kargaya yavrusu şahin görünür. (Ü.D. 142. s.) : Kişi kendine ait olanı çirkin de olsa güzel görür.

Zaman sana uymazsa sen zamana uy. (Ü.D. 152. s.) : Yaşanılan zamanın şartları her zaman kişiyle uyum içinde olmaz bu durumda zamana uymak gerekir.

Bir musibet bin nasihatten iyidir. (Ü.D. 182. s.) : Yaşanan kötü tecrübeler verilen nasihatlerden daha etkilidir.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. (Ü.D. 187. s.) : Başkalarının çıkarını zedeleyen sözler doğru olsa da bunları söyleyenler sevilmez.

IV.3.3. Hayat Böyledir

Deyimler:

Yanıp yakılmak (H.B. 9. s.) : Derdini anlatıp yakınmak.

Göz kamaştırmak (H.B. 9. s.) : Görenleri hayran bırakmak.

Baş göz etmek (H.B. 11. 13. s.) : Evlendirmek.

Başını bağlamak (H.B. 11. s.) : Evlendirmek.

Üzerine titremek (H.B. 12. s.) : Özenle korumak.

İş başa düşmek (H.B. 12. s.) : Kendi işini kendi yapmak.

Gölgede bırakmak (H.B. 12. s.) : Kazanılan başarıyla öne geçmek.

Kırılıp dökülmek (H.B. 12. s.) : Kibar görünmeye çalışmak.

Başa çıkmak (H.B. 13. s.) : Üstesinden gelmek, yenmek.

Bağrına taş basmak (H.B. 15. 23. 47. s.) : Dert yanmadan acılara katlanmak.

Göz yummak (H.B. 15. 23. s.) : Kusurları görmezden gelmek.

Kırıp dökmek (H.B. 15. s.) : Üzmek, incitmek.

Arap saçına dönmek (H.B. 16. s.) : İşlerin karışıp içinden çıkılmaz hâle gelmesi.

El birliği etmek (H.B. 18. s.) : Birlikte hareket etmek, dayanışmak.

Burnunun ucunu görmemek (H.B. 19. s.) : Çok dikkatsiz olmak.

Kan kusup kızılcık şerbeti içtim demek (H.B. 23. s.): Çok eziyet çektiği hâlde iyi olduğunu söylemek.

Ağzıyla kuş tutmak (H.B. 29. s.) : Ne kadar çaba gösterse de takdir görememek.

İnce eleyip sık dokumak (H.B. 30. 122. s.) : Çok incelemek.

Kulak kabartmak (H.B. 36. s.) : Belli etmemeye çalışarak dinlemek.

Tadı tuzu kalmamak (H.B. 42. s.) : Eski zevk veren tarafı kalmamak.

Yüz göz olmak (H.B. 42. 103. s.) : Gereksiz biçimde senlibenli olmak.

Hoş görmek (H.B. 43. s.) : Anlayışla karşılamak.

Başının etini yemek (H.B. 44. s.) : Bıktırıncaya kadar konuşmak.

Göze almak (H.B. 44. 76. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Çileden çıkmak (H.B. 45. 140. s.) : Kendini tutamayacak kadar öfkelenmek.

Kesip atmak (H.B. 46. 54. s.) : Detaylı düşünmeden hızla kesin karara varma.

Kül etmek (H.B. 49. s.) : Birinin varını yoğunu yok etmek.

Gözüne kestirmek (H.B. 51. s.) : Beğenilen bir şeyi ele geçirmeyi tasarlamak.

Kulağına küpe olmak (H.B. 56. s.) : Başına gelen bir durumdan ders almak.

Düşüp kalkmak (H.B. 60. s.) : Arkadaşlık etme, vakit geçirme.

Göz hapsinde bulunmak (H.B. 62. s.) : İzlenmek.

Renk vermemek (H.B. 66. s.) : Duygu ve düşüncesini belli etmemek.

Akan sular durmak (H.B. 70. s.) : Karşı çıkılacak bir durum kalmaması.

Yerden göğe kadar haklı olmak (H.B. 72. s.) : Sonuna kadar haklı olmak.

İğnelemek (H.B. 73. s.) : Üstü örtülü şekilde yergide bulunmak.

Deliye dönmek (H.B. 77. s.) : Çok kızmak, çok üzülmek.

Meydan vermemek (H.B. 80. s.) : Olumsuz bir durum olmasına izin vermemek.

Göz açtırmamak (H.B. 80. s.) : Başka bir iş yapılmasına olanak vermemek.

Kul köle olmak (H.B. 80. s.) : Bağlılığın gerektirdiği fedakârlığı yapmak.

Üzerine düşmek (H.B. 88. s.) : Aşırı ölçüde ilgilenmek.

Boy atmak (H.B. 92. s.) : Boyca büyümek.

Gözden geçirmek (H.B. 93. s.) : İncelemek.

Küplere binmek (H.B. 94. 131. s.) : Çok öfkelenmek.

Kırıp dökmek (H.B. 94. s.) : Öfke ya da dikkatsizlikle birçok şeyi kırmak.

Yola dökülmek (H.B. 107. s.) : Kalabalıkça yola çıkmak.

Gözünü kapamak (H.B. 110. s.) : Görmemiş gibi yapmak.

Çığırından çıkmak (H.B. 117. s.) : Düzelemez hâle gelmek.

Dişini sıkmak (H.B. 120. s.) : Sabır göstermek.

Dert yanmak (H.B. 123. s.) : Dertlerini sızlanarak anlatmak.

Nevri dönmek (H.B. 123. s.) : Çok sinirlenmek.

Kıyametleri koparmak (H.B. 123. 131. s.) : Bir şeye çok kızıp bağırıp çağırmak.

Gönül almak (H.B. 128. s.) : Gücenen bir kimseyi hoşnut etmek.

Bin dereden su getirmek (H.B. 135. s.) : Oyalamak için türlü bahaneler söyleme.

Yüreği sızlamak (H.B. 143. s.) : Derin bir acıma duygusuyla üzülmek.

İpin ucunu kaçırmak (H.B. 146. s.) : Ölçüyü kaçırıp duruma hâkim olamamak.

Ensesine vur ağzından lokmasını al (H.B. 146. s.) : Sessiz, gücü pek bir şeye yetmeyen insanları tanımlamak için kullanılır.

Deli çıkmak (H.B. 147. s.) : Delirecek kadar çok sinirlenmek.

Atasözleri:

Beterin beteri vardır. (H.B. 9. s.) : Kötü bir durumdan daha kötüsü de vardır. İnsan başına gelen kötülük için böyle düşünerek kendini toparlamalıdır.

Nikâhta keramet vardır. (H.B. 34. 55. s.) : Nikâhın evlenenleri sevgi bağıyla bağlayacağına olan inancı anlatan bir atasözüdür.

İki gönül bir olunca samanlık seyran olur. (H.B. 43. s.) : Sevgiyle bağlı olan kalplerle her durumda mutluluğa kavuşulur.

Ayağını yorganına göre uzat. (H.B. 43. s.) : Giderini gelirine uydurmanın önemi.

Bekâra karı boşamak kolay gelir. (H.B. 52. s.) : Zorlukla karşılaşmamış kişiler tüm zorlukları kolayca aşabileceklerini zanneder.

Kırkından sonra azanı teneşir paklar. (H.B. 73. s.) : Yaşlanınca ahlakı bozulanlar ölünceye kadar o yolda ömür sürer, düzelemezler.

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş. (H.B. 90. s.) : Birbirine yakın, yakışmış kimselerin arkadaşlığının uygunluğunu belirtmek için kullanılır.

Kızı kendi hâline bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya. (H.B. 123. s.) : Evlenme çağındaki kızın uçarı gönlüyle geleceğini düşünmeden kendisini üzecek birini sevebilir. Aileler bu zamanlarda kızlarını takip etmelidir.

IV.3.4. Aile Sohbetleri

Deyimler:

Gözden kaybolmak (A.S. 7. s.) : Ortadan çekilmek, görülmez olmak.

Göze almak (A.S. 7. 58. 63. 115. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

İnce eleyip sık dokumak (A.S. 8. s.) : Çok ayrıntılı incelemek.

Dünyaya gözlerini kapamak (A.S. 14. 144. s.) : Dünyadan ayrılmak, ölmek.

Karşı koymak (A.S. 15. s.) : Boyun eğmemek, direnmek.

Zamana uymak (A.S. 15. s.) : Yaşamı içinde bulunduğu zamana göre ayarlama.

Kulak asmak (A.S. 17. 37. 109. s.) : Önem vermek, dinlemek.

Küplere binmek (A.S. 18. 132. s.) : Çok sinirlenmek.

Lafı ağzına tıkamak (A.S. 18. 35. s.) : Konuşmasına izin vermemek.

Kulak vermek (A.S. 19. s.) : İyice dinleyip anlamaya çalışmak.

Derdini dökmek (A.S. 19. s.) : Sıkıntılarını anlatmak.

Kıyamet kopmak (A.S. 20. s.) : Bir yerde çok gürültü veya telaş olması.

Dert yanmak (A.S. 22. 23. s.) : Dert anlatmak

Çileden çıkmak (A.S. 22. 131. s.) : Çok sinirlenip öfkelenmek.

Gönül yıkmak (A.S. 23. s.) : Kalp kırıp üzmek.

Kalp kırmak (A.S. 26. s.) : İncitmek.

Göz açıp kapayıncaya kadar (A.S. 29. s.) : Zamanın çabuk geçmesi.

Göz atmak (A.S. 43. s.) : Üstünkörü bakmak.

Deliye dönmek (A.S. 44. s.) : Çok sinirlenmek.

Gözden geçirmek (A.S.44. s.) : İncelemek.

El uzatmak (A.S. 46. s.) : Yardım etmek.

Düşüp kalkmak (A.S. 53. 96. 128. s.) : Arkadaşlık etmek.

Aklı başına gelmek (A.S. 64. 101. s.) : Zarar görülen işten ders almak.

Kulak kabartmak (A.S. 69. s.) : Belli etmemeye çalışarak dinlemek.

Göz gezdirmek (A.S. 74. s.) : Derinlemesine incelemen okumak.

Ağzı yanmak (A.S. 75. s.) : Zarar görmek.

Gözünü kırpmamak (A.S. 79. s.) : Hiç uyumamak.

Çekip çevirmek (A.S. 80. s.) : İşleri yoluna koyma, iyi yönetme.

Dirsek çürütmek (A.S. 81. 85. s.) : Öğrenmek için çok uzun yıllar çalışmak.

Gölgede bırakmak (A.S. 82. s.) : Diğerlerinin önüne geçmek.

Açığa çıkmak (A.S. 83. s.) : Görünür olmak.

Göğüs germek (A.S. 85. s.) : Zorluklarla mücadele etmek.

Ayak uydurmak (A.S. 98. s.) : Uyum sağlamak.

Kestirip atmak (A.S. 105. s.) : Derinlemesine düşünmeden kesin yargıya varma.

Ağzına dolamak (A.S. 107. s.) : Tekrar tekrar aynı durumu konuşmak.

El sürmek (A.S. 112. s.) : Dokunmamak, hiç değmemek.

Göz yummak (A.S. 112. s.) : Görmemiş gibi davranmak, hoş görmek.

Gönlüne girmek (A.S. 125. s.) : Sevgisini kazanmak.

Göze çarpmak (A.S. 127. s.) : Dikkat çeken bir görünüşte olmak.

İpliği pazara çıkmak (A.S. 129. s.) : Suçların bir bir ortaya çıkması.

Gönlü rahat olmak (A.S. 137. s.) : Güvenmek.

Görüp geçirmek (A.S. 137. s.) : Tecrübeli olmak.

Kök salmak (A.S. 141. s.) : Bir yere ayrılmayacak gibi yerleşmek.

Gözünü kapamak (A.S. 145. s.) : Görmemiş gibi davranmak.

Can kulağıyla dinlemek (A.S. 147. s.) : Dikkatle anlamaya çalışarak dinlemek.

Burun buruna gelmek (A.S. 149. s.) : Beklenmedik anda birine çok yakın olma.

Pahalıya mal olmak (A.S. 150. s.) : Kolay elde edilememek, zarara sokmak.

Ümidini kesmek (A.S. 151. s.) : Bir şeyin olacağına dair inancını kaybetmek.

Ayakları yerden kesilmek (A.S. 152. s.) : Çok sevinmek.

İple çekmek (A.S. 154. s.) : Sabırsızlıkla beklemek.

Atasözleri:

Zaman sana uymazsa sen zamana uy. (A.S. 33. s.) : Yaşanılan zamanın şartları her zaman kişiyle uyum içinde olmaz bu durumda zamana uymak gerekir.

Adama dayanma ölür, duvara dayanma yıkılır. (A.S. 59. s.) : Hiçbir destek sürekli olmaz bu yüzden insan sadece kendi gücüne dayanmalı, güvenmelidir.

Erken çıkan yol alır. (A.S. 86. s.) : Yapacağı işe erken başlayan kazançlı çıkar.

İyilik et, kemlik bul. (A.S. 123. s.) : Yapılan bir iyilik karşılığında kişiye kötülük de gelebilir.

Sabırla koruk pekmez, dut yaprağı atlas olur. (A.S. 132. s.) : Sabır göstermek eldekileri olduğundan kat kat değerli hâle getirir.

IV.3.5. Saadet Yolu

Deyimler:

Kırıp dökmek (S.Y. 7. s.) : Öfke ya da dikkatsizlikle üzmek ya da zarar vermek.

Şaşkına dönmek (S.Y. 9. s.) : Beklenmedik durum karşısında çok şaşırmak.

Ayak uydurmak (S.Y. 11. s.) : Değişikliğe uyum sağlamak.

Aklına koymak (S.Y. 12. s.) : Bir şeyi yapmaya kesin karar vermek.

Bardağı taşırmak (S.Y. 13. s.) : Sabrı tüketmek.

Açığa vurmak (S.Y. 17. s.) : Gizli bir şeyi herkese duyurmak.

Elde etmek (S.Y. 18. 117. s.) : Sahip olmak.

Dolup taşmak (S.Y. 23. s.) : Gereğinden çok bulunmak.

Aklı başına gelmek (S.Y. 24. 57. s.) : Zarar veren işten kurtulma, akıllıca davranma.

Canını sıkmak (S.Y. 25. s.) : Bir durumun kişiye sıkıntı vermesi.

El çekmek (S.Y. 27. s.) : Alıştığı bir işi yapmaz olmak.

Kalp kırmak (S.Y. 28. s.) : Üzmek, incitmek.

Avucunun içine almak (S.Y. 30. s.) : Birini her dediği yapar hâle getirmek.

Burnunu sokmak (S.Y. 31. s.) : Kendisini ilgilendirmeyen işlere girmek.

Gönlü razı olmamak (S.Y. 39. s.) : İstememek, rıza göstermemek.

Ayyuka çıkmak (S.Y. 43. s.) : Bir bilginin çok yayılması, herkesin duyması.

Küplere binmek (S.Y. 44. 85. 129. 161. s.) : Çok sinirlenmek.

Ağzını tutmak (S.Y. 45. s.) : Bir bilgiyi yaymamak, saklamak.

Gözünün yaşına bakmamak (S.Y. 47. s.) : Acımamak, merhamet etmemek.

Asıp kesmek (S.Y. 49. s.) : Tehdit etmek.

Kafasını ezmek (S.Y. 49. s.) : Zararlı olabilecek bir durumu başında yok etmek.

Alnına yazılmış olmak (S.Y. 49. s.) : Başına gelenlerin Allah'ın isteğiyle olduğuna inanmak.

Kulak asmak (S.Y. 53. s.) : Önem vermek, dinlemek.

Bir eli yağda bir eli balda olmak (S.Y. 60. s.) : Varlık ve bolluk içinde olmak.

Gönül vermek (S.Y. 60. s.) : Âşık olmak.

Gönül kırmak (S.Y. 61. s.) : Üzmek, gücendirmek.

Göz açıp kapayıncaya kadar (S.Y. 65. s.) : Çok kısa bir sürede.

Aklı başında olmak (S.Y. 67.88. s.) : İyi düşünebilir durumda olmak.

Göze almak (S.Y. 73. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp göze almak.

Hor görmek (S.Y. 79. s.) : Hoşgörüyle karşılamak.

Elinde kalmak (S.Y. 81. s.) : Bir şeyi çok istediği hâlde satamamak.

Dişini sıkmak (S.Y. 84. s.) : Sabır göstermek.

Allak bullak olmak (S.Y. 87. s.) : Karmakarışık duruma gelmek, altüst olmak.

Kulak kabartmak (S.Y. 87. s.) : Belli etmemeye çalışarak dinlemek.

Suyuna gitmek (S.Y. 88. s.) : İsteklerine karşı yapıcı davranmak.

Baş alamamak (S.Y. 88. s.) : Çok uğraştıran bir konudan kurtulamamak.

Küçük düşmek (S.Y. 89. s.) : Onuru zedelenmek.

Ayağa kalkmak (S.Y. 89. 121. s.) : Hastanın iyi olması.

Yüreği sızlamak (S.Y. 93. s.) : Derin bir acıma duygusuyla üzülmek.

Göze almak (S.Y. 96. 123. 125. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Köküne kibrit suyu dökmek (S.Y. 99. s.) : Kökünü kurutmak.

Dikkat kesilmek (S.Y. 105. s.) : Dikkatle dinlemek.

Ağzı açık dinlemek (S.Y. 110. s.) : Şaşırarak dinlemek.

Başına çökmek (S.Y. 113. s.) : Bir işi çabuk bitirmek üzere hemen ele almak.

Dünyaya gözünü kapamak (S.Y. 114. s.) : Dünyadan ayrılmak, ölmek.

Ümidini kesmek (S.Y. 117. s.) : Olması istenen şeyden beklentiyi kesmek.

Bağrına basmak (S.Y. 119. s.) : Sevgiyle kucaklamak.

Aşağı çekmek (S.Y. 120. s.) : Değerini düşürmek.

Hasret çekmek (S.Y. 121. s.) : Özlemek.

Sıkıntıya düşmek (S.Y. 123. s.) : Yokluk içinde olmak.

Göğüs germek (S.Y. 124. 127. 144. s.) : Bir güçlüğe karşı koymak.

Burun buruna gelmek (S.Y. 125. s.) : Birdenbire çok yakın mesafede bulunmak.

Aklı başına toplamak (S.Y. 126. s.) : Ölçüsüz davranışlardan kurtulmak.

Baş aşağı etmek (S.Y. 127. s.) : Tersine çevirmek.

Gözünden kaçmak (S.Y. 135. s.) : Farkına varmamak, görmemek.

Canla başla (S.Y. 136. s.) : Tüm gücüyle çabalamak.

Göze girmek (S.Y. 138. s.) : Davranışlarıyla sevgi ve güven kazanmak.

Göze almak (S.Y. 138. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Ekmeğini taştan çıkarmak (S.Y. 145. s.) : Ne yapıp edip geçimini sağlamak.

Baş tacı etmek (S.Y. 149. s.) : Değer vermek, çok üstün tutmak.

Para etmemek (S.Y. 151. s.) : Bir işe yaramamak.

Alın teri dökmek (S.Y. 153. s.) : Çok emek vermek.

Gözü açılmak (S.Y. 158. s.) : İyiyi kötüyü ayırt edebilir hâle gelmek.

Kulak vermek (S.Y. 160. 169. s.) : Dinlemek.

Yakayı kurtarmak (S.Y. 174. s.) : Kurtulmak, kaçmak.

Rahat yüzü görmemek (S.Y. 174. s.) : Darlık içinde bulunmak, rahat edememek.

El üstünde tutmak (S.Y. 175. s.) : Çok değer vermek, hoş tutmak.

Parmak basmak (S.Y. 182. s.) : Bir nokta üzerine dikkat çekmek.

Çark etmek (S.Y. 183. s.) : Geri dönmek ya da birden aklına gelmek.

Atasözleri:

Bir çiçekle yaz gelmez. (S.Y. 19. s.) : Küçük bir belirtiyle doyurucu sonuca ulaşılmış sayılmaz.

Son pişmanlık fayda etmez. (S.Y. 28. s.) : İş işten geçtikten sonra pişman olmanın yararı yoktur.

El elden üstündür, ta arşa kadar. (S.Y. 37. 111. s.) : Bir işi iyi yapan bulunabileceği gibi her zaman ondan iyi yapacak biri de bulunur.

Keskin sirke küpüne zarar. (S.Y. 48. s.) : Öfke sahibi kişi kendisine zarar verir.

Akıl için yol birdir. (S.Y. 56. s.) : Aklın göstereceği yol herkes için aynıdır.

Adama dayanma ölür, duvara dayanma yıkılır. (S.Y. 64. s.) : İnsanin kendinden başka tüm dayanakları geçicidir. Bu yüzden kişi sadece kendi gücüne güvenmelidir.

Denize düşen yılana sarılır. (S.Y. 126. s.) : Güç duruma düşen bu durumdan kurtulmak için her çareye başvurabilir.

Sabırla koruk pekmez, dut yaprağı atlas olur. (S.Y. 129. s.) : Sabır gösterilerek kıymetli sonuçlara ulaşılır.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. (S.Y. 139. s.) : Başkalarının çıkarını zedeleyen sözler doğru olsa da bunları söyleyenler sevilmez.

Derdini söylemeyen derman bulamaz. (S.Y. 140. s.) : İnsanlar sorunlarını paylaşarak karşılaştıkları zorluklara çözüm bulabilirler.

Haydan gelen huya gider. (S.Y. 152. s.) : Kolay ve emeksiz elde edilen her şey kolayca harcanır.

Her koyun kendi bacağından asılır. (S.Y. 159. s.) : Her insan kendi davranışlarından sorumludur.

IV.3.6. Amerikan Masalı

Deyimler:

Öne düşmek (A.M. 11. s.) : Kılavuzluk etmek.

Baklayı ağzından çıkarmak (A.M. 13. s.) : Sabrı tükenip sakladığı şeyi söylemek.

Akla gelmek (A.M. 14. 50.143. s.) : Hatırlamak, anımsamak.

Akıl almamak (A.M. 16. 67. s.) : Akla uygun gelmemek.

Gözden geçirmek (A.M. 21. s.) : Ele almak, incelemek.

Ayak basmak (A.M. 23. s.) : Bir yere varmak, ulaşmak.

İşten bile olmamak (A.M. 28. s.) : Çok kolay.

Sokağa dökülmek (A.M. 33. s.) : Bir olayı protesto etmek için dışarı çıkmak.

Ağzından girip burnundan çıkmak (A.M. 42. s.) : Çeşitli yollara başvurarak birini bir şeye razı etmek.

Silip süpürmek (A.M. 43. s.) : Hepsini alıp götürmek, yok etmek.

Burun buruna gelmek (A.M. 43. s.) : Ansızın karşı karşıya gelmek.

Hâli duman olmak (A.M. 43. s.) : Perişan olmak, kötü duruma düşmek.

Göz gezdirmek (A.M. 47. s.) : Dikkat etmeden çabucak incelemek.

Göze almak (A.M. 49. s.) : Tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

Allak bullak olmak (A.M. 50. s.) : Karmakarışık duruma gelmek, altüst olmak.

Göz kamaştırmak (A.M. 53. s.) : Hayran bırakmak.

İştah kabartmak (A.M. 53. s.) : İsteği çoğaltmak, heveslendirmek.

Gözü gibi saklamak (A.M. 54. s.) : Koruyup gözetlemek.

Tarihe karışmak (A.M. 62. s.) : Çok eskimek, unutulup gitmek.

Gözüne uyku girmemek (A.M. 68. s.) : Hiç uyumamış olmak.

Felce uğratmak (A.M. 73. s.) : Bir işin tamamen bozulması, ilerleyemez olması.

Akıp gitmek (A.M. 82. s.) : Zamanın çabuk geçmesi.

Göze çarpmak (A.M. 84. 85. 122. 131. 132. 133. 134. s.) : Dikkat çekmek.

Kökünden halletmek (A.M. 85. s.) : Sorunu temelinden, en başından çözmek.

Gözünün önüne gelmek (A.M. 98. s.) : Gözünde canlanmak.

Adam yerine koymak (A.M. 102. s.) : Bir kimseyi değeri olmadığı hâlde değer vermek, saygı göstermek.

Saç ağartmak (A.M. 103. s.) : Bir işte uzun zaman çalışıp emek vermek.

Düşüp kalkmak (A.M. 105. s.) : Arkadaşlık etmek.

Hapı yutmak (A.M. 106. s.) : Çok kötü duruma düşmek.

Su gibi harcamak (A.M. 108. s.) : Kolayca harcamak.

Aklı yatmak (A.M. 108. s.) : Akla uyabilecek nitelikte.

Baş göstermek (A.M. 109. s.) : Ortaya çıkmak, belirmek.

Dolup taşmak (A.M. 112. s.) : Gereğinden çok bulunmak.

Akla koymak (A.M. 114. s.) : Bir şeyi yapmaya kesin karar vermek.

Gözleri yaşarmak (A.M. 116. s.) : Çok duygulanmak.

Göz atmak (A.M. 117. s.) : Şöyle bir bakıp geçmek.

Tadına doyum olmamak (A.M. 121. s.) : Çok güzel olmak.

Başını alamamak (A.M. 127. s.) : Yoğun çalışmaktan vakit bulamamak.

Göz önünde tutmak (A.M. 130. s.) : Dikkate almak.

Gözlerinden uyku akmak (A.M. 140. s.) : Çok uykulu olmak.

Atasözleri:

Ayağını yorganına göre uzat. (A.M. 108. s.) : Geliri gidere göre ayarlamanın önemini vurgular.

Atı alan Üsküdar'ı geçti. (A.M. 126. s.) : Fırsat kaçtı, iş işten geçti.

IV.3.7. 50. Yılında Sovyet Rusya

Deyimler:

Arkası kesilmemek (50.Y.S.R. 7. s.) : Bitmemek, devam etmek.

Açığa vurmak (50.Y.S.R. 8. s.) : Saklı bir şeyi herkese duyurmak.

Hiçe saymak (50.Y.S.R. 8. s.) : Hiç önemsememek.

Yollara dökülmek (50.Y.S.R. 8. s.) : Kalabalık biçimde yolda olmak.

Hoş görmek (50.Y.S.R. 8. s.) : Anlayışla karşılamak.

Alkış toplamak (50.Y.S.R. 13.15. s.) : Çok alkışlanmak, beğenilmek.

Gönül vermek (50.Y.S.R. 15. s.) : Sevmek.

Bir eli yağda, bir eli balda olmak (50.Y.S.R. 15. s.) : Rahat içinde yaşamak.

Kesip atmak (50.Y.S.R. 19. s.) : Detaylı düşünmeden kısa sürede kesin yargıya varmak.

Ortaya atmak (50.Y.S.R. 23. s.) : Öne sürmek.

Allak bullak olmak (50.Y.S.R. 24. s.) : Düzeni bozulmak, altüst olmak.

Ağızları kapamak (50.Y.S.R. 25. s.) : İnsanların kötü konuşmasını engellemek.

Ses çıkarmamak (50.Y.S.R. 27. s.) : İtiraz etmemek.

Haşlamak (50.Y.S.R. 36. s.) : Çok kızmak.

Akıldan geçirmek (50.Y.S.R. 38. s.) : Bir şeyi yapmayı düşünmek.

Göğüslemek (50.Y.S.R. 41. s.) : Mücadele etmek, karşı koymak.

Silip süpürmek (50.Y.S.R. 46. s.) : Ne varsa yemek.

Gözden geçirmek (50.Y.S.R. 49. s.) : İyice incelemek.

Yakıp yıkmak (50.Y.S.R. 54. s.) : Çok büyük zarar vermek.

Canı sıkılmak (50.Y.S.R. 58. s.) : Neşesi kaçmak.

Meydan vermemek (50.Y.S.R. 60. s.) : Engel olmak, izin vermemek.

Elden ele dolaşmak (50.Y.S.R. 68. s.) : Pek çok kişi tarafından kullanılmak.

Kulp takmak (50.Y.S.R. 70. s.) : Kusur bulmak.

Akla gelmek (50.Y.S.R. 74. s.) : Hatırlamak.

El üstünde taşımak (50.Y.S.R. 74. s.) : Çok değer vermek.

Önüne sermek (50.Y.S.R. 75. s.) : Sergilemek, göstermek.

Gözünü kırpmamak (50.Y.S.R. 76. s.) : Hiç uyumamak.

Pahalıya mal olmak (50.Y.S.R. 76. s.) : Kolay elde edilememek, zor duruma sokmak.

Yemeden içmeden kesilmek (50.Y.S.R. 76. s.) : İştahı kalmamak.

Üstüne titremek (50.Y.S.R. 80. s.) : Zarar gelmesin diye özen göstermek.

Meydana çıkmak (50.Y.S.R. 85. s.) : Belli olmak, anlaşılmak.

IV.3.8. Milliyetçi Çin Ne Âlemde?

Deyimler:

Şöhreti dünyayı tutmak (M.Ç.N.Â. 2. s.) : Tanınır olmak.

Ayak basmak (M.Ç.N.Â. 2. s.) : Bir yere varmak, ulaşmak.

Sarmaş dolaş olmak (M.Ç.N.Â. 4. s.) : Birbirine sarılıp kucaklaşmak.

Hüküm sürmek (M.Ç.N.Â. 5. 18. s.) : Etkinin sürmesi, devam etmesi.

Karşı koymak (M.Ç.N.Â. 6. s.) : Engel olmaya çalışmak, direnmek.

Bağlarını kesmek (M.Ç.N.Â. 8. s.) : İlişkiye son vermek.

Meydana çıkmak (M.Ç.N.Â. 8. 15. s.) : Görünür olmak.

Gönül bağlamak (M.Ç.N.Â. 9. s.) : Tüm sevgisiyle bağlanmak, sevdalanmak.

Başvurmak (M.Ç.N.Â. 10. s.) : Bir işin yapılmasını bir kişi veya kurumdan istemek, müracaat etmek.

Hayret etmek (M.Ç.N.Â. 10. s.) : Şaşmak, şaşırmak.

Kendini alamamak (M.Ç.N.Â. 10. s.) : Bir işi yapmaya engel olamamak.

Hayran olmak (M.Ç.N.Â. 12. s.) : Çok beğenmek.

Hayrete düşmek (M.Ç.N.Â. 14. s.) : Çok şaşırmak.

Mesafe almak (M.Ç.N.Â. 15. s.) : İlerlemek.

Elde etmek (M.Ç.N.Â. 17. s.) : Bir şeye sahip olmak.

Ortaya çıkmak (M.Ç.N.Â. 18. s.) : Belli olmak, görünmek.

Ortaya atmak (M.Ç.N.Â. 19. s.) : Söylemek, ileri sürmek.

Sokağa dökmek (M.Ç.N.Â. 19. s.) : Ayaklanmaya, isyana teşvik etmek.

Başkaldırmak (M.Ç.N.Â. 19. s.) : Ayaklanmak, isyan etmek.

Araları açık olmak (M.Ç.N.Â. 20. s.) : Birbirlerine dargın olmak.

Uğurlamak: (M.Ç.N.Â. 21. s.) : Gideni sevgi ve esenlik dilekleriyle yolcu etmek.

Atasözü

Kalp kalbe karşıdır. (M.Ç.N.Â. 17. s.) : Kişi, kendini seveni sever.

Sohbet türü konu bakımından kapsamı geniş bir türdür. Aile, dostluk, çevre, kitaplar vb. temalardan doğarken okurunu kendisine bağlayacak kanallardan biri olan kültürel birikimle beslenir. Bu türün okuyucusu halkın kendisidir ve eser kaynağını halktan alan deyim ve atasözleriyle beslendiği müddetçe okuruna doğrudan hitap eder. Atasözü ve deyimlerin varlıklarıyla yaşamın her anında yer bulması gibi hayatın yansıması olan sohbet türünde de kendilerine kayda değer yer bulurlar.

Atasözü ve deyimler milletlerin uzun deneme yanılmalar sonucunda oluşturdukları tecrübe aktaran özlü sözlerdir. Doğrulukları ve çağrıştırdıkları anlam herkes tarafından kabul gördüğü için halka hitap eden sohbet türünde yer alırlar. Bu yüzden Şevket Rado, sohbet gibi açık ve yalın anlatımlı bir türü oluştururken yalın ve özlü anlatıma sahip atasözü ve deyimlere sıkça yer vererek üslubuna hareket katar.

Atasözü ve deyimler var olduğu toplumun yaşam felsefesinin, duyuş ve düşünüşünün tasviridir. Barındırdıkları duygular yönüyle evrensel; algı, yaşam şekli ve hayaller bakımından ulusal olan deyim ve atasözleri toplumların hazine değerindeki kıymetleridir. Şevket Rado da yazılarında okuruna seslenerek onları eserine çekerken üslubunun bir parçası olan atasözü ve deyimleri de sıkça kullanarak okurunu kalemine bağlar.

SONUÇ

Türk edebiyatının çok yönlü ve üretken yazarlarından Şevket Rado, birçok türle ilgilenmekle birlikte sohbet ve gezi yazılarıyla tanınmıştır. Bu çalışmada da sohbet ve gezi kitapları ayrı ayrı incelenmiştir:

Türk gazete ve edebiyat hayatının önemli isimlerinden Şevket Rado'nun ilk sohbet kitabı *Eşref Saat*'tir. Yazar, *Eşref Saat* ile yetişmekte olan gençlerin geleceğin örnek bireyleri olmasına yazılarıyla destek verir. Böylece yazar bu bireylerin oluşturacağı aile kurumunu dolayısıyla toplumun yapısını güçlü kılmayı hedefler. *Eşref Saat*' in alt başlığı olarak yer verilen "Hayatı sevmeyi, çalışmayı, iyiliğe ve doğruluğa değer vermeyi üstün tutan konuşmalar" cümlesiyle kitabını değerlendiren yazar insan temasını ele alır. Yazar, yirmi altı yazıdan oluşan kitabında gençlikten ihtiyarlığa, talihten çalışmaya kadar birçok konuya değinir ve bireylerin yaşam döngüsünde karşılaştığı birçok sıkıntıyı yol gösterici bakış açısıyla değerlendirir.

Uzun yıllar radyo programı hazırlamış, birden fazla dergi ve gazete çıkarmış donanımlı yazar *Ümit Dünyası* kitabında okuyucusuna günlük hayattan, aileden ve insan ilişkilerinden edindiği yorum ve gözlemlerini aktarır. İlk sohbet kitabında olduğu gibi "Hayatı sevmeyi, çalışmayı, iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe değer vermeyi üstün tutan konuşmalar" sözüyle kitabına başlayan yazar, ümidin hayatın merkezindeki durumuna değinir. İnsanın hayatla arasındaki bağın sağlam olması için ümit her an insanın yanında olmalıdır. Ümit görünmez bir bağdır ve onun olmadığı yerde insanlar hayata ilgilerini, heveslerini, bağlılıklarını kaybeder. Bu yüzden yazar *Ümit Dünyası* kitabıyla okuyucusunun eline insanın içindeki aydınlığı ümidiyle bulabilmesinin anahtarını verir.

Yazar kültür, sanat, edebiyat, felsefe, sosyoloji gibi birçok alana hâkim olan yazar bu hâkimiyetini kitabında sade dili ve içten konuşma üslubuyla okuyucusuna aktarır. Hayatın her zaman yaşanmaya değer olduğunu, nereden bakılırsa bakılsın iyimser bir gözle hayatın kıymetini bilmek gerektiğini söyler. Rado, *Hayat Böyledir* kitabına "Evlilik Üzerine Konuşmalar" alt başlığını vererek her ferdin yetişmiş olduğu aile kurumuna değinir. Özellikle yolun başında olduğunu düşündüğü gençlere verdiği tavsiyeler kendi hayatından, tecrübelerinin yansımasıdır. Yazar yol açıcı tavrıyla hayata dair gözlemlerini, günlük hayatta karşılaşılan durumları, ilişkileri yeni bakış açıları geliştirerek ele alır.

En küçük hâliyle anne, baba ve çocuğun oluşturduğu sosyal yapı olan aile, toplumların en küçük parçası, aynı zamanda aynasıdır. Bu yapının en genç üyeleri hayata karşı hazırlıklı değildir. Onların hayat içinde kılavuzları aileleridir. Aileler çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek amacıyla gayret ederken yazar da onlara, hem İstanbul Radyosu'nda yaptığı "Aile Sohbetleri" programıyla hem de bu konuşmaları *Aile Sohbetleri* adıyla kitaba dönüştürerek destek olur. Bu amaçla *Aile Sohbetleri* kitabı toplumu koruyup geliştirmek için aileyi doğrudan hedef alan bir eserdir. "Aile içinde zaman zaman çıkan anlaşmazlıklar etrafında konuşmalar" sözü de yazarın eserinin içeriğine ışık tutar. Eserde ailede bazı zamanlar anlaşmazlıklar, ayrılıklar olsa da tüm üyelerinin aynı köke bağlı olduğunu unutmamak temeldir. Bu kitaptaki sohbetler aile içinde çıkan bu güçlüklere ışık tutar.

Saadet Yolu kitabında "Daha iyiye, daha güzele doğru denemeler" alt başlığıyla kitabının hedefini ve içeriğini belirten yazar, okuyucusuna saadeti ararken tutması gereken yolları gösterir. Yazar, *Saadet Yolu* kitabıyla bu yolda karşılaşılabilecek güçlüklerle nasıl başa çıkmak gerektiğini anlatır. Saadete bir çırpıda ulaşmak kolay değildir ve önemli olan saadetin bir sonuç değil bir yol olduğunu kavrayabilmektir. Bu uzun yol acısıyla tatlısıyla, kazançlarıyla kayıplarıyla bir tartıya konduğunda mutluluk kefesinin ağır gelmesi önemlidir. Bu amaçla yolun mutluluğu beraberinde getirdiği akılda tutularak yaşanan her anın kıymeti bilinmelidir. Yazar da bu yolda tecrübeleri, gözlemleri ve ince düşünceleriyle okuruna yardımcı olur.

Şevket Rado, sohbet türündeki başarısının yanı sıra gezi edebiyatı alanında da önemli eserler vermiştir. Yazar, ilk gezi kitabı *Amerikan Masalı* ile 1950 yılında Amerika'ya yaptığı yolculuğu anlatır. Amerika'ya ulaşabilmek için yaptığı on günlük gemi yolculuğu sonunda New- York'a varır ve çoğunluğunu New York oluşturmakla birlikte belli başlı Amerikan şehirlerini on gün boyunca gezerek gözlemler. Gezdiği yerlerin idari yapısı, sosyal yapısı, mimarisi, kültürü ve giyim kuşamıyla ilgili bilgiler sunar. Rado, bu gezi kitabıyla Amerika'da yaşayan insanlara, hayat tarzlarına, şehirlerin düzenleniş şekline kadar birçok yapılanmayı okuyucusuna aktarır. Yazar, eserinde Türk yaşayışından ve düşünüşünden farklı gördüğü, tüketim odaklı hayat algılarına, insanların hıza ayak uydurmuş yaşam biçimlerine değin onu şaşırtan her ayrıntıya yer verir.

Şevket Rado, ikinci gezi kitabı *50. Yılında Sovyet Rusya* kitabıyla 1967 yılında gittiği bu ülkeye ve ülkenin rejimi komünizme odaklanır. Komünizmin insanları

peşinden sürükleyen düşüncesinin temelleri tüm halkın eşit seviyede yaşaması, imtiyazlı bir sınıfın olmaması ve herkesin aynı şanslara sahip olmasına dayanır. Yazar bu insanî dilekleri düşünce olarak olumlu karşılasa da bu düşüncenin elli yıldır komünist rejimi uygulayan Rusya'da başarıya ulaşmadığına dikkat çeker. Dünyanın en büyük komünist devleti Rusya'da ne yapılırsa yapılsın imtiyazsız bir sınıf oluşturmak başarılamamıştır.

Yazar on bir günlük seyahatinin neticesinde; Rusya'da komünist rejim kabul edildiği ilk zamanlar bu rejime harfi harfine uyulmaya çalışılmışsa da düşüncelerle hayatın gerçekleri birbirine uymadığından büyük güçlüklerle karşı karşıya kalındığını söyler. Bu güçlüklerin yenilmesinde Rusya muvaffak olamamıştır. Halkın tüm üyelerinin temel ihtiyaçları sonuna kadar karşılanmış olsa da sadece bunlarla insanları mutlu etmek mümkün değildir. Halk giyinmenin ve yemenin fazlasını istediğinde devlet halkın bu ihtiyaçlarını göz ardı etmiştir. Bu yüzden komünizm düşünce olarak ne kadar sosyal devletin gereklerini yerine getirmeyi vaat etse de uygulamada bunu gerçekleştirmesi mümkün olmamıştır. Komünist rejim tüm halkı devletin memuru hâline getirmiş ve insanların kendi kendilerine faydalı olup daha üst bir yaşam için çalışma şanslarını ellerinden almıştır.

Rusya'daki rejim vaatlerini karşılayamayınca halk daha iyi yaşamak için Avrupa'daki burjuva yaşayıştan etkilenmiştir. Yazar bu etkiyle Rusya'da Amerikan caz ve dans müziklerinin, Avrupa tarzı kıyafetlerin, İtalyan ve Fransız filmlerinin Rus hayatına girdiğini belirtir. Rusya'nın daha iyi yaşamak için burjuva hayatın bazı kurallarını benimsediğini gören yazar, Rusya'nın komünizmin kurallarını deldiğini, ülke rejimini çiğnediğini söyler. Rado, bir gün eğer Rusya'da burjuva yaşama geri dönülürse Rusya'nın elli yıl komünist kalarak kazandıklarının çok daha fazlasını kaybetmiş olacağını iddia eder.

Milliyetçi Çin Ne Âlemde? Şevket Rado'nun 1969 yılında Milliyetçi Çin'e yaptığı geziyi anlattığı 21 sayfadan oluşan son gezi kitabıdır. Milliyetçi Çin Ne Âlemde? ülkeyle ilgili ayrıntılı bilgi vermese de komünizmin kapalı yapısından kaçıp Taiwan adasından dünyaya açılan bu ülkeye dair okuyucusuna olumlu bakış açısı kazandırır. Eser, varoluşunu medeniyet mücadelesine adamış bir ülkenin macerasını gözler önüne sermesiyle Türk edebiyatının kayda değer gezi kitaplarından biridir.

ŞEVKET RADO'NUN İNCELENEN KİTAPLARI

Rado, Şevket, *Eşref Saat*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 5. Basım, İstanbul 1975.

Rado, Şevket, *Ümit Dünyası*, Işık Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1980.

Rado, Şevket, *Hayat Böyledir*, Doğan Kardeş Matbaacılık, 2. Baskı, İstanbul 1966.

Rado, Şevket, *Aile Sohbetleri,* Doğan Kardeş Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul 1967.

Rado, Şevket, *Saadet Yolu*, Rado Yayınları, İstanbul 1981.

Rado, Şevket, *Amerikan Masalı*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1950.

Rado, Şevket, *50.Yılında Sovyet Rusya*, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul 1968.

Rado, Şevket, *Milliyetçi Çin Ne Âlemde?,* Bilgi Basımevi, Ankara 1969.

Rado, Şevket Hıfzı, *Bir Başlangıcın Hikâyesi Şiirler,* Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul 1970.

Rado, Şevket, *Sözün Gelişi*, Haz. Cem Akaş, YKY, 1. Baskı, İstanbul 2003.

KAYNAKÇA

Altınkaynak, Hikmet, *Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*, Doğan Kitap Yay., İstanbul 2007.

Asiltürk, Bâki, *Yazılı Anlatım-Metin İnceleme ve Oluşturma*, İkaros Yayınları, İstanbul 2011.

İşli, Emin Nedret, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, YKY, İstanbul 2014.

Karaalioğlu, Seyit Kemal, *Kompozisyon Kitabı*, İnkılâp Kitabevi, 19. Basım, İstanbul 1987.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay., İstanbul 1983.

Törenek, Mehmet, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:34, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2003.